

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU: 343.621(043.3)

PLOP Aliona

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU
PROVOCAREA ILEGALĂ A AVORTULUI**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific

BRÎNZĂ Sergiu,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
Specialitatea 554.01 – Drept penal și
execuțional penal

Autor:

Chișinău, 2015

© PLOP Aliona, 2015

CUPRINSUL

ADNOTARE	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. CERCETAREA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU PROVOCAREA ILEGALĂ A AVORTULUI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL	15
1.1. Analiza materialelor științifice la tema tezei publicate în Republica Moldova	15
1.2. Analiza materialelor științifice la tema tezei publicate peste hotare	24
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	38
2. INVESTIGAREA COMPLEXĂ A UNOR PROBLEME REFERITOARE LA ÎNTRERUPEREA CURSULUI SARCINII	40
2.1. Întreruperea voluntară a cursului sarcinii în condiții de siguranță – fundamentul dreptului la sănătatea reproducerii și necesitatea apărării acesteia prin mijloace juridico-penale	40
2.2. Jurisprudența Curții Europene în materia întreruperii cursului sarcinii	54
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	63
3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE PROVOCARE ILEGALĂ A AVORTULUI POTRIVIT LEGII PENALE A REPUBLICII MOLDOVA	65
3.1. Elemente constitutive obiective ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM	65
3.1.1. Obiectul infracțiunii	65
3.1.2. Latura obiectivă a infracțiunii	79
3.2. Elemente constitutive subiective ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM.....	122
3.2.1. Latura subiectivă a infracțiunii	122
3.2.2. Subiectul infracțiunii	128
3.3. Elemente circumstanțiale agravante ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului prevăzute la alin.(2) art.159 CP RM.....	139
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	148
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	151
BIBLIOGRAFIE	155
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	172
CV AL AUTORULUI	173

ADNOTARE

Plop Aliona, „Răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Chișinău, 2015

Structura lucrării. Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 238 titluri, 154 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: avort, întreruperea cursului sarcinii, indicații medicale, produs al concepției, femeie însărcinată, termen de gestație, condiții de siguranță, consimțământ al victimei.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul Dreptului penal, Partea Specială.

Scopul lucrării rezidă în soluționarea problemelor privind instituirea, diferențierea și tragerea la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului, precum și în formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări în vederea eficientizării cadrului incriminator în materie și aplicării corecte și uniforme de către instanțele de judecată a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM.

Obiectivele lucrării: verificarea oportunității incriminării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii; argumentarea plenară și precisă a momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM; determinarea gradului de compatibilizare dintre art.159 CP RM și normele extrapenale de referință; conturarea curențelor tehnico-legislative de care suferă norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM; elaborarea unui model incriminator al art.159 CP RM, orientat spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice ce vizează norma investigată etc.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute rezidă într-o încercare, în premieră absolută la nivel național, de a realiza o analiză de calibrul a temeiului real al răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului. **Problema științifică de importanță majoră soluționată** constă în fundamentarea științifică a momentului de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip, având ca efect tranșarea polemicii doctrinare acerbe privind modalitatea componentei de infracțiune prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM, ceea ce va permite aplicarea unitară a răspunderii penale pentru respectiva infracțiune.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Teza de doctorat reprezintă un algoritm conceptual care descrie la nivel teoretic: principiile aplicării normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM în procesul de calificare; modalitățile de ajustare a cadrului incriminator etc. Rezultatele reflectate în lucrare pot fi utilizate în activitatea științifică, instructiv-formativă, în activitatea practică a organelor de drept, dar mai cu seamă în procesul de legiferare.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește oglindire în procesul de instruire a studenților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic din Republica Moldova, precum și în activitatea practică a organelor de drept.

АННОТАЦИЯ

**Плоп Алёна «Уголовная ответственность за незаконное производство аборта»
Диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.01 –
Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2015**

Структура работы: Диссертация содержит: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию, состоящую из 238 наименований. Основной текст изложен на 154 страницах. Полученные результаты были опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: аборт; прерывание беременности; медицинские показания; продукт зачатия; беременная женщина; период беременности; условия безопасности; согласие потерпевшей.

Область исследования: Диссертационное исследование относится к области Особенной части Уголовного права.

Цель диссертационного исследования состоит в решении вопросов установления, дифференцирования и применения уголовной ответственности за незаконное производство аборта, а также в формулировке, на уровне доктрины, некоторых рекомендаций по улучшению законодательных предписаний, способствующих правильному и единообразному применению судебными инстанциями положений уголовного закона, предусмотренных ст.159 УК РМ.

Задачи исследования: проверка возможности инкриминирования деяния, состоящего в незаконном прерывании беременности; точная и исчерпывающая аргументация момента окончания преступления, предусмотренного ст.159 УК РМ; определение степени соответствия положений, содержащихся в ст.159 УК РМ, нормам действующего законодательства неуголовного характера; выявление недостатков законодательной техники, встречающихся при исследовании уголовно-правовой нормы, предусмотренной ст.159 УК РМ; разработка нового образца ст.159 УК РМ, направленного на устранение недостатков законодательной техники и т.д.

Научная новизна и оригинальность выводов выражается в оригинальном характере исследования, впервые проведенного на национальном уровне, оснований и пределов уголовной ответственности за незаконное производство аборта.

Решение значимой научной проблемы состоит в научном обосновании момента окончания преступного деяния в виде незаконного производства аборта, явившегося предметом ожесточенных научных споров – обстоятельство, установление которого будет способствовать единообразному применению уголовного закона в части данного преступления.

Теоретическая значимость исследования и практическая применимость результатов исследования. Настоящая диссертация являет собой концептуальный алгоритм, устанавливающий на теоретическом уровне принципы применения в процессе квалификации уголовно-правовой нормы, предусмотренной ст.159 УК РМ, определяющий основания и пределы применения квалифицирующих составов и т.д. Результаты исследования могут быть использованы в научной, учебно-образовательной деятельности, а также в практической деятельности правоохранительных органов, в особенности в процессе законотворчества.

Внедрение результатов диссертационного исследования. Результаты настоящего исследования применяются при подготовке студентов, мастерандов высших учебных заведений юридического профиля, а также в практической деятельности правоохранительных органов.

SUMMARY

**Plop Alyona “Criminal liability for illegal performing of abortion” PhD Thesis,
Specialty – 554.01 – Criminal Law and law of penal execution, Chisinau, 2015**

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 238 titles, 154 basic text pages. The fundamental ideas and scientific results are exposed and published in 8 scientific papers.

Keywords: abortion; interruption of gestation; medical indications; the product of conceiving; the pregnant woman; the period of gestation; safety conditions, consent of the victim.

The domain of study: The study performed by the author takes part from the domain of the Criminal Law (Special part).

The purpose of study consists in solving of the questions concerning establishment, differentiation and application of criminal liability for illegal performing of the abortion, including proposals obtained as a result of a scientific analysis of some recommendations in order to improve legislative norms in the domain of correct and uniform application by the judicial instances of the criminal legal norm provided by the article 159 of the Criminal code of the Republic of Moldova.

The objectives of study: verifying of opportunity to charge with the misdeed of illegal interruption of gestation; the precise and exhaustive demonstration of the moment of consumption of the criminal abortion; determination of correspondence of the legal provisions from article 159 of the Criminal code to legal norms of non-criminal character; prove the evidence of legal technique’s deficiencies, which are met in the process of scientific investigation of the legal norm of criminal abortion; elaboration of a new draft model of the article 159 of the Criminal code of the Republic of Moldova which will be directed to the avoidance of the legal imperfections and so on.

The scientific novelty and originality of the obtained results is expressed in the fact that this scientific research is positioned as the first and original study on a national level of the grounds and limits of criminal liability for illegal performing of abortion.

The important scientific problem solved in the realm of this study consist in systematic demonstration of the moment of consumption of criminal abortion, as a result of heightened scientific debates concerning the Corpus Delicti incorporated in the part (1) article 159 of the criminal code of the Republic of Moldova – the circumstance, which establishment contributes to the uniform application of the Criminal law regarding this criminal offence.

The theoretical importance of study and its practical value. The present study constitute a fundamental algorithm, which determine on a theoretical level the rules of qualification of the criminal misdeed provided by the article 159 of the Criminal code of the Republic of Moldova; the legal grounds and the limits of applications of aggravated models of criminal abortion etc. The obtained scientific results can be taken into account in the process of further scientific, educational and empirical activity of the law enforcement authorities, especially in the process of lawmaking activity.

The implementation of the scientific results finds its manifestation in the special training of students, masters, graduates from institutions of higher educations of juridical specialization from the Republic of Moldova, as well as in the empirical activity of law enforcement authorities.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

cet. – cetățean

gr. – grame

lit. – literă

pct. – punct

n.a. – nota autorului

nr. – număr

p. – pagină

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 2002

CP FR – Codul penal al Federației Ruse în redacția din 1996

CP al României – Codul penal al României în redacția din 2009

OMS – Organizația Mondială a Sănătății

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Cu toate că în secolul al XXI-lea majoritatea sistemelor de drept nu mai absolutizează interzicerea avorturilor, problema legalității întreruperii cursului sarcinii pare a fi inepuizabilă. Aceasta deoarece, ipotetic vorbind, întreruperea cursului sarcinii conturează polarizarea a două interese diametral opuse, și anume: interesul femeii însărcinate și interesul fructului concepției. Astfel, oscilațiile cu privire la legalitatea întreruperii cursului sarcinii sunt condiționate de conținutul conferit dreptului la viață, dificultate ce derivă din imprecizia naturii relației „femeie însărcinată-produs al concepției”. De remarcat că o soluție unitară adoptată la nivel european este cu neputință, întrucât întreruperea cursului sarcinii are la bază probleme de natură religioasă, psihologică, etică, demografică și de politică penală. Dincolo de această realitate, cert este că atât la nivel european instituțional, cât și jurisprudențial, femeii însărcinate îi este recunoscut dreptul de a avea acces la întreruperea cursului sarcinii în condiții de legalitate și siguranță. Diferențe apar, însă, relativ la modul în care acesta este reglementat. Din această perspectivă, în contextul unei intense liberalizări a sistemului de incriminare a avortului, legiuitorul Republicii Moldova a raportat legalitatea întreruperii sarcinii la sistemul termenului de gestație și/sau la sistemul indicațiilor. Implicațiile unei asemenea incluziuni pe departe nu epuizează controversile legate de sănătatea reproducerii în latura legitimității întreruperii cursului sarcinii. În susținerea acestei alegații, cel mai convingător argument este lipsa unei concepții legislative coerente și bine gândite privind întreruperea cursului sarcinii în condiții de legalitate și siguranță. Astfel, de exemplu, indicațiile sociale și termenul limită maximal de întrerupere voluntară a sarcinii (până la 21 săptămâni de sarcină), consacrate în actele extrapenale de referință, au o natură superfluă, întrucât intră în contradicție cu dispoziția art.159 CP RM, precum și cu natura juridică a întreruperii cursului sarcinii. Un asemenea mod de reglementare creează o incertitudine justițiabilului privind semnificația preceptului incriminator. Toate aceste carențe și-au găsit nu doar oglindire în studiul nostru, dar și soluții concrete, care, considerăm, vor fi utile subiecților oficiali de aplicare în concret a legii penale, dar mai cu seamă legiuitorului.

În altă ordine de idei, în acord cu pct.33 din Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025), nr.768 din 12.10.2011 [79], avortul continuă să fie o metodă încă destul de frecventă de planificare familială, provocând riscuri reale pentru sănătatea femeilor. În acest context, vom remarca că, potrivit datelor oficiale, în Republica Moldova au fost înregistrate întreruperi de sarcină (în condiții de legalitate – *n.a.*): în anul 2009 – 14634; în anul 2010 – 14785; în anul 2011 – 15710; în anul 2012 – 14838; în anul 2013 – 14511 [41]. Totuși, cea mai stringentă problemă rămâne a fi întreruperile ilegale de sarcină. Potrivit unor cercetări statistice și sociologice,

1/2 din numărul total de avorturi realizate la nivel mondial continuă să fie ilegale, iar aproximativ 13% din cazuri se soldează cu deces postavortiv [179, p.3]. Iată de ce, apărarea juridico-penală împotriva întreruperii cursului sarcinii în condiții de nesiguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate se impune a fi indispensabilă. Nu mai puțin importantă se prezintă elaborarea unui studiu temeinic, care ar tranșa diversele probleme ce domină în știința dreptului penal, începând cu oportunitatea răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului și finalizând cu incriminarea autoîntreruperii cursului sarcinii.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul prezentei teze de doctorat rezidă în soluționarea problemelor privind instituirea, diferențierea și tragerea la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului, precum și în formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări în vederea eficientizării cadrului incriminator în materie și aplicării corecte și unitare de către instanțele de judecată a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM.

Pentru atingerea scopului propus, sunt trasate următoarele *obiective*:

- cercetarea tezelor teoretice ale oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigației infracțiunea de provocare ilegală a avortului;
- verificarea oportunității incriminării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii;
- identificarea rașiunilor legiuitorului de a scoate indicațiile sociale din sfera cauzelor de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului;
- elucidarea poziției CtEDO prin prisma examinării unor cauze în care au fost abordate, direct sau tangențial, probleme legate de întreruperea cursului sarcinii;
- analiza juridico-penală a elementelor constitutive (obiective și subiective), precum și a elementelor circumstanțiale agravante ale componenței infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM;
- argumentarea plenară și precisă a momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM;
- determinarea gradului de compatibilizare dintre art.159 CP RM și normele extrapenale de referință aplicate în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva întreruperii cursului sarcinii în condiții de nesiguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate;
- relevarea asemănarilor și deosebirilor dintre infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM și unele fapte penale conexe;
- conturarea curenților tehnico-legislative de care suferă norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM;
- elaborarea unui model incriminator al art.159 CP RM, sub forma unui proiect de lege, orientat spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice ce vizează norma investigată, specificate în teză.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă într-o încercare, în premieră absolută în Republica Moldova, de a realiza la nivel de teză de doctorat o investigație a problemelor răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului. Aportul nostru la ridicarea nivelului de cercetare în materie se atestă în ***soluționarea problemei științifice de importanță majoră*** ce constă în fundamentarea științifică a momentului de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip, având ca efect tranșarea polemicii doctrinare acerbe privind modalitatea componenței infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM, ceea ce permite aplicarea unitară a răspunderii penale pentru respectiva infracțiune. Astfel, cu titlu de noutate absolută, rezultatele științifice obținute în urma investigațiilor efectuate și înaintate spre susținere constau în: 1) determinarea conținutului exact al sintagmei „întreruperea cursului sarcinii” ce apare pe post de acțiune prejudiciabilă, grație cărui fapt a fost constatată necoresponderea vădită între denumirea art.159 CP RM și conținutul dispoziției acestuia; 2) motivarea instituirii anumitor limite asupra drepturilor reproductive ale femeii în latura întreruperii cursului sarcinii, raportate la sistemul termenului de gestație și/sau la sistemul indicațiilor; 3) justificarea poziției legislative de a nu reține indicațiile sociale în sfera cauzelor de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului; 4) constatarea faptului că legislația națională în materie de avort nu intră în conflict cu jurisprudența CtEDO, motiv din care există o posibilitate, în principiu, redusă ca Republica Moldova să fie condamnată pentru încălcarea art.2 sau art.8 din Convenția Europeană; 5) relevarea fundamentelor criminalizării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii cu încălcarea regulilor *lege artis* sau de către persoane necalificate; 6) desemnarea soluțiilor de încadrare în cazul varietăților situației-premise a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM; 7) desemnarea *in toto* a urmărilor prejudiciabile care derivă din acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii; 8) demonstrarea tezei că sintagma „în lipsa indicațiilor medicale” stipulată la lit.c) alin.(1) art.159 CP RM se referă și la ipoteza în care medicul obstetrician-ginecolog întrerupe sarcina ce depășește 12 săptămâni în baza selectării unipersonale a uneia din împrejurările prevăzute în Anexa nr.1 la Regulamentul pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii; 9) ilustrarea funcțiilor pe care le poate îndeplini în plan juridico-penal consimțământul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii și desemnarea soluțiilor de calificare în funcție de respectarea condițiilor de fond și de formă ale acestuia; 10) probarea tezei, prin prisma consimțământului victimei, că infracțiunea de provocare ilegală a avortului în varianta-tip (alin.(1) art.159 CP RM), deși este o componență materială, se comite doar cu intenție directă; 11) probarea faptului că *de lege lata*, dar și *de lege ferenda*, femeia însărcinată care își autoîntrerupe cursul sarcinii nu poate fi trasă la răspundere penală.

În vederea înlăturării carențelor de care suferă prevederea de la art.159 CP RM, dar și actele extrapenale de referință, au fost formulate următoarele propuneri *de lege ferenda*:

- Redenumirea articolului 159 CP RM: din „Provocarea ilegală a avortului” în „Înteruperea ilegală a cursului sarcinii”;
- Completarea dispoziției alin.(1) art.159 CP RM cu termenul „ilegală”, care să urmeze după cuvântul „înteruperea”;
- Substituirea, în prevederea de la alin.(1) art.159 CP RM, a cuvântului „mijloace” prin termenul „metode”;
- Reformularea dispoziției de la lit.a) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „în afara instituțiilor medico-sanitare sau cabinetelor medicale învestite cu acest drept”;
- Reformularea conținutului prevederii de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „de către o persoană care nu are calificarea de medic specialist în obstetrică-ginecologie”;
- Înlocuirea, în prevederea de la lit.d) alin.(1) art.159 CP RM, a cuvântului „operații” prin termenul „intervenții”;
- Reformularea sancțiunii pentru fapta incriminată la alin.(1) art.159 CP RM, astfel încât sintagma „sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani” să fie amplasată după cuvintele „închisoare de până la 2 ani”, după cum urmează: „în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani”;
- Completarea alin.(2) art.159 CP RM cu lit.a) având următorul conținut: „săvârșită din interes material”;
- Excluderea sintagmei „și sociale” din pct.2 și 37 ale Regulamentului Ministerului Sănătății privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul nr.647 din 21.09.2010 [127] și, implicit, abrogarea Anexei nr.2 la același act normativ.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Sub aspect teoretic, teza de doctorat reprezintă o analiză complexă a temeiului real al răspunderii penale pentru fapta de provocare ilegală a avortului incriminată la art.159 CP RM, precum și a temeiului juridic al răspunderii pentru infracțiunea corespunzătoare, constând în componența de infracțiune, fiind relevate unele aspecte care au fost tratate doar tangențial sau care au fost chiar omise în literatura de specialitate. De menționat în acest sens că nu au fost abordate anumite subiecte de cercetare, cum ar fi: stabilirea gradului de compatibilizare a textului de lege prevăzut la art.159 CP RM cu reglementările extrapenale de referință; analiza varietăților situației-premise a infracțiunii de provocare ilegală a avortului și soluționarea, cu această ocazie, a problemelor de încadrare; relevarea deficiențelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispoziția art.159 CP RM; stabilirea coraportului dintre infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM și unele infracțiuni similare, cum ar fi cele prevăzute la: art.145, art.151, art.213 CP RM etc. Considerând aceste segmente de cercetare de o

importanță primordială, problemele ce derivă din acestea și-au găsit soluțiile de rigoare în studiul nostru științific, care sunt, considerăm, de referință pentru literatura de specialitate națională.

Aplicativitatea tezei de față își găsește oglindire în: 1) **activitatea științifică** – exegezele doctrinare valorificate în teza de doctorat care aparțin unor oameni de știință din țară și de peste hotare, dar, deopotrivă, și propriile interpretări ale dispoziției art.159 CP RM, vor contribui la dezvoltarea unor noi direcții de investigare a problemei privind calificarea corectă a infracțiunii de provocare ilegală a avortului; 2) **activitatea didactică** – concluziile și recomandările expuse în lucrare pot fi utilizate în procesul de instruire a tineretului studios din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic, în contextul instruirii inițiale și continue în cadrul Institutului Național al Justiției etc.; 3) **activitatea de înfăptuire a justiției** – interpretarea termenilor ce apar în dispoziția art.159 CP RM, tranșarea momentului concret de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului și, implicit, desemnarea urmărilor prejudiciabile ce derivă din elementul material, precum și relevarea criteriilor de delimitare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM de unele infracțiuni similare, au o importanță majoră în activitatea practică a subiecților împuterniciți cu aplicarea legii penale, în vederea aplicării corecte și unitare a acestei incriminări; 4) **activitatea legislativă** – critica deficiențelor de ordin tehnico-legislativ de care suferă dispoziția art.159 CP RM, precum și modelul incriminator propus în lucrare, pot fi luate în considerare în procesul de legiferare, în vederea perfecționării continue a legii penale.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile de bază și recomandările formulate în teză sunt reflectate în cadrul a 8 publicații științifice. În același timp, unele viziuni, teze teoretice, exegeze, concluzii și recomandări constituind rezultatul investigației au fost prezentate la: Conferința științifică cu participare internațională cu genericul: „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2014); Conferința științifică internațională cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer (Chișinău, 5 februarie 2015).

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctor elaborată cuprinde: Introducere; 3 capitole, care conțin 10 subcapitole; concluzii generale și recomandări; bibliografia din 238 titluri; 154 pagini text de bază, declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

În **Capitolul 1 „Cercetarea situației în domeniul răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului în știința dreptului penal”** se realizează o examinare a materialelor științifice publicate în țară și peste hotare, dedicate problemelor privind răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului, fiind evidențiat aportul oamenilor de știință în valorificarea temeiului real și a temeiului juridic al răspunderii penale pentru infracțiunea de provocare ilegală a avortului. Prin demersul întreprins au fost scoase în evidență gradul de investigație și importanța

științifică pe care o discern studiile în această materie. În același perimetru de cercetare sunt trecute în revistă unele puncte divergente referitoare la: conținutul și întinderea semnelor obiective și subiective ale infracțiunii cercetate, momentul de consumare a infracțiunii, menținerea în continuare a răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului, necesitatea apărării penale a fructului concepției etc. La fel, ca efect al cercetării materialelor științifice s-a putut determina problema științifică de importanță majoră, fiind formulate și direcțiile de soluționare a acesteia.

Capitolul 2 „Investigarea complexă a unor probleme referitoare la întreruperea cursului sarcinii” este consacrat unei analize pluridisciplinare a întreruperii sarcinii, analiză care se fundamentează pe anumite coordonate sistemice ale cadrului reglementar în materie, prin aceasta fiind scoase în evidență cele mai sensibile probleme care prezintă subiect de dispută, cum ar fi: polemica împrejurul posibilității femeii de a avorta; identificarea coraportului dintre autonomia de voință a femeii însărcinate manifestată în valorificarea dreptului femeii la sănătatea reproducerii, inclusiv la maternitate și dreptul la viață al unei persoane potențiale (produsul concepției), problemă derivată din neclaritatea relației femeie însărcinată – făt (embrion); determinarea coraportului indicațiilor sociale și a indicațiilor medicale de întrerupere voluntară a sarcinii; rațiunile legiuitorului de a scoate indicațiile sociale din sfera cauzelor de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului (art.159 CP RM) etc. De asemenea, în latura demersului științific a fost examinată raționalitatea incriminării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii, fiind aduse argumente solide în vederea menținerii în continuare a răspunderii penale pentru fapta prejudiciabilă prevăzută la art.159 CP RM. În același traseu de cercetare, a fost abordată jurisprudența CtEDO în materia întreruperii cursului sarcinii și, implicit, stabilirea impactului pe care îl au art.2 și art.8 din Convenția Europeană asupra limitelor legitimității întreruperii sarcinii, fiind etalate problemele esențiale care au constituit obiect de examinare: este sau nu produsul concepției titularul dreptului la viață consfințit în art.2 din Convenția Europeană; este garantat în lumina Convenției sau nu femeii însărcinate un drept de a avorta; există anumite obligații ale statelor europene pentru a asigura realizarea efectivă a accesului femeii la avort, în perioada în care este admisibilă, în principiu, întreruperea cursului sarcinii? Unele viziuni ale instanței europene expuse pe marginea acestor probleme au servit drept bază fundamentală pentru raționalizarea politicii penale a Republicii Moldova în materia întreruperii cursului sarcinii.

Capitolul 3 „Analiza juridico-penală a infracțiunii de provocare ilegală a avortului potrivit legii penale a Republicii Moldova” este destinat investigării temeiului juridic al răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului, în corespundere cu schema consacrată în știința dreptului penal național. Astfel, au fost abordate la nivel de exegeză doctrinară elementele constitutive, precum și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunii prevăzute la art.159

CP RM. În special, în contextul cercetării obiectului infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, se reliefează structura unitară a obiectului juridic special al infracțiunii, precum și conținutul exact al valorilor sociale și, implicit, al relațiilor sociale referitoare la acestea, apărute prin prisma art.159 CP RM; se argumentează că doar corpul femeii însărcinate poate fi obiect material al infracțiunii, nu și corpul produsului concepției. În urma analizei critice a opiniilor doctrinare a fost demonstrat că victimă a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM nu poate fi embrionul (fătul), întrucât *de lege lata* viața intrauterină nu constituie obiectul apărării penale. În planul examinării laturii obiective, întâi de toate, a fost abordată structura acesteia, fiind tranșată polemica privind modalitatea componentei de infracțiune prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM, dar și momentul concret de consumare a acesteia. În același rând, au fost identificate *in concreto* ipotezele urmărilor prejudiciabile care derivă din activitatea infracțională de întrerupere a sarcinii de către persoane care nu au studii medicale superioare speciale sau de către persoane care dispun de aceste studii, însă cu încălcarea regulilor *lege artis* prescrise pentru acest gen de intervenție. Exegeza întreprinsă a permis determinarea uneia dintre cele mai importante particularități ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, constând în existența sarcinii aflate în curs, privită ca stare de fapt, fără de care actul de conduită înscris în dispoziția art.159 CP RM nu se poate realiza pentru a putea constitui infracțiune. În alt context, a fost determinat conținutul și întinderea exactă a semnelor secundare ale laturii obiective cu relevanță asupra încadrării. Îndeosebi, a fost abordată semnificația acordului femeii însărcinate la întreruperea sarcinii. Astfel, pornindu-se de la ideea că un acord eficient este raportat la caracterul neviciat al acestuia, demersul științific s-a focusat pe trasarea, dintr-o perspectivă juridico-penală, a condițiilor de valabilitate a consimțământului victimei. În rezultatul cercetării întreprinse cu referire la elementele constitutive subiective, au fost prezentate rațiunile din care tocmai intenția directă este cea cu care se comite infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM, iar subiectul infracțiunii este unul necircumstanțiat.

Analiza conținutului dispoziției de la alin.(2) art.159 CP RM a permis stabilirea aspectelor particularizante ale variantelor agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, și anume: prezența a două forme de vinovăție; incidența a două urmări prejudiciabile (una primară și alta subsecventă), care generează, la rândul lor, o dublă legătură de cauzalitate; reținerea unui obiect juridic complex. Aspectele teoretice ale elementelor constitutive și ale elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunii cercetate au fost amplificate cu exemple concrete din practica judiciară națională și a altor state (a României și a Federației Ruse), prin acest model de cercetare științifică evidențiindu-se interpretarea și aplicarea corectă a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM în cauze concrete, ori, dimpotrivă, fiind scoase în evidență unele erori judiciare admise în procesul tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea cercetată.

1. CERCETAREA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU PROVOCAREA ILEGALĂ A AVORTULUI ÎN ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL

1.1. Analiza materialelor științifice la tema tezei publicate în Republica Moldova

O cercetare temeinică a oricărui subiect, mai cu seamă în domeniul juridic, este de neconceput fără a se lua în calcul alegațiile, opiniile și concepțiile abordate de către oamenii de știință cu renume. Deși doctrina nu constituie izvor de drept, rolul acesteia este unul inestimabil în planul cunoașterii fenomenelor juridice, relațiilor sociale supuse reglementării, interpretării și aplicării corecte a legii, precum și dezvoltării și perfecționării acesteia din urmă. Din aceste rațiuni, dar și din necesitatea de a surprinde gradul de cercetare a problemelor răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului, ne propunem întâi de toate să întreprindem o analiză a materialelor științifice dedicate nemijlocit sau cel puțin în plan secundar tematicii noastre de cercetare.

În literatura de specialitate autohtonă, în lipsa unor studii monografice, dar și a unor teze de doctorat, investigarea nemijlocită a răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului își găsește oglindire în articole științifice, manuale și comentarii științifico-practice.

O importanță științifică pentru tematica tezei noastre prezintă în primul rând articolul științific al cărui autor este V.Stati [139, p.78-84], publicație la care am apelat în repetate rânduri pentru soluționarea unor probleme cu care ne-am confruntat la elaborarea acestei lucrări. Autorul analizează noile reglementări (Ordinul Ministerului Sănătății și Protecției Sociale „Cu privire la serviciile medicale de întrerupere a cursului sarcinii”, nr.313 din 25 iulie 2006), raportate, desigur, la anul publicației 2007, în materie de efectuare a avortului și implicațiile acestora asupra cadrului incriminator. Studiul este axat exclusiv pe analiza prevederilor naționale în materie, fără însă a fi exprimată opțiunea autorului pentru liberalizarea sau restricționarea avorturilor. În demersul său științific autorul evidențiază imperfecțiunile admise la reglementarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii de către ministerul de resort și oferă sugestii privind înlăturarea acestora. În special, atragem atenția asupra criticii aduse omisiunii de a fi publicat Ordinul Ministerului Sănătății și Protecției Sociale nr.313 din 25 iulie 2006 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, semnalând cu această ocazie că statul, în persoana autorității publice centrale, și anume: Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, comite un abuz, deoarece pretinde justițabilului să-i respecte reglementările adoptate în condiții obscure. De remarcat că această critică a fost una de referință pentru ministerul de resort, întrucât printr-un alt Ordin, nr.182 din 23.03.2010, a semnalat următoarele: „Luând în considerare că Ordinul nr.313 din 25 iulie 2006 a fost emis cu încălcarea prevederilor legale (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și în scopul ajustării cadrului normativ în domeniul sănătății la cerințele actelor legislative și normative (Legea pri-

vind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, nr.173 din 6 iulie 1994, Hotărârea Guvernului cu privire la modul de efectuare a expertizei juridice și înregistrării de stat a actelor normative departamentale, nr.1104 din 28 noiembrie 1997), în temeiul pct.8 al Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.777 din 27 noiembrie 2009, se abrogă Ordinul „Cu privire la serviciile medicale de întrerupere a cursului sarcinii”, nr.313 din 25 iulie 2006” [108].

În planul reliefării carențelor de reglementare a întreruperii cursului sarcinii, remarcabile sunt alegațiile autorului privind nesocotirea de către legiuitor a principiului coerenței actelor legislative și normative, fiind semnalate, cu această ocazie, disensiunile dintre sistemul indicațiilor și sistemul termenului de gestație consacrat în legea penală și în actele extrapenale de referință. Pe bună dreptate, criticile aduse, dar deopotrivă și argumentele pe care le etalează autorul au fost foarte utile pentru investigația noastră, întrucât unele dintre carențele abordate nu au fost înlăturate cu ocazia reglementării întreruperii voluntare a cursului sarcinii prin Ordinul Ministerului Sănătății nr.647 din 21.09.2010 [109]. În special, acestea se referă la indicațiile sociale și la termenul maximal (până la 21 săptămâni de gestație) admis pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii. Criticii a fost supusă și sintagma utilizată în conținutul lit.b) alin.(1) art.159 CP RM „persoana care nu are studii medicale superioare speciale”. Într-adevăr, analizând actele extrapenale de referință în domeniu, am putut remarca că nu de fiecare dată persoana care dispune de dovada studiilor medicale superioare speciale deține și calificarea de medic specialist; or, medicul obstetrician-ginecolog care nu a fost atestat, nu a exercitat profesia de medic obstetrician-ginecolog mai mult de 3 ani ori a fost condamnat, fiindu-i aplicată pedeapsa cu privarea de dreptul de a exercita activitatea de medic specialist, își pierde calificarea, însă el în continuare dispune de studii medicale superioare speciale. Deși nu am pledat pentru conținutul mot-à-mot al remanierii legislative propuse de către V.Stati, abordările lui ne-au orientat cercetarea spre identificarea calificărilor medicale și, cu această ocazie, spre formularea unui conținut propriu prevederii de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM.

Totuși, nucleul studiului întreprins de către V.Stati este tranșarea problemei privind încadrarea juridică a faptei de întrerupere a cursului sarcinii după depășirea termenului de gestație maximal de întrerupere voluntară a sarcinii înscris în actele extrapenale de referință (până la 21 de săptămâni). Autorul aduce argumente pertinente întru combaterea punctelor de vedere, potrivit cărora soluția de încadrare în ipoteza respectivă este omorul intenționat. În special, meritorii s-au dovedit a fi afirmațiile autorului referitoare la statutul embrionului (fătului), afirmații având ca fundamente prevederi din acte legislative. Chintesența raționamentelor pe care se bazează V.Stati derivă chiar din unele norme de incriminare. Astfel, nu putem să nu fim de acord

cu următoarea viziune: „Dacă am recunoaște că embrionul (fătul) a cărui vârstă a depășit 21(22) de săptămâni este persoană, femeia care își provoacă avortul ar trebui trasă la răspundere pentru pruncucidere. Însă, din dispoziția art.147 CP RM rezultă clar că această infracțiune poate fi săvârșită numai în timpul nașterii sau imediat după naștere. Înainte de momentul nașterii infracțiunea de pruncucidere nu poate fi săvârșită. Efectuând interpretarea prin analogie, putem afirma că, cu atât mai puțin, infracțiunea de omor intenționat nu poate avea ca victimă o ființă umană nenăscută. Dacă am recunoaște contrariul, ar trebui să afirmăm că în cazul omorului săvârșit cu bună știință asupra unei femei gravide (lit.c) alin.(3) art.145 CP RM (actualmente lit.e) alin.(2) art.145 CP RM – *n.a.*)) suntem în prezența unei pluralități de victime” [139, p.83-84].

Din perspectiva celor consemnate mai sus, considerăm că importanța teoretică și valoarea aplicativă a studiului efectuat de V.Stati este incontestabilă. Deși preponderent lucrarea are o natură mai mult critică decât exegetică, demersul întreprins de către autor pe departe nu a fost conceput cu pretenția unei tratări demascatoare a curențelor admise la reglementarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, ci mai degrabă reprezintă o reușită încercare de a elucidă esența problemelor și de a găsi soluții optime de asigurare a coerenței dintre legea penală și actele extrapenale de referință. Într-o oarecare măsură, putem considera unele puncte de vedere expuse în lucrarea analizată ca o prelungire a unor exegeze realizate de către autor în alte demersuri științifice. De exemplu, în anul 2000 V.Stati publică în coautorat cu S.Brînza un articol ce are ca subiect infracțiunea de pruncucidere, ale cărui aspecte ating materialicește dimensiuni legate de momentul de început al vieții persoanei, deci abordări care nu pot să nu vizeze și statutul produsului concepției [18, p.38-39]. Cercetarea întreprinsă reprezintă după conținut un studiu critic asupra viziunii, potrivit căreia embrionul (fătul) este o ipostază a ființei umane. În special, S.Brînza și V.Stati aduc argumente care infirmă poziția lui N.Sadovei pe care o regăsim în articolul său științific publicat în 1998 [131, p.12-13]. În opinia autorului N.Sadovei, pe toată perioada dezvoltării sale intrauterine noul organism uman – embrionul (fătul) nu poate fi considerat parte componentă a corpului mamei. Astfel, interpretând art.1 al Convenției privind drepturile copilului, se pretinde că ființa umană poate fi considerată copil și până la naștere, adică din momentul conceperii embrionului. În replică, S.Brînza și V.Stati opinează: „Fătul nu poate fi considerat drept persoană, ci probabilitate de viață umană (*sprez hominis*). Noțiunile „făt” și „copil” nu se pot intersecta, fiecare din acestea având propria sa încărcătură semantică” [18, p.39]. În fundamentarea opiniei expuse, autorii apelează la procedeele interpretării sistematice a actelor internaționale, găsind deznodământul în art.6 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966: „Dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege ...”. De asemenea, nu putem trece cu vederea nici alegația, potrivit căreia

în absența dimensiunii sociale a omului, adică în absența persoanei, nu se poate afirma că dreptul penal ocrotește viața embrionului (fătului). În cazul nimicirii embrionului (fătului) obiectul nemijlocit al infracțiunii lipsește (adică, lipsește infracțiunea de omor intenționat sau pruncucidere – *n.a.*), deci nu există componentă de infracțiune [18, p.39]. Deși lucrarea analizată are un caracter subsidiar în rândul publicațiilor științifice la tema tezei, nu am putut să nu luăm în calcul viziunile expuse în demersul analizat, întrucât valoarea pe care o desprindem din conținutul acestuia este de-a dreptul incontestabilă.

Segmentul de cercetare referitor la statutul produsului concepției îl regăsim și în alte studii, constituind subiect de dezbatere doctrinară în lucrările mai multor autori exponenți ai literaturii de specialitate autohtone, precum: L.Gîrla [75, p.39-48], A.Eșanu și C.Ajder [68, p.36-40], V.-S. Midrigan [100, p.165-181], I.Tipa [144, p.65-73] etc. De remarcat că în demersurile științifice ale autorilor L.Gîrla și V.-S.Midrigan identificarea statutului fructului concepției a fost abordată din perspectiva temei de bază pe care au tratat-o. De exemplu, V.-S. Midrigan analizează importanța apărării juridico-penale a embrionului uman de pe poziția riscului medical novator. Autorul străduie să dea răspuns la următoarele întrebări: Care este limita inferioară a vieții omenești? Când viața omului se bucură de o protecție legală? Când apare demnitatea persoanei și care sunt dimensiunile ei? Întrebările ridicate ating indisolubil probleme legate de recunoașterea dreptului la avort și de protecția fetusului. Astfel, V.-S. Midrigan ajunge la concluzia că embrionul nu este decât o potențială ființă umană, neputându-i-se recunoaște capacitatea de a fi titular de drepturi pe care să le exercite. Pe durata gestației, embrionul este parte a altui corp, mai exact – parte a corpului mamei. Prin urmare, afirmă autorul, el nu este dotat cu o personalitate juridică distinctă de cea a mamei, deși în anumite situații legea îi recunoaște unele drepturi. Deși V.-S. Midrigan nu specifică *in concreto* actele legislative care recunosc embrionului anumite drepturi, considerăm că s-a avut în vedere tocmai prevederile art.1433 din Codul civil al Republicii Moldova. De asemenea, prezintă interes viziunea, potrivit căreia posibilitatea de a avorta reprezintă o componentă a prerogativei recunoscute persoanei de a consimți la intervenții chirurgicale asupra propriului corp. Deși considerăm că în fond avortul nu se reduce doar la intervenția chirurgicală, trebuie să recunoaștem că în general viziunea în ansamblul său are o valoare științifică consemnabilă. Tocmai pornind de la această alegație V.-S. Midrigan explică că nici bărbatul cu care embrionul a fost conceput nu are posibilitate să se opună avortului, chiar dacă invocă protejarea unui interes propriu sau pretinde să acționeze în interesul copilului nenăscut [100, p.169]. În definitivă, pledând *de lege ferenda* pentru o protecție juridico-penală minimă, autorul consemnează, în perspectiva admiterii propunerii sale, că avortul, justificat de un imperativ absolut, cel al libertății și protecției femeii în stare de suferință, ar constitui doar o excepție.

Dimpotrivă, L.Gîrla și I.Tipa abordează statutul produsului concepției din perspectiva determinării momentului de început al vieții unei persoane. De exemplu, studiul întreprins de L.Gîrla [75, p.39-48] se evidențiază prin transpunerea în registru a viziunilor doctrinare ce se regăsesc în literatura de specialitate juridică, acestea fiind coroborate cu aspectele medicale în materie. Grație caracterului interdisciplinar al demersului științific, autoarea a reușit să tranșeze polemici acerbe întâlnite în doctrină. Astfel, analiza celor două perioade (embrionară și fetală) ale dezvoltării intrauterine a produsului concepției a permis autoarei să ilustreze următoarea concluzie: termenul care distinge avortul de nașterea artificială este stabilit la 22 de săptămâni, de aceea cauzarea morții unui copil viu care s-a născut în rezultatul declanșării artificiale a travaliului sau în urma nașterii naturale premature la termenul de gestație peste 22 de săptămâni trebuie recunoscută ca omor [75, p.46], viziune care de altfel se regăsește și în lucrarea autorului I.Tipa [144, p.70]. Lucrarea analizată se impune ca importantă pentru cercetarea noastră și datorită faptului că în ea se conțin și elemente tangențiale referitoare la sistemul indicațiilor medicale și sociale de întrerupere a cursului sarcinii. Deși aceste aspecte legale nu mai sunt de referință pentru noi, dat fiind că au intrat în vigoare noile reglementări în materie de avort, studiul acestora ne-a orientat propriul traseu de investigație.

În legătură cu faptul că în literatura de specialitate autohtonă problema privind determinarea momentului de început al vieții unei persoane, materializește legată de aprecierea statutului fructului concepției, constituie un subiect arhianalizat și, cu cea mai mare convingere, este și tranșat, am considerat de prisos ca în teza noastră de doctorat să consacram un segment separat acestui subiect. Este cu mult mai util însă să analizăm, din perspectiva jurisprudenței Curții Europene, dacă produsul concepției este titularul dreptului la viață consfințit în art.2 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [38] și, cu această ocazie, să surprindem poziția instanței europene cu privire la legalitatea întreruperii cursului sarcinii. De remarcat că această direcție de cercetare se regăsește numai într-un singur studiu, apărut încă în anul 2010 [68, p.36-40], având ca fundament doar cauza *Vo contra Franței* [237]. Reieșind din conținutul integral al articolului științific analizat, studiul acestei cauze examinate de Curte a servit pentru cei doi coautori drept punct de plecare în motivarea poziției legislative naționale de a nu i se recunoaște fructului concepției vreun statut juridic. Pornind de la ideea că jurisprudența Curții Europene este un instrument viu, deci pasibil de reorientare conceptuală, am considerat oportun să întreprindem o cercetare minuțioasă a poziției Curții, mai ales în contextul în care chiar recent, în anul 2014, instanța europeană s-a pronunțat pe marginea unor probleme referitoare la legalitatea întreruperii cursului sarcinii, și anume: în cauza *A.K. contra Letoniei* [226].

Pentru studiul nostru valoroase sunt viziunile autorilor A.Eșanu și C.Ajder referitoare la raționamentele diferențierii răspunderii penale pentru unele infracțiuni „săvârșite (cu bună știință) asupra unei femei gravide”. Argumentele invocate ne conving că nici chiar în plan secundar viața intrauterină nu este apărută de legea penală. Rezultatele științifice pe care le regăsim în lucrare au servit ca suport pentru noi în vederea formării convingerii asupra conținutului și întinderii obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, dar și a obiectului material al acesteia.

În alt context, utile se prezintă și acele materiale științifice care au ca obiect de cercetare elementele constitutive ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Trebuie să recunoaștem că această porțiune de investigație este cea mai vastă în literatura de specialitate autohtonă, fiind reflectată în manuale și comentarii științifico-practice. Astfel, în planul tratării obiectului infracțiunii ne-am confruntat cu polemici serioase de identificare a conținutului exact al acestui element constitutiv. Printre cele mai stringente probleme depistate la acest capitol se prezintă a fi obiectul juridic special. Problema constă nu în formularea conținutului obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, ci anume în întinderea acestuia. Generic vorbind, ne confruntăm cu două viziuni referitoare la acest subiect. Astfel, în timp ce unii autori consideră că prin prisma art.159 CP RM se protejează unele atribute ale femeii însărcinate (viața și sănătatea) [20, p.292; 97, p.505; 157, p.164], alți autori consideră că prin această incriminare se apără relațiile sociale cu privire la asigurarea securității vieții, integrității corporale sau sănătății femeii însărcinate și a fătului [7, p.311] (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Considerăm că tocmai datorită acestor aspecte polemizate unii dintre autori care au realizat o analiză juridico-penală a art.159 CP RM ezită să se pronunțe asupra obiectului material [7, p.311; 14, p.90]; or, modul în care este privit obiectul juridic special al provocării ilegale a avortului este concordat cu obiectul material al acestei infracțiuni.

Tot în contextul obiectului infracțiunii, printre abordările pe care le creionează autorii se numără și relevarea particularităților victimei infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM. Aceasta îndeosebi este tratată în manualul elaborat de Л.Г. Гырла și Ю.М. Табарча [157, p.164]. Caracteristica victimei infracțiunii este prezentată într-o asemenea manieră, încât se reușește să se scoată în evidență demarcația dintre prevederea de la art.151 și cea de la art.159 CP RM. O contribuție personală la abordarea victimei infracțiunii au adus-o S.Brînza și V.Stati [20, p.292]. Anume acești autori argumentează tranșant că produsul concepției nu poate evolua în calitate de victimă, întrucât nu este o persoană. Această din urmă lucrare este meritorie și sub aspectul relevării soluției de încadrare în ipoteza lipșirii de viață a unui copil născut prematur ca urmare a provocării ilegale a avortului.

Generaliter, lucrarea instructiv-didactică elaborată de S.Brînza și V.Stati este o publicație de care nu vom putea face abstracție, în special în contextul analizei laturii obiective. Anume studiul examinat se evidențiază prin abordarea în premieră absolută a faptului că infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.159 CP RM este una materială. Deși majoritatea oamenilor de știință din țară consemnează expres că infracțiunea cercetată în varianta-tip este una formală [157, p.165], sau implicit admit că este formală, întrucât nu caracterizează urmarea prejudiciabilă [6, p.243; 7, p.311; 14, p.90], analiza axată pe acest subiect ne-a permis să ajungem la o altă concluzie. Investigând posibilele modalități ale componenței infracțiunii de la alin.(1) art.159 CP RM conturate de către oamenii de știință, am putut remarca că opinia autorilor S.Brînza și V.Stati, promovată singular în literatura de specialitate autohtonă, deși în lipsa unei argumentări, este cea care corespunde realității. Legată materialicește de această problemă este și determinarea momentului concret de consumare a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM. Astfel, putem constata că în literatura de specialitate autohtonă nu s-a ajuns la un numitor comun cu privire la consumarea infracțiunii de provocare ilegală a avortului. De exemplu, V.Holban consideră că infracțiunea se consumă în momentul în care în urma acțiunii făptuitorului a fost întreruptă sarcina și a fost nimicit fătul, indiferent de dauna cauzată sănătății femeii [6, p.243], în timp ce Л.Г. Гырла și Ю.М. Табарча susțin că acesta este marcat de îndepărtarea fătului din cavitatea uterină [157, p.165]. Diferită este și opinia autorilor S.Brînza și V.Stati. Potrivit acestora, consumarea faptei are loc în momentul în care s-a întrerupt cursul firesc al sarcinii, indiferent dacă produsul concepțiunii era mort sau dacă acesta a fost expulzat ori eliminat viu și indiferent dacă a continuat sau nu să trăiască [20, p.297]. Controversa privind consumarea infracțiunii, dar și lipsa unei preocupări speciale de a se argumenta poziția prezentată cu referire la aceasta, pe care le-am constatat în materialele științifice analizate, a reținut oportunitatea suplinirii acestui vid doctrinar, motiv din care ne-am propus în calitate de obiectiv al cercetării argumentarea plenară și precisă a momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM. Trebuie să recunoaștem că tocmai determinarea momentului de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, de care depinde procesul de încadrare juridică, este cel mai polemitizat subiect în literatura de specialitate autohtonă, motiv din care îl raportăm la categoria problemei științifice de importanță majoră.

Cu toate că materialele științifice la care am făcut referire mai sus sunt contributive în planul analizei laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, remarcăm că acest element constitutiv nu a fost valorificat pe deplin. Drept observație față de studiile prezentate invocăm lipsa abordării semnelor facultative ale laturii obiective ori, în cel mai bun caz, insuficienta abordare a acestora. Avem în vedere tocmai aprecierea rolului exact pe care-l înde-

linește consimțământul femeii însărcinate la întreruperea sarcinii. Cu toate că în sursele de referință consimțământul victimei este abordat generic pentru a delimita infracțiunea prevăzută la art.159 de cea de la art.151 CP RM, în structura laturii obiective a infracțiunii consimțământul femeii însărcinate nu este reflectat. Mai mult ca atât, nu a constituit subiect de preocupare specială studierea condițiilor de valabilitate a consimțământului femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii. Doar generic analiza condițiilor de valabilitate a consimțământului victimei o regăsim în lucrarea autorului R.G. Ionuș [82, p.91-110]. De asemenea, nu sunt pe deplin elucidate manoperele avortive care caracterizează întreruperea ilegală a sarcinii. Desigur, nu poate fi neglijată exegeza autorilor S.Brînza și V.Stati cu privire la acest subiect, care se impune pregnant în comparație cu publicațiile științifice în care se realizează analiza juridico-penală a art.159 CP RM. În același timp, nu putem trece cu vederea că metodele trecute în revistă în această sursă sunt doar cele reglementate în Ordinul Ministerului Sănătății nr.647 din 21.09.2010 [109]. Considerăm că pentru înțelegerea mecanismului de comitere a provocării ilegale a avortului urmează să fie elucidate și metodele empirice de întrerupere a sarcinii. Iată de ce, am considerat de cuviință să dedicăm un spațiu aparte descrierii metodelor de întrerupere a cursului sarcinii, delimitării acestora de mijloacele și instrumentele de comitere a infracțiunii.

Alt segment de cercetare vizând elementele constitutive ale provocării ilegale a avortului se referă la latura subiectivă, având un caracter de abordare generală. Și de această dată nu ne putem bucura de o unanimitate de opinie cu privire la forma și tipul de vinovăție cu care acționează făptuitorul la comiterea infracțiunii cercetate. Dominantă este optica, potrivit căreia, în varinata-tip, atitudinea psihică cu care acționează făptuitorul la comiterea provocării ilegale a avortului se caracterizează prin intenție directă [6, p.243; 7, p.312; 157, p.165]. Dimpotrivă, în alte surse se susține că latura subiectivă a acestei infracțiuni se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă [20, p.297; 97, p.508]. Divergența de opinie vis-à-vis de forma și tipul de vinovăție își găsește explicație în modul de abordare a componenței infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM. Indubitabil, considerând această infracțiune ca fiind formală, logic se susține că doar intenția directă poate caracteriza atitudinea psihică a făptuitorului, și viceversa: dacă admitem că provocarea ilegală a avortului în varianta-tip este materială, atunci și intenția indirectă ar putea să reflecte natura atitudinii psihice. Caracterul neunitar al viziunilor doctrinare refritoare la vinovăție a prefigurat investigația noastră spre conturarea unei soluții tranșante, având ca direcție de cercetare aprofundarea studiului respectivelor probleme și identificarea raționamentelor de ordin normativ, dar, nu în ultimul rând, a raționamentelor logice.

În planul examinării subiectului infracțiunii, nu putem face abstracție de la clasificarea subiectului infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, pe care ne-o prezintă Л.Г. Гырла și Ю.М. Табарча [157, p.166]: persoane care au studii medicale superioare, dar fără a dispune de profil corespunzător (de exemplu, stomatologii, ftiziatzii, chirurgii etc.); persoane care au studii medicale medii (moașele, surorile medicale, felcerii etc.); persoane care nu au pregătire medicală. Comportă utilitate în planul respectiv și unele criterii de delimitare a infracțiunii prevăzute la art.159 de cea de la art.213 CP RM. Prin demarcația celor două infracțiuni pe care o regăsim în manualul autorilor citați s-a adus o contribuție considerabilă la investigarea provocării ilegale a avortului, creând teren propice pentru aprofundarea și dezvoltarea, într-un cadru mai larg, a discuției științifice cu privire la răspunderea penală pentru infracțiunea de la art.159 CP RM.

Nu putem trece cu vederea nici contribuția exegetico-prospectivă referitoare la unele aspecte legate de subiectul infracțiunii adusă de către S.Brînza și Gh.Ulianovschi [21, p.11-27]. Demersul științific prezintă interes în latura configurării caracterului inadecvat al sintagmei „de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate”. De asemenea, este remarcabilă inițiativa autorilor de a propune o variantă substitutivă sintagmei supuse criticii.

Sintetizând asupra materialelor științifice publicate în țară în care sunt tratate elementele componenței infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, remarcăm că au fost omise următoarele subiecte de cercetare, care trebuiau să-și găsească reflectare în contextul unei analize juridico-penale: explicarea disonanței dintre conceptul formal și cel material al terminologiei utilizate în denumirea și dispoziția normei de la art.159 CP RM; relevarea particularităților etapelor activității infracționale neconsumate ale provocării ilegale a avortului; abordarea unor probleme legate de participare; analiza situației-premise și clarificarea rolului pe care îl comportă aceasta în planul încadrării juridico-penale etc. Cercetarea fragmentară a infracțiunii de provocare ilegală a avortului pe care am sesizat-o în materialele științifice publicate la tema tezei în țară, semnificativă ei științifică și practică la etapa actuală de dezvoltare a legii penale a Republicii Moldova justifică o dată în plus necesitatea cercetării acestei componente de infracțiune având ca scop mediat impulsivarea practicii de aplicare a art.159 CP RM. Cu atât mai mult se impune studiul acestei infracțiuni în condițiile în care patrimoniul doctrinar național este lipsit cu desăvârșire de abordări referitoare la: temeinicia incriminării faptei de întrerupere voluntară a cursului sarcinii în condiții de nesiguranță; soluționarea problemelor de încadrare ce derivă din concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu art.159 CP RM; oportunitatea incriminării autoîntreruperii cursului sarcinii etc.

1.2. Analiza materialelor științifice la tema tezei publicate peste hotare

Ab initio, trebuie să remarcăm că, spre deosebire de literatura de specialitate autohtonă, cea de peste hotare se caracterizează printr-un interes sporit față de infracțiunea de provocare ilegală a avortului. Astfel, constatăm că infracțiunea care face obiectul tezei noastre de doctorat este tratată în doctrina juridică de peste hotare atât din punct de vedere juridico-penal, criminologic, cât și chiar sub aspect criminalistic. Deoarece aspectele criminologice și criminalistice nu intră în sfera de interes a prezentului demers științific, am considerat inoportun de a le pune la baza teoretico-metodologică a studiului nostru. În această subsecțiune ne propunem să examinăm îndeosebi materialele științifice care vizează, mai mult sau mai puțin, problemele juridico-penale ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, cu prioritate publicate în ultimii ani, având la bază criteriul relevanței rezultatelor științifice. Prin acest mod de abordare nu dorim să subestimăm valoarea studiilor realizate în secolul trecut. Este incontestabilă, de exemplu, contribuția monografică a autorului român D.V. Mihăiescu [101] sau a autorului rus В.Д. Менделсон [177] în planul elucidării aspectelor juridico-penale dedicate provocării ilegale a avortului, însă schimbările radicale care au intervenit în plan sociojuridic, dar și doctrinar, practic reduc la minimum posibilitatea valorificării unor teze expuse de către acești autori.

Trecând nemijlocit la realizarea obiectivului propus, subliniem că printre cele mai semnificative lucrări științifice publicate în ultimii ani consacrate problemelor răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului pot fi evidențiate autoreferatele la tezele de doctorat elaborate de Л.А. Лазанович [175] și С.И. Михайличенко [179].

Per ansamblu, cercetarea întreprinsă de Л.А. Лазанович vizează următoarele segmente de cercetare: problemele moral-etice și medico-sociale ale avortului; premisele apariției și dezvoltării legislației privitoare la răspunderea pentru întreruperea sarcinii; conceptele operaționale privitoare la întreruperea sarcinii și problemele determinării momentului apariției vieții omeștești; caracterizarea juridico-penală a semnelor obiective și subiective ale componentei infracțiunii prevăzute la art.123 CP FR; aspectele criminologice ale provocării ilegale a avortului (etiologia provocării ilegale a avortului, particularitățile personalității victimei și făptuitorului provocării ilegale a avortului). Demersul științific se evidențiază prin abordarea problemelor privind utilizarea materialului fetal rezultat din întreruperea cursului sarcinii, precum și critica curențelor de care suferă norma de incriminare prevăzută la art.123 CP FR. Cu titlu de noutate, autorul propune ca provocarea ilegală a nașterii premature să fie consacrată într-o normă distinctă, dat fiind pericolul social mai ridicat al acesteia în raport cu provocarea ilegală a avortului. La determinarea limitelor dintre avort și naștere prematură autorul propune să fie luată în considerare viabilitatea fătului:

1) provocarea ilegală a avortului trebuie recunoscută ca fiind întreruperea sarcinii la un termen ce nu depășește 22 săptămâni de sarcină;

2) întreruperea ilegală a sarcinii după 22 săptămâni de gestație urmează a fi recunoscută ca provocare ilegală a nașterii premature.

De asemenea, Л.А. Лазанович aduce argumente pertinente pentru a demonstra inoportunitatea excluderii de către legiuitorul Federației Ruse din lista subiecților provocării ilegale a avortului a persoanelor care au studii medicale superioare de profil. Nu putem trece cu vederea nici afirmațiile valoroase pe care le consemnează Л.А. Лазанович cu privire la soluția de încadrare în cazul manifestării intenției indirecte față de decesul femeii însărcinate ca efect al întreruperii ilegale a cursului sarcinii, întrucât unele aspecte pe care le abordează acest autor sunt tratate superficial de către alți oameni de știință. O apreciere deosebită merită analiza temeinică din domeniul extrapenalului, ceea ce denotă incidența caracterului interdisciplinar al studiului. Rigoarea caracteristică lucrării a asigurat relevanța datelor statistice valorificate de autor, care au avut ca efect prezentarea tabloului real al criminalității în materia provocării ilegale a avortului.

Pe lângă avantajele evidente, menționăm și unele neajunsuri de care suferă conținutul demersului științific elaborat de Л.А. Лазанович: nu este tratată situația-premisă ca fiind o condiție *sine qua non* de reținere la încadrare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului; nu este argumentată poziția autorului cu privire la tipul și forma de vinovăție cu care acționează făptuitorul; o atenție superficială se acordă etapelor activității infracționale neconsumate, dar și desemnării particularităților participației la provocarea ilegală a avortului; se susține că componenta infracțiunii prevăzute la art.123 CP FR este formală, în timp ce autorul consideră că consumarea infracțiunii este legată de survenirea unor daune aduse organismului femeii însărcinate etc.

Direcțiile de cercetare în studiul întreprins de către С.И. Михайличенко [179] rămân aproape aceleași ca și în lucrarea precedentă: investigarea apariției și dezvoltării legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera reproductivă; abordarea unor probleme moral-etice și medico-sociale ale avortului la etapa actuală de dezvoltare a medicinei; dezbateră problemei privind determinarea începutului vieții omenești; analiza criminologică a provocării ilegale a avortului; caracterizarea juridico-penală a variantei-tip și a variantei agravate a infracțiunii de provocare ilegală a avortului prevăzute la art.123 CP FR. În lucrare este evaluată în complexitate problema privind avortul ilegal, precum și problema ce vizează protecția juridică a vieții unui copil printr-o analiză sistematică a normelor generale și speciale ale Codului penal al Federației Ruse care instituie răspunderea penală pentru realizarea ilegală a întreruperii cursului sarcinii, pentru atentarea la viața copilului în perioada intrauterină și perinatală, autorul coraportând aceste norme la normele conexe din alte ramuri de drept și la legislația penală a altor

state, precum și la principiile generale unanim recunoscute pe plan internațional. С.И. Михайличенко determină etapele istorico-juridice de dezvoltare a reprezentărilor asupra problemelor întreruperii sarcinii, formulează definițiile conceptelor de „avort”, „naștere prematură”, „întrerupere artificială a sarcinii”, precum și „întrerupere ilegală a sarcinii”, „avort criminal”.

Analiza juridico-penală pe care o realizează С.И. Михайличенко nu se distinge vădit nici prin originalitate științifică în comparație cu studiul întreprins de Л.А. Лазанович. Mai mult ca atât, aceleași contradicții le admite atunci când desemnează momentul de consumare a infracțiunii: întreruperea ilegală a cursului sarcinii se consumă nu doar din momentul eliminării și suprimării fătului, dar și din momentul survenirii diferitelor consecințe prejudiciabile pentru organismul femeii însărcinate legate de întreruperea prezentei sarcini. De asemenea, privitor la latura obiectivă С.И. Михайличенко exprimă o opinie pe care nu o putem sprijini: fapta prejudiciabilă de întrerupere a cursului sarcinii poate să se manifeste atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Contraargumentele de rigoare le vom prezenta în secțiunea 3.2 a tezei de față. Cu titlu de noutate, se invocă necesitatea de a diferenția răspunderea penală pentru realizarea întreruperii cursului sarcinii față de două sau mai multe persoane, precum și lărgirea sferei de aplicare a normei de incriminare prevăzute la art.123 CP FR și pentru situațiile în care întreruperea sarcinii s-a realizat: cu omisiunea obținerii unui acord informat benevol al femeii însărcinate; cu încălcarea indicațiilor medicale sau sociale. Totodată, menționăm că, în planul analizei criminologice a provocării ilegale a avortului, lucrarea analizată poate fi considerată una de referință.

Un loc aparte printre publicațiile care se referă nemijlocit la tema tezei revine articolului științific elaborat de Н.Е. Крылова [172, p.38-53]. Prefigurând problemele-cheie ale legislației extrapenale în materie de avort, autorul dezvăluie *in concreto* condițiile legale de realizare a întreruperii cursului sarcinii. Un interes deosebit ne-a trezit faptul că autorul pune la îndoială necesitatea întreruperii cursului sarcinii în baza indicațiilor sociale, optică care merită o atenție deosebită, dat fiind că, deși sunt consacrate în actele normative naționale, indicațiile sociale nu constituie, potrivit legii penale a Republicii Moldova, cauză de nepedepsire. De remarcat că conceptualizările referitoare la indicațiile sociale etalate de autor au fost valorificate și în studiile ulterioare întreprinse de И.Тимошенко și К.Чумакова [206, p.64-65], având același obiect de cercetare. Articolul elaborat de Н.Е. Крылова constituie corolarul unei munci asidue, care vine să explice că, *de lege lata*, în Federația Rusă embrionul, de sine stătător, nu este luat sub protecția legii penale, el fiind apărat doar în legătură cu ocrotirea vieții și sănătății femeii însărcinate. Н.Е. Крылова consideră această poziție legislativă greșită și, bazându-se pe legislația penală a altor state, consemnează oportunitatea protecției penale a vieții în devenire (intrauterine). În perspectivă, autorul pledează pentru metamorfozarea art.123 CP FR, astfel încât prin această

normă să se asigure protecție nu doar femeii însărcinate, dar și, pe cât posibil, embrionului, ținându-se cont de situațiile de „conflict de interese” dintre mamă și făt, de exemplu în cazul indicațiilor medicale. Cu toate acestea, analizând dispoziția incriminatorie propusă de autor, rămânem profund decepționați, deoarece protecția produsului concepției nu-și găsește oglindire în varianta textului de lege propusă la finalul studiului științific. Totuși, aceasta nu eclipsează valoarea de ansamblu a lucrării; or, studiul elaborat de Н.Е. Крылова impresionează prin construcție minuțioasă, prin coerență, printr-o solidă documentare, captivându-ne prin reflecții originale de substanță științifică.

Printre alte lucrări de acest calibru putem menționa articolul științific elaborat de către А.А. Гребеньков și А.В. Стришкова [156, p.161-163]. O semnificație științifico-practică remarcabilă au argumentele aduse de către autori care subliniază gradul de prejudiciabilitate a întreruperii cursului sarcinii la termene avansate de gestație, precum și a realizării respectivei intervenții în afara instituțiilor medico-sanitare proxime. Cu această ocazie, А.А. Гребеньков și А.В. Стришкова supun criticii faptul că în norma de incriminare de la art.123 CP FR persoana care dispune de studii medicale superioare de profil nu este prevăzută în calitate de subiect al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, în cazul în care această intervenție se realizează cu încălcarea legislației în materie. Din această perspectivă, critica imperfecțiunilor, de care suferă prevederile legii penale a Federației Ruse în materia infracțiunii de provocare ilegală a avortului (art.123 CP FR), specificate de autori, poate fi luată în considerare doar de către legiuitorul rus în procesul de ameliorare continuă a legii penale. Aceasta deoarece propunerea autorilor de a reține un astfel de subiect al infracțiunii își găsește deja reflectare în incriminarea de la art.159 CP RM. Cu toate acestea, afirmațiile pe care le consemnează А.А. Гребеньков și А.В. Стришкова în lucrare au relevanță în planul fundamentării menținerii în continuare a răspunderii penale pentru întreruperea cursului sarcinii cu încălcarea regulilor *lege artis* reglementate pentru astfel de intervenții.

O altă lucrare științifică relevantă tematicii cercetate este articolul științific aparținând autorului М.А. Горбарова [155, p.44-48]. În demersul său științific sunt tratate problemele instituirii răspunderii penale pentru comiterea provocării ilegale a avortului din perspectiva lipsei unei coerențe dintre normele legii penale și reglementările din sfera ocrotirii sănătății. În lucrare sunt analizate cerințele de realizare a întreruperii sarcinii, în baza cărora sunt determinate situațiile ipotetice de ilegalitate a acestei intervenții asupra corpului femeii însărcinate. La fel, analiza elementelor constitutive ale componenței infracțiunii, precum și cercetarea practicii judiciare în materie, permit autorului să ajungă la concluzia că sănătatea reproductivă este apărată inefficient prin prisma art.123 CP FR, cauza constând în primul rând în aceea că legiuitorul utilizează în

norma de incriminare o terminologie inadecvată, iar, pe de altă parte, persoanele care dispun de studii medicale superioare de profil nu sunt subiecți ai faptei incriminate la art.123 CP FR. Din aceste rațiuni, legiuitorului rus i se sugerează să-și regândească poziția legislativă în legătură cu restrângerea cercului de subiecți ai infracțiunii doar la persoanele care nu au studii medicale superioare de profil corespunzător. Se argumentează, prin prisma unei cauze penale, că răspunderea penală aplicată față de medicul obstetrician-ginecolog în baza normei ce prevede lipsirea de viață din imprudență pentru situația în care, în rezultatul încălcării regulilor de întrerupere a cursului sarcinii, a survenit decesul femeii însărcinate nu este proporțională cu gradul de prejudiciabilitate ce derivă din această faptă, fiind susceptibilă de a încălca principiul egalității în drepturi. Cu atât mai mult, susține autorul, nu este echitabil ca în cazul în care se realizează întreruperea ilegală a sarcinii fără careva consecințe asupra vieții sau sănătății femeii medicul obstetrician-ginecolog să nu poarte răspundere penală. Iată de ce, din perspectiva rezultatelor înscrise în publicația analizată, putem afirma că lucrarea autorului M.A. Горбатова se înscrie printre lucrările temerare în materia infracțiunii care constituie obiectul tezei noastre de doctorat, distingându-se prin gradul înalt de intensitate analitică și prin caracterul său profund științific.

Unele probleme de calificare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului au constituit obiectul cercetării și în lucrarea publicată de către E.Ю. Бунина și A.A. Гребеньков [153, p.111-115]. Cercetarea întreprinsă asupra infracțiunii prevăzute la art.123 CP FR este trecută prin prisma prevederilor extrapenale în materie, nefiind neglijate opiniile exprimate în literatura de specialitate. În legătură cu acest subiect, autorii ridică anumite probleme și străduie să dea răspuns la ele. Îndeosebi, remarcăm opinia autorilor referitoare la soluția concursului de infracțiuni dintre provocarea ilegală a avortului și omorul intenționat în ipoteza lipirii de viață a produsului concepției care a supraviețuit manoperelor avortive. În același timp, considerăm lipsite de fundamente științifice alegațiile autorilor de a susține că momentul de consumare a infracțiunii coincide cu eliminarea fătului din cavitatea uterină. Această concepție compromisă contravine însăși naturii întreruperii cursului sarcinii, ca acțiune prejudiciabilă, concepție ce a generat o altă concluzie greșită pe care o invocă E.Ю. Бунина și A.A. Гребеньков: până la momentul eliminării fătului din cavitatea uterină, suntem în prezența unei tentative la provocarea ilegală a avortului. Așa cum vom realiza în demersul nostru științific, această viziune se opune chiar practicii judiciare a Federației Ruse; or, survenirea decesului fetal intrauterin neurmat de expulzare ori eliminare reprezintă una dintre eventualele ipoteze ale urmărilor prejudiciabile care se subscrie încetării *de facto* a cursului sarcinii.

În alt context, am luat în atenție și articolul științific elaborat de O.A. Чернега [221, p.331-335]. În el autorul analizează următoarele probleme: coliziunea reglementării juridice a momen-

tului apariției dreptului la viață; statutul juridic al embrionului uman în teoria dreptului civil; evaluarea medicală și etică a întreruperii sarcinii și poziția confesiunilor creștine; particularitățile reglementării întreruperii sarcinii în Federația Rusă; aprecierea oportunității întreruperii cursului sarcinii în baza indicațiilor sociale; dreptul medicului de a refuza întreruperea sarcinii. Cu toate că analiza juridico-penală a infracțiunii de provocare ilegală a avortului nu-și găsește reflectare în demersul științific elaborat de O.A. Чернега, interesul nostru îl suscită, mai cu seamă, investigațiile autorului cu privire la: coraportul dintre noțiunile „avort” și „realizarea întreruperii artificiale a sarcinii”; interacțiunea legislației naționale în materie cu unele acte internaționale, precum și cu poziția unor organisme internaționale, precum Organizația Mondială a Sănătății. Sub toate celelalte aspecte, lucrarea examinată nu trezește decât un interes limitat.

Elucidarea elementelor componentei infracțiunii de provocare ilegală a avortului constituie obiectul de studiu realizat de către С.Тасаков și А.Шумилов în articolul științific publicat în 2004 [205, p.67-69]. Examinarea gradului de pericol social al provocării ilegale a avortului își găsește dezvoltare în investigarea obiectului juridic special al infracțiunii respective și a mijloacelor avortive, precum și în prezentarea unor cauze penale din practica judiciară rusă. Deși nu prezintă argumentele de rigoare, autorii consideră, just, că fapta de întrerupere a sarcinii poate fi doar comisivă și doar intenția directă poate să caracterizeze atitudinea psihică a făptuitorului față de întreruperea cursului sarcinii. În planul aprecierii momentului de consumare a infracțiunii, autorii sunt solidari cu Е.Ю. Бунина și А.А. Гребеньков, susținând că fapta se consumă din momentul îndepărtării fătului din uterul femeii. Prin această poziție, С.Тасаков și А.Шумилов intră într-o polemică cu viziunea expusă în lucrarea lui В.Д. Менделсон [177]. Regretabil este că autorii nu prezintă argumente în sprijinul opiniilor lor, ceea ce reduce substanțial din contribuția personală la elaborarea studiului. De asemenea, nu este fundamentată poziția cu privire la motivul comiterii infracțiunii. Autorii afirmă că, de cele mai multe ori, motivul provocării ilegale a avortului este interesul material, fără să aducă exemple din practica judiciară sau să prezinte date statistice care să probeze cele afirmate. Constatăm și faptul că С.Тасаков și А.Шумилов au omis să cerceteze conținutul variantelor agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, motiv din care demersul științific analizat nu corespunde, considerăm, exigențelor unui studiu științific complex.

Următoarea publicație științifică pe care o consemnăm aparține autorului М.Киселева [165, p.31-35]. Ca și în cazul publicațiilor anterior examinate, sunt interpretate noțiunile „întreruperea sarcinii” și „avort”. Ideea principală a lucrării constă în relevarea problemelor de calificare rezultate din demarcația infracțiunii de provocare ilegală a avortului de vătămarea intenționată gravă a sănătății. Autorul accentuează, just, că una dintre particularitățile infracțiunii

de provocare ilegală a avortului este consimțământul femeii însărcinate, fapt ce permite delimitarea acestei infracțiuni de vătămarea gravă a sănătății, faptă incriminată la art.111 CP FR. Totuși, ulterior М.Киселева se contrazice, întrucât consideră că întreruperea sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale sau sociale, trebuie să fie calificată ca vătămare intenționată gravă a sănătății, inclusiv în situațiile în care femeia însărcinată și-a manifestat consimțământul la întreruperea sarcinii. Spre deosebire de articolul științific al lui С.Тасаков și А.Шумилов, în cel elaborat de М.Киселева găsim interpretări exegetice referitoare la circumstanțele agravante ale infracțiunii cercetate. Și de această dată autorul admite contradicții în viziunile exprimate. De exemplu, examinând latura subiectivă, autorul susține tranșant că vinovăția se caracterizează doar prin intenție directă. În schimb, când analizează varianta agravată, susține că față de întreruperea sarcinii făptuitorul manifestă intenție directă sau indirectă, iar față de deces sau vătămarea gravă a sănătății – sineîncredere sau neglijență.

La tema noastră de cercetare se referă și articolul științific elaborat de Р.А. Кузьминых [173, p.100-104]. Din punct de vedere structural, autorul și-a ordonat rezultatele cercetării într-o manieră sistemică, abordând aspectele juridico-penale în materie de întrerupere a cursului sarcinii în paralel cu aspectele medicale ce sunt reglementate de actele normative extrapenale de referință. Punctul central al lucrării îl constituie aprecierea rolului consimțământului victimei la întreruperea cursului sarcinii și evaluarea necesității menținerii în continuare a răspunderii penale pentru fapta prevăzută la art.123 CP FR, avându-se în vedere manifestarea liberă de voință asupra încălcării drepturilor femeii însărcinate sau punerii acestora în pericol de încălcare ca modalitate de atingere a propriilor interese. De remarcat că aceleași preocupări investigative le atestăm și în alte articole științifice, apărute încă în 1998, aparținând lui А.Н. Красиков [170, p.16-23] și în 2001, avându-l ca autor pe В.Панкратов [183, p.40-42].

Studiul întreprins de către Р.А. Кузьминых debutează cu prezentarea unor exemple legislative (nota de la art.122 CP FR – liberarea de răspundere penală pentru contaminarea cu maladia SIDA în legătură cu consimțământul victimei), care demonstrează, fără echivoc, că implicațiile doctrinei penale referitoare la consimțământul victimei și-au găsit aplicabilitate legislativă și, cu această ocazie, sunt formulate mai multe sugestii privind sistematizarea consimțământului persoanei la cauzarea unor daune propriilor interese. Astfel, bazându-se pe consimțământul titularului valorii sociale ocrotite de legea penală – femeia însărcinată, Р.А. Кузьминых pledează pentru dezincriminarea faptei de întrerupere a cursului sarcinii, fapt realizabil în contextul recunoașterii exprese a consimțământului victimei în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Din rațiunile prezentate, autorul propune introducerea unei norme generale în Capitolul VIII al Părții Generale a Codului penal al Federației Ruse, care ar exclude caracterul infracțional

al faptei în temeiul unui consimțământ al persoanei la cauzarea unor daune. Deși autorul acordă un spațiu larg investigării interesului privat în sistemul obiectelor principale de apărare juridico-penală a persoanei, studiul nu are un caracter consistent. Or, pe alocuri, autorul scapă din vedere principiile general recunoscute de dreptul penal în argumentarea propriei poziții, care deseori este una subiectivă. O probă în acest sens servește următorul exemplu, cu care nu putem fi de acord: prin provocarea ilegală a avortului se aduce atingere în primul rând interesului privat, motiv din care survenirea răspunderii penale trebuie să se raporteze manifestării de voință a femeii însărcinate. Cu toate acestea, însăși problema de bază pe care o ridică P.A. Кузьминых în lucrare, constând în evaluarea necesității menținerii în continuare a răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului, ne-a orientat spre a verifica temeinicia incriminării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii.

O altă publicație științifică notabilă este articolul științific aparținând autorului român A.E. Franț [71, p.21-37]. Dânsa își axează demersul științific spre determinarea obiectului juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, demers care debutează cu indicarea cauzelor dificultăților la stabilirea conținutului acestui semn constitutiv: neprecizarea de către legiuitorul român a statutului pe care-l are fătul, din punctul de vedere al drepturilor care îi sunt recunoscute; necunoașterea conținutului relației femeie însărcinată-făt. În cea mai mare parte, cercetarea întreprinsă de către A.E. Franț se prezintă a fi produsul unei compilări a viziunilor doctrinare întâlnite în literatura de specialitate română, fiind reproduse opiniile teoretizate ale celor mai reputați savanți din România, cum ar fi: G.Antoniou, T.Toader, R.Chiriță, V.Cioclei, V.Dobrinou etc. De remarcat că autorul nu s-a limitat doar la a trece în revistă aceste opinii; adesea, fie le-a supus criticii, fie le-a împărtășit, suplinindu-le cu argumente de ordin legislativ și, cel mai remarcabil, jurisprudențial. Originalitatea materialului științific cercetat rezidă în evidențierea și determinarea particularităților incompatibilității dintre drepturile fătului și ale mamei, atunci când femeia însărcinată nu dorește nașterea copilului, precum și atunci când sarcina pune în pericol sănătatea și viața femeii însărcinate. Cu toate că A.E. Franț ajunge la concluzia că legiuitorul român a dorit prin art.185 CP al României în redacția din 1968 (abrogat) și protejarea fătului, însă nu a reușit să exprime acest deziderat prin modul de reglementare într-un final susține că în plan secund prin această incriminare se apără și fătul. Nu încapă îndoială că prin această ultimă alegație autorul se contrazice; or, însăși A.E. Franț susține în preliminar că autorii care consideră că prin incriminarea provocării ilegale a avortului se protejează atât femeia însărcinată, cât și fătul, trag concluzii mai degrabă cu privire la ceea ce ar trebui să se protejeze prin infracțiune, fiind călăuziți de valori ideale, nu însă de litera legii. De asemenea, nu putem fi de acord cu părerea autorului că trebuie evidențiată o nouă categorie de obiect juridic, numindu-l

obiect juridic ideal al infracțiunii. Cel puțin, nici în știința dreptului penal, nici în practica legislativă această categorie de obiect juridic nu-și găsește reflectare. Mai mult ca atât, nu este clar la ce se referă conținutul acestei categorii de obiect juridic: la cadrul incriminator *de lege lata* sau *de lege ferenda*?

Ca o continuare a preocupărilor sale de a caracteriza din punct de vedere juridico-penal infracțiunea de provocare ilegală a avortului, A.E. Franț realizează în același an un alt studiu [72, p.19-31]. De această dată, autorul își concentrază eforturile asupra elucidării conținutului obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.185 CP al României (abrogat). Lucrarea este una dintre puținele publicații care tratează în complexitate entitatea materială asupra căreia se îndreaptă fapta de întrerupere ilegală a cursului sarcinii. *Per ansamblu*, studiul analizat scoate în evidență polemica dusă în doctrina română cu privire la conținutul obiectului material al infracțiunii, fiind transpuse diversele opinii referitoare la evoluarea în prim-plan sau în plan facultativ a produsului concepției în calitate de entitate asupra căreia se îndreaptă actul de conduită interzis de legea penală. A.E. Franț este solidară cu opinia majoritară expusă de oamenii de știință din România, potrivit căreia obiectul material este reprezentat atât de produsul concepției, cât și de corpul femeii însărcinate, atestându-se o concomitență chiar dacă nu se produce o vătămare a femeii însărcinate, excepție constituind doar ipoteza în care sarcina nu există, caz în care doar corpul femeii însărcinate este obiect material. O astfel de viziune ni se pare reprobabilă, mai ales în contextul în care însăși A.E. Franț susține în aceeași lucrare că, în cazul în care sarcina nu există, suntem în prezența unei infracțiuni putative, ceea ce face imposibilă tragerea la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului. Deci, dacă se pledează pentru inexistența infracțiunii, cum atunci se poate vorbi despre incidența unui obiect material al acestei infracțiuni? Argumentele de rigoare privind dezacordul nostru față de conținutul obiectului material al infracțiunii circumscris de către A.E. Franț le vom prezenta cu ocazia cercetării obiectului infracțiunii. La această etapă de investigație dorim doar să subliniem că, deși studiul analizat prezintă multe contradicții, el este meritoriu în planul tratării unor situații speciale ale sarcinii, cum ar fi: ipoteza în care femeia însărcinată intră în stare de moarte cerebrală, iar fătul fiind viabil supraviețuiește; ipoteza unei sarcini extrauterine sau a erorii referitoare la existența sarcinii etc. Un plus de valoare atribuie lucrării și cercetarea practicii de tragere la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului, precum și interpretarea art.185 CP al României (abrogat) în cauze concrete. Notabilă este și bibliografia pe care o regăsim în subsol, grație căreia studiul se prezintă a fi o sursă valoroasă de informație la subiectul studiat, sugerându-ne analiza contribuțiilor la care s-a făcut referire.

Relevanță pentru studiul nostru prezintă și rezumatul tezei de doctorat realizate de M.Moise (Rotaru) [102], sub conducerea competentă a profesorului V.Dobrinioiu. Demersul științific are ca preocupare cercetarea protecției penale a vieții intrauterine. Direcțiile de investigare întreprinse de către autor constau în: analiza ocrotirii dreptului la viață și a dreptului la viață privată; studiul cadrului juridic în plan intern și internațional în domeniul protecției dreptului la viață al persoanei; examinarea documentelor internaționale care conferă protecție dreptului la viață al persoanei; cercetarea particularităților protecției penale a embrionilor din perspectiva evoluției biomedicinei; explorarea protecției fătului împotriva agresiunilor prin mijloace de drept penal. Din cele cinci direcții de cercetare, atenție ne-a atras studiul destinat protecției fătului împotriva agresiunilor prin mijloace de drept penal, interes ce derivă din intrarea în vigoare a Codului penal al României la 1 februarie 2014, reprezentat de Legea nr.286/2009 [37], în care se regăsește un capitol rezervat problematicii privind incriminarea agresiunilor asupra fătului, capitol care cuprinde două infracțiuni, și anume: infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii, prevăzută în art.201, și infracțiunea de vătămare a fătului, prevăzută în art.202. Astfel, analiza comparativă a textelor de lege în materia întreruperii ilegale a cursului sarcinii din Codul penal al României în redacția anului 1968 și din cel în redacția anului 2009 i-a permis autorului să formuleze anumite observații. Cea mai relevantă observație se referă la denumirea marginală a infracțiunii prevăzute în art.201 CP al României în redacția din 2009. M.Moise (Rotaru) susține că dacă în Codul penal în redacția din 1968 legiuitorul a prevăzut infracțiunea de provocare ilegală a avortului, interpretând *per a contrario*, se poate afirma că există situații în care provocarea avortului se face în mod legal, fapta nefiind de natură penală. Deoarece în această denumire marginală lipsește termenul „ilegal”, rezultă că orice întrerupere a cursului sarcinii constituie infracțiune. Or, această ipoteză este infirmată, susține autorul, chiar de textul legal de la alin.(6) art.201 CP al României în vigoare. Însă, cel mai esențial aport M.Moise (Rotaru) îl aduce prin analiza infracțiunii prevăzute la art.202 CP al României în vigoare, surprinzând prin soluțiile pe care caută să le ofere unor controverse existente deja în doctrină relative la vătămarea fătului. Sub acest aspect, considerăm absolut justificată opinia, potrivit căreia, ori de câte ori vătămarea fătului are efecte negative și asupra integrității corporale sau sănătății femeii însărcinate, în sarcina subiectului activ se vor reține infracțiunea de vătămare a fătului și o infracțiune de loviri sau alte violențe sau de vătămare corporală, dup caz, al cărei subiect pasiv este mama fătului, aflate în concurs ideal [102, p.27]. Surprinzătoare sunt argumentele autorului aduse întru justificarea incriminării faptei de vătămare a fătului în legislația penală a României. Astfel, alegațiile autorului au servit pentru noi ca punct

de reper pentru a răspunde la întrebarea dacă în legea penală a Republicii Moldova este oportună sau nu incriminarea faptei de vătămare a fătului.

În continuarea cercetării materialelor științifice, luăm în vizor și articolul științific al autorului D.A. Șerban [142, p.117-141]. Reperele principale ale demersului vizează următoarele aspecte: noțiunea, semnificația și tipurile avortului „etic”; perspectiva comparată asupra avortului etic în sistemul incriminării avortului; fundamentul moral și terapeutic al avortului „etic”; natura juridică a excepției „etice”; condițiile operării cauzelor justificative prevăzute în art.185 CP al României în redacția din 1968. Cu toate că analizei provocării ilegale a avortului i se rezervă un spațiu îngust, în contextul studiului nostru sunt valoroase opiniile autorului referitoare la condițiile în care operează extrema necesitate, situație analizată din perspectiva normei din vechea incriminare a faptei de provocare ilegală a avortului (alin.(6) art.185 CP al României). În cadrul acestui demers analitic este abordată și problema privind valabilitatea consimțământului acordat de minori sau persoane lipsite de discernământ, problemă ce derivă din faptul că, la momentul publicării lucrării, legiuitorul român nu reglementa expres aceste situații. Această ultimă preocupare nu a constituit un interes pentru noi, întrucât în planul cadrului normativ național reținem reglementări ce vizează expres această problemă. De aceea, lucrarea examinată poate fi considerată ca având un caracter doar subsidiar în rândul publicațiilor științifice ce vizează răspunderea pentru provocarea ilegală a avortului.

Dintr-o altă perspectivă, ne interesează analiza juridico-penală a infracțiunii de provocare ilegală a avortului reținută în manuale, cursuri universitare și comentarii științifico-practice publicate în ultimii doi ani. Astfel, în literatura de specialitate română schema de cercetare a infracțiunii pe care o analizăm vizează: structura incriminării; condițiile preexistente; conținutul constitutiv; forme și sancționare; cauze justificative speciale și cele de nepedepsire. Excepție constituie cursul universitar publicat de către V.Cioclei [27]. După modul de abordare a infracțiunii, studiul acestui autor este asemănător schemei de cercetare a infracțiunii consacrate în doctrina națională. Sub aspectul conținutului, interes pentru noi au prezentat argumentele lui V.Cioclei prin care infirmă că relațiile sociale privind evoluția demografică reprezintă obiectul juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Notabile sunt și viziunile autorului referitoare la situația-premisă și la forma și tipul de vinovăție cu care acționează făptuitorul. Regretabil este că aceste viziuni nu sunt însoțite de argumente care, considerăm, ar spori valoarea de ansamblu a lucrării.

O altă sursă instructiv-didactică este cea a autorilor Gh.Ivan și M.-C. Ivan [83]. De această dată, infracțiunea care constituie obiectul nostru de studiu este analizată din perspectiva art.201 CP al României în redacția din 2009 (în vigoare). Sintetizând asupra conținutului unor semne

constitutive ale infracțiunii, atragem atenția asupra viziunii referitoare la subiectul activ al infracțiunii. Autorii consideră că făptuitor poate fi orice persoană, chiar și femeia însărcinată, însă în privința acesteia operează cauza de nepedepsire prevăzută la alin.(7) art.201 CP al României. Este o alegație unică în felul său, care, în fond, reprezintă o paradigmă, atât timp cât se susține că aceeași femeie însărcinată fiind subiect activ, evoluează și ca subiect pasiv (victimă a infracțiunii). Prin această abordare, Gh.Ivan și M.-C. Ivan încalcă o serie de principii ale dreptului penal; or, una și aceeași persoană nu poate fi și făptuitor și victimă, argumente pe care le vom dezvolta în Capitolul 3 al prezentei lucrări.

Tot din perspectiva noii prevederi este analizată infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii în cursul universitar elaborat de V.Dobrinou și N.Neagu în anul 2014 [61]. Investigarea respectivei infracțiuni se particularizează în această lucrare prin opinii care se opun celor dominante în doctrină. De exemplu, autorii consideră că omorul calificat săvârșit asupra unei femei gravide este o infracțiune complexă, care absoarbe în conținutul variantei agravate și infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii. Aceeași opinie este transcrisă de către V.Dobrinou într-o altă publicație apărută în același an [113]. Cu toate că nu am îmbrățișat această soluție de calificare, prezintă viu interes teoretic și practic viziunea reprodusă în aceste publicații, dat fiind faptul că o asemenea realitate juridică se atestă și în cadrul incriminator național. Este vorba despre circumstanța agravantă a omorului intenționat, prevăzută la lit.e) alin.(2) art.145 CP RM. Tocmai această alegație ne-a orientat să examinăm eventual două soluții de încadrare: varianta concursului de infracțiuni *sau* varianta concurenței de norme.

O altă sursă de referință este lucrarea sub formă de comentariu pe articole [146]. Nemijlocit, infracțiunea cercetată de noi a fost analizată de reputatul profesor T.Toader. Este una dintre puținele lucrări care tratează infracțiunea de provocare ilegală a avortului într-o manieră comparativă, adică potrivit legii penale anterioare și conform noului Cod penal în vigoare din 1 februarie 2014. Astfel, sunt contrapuse textele de lege din cele două coduri, în măsura în care să se pună pe tapet elementele de continuitate, adică cele care au fost preluate din reglementarea anterioară, precum și elementele care fac diferența dintre reglementările succesive, acestea referindu-se la conținutul constitutiv al incriminărilor, la cauzele de nepedepsire și chiar la reglementările cu privire la pedeapsă. Autorul a identificat posibilele soluții la eventualele probleme ce pot să apară în practică în legătură cu tragerea la răspundere penală pentru întreruperea cursului sarcinii, imediat după intrarea în vigoare a noului Cod penal, adică după 1 februarie 2014, probleme ce pot rezulta din înțelegerea diferită a conținutului noii incriminări, făcându-se chiar mențiuni referitoare la legea penală mai favorabilă. Din aceste rațiuni, interpretările făcute

de autor constituie o sursă valoroasă de informație, aptă de a orienta subiecții oficiali în conjunctura noii incriminări a întreruperii cursului sarcinii.

La infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii se referă secțiunea I din Capitolul IV „Agresioni asupra fătului” din cursul universitar publicat în 2014 de către V.Păvăleanu [115]. În cea mai mare parte, informația reprodusă este cea alcătuind analiza juridico-penală a normei de la art.185 CP al României în redacția din 1968, realizată în lucrarea din 2010 [114] aparținând aceluiași autor. Deosebiri se impun în raport cu conținutul cauzelor speciale de nepedepsire. Spre deosebire de alte materiale instructiv-didactice, lucrările lui V.Păvăleanu se afirmă prin concretizarea ipotezelor urmării imediate a infracțiunii analizate. Cu toate că nu am preluat *ad integrum* conținutul rezultatului infracțional etalat, trebuie să recunoaștem că ipotezele prezentate sunt cele mai aproape de realitatea ce decurge din elementul material manifestat prin întreruperea cursului sarcinii. Lipsa unei viziuni unitare cu privire la conținutul urmării prejudiciabile pe care o deducem din studiul materialelor științifice publicate peste hotare, dar și în țară, demonstrează că tocmai aceasta reprezintă problema științifică de importanță majoră în domeniul de cercetare. În același timp, trebuie să recunoaștem că, cu toate că materialele științifice pe care le-am indicat mai sus sunt de referință în planul analizei elementelor constitutive ale provocării ilegale a avortului, remarcăm că această direcție de cercetare nu a fost valorificată pe deplin. Drept observație față de studiile prezentate invocăm lipsa abordării semnelor facultative ale laturii obiective și ale laturii subiective a infracțiunii ori insuficienta lor abordare. În același timp, nu au fost trasate *in toto* liniile de demarcație dintre infracțiunea de provocare ilegală a avortului și unele infracțiuni conexe. Ceea ce este și mai consemnabil, surprindem că punctele de vedere expuse în publicațiile în materie de cele mai dese ori nu sunt argumentate, motiv din care această manieră exegetică nu are decât să știrbească valoarea științifică a cercetării.

În altă ordine de idei, constatăm că în materialele științifice publicate la tema tezei nu este lipsită de polemică nici tipologia din care face parte infracțiunea de provocare ilegală a avortului în conjunctura incriminărilor prevăzute de legea penală. Îndeosebi atestăm această polemică în literatura de specialitate rusă. Sub acest aspect, distingem două abordări ale subiectului:

1) provocarea ilegală a avortului este o infracțiune care pune în pericol viața și sănătatea persoanei [210, p.68];

2) provocarea ilegală a avortului este o infracțiune contra sănătății persoanei [211, p.21-22].

În planul identificării locului infracțiunii de provocare ilegală a avortului, surprindem și o viziune *sui generis*, care lansează alegația, potrivit căreia, în cazul dat, suntem în prezența unei varietăți de cauzare de daune sănătății [152, p.119].

Această divergență de viziune explică de fapt variile optici referitoare la conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, subiect care va fi valorificat în prezenta teză de doctorat cu ocazia analizei obiectului infracțiunii. La această etapă, dorim să scoatem în evidență faptul că direcțiile de cercetare în doctrina de peste hotare vizează și investigații teoretice (dogmatice).

În alt context, ca un segment distinct de cercetare pe care l-am reținut în materialele științifice publicate peste hotare apare analiza retrospectivă a legislației penale privind provocarea ilegală a avortului. În special, printre publicațiile în care autorii au fost preocupați de o asemenea analiză se numără articolul științific elaborat de A.E. Franț [70, p.33-45]. Lucrarea scoate în lumină primele reglementări legale privind avortul, dar și metodele străvechi de întrerupere a sarcinii. Pe lângă aceste aspecte, este descrisă imaginea socială a întreruperii cursului sarcinii în diverse epoci, precum și influența religiei asupra concepției privind avortul. Nu în ultimul rând, este reliefat tratamentul juridico-penal al persoanelor care întrerupeau cursul sarcinii în diverse perioade ale evoluției acesteia, precum și locul și rolul sancționării acestei fapte prejudiciabile. Incontestabil, reliefarea tabloului retrospectiv cu privire la viziunile și sancționarea întreruperii sarcinii, stabilirea și analiza premiselor și condițiilor ce au determinat apariția acestei fapte sunt binevenite. Însă, interes științific pentru tematica noastră de cercetare ele nu au prezentat, avându-se în vedere că demersul nostru științific, așa cum am statuat *ab initio*, a fost orientat spre investigarea *de lege lata* a conotațiilor juridico-penale ale provocării ilegale a avortului.

Printre preocupările specialiștilor în domeniu se numără și studierea răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului potrivit legislațiilor penale ale altor state. Printre cele mai remarcabile lucrări care tratează astfel de subiect putem menționa articolele științifice publicate de M.M. Дорфман [159, p.66-68] și Ш.М. Рашидов [199, p.329-336]. Pe bună dreptate, investigația comparată (pe orizontală) se prezintă ca fiind una detaliată în doctrină, axată pe ideea receptării și valorificării celor mai avansate modele legislative în materie. Relevarea experienței altor state pe care am reținut-o în doctrină ne-a facilitat realizarea obiectivului de a identifica un model avansat de incriminare a faptei prejudiciabile de întrerupere ilegală a cursului sarcinii, dar și ne-a orientat cercetarea în planul conceperii inoportunității analizei infracțiunii de provocare ilegală a avortului într-o secțiune distinctă. Iată de ce, în cadrul tezei de doctorat am abordat tangențial, în contextul cercetării elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute la art.159 CP RM, cadrul reglementar al Federației Ruse și al României în materie de provocare ilegală a avortului, dar și unele modele legislative care prevăd răspunderea penală pentru autoîntreruperea cursului sarcinii, cum ar fi: modelul spaniol, elvețian, austriac, belgian etc.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Generalizând asupra analizei materialelor științifice consacrate tematicii prezentei teze de doctorat, deducem următoarele concluzii:

1) Printre cei mai de văză teoreticieni care au cercetat problema privind răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului se numără: S.Brînza, V.Stati, L.Gîrla, A.Eșanu (*Republica Moldova*); A.E. Franț, D.V. Mihăiescu, M.Moise (Rotaru) (*România*); М.Киселева, Н.Е. Крылова, Л.А. Лазанович, В.Д. Менделсон, С.И. Михайличенко (*Federația Rusă*) etc. Lucrările acestor reputați autori au și constituit baza științifico-teoretică a tezei, iar concepțiile care se regăsesc în studiile acestora ne-au permis să interpretăm termeni și noțiuni imprimare în conținutul normativ al art.159 CP RM, să determinăm semnele obiective și subiective ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului și să stabilim conținutul și întinderea acestora, să identificăm carențele de care suferă cadrul incriminator etc.

2) În literatura de specialitate autohtonă, problemelor privind răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului li s-a acordat o atenție superficială, iar materialele științifice publicate în țară la tema tezei sunt numeric reduse, având o conotație exegetică și critică.

3) Materialele științifice la tema tezei publicate peste hotare se particularizează printr-un conținut vast, cu abordări exegetice, dogmatice și critice, însă axa conceptuală a acestora este de-a dreptul divergentă, întrucât există o polemică acerbă referitoare la: momentul de consumare a infracțiunii; structura laturii obiective; încadrarea juridică a faptei în cazul varietăților descinse din situația-premisă sau în cazul erorilor de fapt; întinderea exactă a obiectului juridic special și a obiectului material; oportunitatea incriminării faptei de întrerupere a cursului sarcinii etc.

4) Nivelul de elaborare a concepției științifice privind răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului nu poate fi recunoscut ca fiind temeinic, atât timp cât nu a fost edificată o viziune clară și precisă asupra modalității componentei infracțiunii cercetate. Iată de ce, *problema științifică de importanță majoră în domeniul de cercetare* constă în fundamentarea științifică a momentului de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip, având ca efect tranșarea polemicii doctrinare acerbe privind modalitatea componentei infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM, ceea ce permite aplicarea unitară a răspunderii penale pentru respectiva infracțiune.

5) Direcțiile de soluționare a problemei științifice de importanță majoră în domeniul de cercetare sunt orientate spre: relevarea specificului întreruperii cursului sarcinii și coraportarea acestuia la conținutul normativ *de lege lata*; identificarea modelului de inspirație legislativă care a stat la baza formulării dispoziției art.159 CP RM; interpretarea elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunii de la art.159 CP RM în cauze concrete din

practica judiciară națională și de peste hotare; stabilirea coraportului dintre prevederea de la art.159 CP RM și unele infracțiuni similare; cercetarea subsidiară a unor modele de criminalizare a provocării ilegale a avortului și a autoîntreruperii cursului sarcinii; optimizarea cadrului incriminator în materia cercetată; determinarea limitelor de manifestare a faptei de întrerupere a cursului sarcinii în acord cu *modus operandi*; interpretarea interdisciplinară a conținutului normativ al art.159 CP RM; tranșarea coraportului femeie însărcinată-produs al concepției etc.

6) Reieșind din situația în domeniul de cercetare pe care am surprins-o în Capitolul 1, în coroborare cu necesitățile științei dreptului penal substanțial și ale practicii de aplicare a legii penale, *scopul tezei de doctorat* constă în soluționarea problemelor privind instituirea, diferențierea și tragerea la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului, precum și în formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări în vederea eficientizării cadrului incriminator în materie și aplicării corecte și unitare de către instanțele de judecată a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM.

7) Pentru atingerea scopului propus, sunt trasate următoarele *obiective*:

- cercetarea tezelor teoretice ale oamenilor de știință din țară și de peste hotare, care au supus investigației infracțiunea de provocare ilegală a avortului;
- verificarea oportunității incriminării faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii;
- identificarea rațiunilor legiuitorului de a scoate indicațiile sociale din sfera cauzelor de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului;
- elucidarea poziției CtEDO prin prisma examinării unor cauze în care au fost abordate, direct sau tangențial, probleme legate de întreruperea cursului sarcinii;
- analiza juridico-penală a elementelor constitutive (obiective și subiective), precum și a elementelor circumstanțiale agravante ale componenței infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM;
- argumentarea pleneră și precisă a momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM;
- determinarea gradului de compatibilizare dintre art.159 CP RM și normele extrapenale de referință aplicate în procesul de apărare a ordinii de drept împotriva întreruperii cursului sarcinii în condiții de nesiguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate;
- relevarea asemănărilor și deosebirilor dintre infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM și unele fapte penale conexe;
- conturarea curențelor tehnico-legislative de care suferă norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM;
- elaborarea unui model incriminator al art.159 CP RM, sub forma unui proiect de lege, orientat spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice ce vizează norma investigată.

2. INVESTIGAREA COMPLEXĂ A UNOR PROBLEME REFERITOARE LA ÎNTRERUPEREA CURSULUI SARCINII

2.1. Întreruperea voluntară a cursului sarcinii în condiții de siguranță – fundamentul dreptului la sănătatea reproducerii și necesitatea apărării acesteia prin mijloace juridico-penale

În conformitate cu lit.d) art.3 al Legii Republicii Moldova privind sănătatea reproducerii, nr.138 din 15.06.2012 [96], avortul în siguranță reprezintă una dintre ariile prioritare ale serviciilor de ocrotire a sănătății reproducerii. La rândul său, potrivit art.(2) al aceluiași act legislativ, sănătatea reproducerii presupune o stare de bunăstare fizică, mentală și socială în tot ceea ce ține de sistemul de reproducere, în toate etapele vieții umane. Ca urmare, sănătatea reproducerii implică o viață sexuală în siguranță, posibilitatea persoanelor de a procrea, precum și libertatea de a hotărî când, dacă doresc, și cât de des să procreze; sănătatea reproducerii include dreptul femeilor și al bărbaților de a fi informați și de a avea acces la metode sigure, eficiente, accesibile și acceptabile de planificare familială, pe care să le poată alege singuri, precum și dreptul de acces la servicii medicale corespunzătoare ce permit femeii să parcurgă în siguranță sarcina și nașterea. Nu putem să nu remarcăm că definiția reprodușă este o preluare aproape fidelă a textului ce definește conceptul în cauză, consfințit în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei Naționale a sănătății reproducerii, nr.913 din 26.08.2005 [78]. Potrivit Capitolului III al acestui din urmă act normativ, evitarea avorturilor ilegale sau efectuate în condiții nesigure reprezintă, pe lângă reducerea mortalității și morbidității materne, ameliorarea sănătății nou-născuților, accesul la informație și asistență calificată pe parcursul perioadei gestaționale, intranatale și postnatale – pilonii maternității fără risc, parte componentă a definiției sănătății reproducerii.

Evaluând situația actuală a sănătății reproducerii în Republica Moldova, în textul Strategiei Naționale a sănătății reproducerii a fost reținut, printre altele, că în 2003, în 37,5% cazuri, mortalitatea maternă a survenit ca urmare a complicațiilor avortului. Din aceste rațiuni, în pct.6.5 al Strategiei – „Avortul și serviciile de întrerupere a sarcinii” – a fost formulat următorul scop: reducerea utilizării avortului ca metodă de reglare a natalității și asigurarea efectuării lui, în caz de necesitate, în condiții sigure (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Pentru a atinge ținta propusă, au fost trasate și anumite obiective determinate, precum: reducerea morbidității și mortalității din cauza complicațiilor după avort; reducerea ratei totale a avortului și a ratei avortului repetat; ameliorarea calității serviciilor de întrerupere a sarcinii prin implementarea tehnologiilor cost-eficiente, recomandate de Organizația Mondială a Sănătății, și integrarea lor cu alte servicii de sănătate a reproducerii; creșterea accesibilității populației la serviciile sigure de întrerupere a

sarcinii; abordarea strategică, propusă de OMS, a problemei privind ameliorarea funcționării sistemului de întrerupere a sarcinii; evaluarea strategică a serviciului de avort din republică.

Cadrul de implementare în domeniul acestei intervenții medicale este axat în primul rând pe revizuirea regulamentelor cu privire la întreruperea sarcinii. Amintim că până la momentul adoptării Strategiei Naționale a sănătății reproducerii întreruperea cursului sarcinii era reglementată prin Ordinul Ministerului Sănătății „Cu privire la măsurile de ocrotire a sănătății femeii și reducerea numărului de avorturi”, nr.152 din 13.08.1994, care, nefiind publicat în Monitorul Oficial (fapt ce contravine art.1 al Legii privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, nr.173 din 06.07.1994 [84]), nu avea forță juridică. Aceeași carență o admite ministerul de resort prin adoptarea la 25 iulie 2006 a Ordinului nr.313 „Cu privire la serviciile medicale de întrerupere a cursului sarcinii”. Nici de această dată nu s-a ținut cont de modul de publicare a actelor normative emise de către organele centrale de specialitate ale administrației publice. Iată de ce, considerăm că implementarea Strategiei Naționale a sănătății reproducerii în domeniul serviciilor de întrerupere a sarcinii a eșuat. Ne rezervăm dreptul de a considera soldate cu un total eșec măsurile luate în domeniul reformelor propuse, întrucât un act normativ care nu are forță juridică, oricât de avansat ar fi sub aspectul reglementărilor sale, nu poate să se bucure de aplicabilitate într-o societate democratică. Această criză normativă a fost însă depășită prin adoptarea și, respectiv, publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova a Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010 [127].

Reglementările în materie aduse prin noul act normativ sunt în mare parte compatibile cu Rezoluția nr.1607 din 2008 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind Accesul la avort sigur și legal [130]. De exemplu, în par.7.1 al Rezoluției se recomandă legalizarea avortului, în limite gestaționale rezonabile, accentul fiind pus pe drepturile femeii însărcinate. Astfel, se recunoaște faptul că ultimul cuvânt în privința realizării unui avort trebuie să-l aibă femeia însărcinată. Așa cum rezultă din par.6, motivația rezidă în faptul că orice persoană trebuie să aibă drept de decizie în privința aspectelor cu influență asupra propriului corp, iar în realizarea dreptului de a decide asupra propriului corp femeile trebuie să aibă acces efectiv la realizarea unui avort, în condiții de legalitate și siguranță (par.7.4). De menționat că, în Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii se consacră aceleași obiective: asigurarea accesibilității universale a femeii gravide la servicii de întrerupere voluntară a cursului sarcinii (pct.3); asigurarea serviciilor medicale de înaltă calitate de întrerupere voluntară a cursului sarcinii, fără pericol pentru viața și sănătatea reproductivă a femeii gravide (pct.4); pro-

movarea celor mai sigure, inofensive și calitative practici ale îngrijirii în întreruperea voluntară a cursului sarcinii, bazate pe dovezi științifice (pct.5); promovarea principiilor și drepturilor esențiale ale femeii gravide în îngrijirile de întrerupere voluntară a cursului sarcinii (dreptul la consiliere, acord informat, garantarea respectării intimității și confidențialității) (pct.6).

Atragem atenția asupra garantării prin actele menționate a accesibilității universale a femeii gravide la servicii de întrerupere voluntară a cursului sarcinii. Incontestabil, dreptul oricărei persoane de a procrea reclamă și un drept al femeii de a decide asupra păstrării sau întreruperii sarcinii, fiind o reflecție a respectului datorat libertății individuale a femeii și a vieții sale private. Dorința de a întrerupe sarcina, posibilitatea de a materializa respectiva dorință depinde de relațiile sociale în ansamblu și de fiecare persoană în parte. Statul urmărește propriile sale interese demografice, în schimb persoana are dreptul de a alege de sine stătător – să participe sau nu în procesul reproductiv. Fiecare femeie are dreptul la maternitate, aceasta putând hotărî personal problema maternității (alin.(1) art.32 al Legii ocrotirii sănătății, nr.411 din 28.03.1995 [85]), drept care corespundează cu obligația statului de a crea condiții necesare și optimale pentru valorificarea lui, fără a antrena în procesul decizional alte persoane decât femeia însărcinată.

În opoziție cu numitele deziderate, consemnăm că printr-un proiect de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative [125] a fost propusă completarea art.32 al Legii ocrotirii sănătății cu alin.(1¹) având următorul conținut: „În cazul femeilor căsătorite, este interzisă purcederea la întreruperea cursului sarcinii în lipsa acordului soțului cu capacitate deplină de exercițiu (sublinierea ne aparține – *n.a.*), exprimat în formă scrisă, în cazul în care conceperea a avut loc după înregistrarea căsătoriei cu prezentul soț la organele de stare civilă”. Prin același proiect de lege s-a mai propus, printre altele, și instituirea unei componente de contravenție pentru nerespectarea cerinței de mai sus. În concret, prin alin.(3) art.77¹ din Codul contravențional al Republicii Moldova se pleda pentru instituirea răspunderii contravenționale pentru „efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în lipsa acordului scris al soțului, atunci când legea prevede obligativitatea lui”. Motivul care a stat la baza acestei remanieri legislative, potrivit Notei informative la proiectul respectiv [106], rezidă în faptul că soțul este parte inerentă în formarea unui embrion, iar ca părinte are drepturi și responsabilități egale cu cele ale mamei în asigurarea creșterii sănătoase și educației copilului. În fond, considerăm propunerile relevante lipsite de un temei plauzibil, iar raționamentul invocat de autorii proiectului în Nota informativă prezintă grave deficiențe. Aceasta deoarece femeia însărcinată, care dorește și solicită întreruperea cursului sarcinii, este în primul rând un pacient, în sensul Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, nr.263 din 27.10.2005 [90], iar acest statut, potrivit

lit.k) art.5 din același act legislativ, îi conferă dreptul la exprimare benevolă a consimțământului. Soțul, fiind catalogat alogic ca rudă apropiată a pacientei (alin.(2) art.1 al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului), poate să reprezinte interesele soției sale însărcinate, atunci când aceasta este fără capacitate deplină de exercițiu sau a fost declarată incapabilă ori este cu capacitate de exercițiu limitată. Mai mult ca atât, dacă tatăl copilului conceput ar fi implicat în procesul decizional, fiind orientat spre un refuz categoric de a consimți întreruperea sarcinii, iar sarcina ar prezenta un risc pentru viața sau sănătatea femeii însărcinate, aceasta ar antrena o lezare a respectului datorat libertății individuale a femeii și a vieții sale private, dar ar intra într-o contradicție serioasă cu prevederile alin.(4) art.9 al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, potrivit căreia dreptul femeii la viață prevalează în cazul în care sarcina prezintă un factor de risc major și imediat pentru viața mamei. Un alt argument cu valoare inestimabilă, pe care-l aducem întru a justifica dezacordul nostru față de proiectul inițiat, se desprinde din jurisprudența constantă a Curții Europene, în special în cauza *Boso contra Italiei* [228] etc., pe care ne propunem s-o analizăm în secțiunea următoare. Anticipăm însă să prezentăm în acest demers științific constatările făcute de Curte cu impact direct asupra subiectului polemizat: „Soțul femeii însărcinate nu are dreptul de a decide (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și nici măcar de a fi consultat în legătură cu decizia soției sale de a avorta”. Din rațiunile prezentate, apreciem opțiunea autorilor de a-și retrage la 20 martie 2012 proiectul propus.

În alt context, susținem întru totul viziunea, potrivit căreia polemica axată pe posibilitatea femeii de a avorta este atât de pătrunzătoare, încât de cele mai dese ori, grație soluționării acestei probleme de către stat, se apreciază gradul de democratizare a societății [200, p.41]. Limitarea accesului la întreruperea sarcinii nu poate fi justificată prin interesul demografic al statului, deoarece aceasta ar transforma femeia din subiect în obiect al dreptului. Deși este fără tăgadă că întreruperile de sarcină constituie unul dintre factorii care influențează asupra stării demografice a statului, fapt recunoscut și prin Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025), nr.768 din 12.10.2011 (pct.33), statul a instituit alte pârghii în promovarea politicii sale demografice, ca de exemplu: promovarea unei educații în domeniul planificării familiale (Capitolul VI al Programului).

În definitivă, constatăm că dreptul femeii la sănătatea reproducerii în latura accesului la realizarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță este protejat prin lege. Dar care sunt limitele autonomiei femeii însărcinate de a decide cu privire la soarta fructului concepției?

De lege lata, întreruperea cursului sarcinii se permite la simpla cerere, până la o anumită vârstă gestațională. O dovadă în acest sens este alin.(2) art.32 al Legii ocrotirii sănătății, nr.411 din 28.03.1995, potrivit căruia operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină (sublinierea ne aparține – *n.a.*) în instituții medico-sanitare publice și private. Consacrarea sistemului termenului de gestație în materia întreruperii cursului sarcinii în legislația națională este confirmată și prin circumstanța de la lit.c) alin.(1) art.159 CP RM. Astfel, făcând o paralelă cu valoarea socială protejată prin incriminarea de la art.159 CP RM, deducem că instituirea anumitor limite asupra drepturilor reproductive ale femeii se fundamentează pe ideea de protecție a vieții sau sănătății femeii însărcinate. Aceasta deoarece, deși trăim într-o epocă a biotehnologiilor avansate, progresele realizate în medicină nu au reușit să înlăture riscul ce derivă din manevrele avortive. De aceea, evaluând riscul eventual pe care-l poate implica intervenția medicală avortivă asupra organismului pacientei, în majoritatea statelor lumii a fost încuviințată întreruperea voluntară a cursului sarcinii, în interiorul unui termen de gestație timpuriu, fără a se lua în calcul anumite circumstanțe speciale. În literatura de specialitate, recunoașterea legalității avortului prin instituirea sistemului termenului de gestație este justificată prin așa-numitul „argument statistic”, potrivit căruia într-o sarcină timpurie – de obicei, în primele douăsprezece săptămâni – riscurile pe care le prezintă pentru o mamă „normală” continuarea sarcinii sunt întotdeauna mai mari decât risurile implicate în tehnicile obișnuite de încetare a sarcinii [103, p.255].

După termenul de 12 săptămâni de gestație întreruperea cursului sarcinii este permisă doar în anumite circumstanțe prescrise în Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010. Analizând în sistem prevederile acestui act normativ și conținutul lit.c) alin.(1) art.159 CP RM, deducem că legalitatea întreruperii voluntare a cursului sarcinii după termenul de 12 săptămâni este raportată la sistemul indicațiilor, prin aceasta stabilindu-se un echilibru fragil între drepturile fundamentale ale femeii însărcinate și ale entității vii a cărei existență extrauterină este incertă. De aceea, nu putem să nu fim de acord cu opinia, potrivit căreia avortul este interzis după 12 săptămâni nu pentru că i s-ar recunoaște fătului existența juridică. În ipoteza că această afirmație e falsă, ne-am afla în situația în care, în primele 12 săptămâni de sarcină, fructul concepției nu ar avea statut juridic, iar după expirarea termenului respectiv acesta ar începe, brusc, să fie protejat de lege. Evident, această interpretare este alogică, fapt confirmat și de sintagma „*in lipsa indicațiilor medicale*”, prevăzută la lit.c) alin.(1) art.159 CP RM, ce relevă caracterul medical al acestei

norme, sub aspectul sănătății mamei, care nu are legătură cu orientarea spre etica *pro-life* a legislației noastre [68, p.37].

În conformitate cu pct.37 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, temei de întrerupere voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină constituie nu doar indicațiile medicale, dar și cele sociale. În Anexa nr.2 la același Regulament sunt enumerate, exhaustiv, nouă ipoteze de circumstanțe care corespund indicațiilor sociale: 1) vârsta femeii gravide sub 18 ani și peste 40 ani; 2) sarcina survenită în urma violului, incestului sau a traficului cu ființe umane; 3) divorț în timpul sarcinii; 4) decesul soțului în timpul sarcinii; 5) privațiune de libertate sau de drepturi părintești a unuia sau a ambilor soți; 6) femeile gravide aflate în proces de migrație; 7) femeile gravide cu 5 și mai mulți copii; 8) femeile gravide care au în grija lor: a) un copil mai mic de 2 ani; b) unul sau mai mulți membri ai familiei încadrați în gradul I de invaliditate, care necesită îngrijire, conform concluziei Consiliului de Expertiză Medicală a Vitalității; 9) asocierea a minimum 2 circumstanțe: lipsa domiciliului, lipsa surselor financiare de existență, abuz de alcool sau/și droguri, acte de violență domestică, vagabondaj.

Deși s-ar părea că indicațiile sociale enumerate, odată consacrate într-un act normativ publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, dispun de forță juridică, în realitate însă aceste indicații nu pot constitui circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei de provocare ilegală a avortului, faptă incriminată la art.159 CP RM. Aceasta deoarece, în conformitate cu prevederea de la lit.c) alin.(1) art.159 CP RM, doar indicațiile medicale, stabilite de Ministerul Sănătății, pot constitui temei de întrerupere a cursului sarcinii în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni. Lipsa relevanței la încadrare a indicațiilor sociale este justificată pe fundalul ierarhizării actelor normative. Astfel, Codul penal al Republicii Moldova, ca lege organică, are prioritate în raport cu un act emis de către o autoritate a administrației publice centrale de specialitate, așa cum se prezintă Ministerul Sănătății al Republicii Moldova. O confirmă însuși legiuitorul; or, conform alin.(1) art.2 al Legii privind actele legislative, nr.780 din 27.12.2001 [88], actele legislative ocupă poziția cea mai înaltă în ierarhia actelor normative din Republica Moldova. De asemenea, potrivit alin.(2) art.9 al Legii privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale, nr.317 din 18.07.2003 [89], actele normative ale autorităților administrației publice centrale trebuie să corespundă întocmai prevederilor legilor. Iar conform alin.(2¹) art.9 al aceleiași legi, actele normative ale acestor autorități nu pot fi invocate (sublinierea ne aparține – *n.a.*) în cazul în care nu corespund prevederilor legislației.

În definitivă, concepția legalității întreruperii voluntare a sarcinii după primele 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină, în baza indicațiilor sociale, înscrisă în actului normativ emis de către Ministerul Sănătății, nr.647 din 21.09.2010, poartă un caracter iluzoriu, susceptibil de a induce în eroare destinatarii și beneficiarii actului normativ nominalizat.

Această stare de lucruri impune asigurarea coerenței actului normativ luat în vizor cu sistemul de codificare a legislației. Astfel, armonizarea respectivă poate fi realizată prin una din cele două ipoteze propuse mai jos:

- *primo*: completarea lit.c) alin.(1) art.159 CP RM cu expresia „*sau indicațiilor sociale*”, care va urma după sintagma „*în lipsa indicațiilor medicale*”;

- *secundo*: excluderea sintagmei „*și sociale*” din pct.2 și 37 ale Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii și, implicit, abrogarea Anexei nr.2 la același Regulament.

În vederea selectării celei mai optimale soluții, vom identifica rațiunile legiuitorului de a scoate indicațiile sociale din sfera cauzelor de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului.

Întâi de toate, trebuie să consemnăm că, în materia întreruperii cursului sarcinii, statul, în calitate de garant al ordinii publice, este liber să adopte măsuri penale necesare restricționării sau admisibilității procedurii de urmat. Ne vom convinge de acest fapt cu ocazia analizei poziției Curții Europene în cauza *H. versus Norvegia* [231]. În același timp, nu putem face abstracție de faptul că politica abordată de către legislația internă în materia respectivă trebuie raportată la respectarea dreptului la viață, la respectarea vieții private, la libertatea de conștiință și religie, drepturi consfințite de Convenție. De aceea, restrângerea întreruperii voluntare a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni doar la incidența indicațiilor medicale reclamă întrebarea: nu cumva oare nerecunoașterea indicațiilor sociale drept temei de întrerupere voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni reprezintă o imixtiune în realizarea drepturilor femeii însărcinate la respectarea vieții private sau la dreptul de a dispune de propriul corp?

De remarcat că poziția legislativă privind interzicerea întreruperii cursului sarcinii în baza indicațiilor sociale este consacrată în peste 130 de state ale lumii [221, p.334]. Să fi constituit o raliere a legiuitorului moldav la poziția majoritară a statelor sau există motive relevante care justifică *de lege lata* răspunderea penală pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni în baza indicațiilor sociale?

În literatura de specialitate autohtonă a fost pusă pe tapet opinia, potrivit căreia este justificată poziția legiuitorului de a stabili că indicațiile medicale reprezintă unica excepție care poate fi invocată pentru a nu se aplica răspunderea penală în ipoteza întreruperii cursului sarcinii a cărei vârstă depășește 12 săptămâni. Or, dacă s-ar permite întreruperea cursului sarcinii a cărei

vârsta depășește 12 săptămâni în prezența indicațiilor sociale, s-ar recunoaște implicit că confortul psihologic al femeii gravide (nu viața sau sănătatea acesteia) are prioritate față de viața în devenire a fătului [139, p.81]. Într-adevăr, indicațiile medicale sunt obiectivate de o motivație plauzibilă, orientată spre salvarea unei vieți reale (a femeii însărcinate) în detrimentul unei vieți potențiale. Or, două dintre cele trei circumstanțe ce constituie indicații medicale, enumerate în Anexa nr.1 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii (stări în urma tratamentului chirurgical cu înlăturarea unui organ vital important; maladii sau stări patologice care pun în pericol sănătatea sau viața femeii gravide), vin să confirme cele invocate. De altfel, este o motivație care concordă, așa cum vom constata în secțiunea 2.2 din teză, cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie: nicio ordine juridică nu poate admite existența simultană a două drepturi opuse în măsură să se distrugă reciproc [238].

Dar pe ce se obiectivează indicațiile sociale?

Convențional, cele nouă ipoteze de circumstanțe care corespund indicațiilor sociale, înscrise în Anexa nr.2 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, le putem împărți în trei categorii: 1) circumstanțe de ordin fiziologic; 2) circumstanțe de ordin afectiv (moral); 3) circumstanțe de ordin material.

Nu putem să nu remarcăm că majoritatea indicațiilor sociale au conotație patrimonială. Mizeria socială gravă cu care se confruntă femeia însărcinată aflată în proces de migrație sau femeia gravidă cu 5 și mai mulți copii ori femeia gravidă care are în grijă sa un copil mai mic de 2 ani etc. o va tenta să avorteze, iar vulnerabilitatea economică este susceptibilă să orienteze femeia însărcinată să o facă având la bază un interes material. Mai mult ca atât, conceperea cu scopul avortării ulterioare poate să se transforme în îndeletnicire. Avem în vedere cedarea materialului embrionar avortat cu scopul utilizării acestuia în terapie fetoplacentară, în industria farmaceutică etc., în schimbul unei recompense bănești, practică care contravine prevederii art.21 al Convenției privind drepturile omului și biomedicina [39]. De aceea, considerăm că nu are dreptul la existență întreruperea voluntară a cursului sarcinii în baza indicațiilor sociale de ordin material; or, există riscul de a se instaura o practică reprobabilă de comercializare a propriilor produse fetale (embrionare).

Cu referire la indicațiile sociale de ordin fiziologic: vârsta femeii gravide sub 18 ani și peste 40 ani, considerăm că nici aceasta nu poate să constituie o justificare specială. Dacă organismul persoanei este apt de concepere, va fi apt și de o eventuală naștere. Dacă nu este capabil, existând un pericol pentru viața sau sănătatea mamei, se va purcede la o întrerupere voluntară a sarcinii în prezența indicațiilor medicale, care, așa cum am constatat *supra*, reprezintă un fundament rațional de operare. Sub un alt unghi de vedere, vârsta fragedă (sub 18

ani) sau înaintată (peste 40 ani), reținută în calitate de indicație socială la întreruperea voluntară a cursului sarcinii în actul adoptat de Ministerul Sănătății, își găsește explicație în ideea că criza de vârstă face imposibilă asigurarea creșterii și educării eficiente a viitorului copil. Indubitabil, în acest caz viitorul copil va constitui pentru mamă o povară atât financiară, cât și fizică. Deci, prin autorizarea întreruperii voluntare a sarcinii luându-se ca criteriu vârsta femeii însărcinate se urmărește bunăstarea femeii însărcinate, interes nejustificat.

Dintre toate indicațiile sociale reflectate în Anexa nr.2 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii [127], probabil, sarcina survenită în urma violului sau a traficului cu ființe umane, adică în rezultatul exploatării sexuale, este cea mai aproape de a fi recunoscută în calitate de cauză de nepedepsire. S-a și susținut că ar fi considerată abuzivă obligarea mamei de a păstra fetusul atunci când sarcina sa este rezultatul unei infracțiuni sexuale [103, p.258]. Dimpotrivă, alți autori sunt de altă părere. Deși recunosc că această indicație socială poartă un caracter exclusiv în virtutea tragismului: tatăl viitorului copil a comis un abuz sexual asupra mamei, excepția respectivă nu trebuie transpusă într-o regulă. Este absolut inechitabil, afirmă autorul rus H.E. Крылова, a nega o viață embrionară, bazându-ne pe faptul că tatăl viitorului copil este un infractor [172, p.42]. Nu putem să nu remarcăm că întreruperea sarcinii având la bază circumstanța că sarcina a survenit în urma violului sau a traficului cu ființe umane este justificată de inconvenientele pe care sarcina le poate genera mamei și familiei acesteia. Totuși, dacă apelăm la exercițiul comparativ al valorilor sociale implicate în actul decident, trebuie să recunoaștem că o inconvenientă psihologică nu poate să primeze în fața unei vieți embrionare. Mai mult ca atât, dacă femeia însărcinată a dorit să fie liberă de această inconvenientă, ar fi trebuit să întrerupă cursul sarcinii până la 12 săptămâni, termen în interiorul căruia nu se pune problema unei motivații de a decide asupra soartei fructului concepției.

Curmarea vieții embrionare bazată pe circumstanța că sarcina a survenit în urma incestului ar avea ca raționament asigurarea continuității speciei umane, sub aspect biologic; or, există un pericol de incidență a anormalităților fetale ca efect al amestecului de sânge. Însă, suprimarea produsului concepției bazată doar pe o probabilitate nu constituie o justificare rațională, atât timp cât nu este confirmată în mod incontestabil anomalia. Dacă ar fi constatată, am fi în prezența așa-numitei „indicații eugenice” [103, p.259], iar această circumstanță – malformații fetale incompatibile cu viața/incurabile – reprezintă o indicație medicală, prevăzută în Anexa nr.1 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii [127].

Așadar, toate indicațiile sociale examinate reflectă ideea asigurării unui confort personal, oricare ar fi el: spiritual, material. Anume tendința spre confort, dorința de a dispune independent de propriul corp nu permit până când de a reduce numărul avorturilor [206, p.65]. Dincolo de

această realitate, ar fi imoral să recunoaştem prioritatea interesului personal al femeii faţă de interesul fructului concepţiei. De aceea, întreruperea voluntară a cursului sarcinii după 12 săptămâni trebuie admisă în exclusivitate în măsura în care o viaţă în curs de apariţie (viaţă embrionară) vine în contadiţie cu ideea de protejare a vieţii sau sănătăţii unei persoane, circumstanţă care corespunde indicaţiilor medicale.

Unii ar putea riposta împotriva neadmiterii întreruperii voluntare a cursului sarcinii în baza indicaţiilor sociale, invocând posibilitatea creşterii numărului de decese ca efect al realizării manoperelor avortive de către persoane care nu au studii medicale superioare speciale. Deşi acest argument nu este lipsit de logică, pentru a ne întemeia poziţia vom apela la extrapolare. Astfel, prin recunoaşterea unei autonomii a femeii de a decide asupra soartei fructului concepţiei având la bază asigurarea unei satisfacţii personale, s-ar dori ca ipotezele indicaţiilor sociale să fie lărgite şi la întreruperea sarcinii pe criteriul „selecţiei sexuale” (întreruperea sarcinii în considerarea sexului viitorului copil).

Mai mult ca atât, dacă am admite întreruperea sarcinii în baza indicaţiilor sociale plasând în prim-plan satisfacţia femeii însărcinate bazată pe o armonie cu ambianţa socială şi morală, am desconsidera valori sociale primordiale, apărute fără rezervă: siguranţa sănătăţii şi vieţii femeii însărcinate. În susţinerea acestei alegaţii, reiterăm că art.159 CP RM face parte din categoria infracţiunilor care pun în pericol viaţa şi sănătatea persoanei. În plus, aşa cum rezultă din art.151 CP RM, întreruperea sarcinii este un criteriu al vătămării grave a integrităţii corporale sau a sănătăţii. De aceea, ori de câte ori se întrerupe cursul sarcinii există un pericol de cauzare de daune sănătăţii persoanei. Întreruperea sarcinii la un asemenea termen (după 12 săptămâni – *A.P.*), afirmă unii autori, este legată de diverse complicaţii de sănătate; or, organismul matern deja s-a „orientat” spre purtarea şi naşterea copilului [172, p.42].

Cauzarea de daune sănătăţii persoanei ca efect al întreruperii voluntare a cursului sarcinii în baza indicaţiilor medicale este admisă ca excepţie, aceasta explicându-se pe fundalul extremei necesităţi (art.38 CP RM). În cazul indicaţiilor medicale, continuarea sarcinii reclamă un pericol pentru viaţa sau sănătatea femeii, acesta fiind iminent şi inevitabil. Adesea, riscurile pe care le implică orice continuare a sarcinii asupra sănătăţii femeii se extind şi asupra sarcinii însăşi. Sunt întrunite şi condiţiile referitoare la actul de salvare: întreruperea cursului sarcinii constituie singurul mijloc de înlăturare a pericolului, fiind necesară pentru a salva viaţa sau sănătatea femeii însărcinate; actul de salvare nu cauzează urmări vădit mai grave decât cele ce s-ar fi produs în cazul neînlăturării pericolului. În legătură cu condiţia referitoare la actul de salvare – întreruperea cursului sarcinii constituie singurul mijloc de înlăturare a pericolului – în literatura de specialitate română s-a consemnat că, pentru ca întreruperea cursului sarcinii să se încadreze

în cazurile autorizate de lege, este suficient ca pericolul pentru sănătatea mamei să nu poată fi înlăturat într-o manieră rezonabilă pentru femeie, apreciate în fiecare caz în parte, printre acestea putând fi, de exemplu, efectuarea unui tratament medical sau provocarea unei nașteri premature [142, p.130-131].

Nu poate fi recunoscută ca acționând în stare de extremă necesitate persoana care cauzează daune sănătății prin întreruperea cursului sarcinii în baza indicațiilor sociale. În primul rând, prin întreruperea sarcinii în baza indicațiilor sociale nu se amenință valorile specificate la alin.(2) art.38 CP RM. Chiar dacă ar fi incidentă această cerință, ar exista o disproporție între prejudiciul cauzat (cauzarea de daune sănătății) și prejudiciul evitat (satisfacția spirituală sau materială), condiție care se referă la actul de salvare (alin.(2) art.38 CP RM).

În definitivă, cea mai optimă soluție care se impune din considerentele prezentate în acest studiu, în vederea asigurării coerenței dintre prevederile legii penale și cele din Regulamentul Ministerului Sănătății privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul nr.647 din 21.09.2010, este: excluderea sintagmei „și sociale” din pct.2 și 37 ale Regulamentului respectiv și, implicit, abrogarea Anexei nr.2 la același act normativ [116, p.187]. Un asemenea mod de a reglementa întreruperea cursului sarcinii reprezintă o minimă conciliere între interesele femeii însărcinate și cele ale produsului de concepție.

Comparând legislația națională cu unele reglementări europene, observăm că în Republica Moldova femeii însărcinate i se recunoaște dreptul de a avea acces la întreruperea cursului sarcinii în condiții permissive. Putem afirma cu toată responsabilitatea că în plan național dispunem de o legislație liberală în materia întreruperii cursului sarcinii. Constatarea se deduce din prevederile la care am făcut referire mai sus, dar și din norma juridico-penală de la art.159 CP RM.

Reieșind din analiza textului incriminator prevăzut la art.159 CP RM, este fără tăgadă că intenția legiuitorului a fost nu de a interzice întreruperea cursului sarcinii, ci de a supune punibilității manoperele avortive realizate în lipsa condițiilor de siguranță și/sau de către persoane necalificate. Tot din analiza normei juridico-penale prevăzute la art.159 CP RM deducem că, din punct de vedere victimologic, infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM este una inedită și irepetabilă în planul legii penale, întrucât victimă a infracțiunii poate fi doar o femeie însărcinată, calitate pe care o dobândește din proprie dorință și, de cele mai dese ori, manifestă un comportament activ, în sensul în care este un adevărat instigator conștient.

Tocmai datorită specificului acestei infracțiuni, unii autori, bazându-se pe consimțământul titularului valorii sociale ocrotite de legea penală, pledează pentru dezincriminarea faptei de întrerupere a cursului sarcinii [170, p.16-23; 173, p.104; 183, p.42].

Pentru a ne expune vis-à-vis de oportunitatea propunerii invocate, trebuie să consemnăm că la baza criminalizării ori decriminalizării unor fapte stau anumite condiții de natură: economică, politică, social-psihologică și criminologică. La condițiile criminologice sunt atribuite: nivelul de răspândire a faptei; gradul de adecvare a interdicției penale din punctul de vedere al politicii penale; posibilitatea de a influența prin intermediul interdicțiilor juridico-penale asupra comportamentului socialmente periculos; imposibilitatea de a influența asupra unui anumit tip de comportament socialmente periculos prin alte mijloace decât cele juridico-penale; prezența în societate a resurselor social-economice (îndeosebi a celor materiale); luarea în calcul a posibilităților sistemului justiției penale; coraportul dintre urmările pozitive și cele negative rezultate din criminalizarea unei fapte; admisibilitatea introducerii interdicției juridico-penale din punctul de vedere al normelor dreptului internațional; adecvarea socială a criminalizării; admisibilitatea criminalizării din punctul de vedere al caracteristicilor fundamentale de dezvoltare a proceselor sociale existente [196, p.56]. Astfel, promotorii decriminalizării faptei de provocare ilegale a avortului, referindu-se la unele dintre aceste condiții, întru susținerea opțiunii formulate, invocă reglementări naționale și internaționale, insistând asupra supremației drepturilor pacienților în sfera prestării serviciilor de sănătate, în special la efectuarea intervențiilor de întrerupere a sarcinii. În opinia acestor autori, fiecare persoană are dreptul de a dispune de sănătatea sa după propria dorință, cu condiția de a nu atinge interesele unui terț. În legătură cu aceasta, consimțământul femeii însărcinate trebuie să excludă întotdeauna răspunderea penală a persoanelor care realizează astfel de intervenții, indiferent de condițiile de realizare a acestora [170, p.18; 183, p.42]. Dacă în rezultatul întreruperii cursului sarcinii au intervenit urmări sub formă de cauzare a daunelor sănătății sau vieții victimei, atunci răspunderea penală va opera în corespundere cu art.109 sau cu art.118 CP FR, adică pentru lipsirea de viață din imprudență sau pentru cauzarea din imprudență a vătămării grave a sănătății [183, p.42].

Sintetizând asupra celor consemnate mai sus, nu putem să nu remarcăm că la baza propunerii de a fi decriminalizată provocarea ilegală a avortului stă consimțământul femeii la potențiala lezare a sănătății sale. Însă, prin întreruperea cursului sarcinii cu încălcarea regulilor *lege artis* ori de către persoane necalificate este pusă în pericol și o altă valoare socială, și anume: viața femeii însărcinate. Tocmai interesul protejat prin norma de incriminare de la art.159 CP RM – întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate – fiind un interes general, exclude în principiu disponibilitatea titularului de această valoare. Indisponibilitatea de valoare socială avută în vedere este confirmată indirect prin instituția cauzelor de învinuire privată. Astfel privite lucrurile, remarcăm că, în conformitate cu art.276 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [31], infracțiunea de provocare ilegală a

avortului (art.159 CP RM) nu constituie excepție de la regula oficialității începerii urmăririi penale. Aceasta înseamnă că urmărirea penală va fi începută indiferent de plângerea victimei. În definitivă, indisponibilitatea titularului de valoarea socială protejată prin prisma art.159 CP RM face dovada caracterului adecvat al interdicției penale, din punctul de vedere al politicii penale, privind întreruperea cursului sarcinii de către persoane necalificate ori în condiții empirice.

Un alt argument care vine în susținerea criminalizării faptei prevăzute la art.159 CP RM, din punctul de vedere al caracteristicilor fundamentale de dezvoltare a proceselor sociale existente, este dedus din reglementările în domeniul sănătății reproductive. *Supra* am făcut referire la unul dintre obiectivele direcțiilor strategice în domeniu – reducerea morbidității și mortalității din cauza complicațiilor postavort. Acest obiectiv atestă că statul este interesat de situația sa demografică. Prin însăși permisiunea de a întrerupe cursul sarcinii, în condițiile unei siguranțe maxime pentru femeie, statul urmărește nu doar protejarea stării de sănătate a acesteia, dar și a generațiilor viitoare.

În alt context, una dintre condițiile de criminalizare a unei fapte este adecvarea socială a criminalizării. În legătură cu aceasta, consemnăm că doar în eventualitatea în care întreruperea cursului sarcinii se realizează de către un medic obstetrician-ginecolog, cu respectarea rigorilor referitoare la sistemul termenului de gestație sau al indicațiilor, în condiții sanitare și în locurile permise pentru acest gen de intervenție, ca efect al existenței unor acte extrapenale care îngăduie explicit întreruperea voluntară a cursului sarcinii în condiții de siguranță, consimțământul femeii însărcinate evoluează drept cauză justificativă care înlătură răspunderea penală a medicului obstetrician-ginecolog. Atribuindu-se la categoria intervențiilor medicale cu caracter invaziv, deși este evidentă urmarea intervenției, consimțământul pacientei implică neantrenarea răspunderii penale a medicului pentru faptele sale, deoarece activitatea medicală desfășurată în conformitate cu dispozițiile legale în materie înlătură antijuridicitatea sau caracterul nejustificat al faptei și, ca efect, nu poate fi invocată răspunderea penală. Această afirmație ne permite să constatăm că consimțământul femeii însărcinate de a i se întrerupe cursul sarcinii, în circumstanțele în care se rețin condițiile de valabilitate a acestuia, poate îndeplini alternativ două funcții, cu efecte juridice diametral opuse: 1) de cauză justificativă, având ca efect înlăturarea răspunderii penale a medicului obstetrician-ginecolog; 2) de semn secundar obligatoriu al laturii obiective – condiție *sine qua non* pentru imputarea art.159 CP RM, atunci când întreruperea cursului sarcinii se realizează cu încălcarea regulilor *lege artis* sau de către persoane necalificate. Tocmai ultima funcție acordă un regim privilegiat făptuitorului care realizează întreruperea cursului sarcinii. Zicem privilegiat, întrucât absența acestuia ar impune aplicabilitatea art.151 CP RM.

Potrivit unor autori, unul dintre cele mai puternice argumente împotriva dezincriminării faptei de provocare ilegală a avortului constă în aceea că intervenția de întrerupere a cursului sarcinii înfăptuită fără respectarea cerințelor legislației în vigoare referitoare la avort se realizează la un termen de gestație înaintat, contravenind tuturor cerințelor medicale [154, p.7]. Luăm în vizor respectiva opinie, întrucât ea este indisolubil legată de una dintre cerințele criminologice de criminalizare a unei fapte, și anume: gradul de adecvare a interdicției penale din punctul de vedere al politicii penale. Astfel, dacă legiuitorul intervine pentru a supune punibilității încălcarea regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale din neglijență (art.213 CP RM), cu atât mai mult este cazul să prevadă răspunderea penală pentru încălcarea unor cerințe de întrerupere a cursului sarcinii impuse medicilor obstetricieni-ginecologi, reguli pe care aceștia le încalcă intenționat [122, p.43]. În legătură cu celălalt subiect al acestei infracțiuni – persoana care nu are studii medicale superioare speciale, necesitatea criminalizării întreruperii cursului sarcinii se dublează. Aceasta deoarece realizarea manoperelor avortive de către o persoană fără cunoștințe și abilități profesionale în domeniu sporește gradul de probabilitate de a fi lezată sănătatea și viața persoanei.

În alt context, o altă cerință a criminalizării unei fapte este nivelul de răspândire a acesteia sau, altfel spus, dinamica răspândirii tipului de infracțiune. Deși în plan național indicii de înregistrare a cauzelor de provocare ilegală a avorturilor sunt modești, nu putem face abstracție de la faptul că fenomenul respectiv este răspândit în țară, fiind caracterizat printr-un înalt nivel de latență. Caracterul latent al acestei infracțiuni se datorează tocmai consimțământului femeii însărcinate de a i se întrerupe cursul sarcinii, iar această distinctivitate creează teren propice pentru a tăinui fapta, întrucât femeia căreia i s-a întrerupt sarcina are temerea ca nu cumva să fie trasă la răspundere penală. De cele mai dese ori, demascarea faptei de întrerupere ilegală a sarcinii are loc datorită complicațiilor postavort. Tocmai complicațiile severe intervenite după întreruperea cursului sarcinii conduc la adresarea victimei către o unitate medico-sanitară proximală pentru a i se acorda asistență medicală de stopare a hemoragiei, de îndepărtare a fătului care a fost suprimat *in utero*, ca efect al manoperelor avortive etc. În aceste condiții sunt scoase în vileag întreruperile ilegale de sarcină. La fel, o faptă de întrerupere ilegală a cursului sarcinii devine cunoscută când aceasta se soldează cu decesul victimei.

Luând în calcul argumentele relevate în acest studiu, considerăm că dezincriminarea faptei prevăzute la art.159 CP RM ar genera un vid legislativ într-un domeniu important al existenței umane; or, realizarea întreruperii cursului sarcinii de către persoane necalificate ori cu încălcarea cerințelor *lege artis* este susceptibilă de a provoca grave consecințe asupra femeii însărcinate.

2.2. Jurisprudența Curții Europene în materie de întrerupere a cursului sarcinii

Problemele esențiale cu care instanța europeană s-a confruntat în materia întreruperii cursului sarcinii se referă la următoarele aspecte: este sau nu produsul concepției titularul dreptului la viață consfințit în art.2 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [38] (în continuare – Convenția); este garantat sau nu femeii însărcinate un drept de a avorta, în spiritul Convenției, mai mult sau mai puțin restrictiv; există anumite obligații ale statelor europene pentru a asigura realizarea efectivă a accesului la avort, în momentul în care este admisibilă în principiu întreruperea cursului sarcinii? În raport cu aceste chestiuni de interes, instanța europeană a fost nevoită să se pronunțe în special asupra faptului dacă se încalcă sau nu art.2 (dreptul la viață) și art.8 (respectarea vieții de familie și private) din Convenție.

Grație faptului că întreruperea cursului sarcinii reprezintă prin natura sa un subiect controversat, au existat și unele chestiuni periferice (de exemplu, libertatea demonstrațiilor antiavort, accesul la informații legate de avort, exprimarea punctelor de vedere în privința avortului etc.), apte de a angrena jurisprudența Curții și în cea ce privește încălcarea:

- art.3 (interzicerea torturii și a tratamentelor inumane);
- art.9 (libertatea de conștiință și religie);
- art.10 (libertatea de exprimare);
- art.11 (libertatea de întrunire pașnică) din Convenție.

Deoarece aceste aspecte nu intră în sfera de interes pe care o urmărim, vom lua în vizor doar cele mai esențiale abordări ale jurisprudenței instanței europene referitoare la legitimitatea întreruperii cursului sarcinii.

Trebuie să recunoaștem că legitimitatea întreruperii cursului sarcinii este materialicește legată de problema privind protecția fructului concepției. Nu putem să nu remarcăm că statutul ambiguu al acestuia provine din faptul că în art.2 al Convenției nu se definește juridic noțiunea de viață. În lipsa unei definiții, apare întrebarea dacă aceasta vizează în egală măsură viața intra-uterină alături de cea extrauterină. *Per a contrario*, Convenția Americană a Drepturilor Omului [227] prevede, în art.4, că dreptul la viață este protejat în general începând cu concepția copilului. În lipsa unei referiri la momentul de la care începe protecția vieții, în art.2 al Convenției Europene se enunță că dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Din acest punct de vedere, este de reținut că, din moment ce la alin.(1) art.2 se vorbește despre dreptul la viață ce este recunoscut oricărei persoane, devine clar că s-a avut în vedere persoana fizică, persoana umană [12, p.158]. Nu există niciun dubiu că, în sensul art.2 din Convenție, prin persoană se are în vedere orice individ păstrându-și acest statut până la deces. Dubiul apare însă

în raport cu fătul. Astfel, fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului (în continuare – Comisia) a avut mai multe ocazii să se pronunțe asupra statutului produsului concepției. Într-o primă perioadă, ea a ocolit cu grijă subiectul, în special recurgând la regulile de procedură. De exemplu, printr-o decizie din 29 mai 1961, Comisia a considerat că într-un caz de avort tatăl nu este o „victimă” în sensul vechiului art.25 [23, p.50]. Într-o altă cauză, și anume – *Brüggemann și Scheuten contra Republicii Federative Germania* [229], Comisia a evitat din nou să se pronunțe asupra acestei chestiuni, situându-se pe terenul vieții private a mamei, dar, făcând o referință expresă la sintagma „alte interese juridice protejate în legătură cu sarcina”, a făcut o aluzie la copilul care urmează să se nască și deci la drepturile pe care acesta le-ar putea deține.

Fiind chemată să se pronunțe asupra chestiunilor de ordin prenatal, în cauzele *Open Door și Dublin Well Women contra Irlandei* [232] și *Vo contra Franței* [237], Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare – Curtea) a avut și ea o atitudine destul de rezervată în a da o definiție începutului vieții. Astfel, de exemplu, în cauza *Open Door și Dublin Well Women contra Irlandei* instanța europeană, interpretând art.10 din Convenție, care protejează dreptul la liberă exprimare și informare, pretins a fi încălcat de către reclamante (două asociații irlandeze, fără scop lucrativ, care prestau informații femeilor însărcinate din Irlanda asupra posibilităților de avortare în clinicile din Marea Britanie), a considerat inutil să cerceteze dacă termenul „altora”, așa cum este folosit la alin.(2) art.10 din Convenție, vizează și copilul care urmează să se nască. De asemenea, verificând restricția impusă de sintagma „este necesară într-o societate democratică”, Curtea subliniază că ea nu este chemată să stabilească dacă Convenția garantează un drept la avort sau dacă dreptul la viață, recunoscut de art.2, este la fel de valabil și pentru fătul. Aceasta deoarece petiționarele *Open Door Counselling Ltd* și *Dublin Well Women Center Ltd* nu au pretins că în Convenție se consacră un drept la avort ca atare, ele contestând doar restrângerea libertății de a comunica sau de a primi informații asupra întreruperii sarcinii în străinătate.

Deși într-o altă cauză, și anume – *Vo contra Franței*, reclamanta a pretins încălcarea dreptului la viață, instanța europeană și-a menținut în continuare atitudinea rezervată de a tranșa dezbaterile în jurul noțiunilor de „persoană” și „viață” înscrise în art.2 din Convenție. În fapt, reclamanta pierduse sarcina în urma unei erori medicale și se plângea de faptul că legislația penală franceză nu incriminează acest gen de faptă. Ceea ce particularizează această cauză în raport cu celelalte examinate de Comisie și Curte până la acel moment ține de următorul aspect: femeia a avut intenția să ducă sarcina la termen, fătul fiind într-o stare normală de sănătate, dar a suportat un avort terapeutic din cauza neglijenței unui medic. Pentru a ne convinge de ezitățile instanței europene la care ne-am referit mai sus, relevant este §85 al Hotărârii CtEDO din 8 iulie 2004 în cauza respectivă. Astfel, Curtea a statuat că „nu este de dorit, nici posibil, la momentul actual, de

a răspunde *in abstracto* la întrebarea dacă copilul nenăscut este „o persoană” în sensul art.2 din Convenție”. De remarcat că această poziție a fost promovată de către Curte și în anii următori. De exemplu, în cauza *Christodoulou contra Greciei* [230] CtEDO reiterează că „nu este oportun a se stabili dacă fetusul beneficiază de un drept la viață recunoscut prin art.2 din Convenția Europeană”. În fapt, reclamanta a dat naștere unui copil mort, pentru care motiv a formulat o plângere penală pentru ucidere din culpă. Instanțele naționale l-au achitat însă pe medic pentru această infracțiune, condamându-l pentru vătămare corporală, pe motiv că decesul accidental al unui copil nenăscut nu este un act pedepsibil prin legislația penală greacă, deoarece fetusul nu beneficiază de un drept la viață recunoscut. Astfel, ca și în cazul *Vo contra Franței*, instanța europeană consideră că statele își respectă obligațiile pozitive ce decurg din respectul dreptului la viață, dacă instaurează un sistem legislativ care să permită cel puțin o acțiune civilă în caz de ucidere a unui copil nenăscut. Or, cum în Grecia un astfel de sistem există, Curtea a constatat că plângerea este în mod vădit nefondată.

În cauza *Vo contra Franței* instanța europeană, de fapt, a plasat discuția pe terenul examinării polemicii de a se ști dacă protecția juridică asigurată de statul francez reclamantei, prin raportare la circumstanțele cauzei, satisface exigențele procedurale înscrise în art.2 din Convenție. Astfel, Curtea a reținut că, independent de absența unui statut juridic al copilului care urmează să se nască, în dreptul francez acesta nu este lipsit de orice protecție juridică. Apreciind împrejurările din speță, Curtea a reținut, cu valoare de principiu: „Viața fătului era legată intim de cea a mamei sale, iar protecția lui nu se putea realiza decât tot prin cea a mamei (sublinierea ne aparține – n.a.), mai ales că în cauză nu este vorba de un conflict între mamă și tată, între copilul ce urma să se nască și părinții săi”.

Mai mult ca atât, în §§40, 82 din decizie Curtea a afirmat că nu intră în atribuțiile sale să clarifice statutul fătului, justificându-și poziția prin faptul că în majoritatea statelor semnatare ale Convenției fătul nu are un statut clar, nici din punct de vedere legislativ, nici din punct de vedere medical, filosofic, religios sau științific. În plus, reglementările existente în diferite state cu privire la statutul fătului sunt foarte diferite. De asemenea, Curtea indică că ar fi nu doar delicat din punct de vedere juridic să se impună o armonizare a legislațiilor naționale în acest domeniu, în absența unui consens, dar ar fi și inoportun a se voi să fie dictată o morală unică, prin excluderea altora. Astfel, Curtea consideră că problema privind existența dreptului la viață al fătului trebuie să fie lăsată în seama fiecărui stat în parte. Această soluție a fost confirmată anterior cu ocazia examinării de către fosta Comisie a cauzei *H. contra Norvegiei* [231]. În fapt, reclamantul era concubinul femeii autorizate de instanțele naționale norvegiene să întrerupă voluntar cursul sarcinii. Astfel, Comisia, făcând referire la faptul că legile referitoare la avort

diferă considerabil între statele contractante și presupunând că Convenția Europeană a Drepturilor Omului poate fi considerată ca având anumite atribuții în acest domeniu, a statuat în §17 al deciziei sale că, într-o „sferă atât de delicată”, statele trebuie să beneficieze de o anumită putere discreționară. În literatura de specialitate [224, p.348] s-a considerat că poziția prudentă adoptată de Comisie încerca să evite repunerea în discuție a dreptului la avort, la acel moment larg consacrat de legislațiile statelor semnatare.

Nu putem face abstracție nici de teoria despre antinomia drepturilor aplicabilă de către fosta Comisie în cauza *X. contra Regatul Unit* [238]. Fondul problemei puse în discuție viza un avort terapeutic, având la bază împrejurarea, potrivit căreia reclamantul s-a plâns împotriva autorizației date soției de instanțele engleze, în conformitate cu dispozițiile legislației naționale, de a practica o întrerupere a cursului sarcinii fără a i se cere și acordul lui. La fel, reclamantul a mai susținut că prin autorizarea întreruperii sarcinii legislația engleză vine în contradicție cu dispoziția art.2 din Convenție, deoarece se neagă, astfel, dreptul la viață al copilului conceput dar nenăscut încă. În rezultatul examinării plângerii, Comisia a statuat că noțiunea „orice persoană” utilizată în mai multe texte ale Convenției (art.1, 2, 5, 6, 8, 11 și 13) nu poate privi decât o persoană născută. Nimic nu indică faptul că ea ar putea să se aplice unui subiect de drept înainte de naștere. Constructivă este analiza art.2 din Convenție. În el sunt utilizați termeni care, în mod evident, nu se pot referi decât la „persoane deja născute”: doar acestea ar putea fi subiecți ai unei condamnări la moarte, arestări, evadări, legitime apărări sau participări la o insurecție. Reieșind din acest argument, Comisia a concluzionat în §9 din decizie că art.2 din Convenție nu se aplică în privința copilului care se va naște (sublinierea ne aparține – *n.a.*). De asemenea, în §23 Comisia a reținut că mama era, incontestabil, o persoană în sensul Convenției și că ultima nu putea să-l protejeze simultan și pe embrion, deoarece dezvoltarea lui devenise incompatibilă cu respectarea dreptului la viață al mamei. Prin aceasta fosta Comisie a recunoscut prioritatea dreptului la viață al mamei, care era în mod manifest o „persoană” în sensul Convenției. Presupunând că dreptul la viață ar fi garantat fătului începând cu debutul sarcinii, acest drept ar suporta o limitare implicită pentru a apăra sănătatea și viața mamei” (sublinierea ne aparține – *n.a.*). În acest sens, Comisia a schițat un principiu: nicio ordine juridică nu poate admite existența simultană a două drepturi opuse în măsură să se distrugă reciproc. În edificarea acestei concluzii Comisia a pornit de la poziția, potrivit căreia „viața fătului este intim legată de viața femeii care îl poartă, ceea ce înseamnă că ea nu poate fi avută în vedere separat”. Dacă s-ar reține că art.2 s-ar aplica în privința copilului conceput și că protecția instituită de acest text, în absența oricărei limitări exprese, ar trebui considerată ca absolută, ar urma să se deducă interdicția întreruperii cursului sarcinii, chiar și atunci când aceasta ar pune în pericol însăși viața

viitoarei mame [12, p.162]. Astfel, Comisia a considerat că o asemenea interpretare ar fi contrară obiectului și scopului Convenției, cu atât mai mult cu cât la momentul semnării acesteia – 4 noiembrie 1950, statele semnatare autorizau întreruperea voluntară a sarcinii atunci când aceasta era necesară pentru salvarea vieții mamei, iar de atunci legislațiile naționale au evoluat în sensul liberalizării întreruperilor de sarcină.

Problema privind protecția vieții intrauterine a făcut obiectul examinării și în cauza *Boso contra Italiei* [228]. În fapt, reclamantul a cerut Curții să constate că legislația Italiei, care permite avortul în condiții largi, încalcă dreptul la viață al fătului, consacrat de art.2 din Convenție. Curtea a decis că nu există o încălcare a art.2 din Convenție și că legea italiană, permițând avortul în anumite limite, realizează un echilibru corect între interesul femeii însărcinate și cel al fătului. Totodată, s-a decis că soțul femeii însărcinate nu are dreptul de a decide și nici măcar de a fi consultat în legătură cu decizia soției sale de a avorta, decizie care a fost reținută, așa cum am văzut *supra*, și de Comisie în cauza *X. contra Regatului Unit*. Astfel, Curtea a decis că, din moment ce fosta Comisie a considerat că dreptul tatălui potențial la respectul vieții sale private și de familie nu poate fi atât de cuprinzător încât să includă și dreptul său de a fi consultat sau de a putea sesiza un tribunal cu privire la întreruperea sarcinii pe care soția sa a decis să o practice, orice interpretare a acestui drept prin raportare la dispozițiile art.8 din Convenție, atunci când este vorba despre o întrerupere voluntară de sarcină de către femeia însărcinantă, trebuie să țină seama, în primul rând, de drepturile ultimei, pentru că ea este cea care, în mod esențial, decide cu privire la sarcina sa, ducerea ei la termen sau întreruperea ei. De asemenea, Curtea a reamintit pozițiile sale în cauzele anterioare (*X. contra Regatului Unit* și *H. contra Norvegiei*), reiterând cu această ocazie că dacă fătului i-ar fi garantate aceleași drepturi ca unei persoane născute, acest fapt ar limita în mod abuziv drepturile persoanelor deja născute, în temeiul art.2. Decisivă este și poziția Curții în cauza *Reeve contra Regatului Unit* [234]. Făcând o interpretare a textului art.2 din Convenție, a subliniat că cuvântul „oricine” („everyone” (engleză); „toute personne” (franceză)) utilizat la general și contextul în care acesta este folosit nu îi include pe nenăscuți.

Faptul că Convenția Europeană nu protejează viața intrauterină, deci nu recunoaște un drept al ființei nenăscute, nu implică automat un eventual drept al femeii de a avorta. Astfel, o altă problemă dificilă care a căzut pe umerii Curții este cea cu privire la recunoașterea dreptului de a întrerupe cursul sarcinii. Reieșind din constatările instanței europene în cauzele relevate *supra*, este cert că atunci când legislația unui stat permite întreruperea cursului sarcinii, din motive medicale sau sociale, dreptul femeii însărcinate are prioritate asupra dreptului unui tată prezumtiv. Situația însă se complică în cazul în care, așa cum am putut sesiza în cauza *Brüggemann și Scheuten contra Republicii Federative Germania*, legislația internă restrânge

avortul la anumite situații și femeia însărcinată este cea care pretinde drepturi mai largi. Astfel, fosta Comisie a considerat că întreruperea sarcinii în condiții speciale impuse de legislația germană nu constituia o imixtiune în realizarea drepturilor femeii reclamante la respectarea vieții private, întrucât avortul era în principiu admis (deși într-o manieră restrânsă), ținându-se cont de sănătatea și de suferința femeii însărcinate și de faptul că prevederile penale nu pedepseau femeile într-un mod excesiv. Totuși, Curtea Europeană s-a dovedit a fi nu atât de rigidă în constatarea afectării respectului datorat vieții private atunci când există o manifestare de voință a femeii de a opri cursul sarcinii. Faptul că ar exista un drept al femeii de a refuza purtarea copilului, când nu-l dorește, a fost argumentat în termenii dreptului femeii la propriul corp, parte a dreptului la viață privată și de familie, garantat prin art.8 din Convenție [1, p.10]. Ca și în cazul problemei precedente privind interpretarea dreptului la viață, Curtea nu s-a aventurat inițial de a tranșa definitiv polemica dacă textul Convenției garantează sau nu femeii însărcinate un drept de a avorta, mai mult sau mai puțin restricționat. Astfel, în cauza *Tysiqc contra Poloniei* [236] Curtea a arătat, în §104 din hotărâre, că nu este sarcina sa de a analiza dacă textul Convenției garantează sau nu un drept la avort (sublinierea ne aparține – *n.a.*). În același timp, în §§116-124 ale deciziei Curtea reiterează că odată ce statul, acționând în limitele marjei de apreciere menționate anterior, adoptă norme legale ce permit avortul în anumite situații, nu trebuie să-și structureze cadrul juridic într-un mod care ar limita posibilitățile reale de obținere a acestuia. În mod deosebit, statul are obligația pozitivă de a crea un cadru procedural care să permită femeii însărcinate să-și exercite dreptul de acces la un avort legal. În contextul accesului la avort, o procedură relevantă ar trebui să asigure femeii însărcinate cel puțin posibilitatea de a fi audiată în persoană și de a i se lua în considerare părerile. Astfel, Curtea a ajuns la concluzia că legislația poloneză nu conține niciun mecanism procedural eficient susceptibil să stabilească dacă existau condiții de obținere a dreptului la un avort legal pe motivul pericolului pe care sarcina l-ar putea avea asupra sănătății mamei sau să soluționeze temerile legitime ale mamei, din care cauză Curtea a hotărât (cu șase voturi contra unu) că există o încălcare a art.8 din Convenție, întrucât Polonia nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a asigura respectarea efectivă a dreptului la viață privată.

La fel, într-o altă cauză, și anume – *A, B, C contra Irlandei* [225], fiind chemată să se pronunțe asupra încălcării art.8 din Convenție, Curtea a arătat în §§214, 267 că art.8 din Convenție, privind dreptul la respectarea vieții private și de familie, nu stabilește un drept la avort. Așadar, statele nu sunt obligate să asigure femeilor un drept de a avorta. Totuși, atunci când legislația prevede un asemenea drept, trebuie să se asigure condițiile necesare pentru exercitarea acestui drept, în condițiile legii. Cu toate acestea, Curtea a hătărât că Irlanda a

încălcat doar dreptul reclamantei C. la respectarea vieții sale private, luând în calcul următoarele circumstanțe: când a rămas însărcinată, reclamanta se tratase de o formă rară de cancer și se temea că acesta ar putea recidiva. Ea a susținut că a fost în imposibilitatea de a găsi un medic dispus să determine dacă viața ei ar fi fost pusă în pericol, în cazul în care și-ar fi continuat cursul sarcinii. În lipsa oricăror dovezi medicale, Curtea a concluzionat ca „nici consultația medicală, nici opțiunile litigioase”, invocate de către Guvern, nu au constituit „proceduri eficiente sau accesibile”, motiv din care reclamantei C. i s-a adus atingere respectării vieții sale private, având în vedere nepunerea în aplicare a dreptului constituțional la avort legal existent în această țară. În ceea ce privește pretensele încălcări invocate de reclamantele A. și B. (forțarea de a merge într-un alt stat pentru a opri sarcina, teama de stigmatizare, costuri excesive, disconfort de călătorie etc.), Curtea a decis că nu a existat o încălcare a art.8 din Convenție. Curtea a recunoscut faptul ca Irlanda și toate statele europene membre au autoritatea de a lua decizii suverane asupra legilor privind avortul, indicând în §227 al deciziei că „restricțiile litigioase au urmărit scopul legitim de protecție a moralei, iar apărarea dreptului la viață al copilului nenăscut reprezintă un aspect al Irlandei”. Putem deci conchide că dreptul la viață privată prevăzut de art.8 din Convenție și dezvoltat pe cale jurisprudențială este indisolubil legat de dreptul femeii însărcinate la integritate fizică și psihică. Dincolo de această fațetă, respectarea vieții private este realizată doar într-un context de valorificare a dreptului la autodeterminare.

Poziția adoptată de Curte prin Hotărârea sa din 16 decembrie 2010 în cauza *A, B, C contra Irlandei*, privind refuzul de acordare a unei protecții convenționale autonome dreptului la avort, contrastează vădit cu soluția pe care o dă Curtea în cauza *R.R. contra Poloniei* [233]. Curtea a constatat că s-a produs atât o încălcare a art.3 (privind interzicerea torturii), cât și o încălcare a art.8 (privind dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție. Contradicția la care ne referim vizează neluarea în calcul a circumstanței că dreptul la viață privată este încălcat în măsura în care sarcina pune în pericol viața ori sănătatea femeii însărcinate, așa cum a făcut-o anterior, Curtea punând la baza deciziei sale doar dreptul la autodeterminare.

Astfel, în privința art.3 din Convenție, Curtea a apreciat că reclamanta a suportat într-o perioadă de câteva săptămâni incertitudinea cu privire la starea fătului și, implicit, cu privire la viitorul său și al familiei sale în perspectiva de a crește un copil care suferă de o boală incurabilă. Situația de nesiguranță a fost creată de faptul că medicii la care a apelat au tergiversat în mod nejustificat procedurile și nu i-au asigurat accesul liber la informațiile necesare, deși legea poloneză prevede liberul acces la informații prenatale și la teste.

În privința art.8 din Convenție, Curtea a arătat în §§179-182 că acest articol se aplică în speță, deoarece modul în care este reglementat avortul aduce atingere vieții private, amintind că

„decizia unei femei însărcinate de a continua sau nu sarcina intra în sfera vieții private și a autonomiei de voință” (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Curtea a reiterat că statele au o marjă largă de apreciere pentru a defini circumstanțele în care permite avortul. Dar, din momentul în care un stat decide să permită avortul în anumite condiții, cadrul legal și procedural trebuie să fie unul coerent și să țină cont de diferitele interese legitime într-un mod adecvat și în conformitate cu obligațiile prevăzute în Convenție.

Reieșind din circumstanțele cauzei, în §188 Curtea scoate în evidență complexitatea problemei, axată pe ideea unei confruntări a dreptului general de acces la informații privind starea de sănătate cu dreptul de a decide referitor la continuarea sarcinii. Respectarea obligației pozitive a statului de a asigura cetățenilor dreptul la respectarea efectivă a integrității lor fizice și psihice poate necesita, în schimb, adoptarea unor regulamente privind accesul la informație despre starea de sănătate a unei persoane. Prin urmare, și având în vedere că natura dreptului de a decide continuarea sarcinii nu este definitivă, Curtea este de părere că circumstanțele acestei cauze sunt examinate mai bine din punctul de vedere al obligațiilor pozitive ale statului pârât ce rezultă din această prevedere a Convenției, fapt reținut și în cauza *Tysiqc împotriva Poloniei* (§108 din decizie).

De remarcat că există diferențe semnificative între situația faptică din cauza *Tysiqc contra Poloniei* și cea din cauza *R.R. contra Poloniei*. Or, în cauza *R.R.* sarcina nu prezenta riscuri, asemenea speței *Tysiqc*, pentru viața sau sănătatea reclamantei, ci mai degrabă teama ca fătul să nu sufere de vreo anomalie ireversibilă. Grija principală și imediată a reclamantei era să obțină un diagnostic medical exact al stării fătului, care ar fi făcut în schimb posibilă sau nu determinarea condițiilor unui avort legal aplicat în cazul reclamantei. Din aceste rațiuni, obiectul central al plângerii reclamantei în temeiul art.8 din Convenție în cauza *R.R. contra Poloniei* este chiar refuzul accesului imediat la un diagnostic medical de importanță vitală pentru ea și lipsa unui mecanism procedural care să asigure că diagnosticul nu a fost împiedicat sau întârziat tocmai pentru a o priva de orice posibilă încetare legală a sarcinii.

Un obiect similar plângerii de mai sus îl atestăm și într-o cauză mai recentă examinată de Curte, și anume – *A.K. contra Letoniei* [226], caz în care autonomia de voință a femeii însărcinate a fost reconfirmată de către instanța europeană prin decizia sa din 24 iunie 2014, reținându-se violarea sub aspect procedural a dreptului la viață privată (art.8 din Convenție). În fapt, reclamanta a pretins că i-a fost refuzată îngrijirea medicală adecvată și la timp, sub forma unui test de screening prenatal, care i-ar fi indicat riscul ca fătul să aibă o anomalie genetică (fapt care s-a confirmat prin nașterea unui copil cu Sindromul Down) și i-ar fi permis să aleagă dacă să continue sau nu sarcina. În ceea ce privește întreruperea cursului sarcinii, Curtea a subliniat în

§63 al deciziei sale că „decizia femeii de a continua sau nu sarcina aparține sferei vieții private și autonomiei și, în consecință, legislația care reglementează întreruperea sarcinii atinge sfera vieții private”. Însă, câtă vreme reclamanta a argumentat că i s-a declinat dreptul la testul genetic și, pe cale de consecință, dreptul de a alege avortul copilului său handicapat, Curtea a considerat că această cauză „nu privește direct decizia aplicantei dacă să continue sau nu sarcina, ci mai degrabă pune problema dacă i-au fost oferite informațiile necesare și dacă îngrijirea medicală a fost conformă cu legea internă”. Instanța europeană a mai adăugat: „În această privință, jurisprudența Curții confirmă că, acolo unde o plângere privește exercitarea dreptului la acces efectiv la informații privind sănătatea, aceasta este legată de viața privată și de familie, sub art.8 al Convenției”.

În fine, cea de-a treia problemă care se iscă în legătură cu întreruperea cursului sarcinii vizează interpretarea dacă statul are anumite obligații pentru a asigura realizarea efectivă a accesului la avort. Venim cu explicația prealabilă, potrivit căreia această problemă poate să apară doar în raport cu acele state în care este legalizată, într-o măsură mai mare sau mai mică, întreruperea cursului sarcinii. În această privință, am putut remarca prin studiul respectiv că instanța europeană nu intervine pentru a condamna politica adoptată de vreun stat anume în această sferă, statele europene situându-se între liberala libertate a femeii însărcinate de a alege între a continua sau nu sarcina (de exemplu, Norvegia) și interzicerea aproape totală a întreruperii cursului sarcinii (de exemplu, Irlanda). De vreme ce o marjă largă de apreciere este acordată statului în privința circumstanțelor în care un avort va fi permis, decizia fiind o dată luată în acel stat, cadrul juridic divizat în acest scop ar trebui „formulat în mod coerent, astfel încât să permită să fie luate în considerare, în mod corespunzător și în conformitate cu obligațiile rezultate din Convenție, diverse interese legitime implicate” (*A, B și C împotriva Irlandei*, §249). De aceea, nu putem face abstracție de la §261 al deciziei Curții adoptate la 16 decembrie 2010 în cauza *A, B și C împotriva Irlandei*, precum și de la §213 al deciziei Curții din 26 mai 2011 în cauza *R.R. contra Poloniei*. Parafrazând conținutul acestor paragrafe, nu se poate considera că o implementare eficientă a dispozițiilor unei legislații, care admite întreruperea cursului sarcinii în cazul existenței unui pericol pentru viața femeii însărcinate, ar impune o povară semnificativă statului, avându-se în vedere că ar echivala cu exercitarea dreptului la avort acordat deja prin această legislație, în unele circumstanțe strict definite, inclusiv în anumite cazuri de malformație a fătului. În același timp, nu este obligația Curții să indice modul cel mai potrivit în care statul să-și îndeplinească obligațiile pozitive (*Tysiqc împotriva Poloniei*, §123), constatându-se că în legislația multor state contractante sunt prevăzute condițiile de reglementare a accesului eficient la avortul legal, fiind puse în aplicare diverse proceduri instituționale și procedurale de implementare.

Concluzii la capitolul 2

Generalizând asupra aspectelor și problemelor abordate în capitolul II, desprindem următoarele concluzii:

1) Întreruperea voluntară a cursului sarcinii în condiții de siguranță reprezintă matricea maternității fără risc, parte integrantă a sănătății reproducerii.

2) În plan național dispunem de o legislație liberală în materia întreruperii cursului sarcinii. Însă, instituirea anumitor limite asupra drepturilor reproductive ale femeii în latura întreruperii cursului sarcinii, raportate la sistemul termenului de gestație și la sistemul indicațiilor, se fundamentează pe ideea de protecție a vieții sau sănătății femeii însărcinate, nu însă pe cea a interesului demografic al statului.

3) Concepția legalității întreruperii voluntare a sarcinii după primele 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină, în baza indicațiilor sociale, înscrisă în actului normativ emis de către Ministerul Sănătății, nr.647 din 21.09.2010, este superfluă, susceptibilă de a induce în eroare destinatarii și beneficiarii actului nominalizat, întrucât doar indicațiile medicale pot constitui circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei de provocare ilegală a avortului, fapt confirmat de conținutul lit.c) alin.(1) art.159 CP RM.

4) Cea mai optimă soluție care se impune în vederea asigurării coerenței dintre prevederile legii penale și cele din Regulamentul Ministerului Sănătății privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii este: excluderea sintagmei „și sociale” din pct.2 și 37 ale Regulamentului respectiv și, implicit, abrogarea Anexei nr.2 la același act normativ.

5) Acordul femeii însărcinate de a i se întrerupe cursul sarcinii poate îndeplini, alternativ, două funcții, cu efecte juridice diametral opuse: 1) de cauză justificativă, având ca efect înlăturarea răspunderii penale a medicului obstetrician-ginecolog; 2) de semn secundar obligatoriu al laturii obiective – condiție *sine qua non* pentru imputarea art.159 CP RM, atunci când manoperele avortive se realizează cu încălcarea regulilor *lege artis* sau de către persoane necalificate.

6) Nu există premise de a decriminaliza provocarea ilegală a avortului, aceasta deoarece interesul protejat prin norma de incriminare de la art.159 CP RM – întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate – fiind un interes general, exclude în principiu disponibilitatea titularului de această valoare.

7) Statutul ambiguu al produsului concepției provine din faptul că în art.2 al Convenției nu sunt definite juridic noțiunea de „viață” și cea de „persoană”.

8) Drepturile revendicate în numele produsului concepției și cele ale femeii însărcinate sunt interconectate în mod indisolubil; or, „viața fătului este intim legată de viața femeii care îl

poartă, ceea ce înseamnă că ea nu poate fi avută în vedere separat”, rațiuni din care produsului concepției nu-i este recunoscut și garantat un drept absolut la viață.

9) Nicio ordine juridică nu poate admite existența simultană a două drepturi opuse, în măsură să se distrugă reciproc. Deși statele dispun de o marjă de apreciere privind protecția vieții intrauterine, aceasta trebuie orientată spre echilibrarea drepturilor conflictuale ale femeii însărcinate, deoarece dreptul la viață al mamei are prioritate, întrucât femeia însărcinată este în mod manifest o „persoană” în sensul Convenției.

10) Dacă art.2 din Convenția Europeană s-ar aplica în privința produsului concepției, în absența oricărei limitări exprese, ar urma să se deducă interdicția întreruperii cursului sarcinii, chiar și atunci când aceasta ar pune în pericol însăși viața femeii însărcinate, statele membre ale Consiliului Europei care au legalizat avortul s-ar pomeni într-o situație absurdă; or, legislația lor, într-o astfel de interpretare, ar deveni incompatibilă cu însuși art.2 din Convenție.

11) Potrivit jurisprudenței Curții Europene, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nu consacră un drept la avort al femeii însărcinate, ci doar dreptul de a avea acces la întreruperea cursului sarcinii.

12) Decizia unei femei însărcinate de a continua sau nu sarcina intra în sfera vieții private și a autonomiei de voință, consacrate în art.8 din Convenția Europeană. În același timp, restrângerea întreruperii cursului sarcinii la anumite situații speciale legalmente consfințite nu constituie o imixtiune în realizarea drepturilor femeii la respectarea vieții private, atât timp cât avortul este în principiu admis, chiar și într-o manieră restrânsă.

13) Deși dreptul unui tată prezumtiv la o potențială viață de familie poate fi lezat printr-un avort, acesta nu poate să se prevaleze de o încălcare a art.8 din Convenție, întrucât dreptul lui este pus în balanță cu drepturile femeii însărcinate, ca persoană principală responsabilă de sarcină și de încetarea ei.

14) De vreme ce un stat adoptă normele legale ce permit întreruperea cursului sarcinii în anumite circumstanțe, acesta are obligația pozitivă de a crea un cadru juridic procedural care să permită femeii însărcinate să-și exercite accesul la un avort legal, cel puțin să asigure femeii însărcinate posibilitatea de a fi audiată în persoană și de a i se lua în considerare opinia.

15) Raportând reglementările consacrate în legislația națională privind întreruperea cursului sarcinii la aspectele abordate de Curtea Europeană în această materie, ne convingem de posibilitatea, în principiu, redusă ca Republica Moldova să fie condamnată pentru încălcarea art.2 sau art.8 din Convenția Europeană; or, situațiile din legislațiile restrictive ale unor state europene care au constituit obiectul jurisprudenței instanței europene nu se atestă în planul cadrului juridic național.

3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE PROVOCARE ILEGALĂ A AVORTULUI POTRIVIT LEGII PENALE A REPUBLICII MOLDOVA

3.1. Elemente constitutive obiective ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM

3.1.1. Obiectul infracțiunii

Orice faptă prejudiciabilă incriminată de legea penală se fundamentează pe ideea ocrotirii împotriva acesteia a valorii și, respectiv, a relațiilor sociale contra cărora ea se îndreaptă, amenințând existența lor. Iată de ce, în literatura de specialitate este consacrată teza, potrivit căreia obiectul infracțiunii îl formează relațiile sociale create în jurul și datorită valorilor sociale, împotriva cărora se îndreaptă actul de conduită și pe care el le vatămă sau le pune în pericol [22, p.197; 77, p.156; etc.]. În același timp, orice faptă prejudiciabilă impune mai multe niveluri de vătămare sau de punere în pericol a valorilor sociale și, implicit, a relațiilor sociale referitoare la acestea. Iată de ce, atât știința dreptului penal, cât și practica legislativă iau în considerare următoarele categorii de obiecte juridice ale infracțiunii: *general*, *generic* și *special*. Deoarece obiectul juridic general este comun pentru toate infracțiunile, fiind reprezentat de relațiile sociale cu privire la ordinea de drept înscrisă în alin.(1) art.2 CP RM, interes științific pentru noi această categorie nu prezintă. Ne vom concentra studiul în direcția identificării *obiectului juridic generic* și a celui *special* ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, întrucât tocmai aceste categorii de obiecte juridice sunt aprig polemizate în literatura de specialitate. S-ar părea că conținutul obiectului juridic generic nu ar trebui să declanșeze careva discuții, deoarece acesta rezultă din denumirea capitolului în care este dislocată fapta incriminată. Cu toate acestea, nu există un punct de vedere comun asupra obiectului juridic generic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Bunăoară, s-a susținut că această categorie de obiect juridic în raport cu infracțiunea analizată este reprezentată de relațiile sociale referitoare la societatea umană în ansamblul său, avându-se în vedere și realizarea interesului demografic al statului [149, p.149]. În concepția lui Gh.Diaconescu, evoluția demografică și, implicit, relațiile sociale referitoare la aceasta apar în calitate de obiect juridic special [57, p.269], nu în calitate de obiect juridic generic. În replică, V.Cioclei explică că evoluția demografică ca valoare socială apărută de incriminarea analizată era valabilă în vechea reglementare a avortului, când prin interdicția cvasitotală a întreruperii cursului sarcinii se urmărea, în primul rând, sporul demografic. În actuala reglementare, femeia însărcinată își poate exercita dreptul de opțiune în intervalul de 14 săptămâni, interval în care se poate acționa în condiții de siguranță din punct de vedere medical [27, p.122]. Într-adevăr, despre veridicitatea celor consemnate de autorul precitat ne dăm seama și din comentariile la dezbaterile duse în Parlamentul României privind necesitatea sancționării avortului în Codul penal în redacția din 1936 [35]: „Legea ocrotind genul uman, implicit ocrotește și vitalitatea

neamului. Răul în contra căruia legea penală reacționează este pericolul demografic care naște din însuși faptul opririi cursului natural al unei gestațiuni și deci stârpirea unei vieți devenită probabilă prin procreațiune” [57, p.262]. Făcând abstracție de la dezbaterele relevante, consemnăm că, întrucât, potrivit legislației Republicii Moldova, femeia însărcinată poate să decidă asupra întreruperii cursului sarcinii până la 12 săptămâni de gestație, iar după acest termen – în baza indicațiilor medicale (lit.c) alin.(1) art.159 CP RM), putem susține că prin art.159 CP RM se apără nu interesul demografic al țării, ci interesul statului de a asigura femeii însărcinate, în baza manifestării acordului de voință, întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea acesteia. Un argument în plus în favoarea infirmării interesului demografic protejat prin prisma art.159 CP RM este dedus prin interpretarea sistemică a infracțiunilor din Capitolul II al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova. De exemplu, în art.160 CP RM este incriminată fapta de efectuare ilegală a sterilizării chirurgicale (sublinierea ne aparține – *n.a.*). De asemenea, în conformitate cu art.31 al Legii ocrotirii sănătății, sterilizarea chirurgicală voluntară la femei și la bărbați poate fi efectuată la dorința lor sau la indicația medicului, cu consimțământul scris al persoanei (sublinierea ne aparține – *n.a.*), în instituții medico-sanitare publice și private în cazurile și în modul prevăzut de Ministerul Sănătății. Astfel privite lucrurile, deducem că autonomia de voință a persoanei este fundamentul deliberat chiar și în cazul unor intervenții care duc la consecințe ireversibile de perpetuare a continuității speciei umane, întrucât tocmai infertilitatea este scopul procedurii menționate. Deci, nu există niciun dubiu că libertatea reproductivă primează asupra interesului demografic al statului; or, cu riscul de a ne repeta, facem referire la secțiunea 2.1. din teză, în care am adus argumente că interesul demografic este protejat prin alte pârgii decât interzicerea sterilizării, cu atât mai mult interzicerea întreruperilor de sarcină.

Într-o altă opinie, s-a susținut că obiectul juridic generic al infracțiunii este reprezentat de relațiile sociale referitoare la ocrotirea persoanei, deoarece provocarea ilegală a avortului este inclusă în Codul penal (în redacția din 1968 – *n.a.*) în Titlul II, intitulat „Infracțiuni contra persoanei” [63, p.251, 253]. Actualmente, în Codul penal al României în vigoare infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii este incriminată în Titlul I al Părții Speciale având aceeași denumire. Dar, în premieră absolută pentru legislația penală a acestui stat, infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii este amplasată în Capitolul IV având denumirea „Agresiuni împotriva fătului”. Această stare legislativă creează condiții propice de a raporta la noțiunea de persoană nu numai femeia însărcinată, dar și produsul concepției, fapt ce intră în contradicție, așa cum am constatat în secțiunea 2.2 a tezei, cu jurisprudența Curții Europene în materie. Dincolo de această disensiune care vizează legislația penală a unui alt stat și nu constituie obiectul nostru de investi-

gație, considerăm că relațiile sociale cu privire la ocrotirea persoanei reprezintă obiectul juridic suprageneric al infracțiunii prevăzute în art.159 CP RM. Aceasta deoarece persoana este apărată prin intermediul incriminărilor prevăzute la Capitolele II, III, IV și VI din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova. Dislocând infracțiunea de provocare ilegală a avortului în Capitolul II „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei”, legiuitorul autohton s-a condus de pericolul social al actului de conduită care, indubitabil, se fundamentează pe faptul că orice întrerupere de sarcină prezintă un risc real pentru viața și sănătatea femeii însărcinate. Iată de ce, considerăm că relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei reprezintă obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM.

În ceea ce privește obiectul juridic special, din studiile consacrate acestei materii deducem existența a trei viziuni punând la bază criteriul numărului de obiecte. Astfel, în timp ce unii autori consideră că infracțiunea de provocare ilegală a avortului dispune de obiect juridic complex [10, p.200; 15, p.90; 27, p.121; 112, p.125; 114, p.64; 145, p.87; etc.], alții consideră că acesta este multiplu necomplex [7, p.311; 57, p.269; 60, p.153; 105, p.126; 113, p.87; etc.] sau, într-o altă optică, obiectul infracțiunii cercetate este simplu [20, p.126; 83, p.94; 97, p.505; 99, p.199; 157, p.164; 202, p.90; etc].

Cei care susțin că respectiva infracțiune dispune de obiect juridic complex nu au ajuns însă la un numitor comun referitor la determinarea obiectului juridic principal. În timp ce unii autori consideră că în prim-plan legiuitorul urmărește protecția femeii însărcinate, alții consideră că aceasta este apărată în secundar, întrucât în principal prin incriminarea cercetată se asigură protecția produsului concepției. În susținerea viziunii, potrivit căreia viața intrauterină este obiectul juridic principal al provocării ilegale a avortului, au fost aduse următoarele argumente: Viața și integritatea sănătății femeii însărcinate sunt „suficient de mult” ocrotite prin alte norme de incriminare, care protejează, în principiu, viața și sănătatea oricărei persoane. În plus, unele infracțiuni prezintă forme care se referă chiar la o femeie însărcinată, protejând deci în subsidiar și produsul concepției. Astfel, concluzia firească ar fi că legiuitorul, incriminând o faptă cu referire expresă la avort, a decis să protejeze în principal fătul [24, p.131]. La rândul său, promotorii opticii, potrivit căreia obiectul juridic principal este reprezentat de relațiile sociale referitoare la integritatea corporală, sănătatea și viața femeii însărcinate, asigurându-se realizarea avortului în condiții de siguranță pentru femeia însărcinată, își fundamentează viziunea prin prisma permisiunii întreruperii cursului sarcinii în primul trimestru de sarcină, în condiții legale, la simpla cerere, ceea ce atestă interesul extrem de redus pe care legiuitorul l-a avut față de produsul de concepție, cel puțin în acest stadiu al evoluției [71, p.28-29].

Pentru a împăca spiritele, a fost lansată viziunea privind existența unui echilibru fragil între interesul femeii însărcinate și cel al produsului concepției, fapt ce presupune recunoașterea lezării prin provocarea ilegală a avortului atât a interesului femeii însărcinate, cât și al fructului concepției, fără a se face distincție asupra ordinii protejării lor – în plan principal ori secund. Bunăoară, se susține că obiectul juridic al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii îl reprezintă relațiile sociale care apar și se dezvoltă cu privire la protejarea vieții intrauterine a fătului (*spes homini*) și a vieții, a integrității corporale și a sănătății femeii însărcinate [5, p.30; 60, p.153]. Dezvoltând ideea circumscrisă, A.E. Franț propune o nouă categorie a obiectului juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, numindu-l „ideal”, considerând că acesta ar trebui să fie reprezentat de ansamblul de valori și de relații pe care le evidențiază și le creează sarcina, în special cele referitoare la făt și la femeia însărcinată, aceste valori și relații aflându-se în raporturi unice, care nu pot fi întâlnite în niciun alt domeniu al existenței umane [71, p.37].

Analizând opiniile reflectate *supra*, nu putem să nu remarcăm că polemicile apărute în literatura de specialitate română sunt datorate tocmai denumirii Capitolului IV al Părții Speciale a Codului penal în vigoare – „Agresiuni împotriva fătului”; or, cunoaștem că obiectul juridic special se află într-o derivație sintetică cu obiectul juridic de subgrup, respectiv cu obiectul juridic generic al infracțiunii. În planul legii penale a Republicii Moldova însă, considerăm că viața intrauterină nu este apărată prin prisma art.159 CP RM nici măcar tangențial. Deoarece problema privind protecția produsului concepției este raportată la termenul permis de legislație în care se poate realiza o întrerupere de sarcină la simpla cerere a femeii însărcinate, consemnăm că fructul concepției nu este apărat nici în ipoteza întreruperii cursului sarcinii după primul trimestru. Dovada celor susținute rezultă din indicațiile medicale operabile pentru a întrerupe sarcina peste 12 săptămâni; or, tocmai interesul femeii însărcinate – de a nu i se aduce atingere vieții sau sănătății – este apărat în cazul dat, nu interesul produsului concepției. Or, continuarea sarcinii în prezența indicațiilor medicale care stau la baza întreruperii cursului sarcinii după primul trimestru reclamă un pericol pentru viața sau sănătatea femeii, acesta fiind iminent și inevitabil.

Un alt argument rezidă în aceea că, întrucât produsul concepției este lipsit de personalitate, nu dispune de drepturi specifice unei persoane obținute de la naștere, nu există teme de a proteja de sine stătător viața produsului concepției. Iată de ce, considerăm că prin fapta incriminată la art.159 CP RM nu este lezată viața produsului concepției nici chiar în plan secund. Mai mult ca atât, ne exprimăm dezacordul și față de opinia, potrivit căreia infracțiunea de provocare ilegală a avortului dispune de un obiect juridic principal și de un obiect juridic secundar. Aceasta întrucât obiectul juridic complex este valabil doar în cazul infracțiunilor zise complexe. Prin natura sa, varianta-tip a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, atât în planul legii penale a Republicii

Moldova (alin.(1) art.159), cât și în planul legii penale a României (alin.(1) art.185 CP în redacția din 1968 (abrogat) [36]; alin.(1) art.201 CP în vigoare [37]), nu ni se înfățișează ca o infracțiune complexă. Doar în cazul variantelor agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului (alin.(2) art.159 CP RM) este incident un obiect juridic complex, aceasta explicându-se pe fundalul existenței a două urmări prejudiciabile: una principală și una subsecventă, conținutul căruia va fi dezvăluit în secțiunea 3.3 a tezei.

Dat fiind faptul că, pe de o parte, obiectul juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului nu este complex, iar, pe de altă parte, produsul concepției nu este apărat prin prisma normei juridico-penale de la art.159 CP RM, nu putem agreea nici opinia dominantă în literatura de specialitate română, potrivit căreia, în secundar, prin incriminarea cercetată este asigurată și nașterea unor copii fără malformații [4, p.107; 10, p.200; 112, p.125; 115, p.65; 145, p.87; etc.] (*alias*, integritatea fizică și sănătatea nou-născutului – *n.a.*). Justificarea adusă întru fundamentarea opțiunii vizate este departe de a se imprima ca o regulă în practica avortivă. La concret, se consemnează că manoperele avortive realizate în afara unor condiții adecvate și de către persoane fără pregătire de specialitate pot eșua, ducând în schimb la nașterea unor copii cu grave deficiențe [71, p.35]. Replicăm acestei alegații, aducând în prim-plan următorul argument: în desemnarea obiectului juridic special al infracțiunii ne conducem de caracterul concret al pericolului social și nu de unul abstract ori iluzoriu. Mai mult ca atât, prin obiect juridic propriu-zis al infracțiunii se înțelege valorile și relațiile sociale amenințate sau vătămate efectiv (sublinierea ne aparține – *n.a.*) prin săvârșirea faptei și ocrotite prin incriminarea acesteia [22, p.198]. Oare existența unei prezumții este în stare să lezeze sau să amenințe efectiv o valoare socială concretă? Desigur că nu.

Printre componentele obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului unii autori includ și libertatea femeii de a duce la bun sfârșit o sarcină și de a naște [27, p.122], relații care se încalcă în condițiile în care i se produce avortul fără consimțământul acesteia [15, p.90]. Trebuie să recunoaștem că libertatea femeii însărcinate de a decide de sine stătător asupra întreruperii sau păstrării fructului de concepere ca valoare socială protejată prin incriminarea examinată este valabilă doar în planul legislației penale a României (alin.(2) art.201); or, așa cum vom vedea *infra*, atunci când se întrerupe cursul sarcinii fără a exista un consimțământ valabil exprimat al femeii însărcinate, cele săvârșite urmează a fi încadrate în conformitate cu art.151 CP RM.

În altă ordine de idei, să analizăm ipoteza dacă infracțiunea de provocare ilegală a avortului dispune de un obiect juridic special multiplu necomplex. Adepții acestei viziuni consideră că această categorie de obiect este reprezentată de relațiile sociale cu privire la apărarea vieții, sănătății și integrității corporale a femeii împotriva faptelor de întrerupere ilegală a cursului sar-

cinii, la dezvoltarea intrauterină a produsului concepției și la asigurarea natalității [15, p.90; 57, p.269; 60, p.153; 105, p.126; etc.]. Surprindem deci o pluralitate de valori sociale apărate prin prisma unei incriminări, acestea neaflându-se într-o derivație. *Supra* am adus argumente pertinente că dezvoltarea intrauterină a produsului concepției și asigurarea natalității (evoluția demografică) nu constituie valori sociale apărate prin incriminarea cercetată. În același timp, nu putem agreea nici evoluarea relațiilor sociale cu privire la apărarea vieții, sănătății și integrității corporale a femeii împotriva faptelor de întrerupere ilegală a cursului sarcinii în calitate de obiect juridic special. Aceasta deoarece viața și sănătatea femeii însărcinate este lezată doar în contextul în care femeia însărcinată suportă în rezultatul manoperelor avortive vătămări ale sănătății sau survine decesul ei, fapt ce corespunde agravantelor de la alin.(2) art.159 CP RM, respectiv, de la alin.(3) art.201 CP al României. Deși în literatura de specialitate rusă autorii încearcă să ne convingă în contrariu, susținând că orice intervenție, inclusiv intervenția de întrerupere a cursului sarcinii, precum și realizarea acestora cu încălcarea metodelor, regulilor și a legislației în vigoare, prejudiciază nu doar sănătatea, ci în egală măsură prezintă o amenințare la viața femeii însărcinate [179, p.27], nu putem fi de acord că obiectul juridic special al infracțiunii este format din relațiile sociale referitoare la sănătatea femeii însărcinate [175, p.15] ori, într-o altă concepție, că obiectul juridic special al infracțiunii este format din relațiile sociale referitoare la sănătatea și la viața femeii însărcinate [202, p.90].

Pentru a da răspuns la întrebarea privind conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, vom lua ca puncte de reper indiciile consemnate în literatura de specialitate aparținând reputatului profesor S.Brînză. Astfel, s-a decis că la stabilirea obiectului juridic special al infracțiunii o deosebită atenție trebuie acordată următoarelor aspecte: 1) să se țină cont de scopurile adoptării normei penale care are sub protecție obiectul corespunzător; 2) uneori chiar în textul articolului se face o indicare directă asupra obiectului apărării penale; 3) în multe cazuri, concluzia cu privire la obiectul juridic special al apărării penale poate fi făcută pe baza obiectului juridic generic, care este menționat în denumirea capitolului corespunzător al Codului penal; 4) concluzia cu privire la obiectul infracțiunii trebuie făcută în baza analizei dispozițiilor normelor penale, chiar dacă acestea nu conțin o consemnare directă cu privire la caracteristicile obiectului infracțiunii [16, p.91-92].

Nu ne putem prevala de indiciul doi, întrucât în textul alin.(1) art.159 CP RM nu se face o indicare directă asupra obiectului apărării penale. În contrast, în cazul lit.b) și lit.c) alin.(2) art.159 CP RM legiuitorul reproduce explicit valorile sociale apărate. Or, este de notorietate că atunci când în rezultatul comiterii unei infracțiuni se produce o vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății ori survine decesul, valoarea socială lezată să constituie sănătatea

persoanei, respectiv viața acesteia. Astfel stând lucrurile, este cu neputință ca în varianta-tip a infracțiunii (alin.(1) art.159 CP RM) obiectul juridic special să fie alcătuit din relațiile sociale referitoare la sănătatea și la viața femeii însărcinate, atât timp cât aceste valori sociale sunt apărate în contextul variantelor agravate ale infracțiunii. Valorile sociale apărate prin norma de incriminare a infracțiunii în varianta-tip nu pot fi identice cu valorile sociale apărate printr-o incriminare a faptei infracționale în formă calificată, atunci când această formă calificată indică asupra unor urmări prejudiciabile subsecvente, generate de însăși urmarea prejudiciabilă primară înscrisă în componența de infracțiune de bază. Unii ne-ar putea reproșa, invocând că prin întreruperea cursului sarcinii sănătatea femeii este efectiv prejudiciată, avându-se în vedere că unul dintre indicatorii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății este întreruperea sarcinii (alin.(1) art.151 CP RM). Anticipăm că linia de demarcație dintre vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății presupunând întreruperea sarcinii (art.151 CP RM) și infracțiunea de provocare ilegală a avortului constă în consimțământul femeii însărcinate. Astfel, în planul investigației laturii obiective a infracțiunii cercetate, vom aduce argumente susținute care fundamentează următoarea alegație: legiuitorul a considerat că întreruperea cursului sarcinii fără consimțământul femeii însărcinate denotă un grad de prejudiciabilitate atât de înalt, încât trebuie considerată drept vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Valorificând primul indiciu recomandat de S.Brînza la stabilirea obiectului juridic special al infracțiunii, reiterăm că prin incriminarea faptei prejudiciabile de la art.159 CP RM pe departe nu s-a urmărit interzicerea avortului. Așa cum am constatat în secțiunea 2.1 a tezei, legiuitorul a urmărit reprimarea manoperelor avortive realizate în lipsa condițiilor de siguranță și/sau de către persoane necalificate. Acesta este încă un argument în plus de a exclude din conținutul obiectului juridic special al infracțiunii cercetate relațiile sociale cu privire la asigurarea natalității. În aceeași ordine de idei, în indiciul patru se consemnează că concluzia cu privire la obiectul infracțiunii trebuie făcută în baza analizei dispozițiilor normelor penale, chiar dacă acestea nu conțin o consemnare directă cu privire la caracteristicile obiectului infracțiunii. Într-adevăr, în procesul de identificare a valorilor sociale lezate ori amenințate prin comiterea infracțiunii trebuie să decidem, printre altele, privitor la impactul exercitat asupra acestora prin intermediul laturii obiective. O interpretare de ansamblu a dispoziției de la alin.(1) art.159 CP RM ne permite să constatăm că caracter prejudiciabil nu atestă în mod exclusiv acțiunea de întrerupere a sarcinii. Or, nu orice întrerupere a sarcinii este considerată ilegală și pasibilă de pedeapsă în acord cu art.159 CP RM, ci doar acea care întrunește condițiile referitoare la locul comiterii infracțiunii ori la circumstanțele în care se săvârșește acțiunea prejudiciabilă. Astfel, coroborând scopul pe care l-a urmărit legiuitorul la incriminarea faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii cu semnele

laturii obiective a infracțiunii, considerăm că obiectul juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip este reprezentat de relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate [123, p.392]. Din conținutul formulat rezultă că viața și sănătatea femeii însărcinate nu este lezată în mod efectiv, însă este amenințată (pusă în pericol) de a fi lezată, deoarece sunt neglijate unele cerințe înscrise în legislația extrapenală de referință ce reglementează modul de realizare a întreruperii voluntare a sarcinii în condiții de siguranță. Veridicitatea celor relevate se probează și prin tipologia infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei la care se atribuie infracțiunea de la art.159 CP RM: infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei [20, p.129; 208, p.78; 210, p.68; etc.].

Întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate și, implicit, relațiile sociale referitoare la această valoare se află într-o conexiune de derivație organică cu valorile sociale care reprezintă obiectul juridic generic – viața și sănătatea persoanei și obiectul juridic general al numitei infracțiuni – ordinea de drept. Deoarece valoarea socială individuală se prezintă ca o opoziție, ca o reflecție inversă a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, anume relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate constituie conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Printre altele, în literatura de specialitate română se insistă ca pe lângă această valoare socială se se invoce și asigurarea întreruperii cursului sarcinii numai de către persoanele calificate [99, p.199]. Considerăm inutilă această completare, deoarece realizarea întreruperii cursului sarcinii de către persoane calificate – medici obstetricieni-ginecologi este un caz particular de întrerupere a sarcinii în condiții de siguranță.

Schimbând vectorul de cercetare, susținem că gravitatea unei infracțiuni este determinată de importanța valorii sociale ocrotite prin prisma normei de incriminare, dar deopotrivă și de obiectul material în care este concretizată această valoare. Din aceste rațiuni, este absolut important a identifica la concret obiectul material al infracțiunii, în condițiile în care el există. Pornind de la opinia, potrivit căreia nu orice infracțiune dispune de obiect material [207, p.118], ne punem întrebarea dacă în ipoteza normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM poate să existe o entitate corporală împotriva căreia se îndreaptă fapta prejudiciabilă de întrerupere a cursului sarcinii. Răspunzând la această întrebare, reiterăm întâi de toate că obiectul material al unei infracțiuni îl deducem exclusiv în baza legii penale, la concret – din descrierea normei de incriminare. Astfel, reieșind din textul de lege prevăzut la alin.(1) art.159 CP RM, putem susține tranșant că obiectul material nu este consacrat în mod explicit. Legiuitorul a ales o altă modalitate legislativă de evidențiere a obiectului material – modalitatea implicită (deductibilă); or, după modul de des-

criere a conduitei infracționale este firesc să existe o entitate corporală care suportă influență nemijlocit infracțională. Argumentăm prezența acesteia prin faptul că o entitate devine obiect material al infracțiunii atunci când proiectarea faptei prejudiciabile asupra acestei entități și lezarea ei determină vătămarea sau punerea în pericol a valorii sociale ocrotite. Deoarece întreruperea cursului sarcinii este proiectată spre o entitate corporală determinată și nu spre ceva abstract, nu punem la îndoială că infracțiunea de provocare ilegală a avortului dispune de obiect material. Cu toate acestea, determinarea exactă a obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM prezintă o dificultate sporită. Această dificultate este condiționată de polemica doctrinară acerbă privind relația femeie însărcinată – făt, polemică la care vom reveni ulterior. La această etapă de analiză, este relevantă evidența că în literatura de specialitate există cel puțin patru viziuni asupra conținutului obiectului material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului.

Într-o primă concepție aparținând autorului O.A. Stoica, obiectul material al infracțiunii cercetate este sarcina femeii [141, p.103], opinie cu care nu putem fi de acord. Consemnăm în acest sens că termenul „sarcină” desemnează, pe de o parte, produsul concepției, rezultat din unirea ovulului cu un spermatozoid și, pe de altă parte, semnifică starea și perioada în care se află o femeie din momentul conceperii până la naștere. Desigur, ultima accepțiune a sarcinii este improprie obiectului material al infracțiunii, întrucât o perioadă, respectiv, o stare nu poate avea semnificația de entitate materială susceptibilă de a fi lezată. Amintim cu această ocazie că obiectul material reprezintă entitatea materială (un obiect, lucru, ființă, energie etc.) asupra căreia se îndreaptă, în materialitatea sa, conduita interzisă și prin intermediul căreia este lezată sau pusă în pericol însăși valoarea sau relația socială ocrotită de legea penală [74, p.151]. Din aceste rațiuni, susținem că autorul O.A. Stoica a avut, probabil, în vedere tocmai prima accepțiune a termenului, și anume – cea de produs al concepției. Ținem să remarcăm că această concepere a lucrurilor concordă cu viziunea, potrivit căreia corpul omului ar putea fi obiect material al infracțiunii atât înainte de naștere (în cazul infracțiunii de avort) (sublinierea ne aparține – *n.a.*), cât și după moarte (profanarea de cadavre) [124, p.34]. Ne opunem acestei viziuni, deoarece nu putem vorbi despre persoană (*alias* om) în contextul unei vieți intrauterine. În eventualitatea în care cineva ne-ar reproșa invocând prevederile art.1433 din Codul civil al Republicii Moldova [30], în care este consacrată ideea că fructului conceperii îi este recunoscută calitatea de persoană potențială, replicăm că aceste dispoziții nu pot să marcheze și să definească în plenitudinea sa un raport juridico-penal. Aceasta întrucât recunoașterea anticipată a unor drepturi succesoriale fructului conceperii deloc nu înseamnă că în materia legii penale acesta beneficiază de o protecție efectivă. Cu toate că în literatura de specialitate se încearcă a ne convinge în contrariu, considerăm că nu există suficiente fundamente juridico-penale pentru a pleda în favoarea acesteia. La concret,

invocându-se circumstanța agravantă care se reține în mai multe norme de incriminare din legea penală a Federației Ruse concretizate în atentarea (cu bună știință) asupra unei femei gravide, circumstanță care deopotrivă este reținută și de către cadrul incriminator național (art.145 alin.(2) lit.e); art.151 alin.(2) lit.b); art.152 alin.(2) lit.c¹); art.158 alin.(3) lit.d); art.164 alin.(2) lit.c); art.165 alin.(2) lit.c); art.166 alin.(2) lit. c); art.166¹ alin.(2) lit.a) și alin.(4) lit.a); art.171 alin.(2) lit.b¹); art.172 alin.(2) lit.b¹); art.217⁶ alin.(2) lit.c) CP RM), s-a susținut că într-o anumită măsură legislația penală asigură o protecție ființei umane până la nașterea acesteia [181, p.98]. Explicația promotorilor acestei opinii constă în faptul că, spre exemplu, în cazul omorului intenționat săvârșit cu bună știință asupra unei femei gravide se atentează asupra vieții reale (a femeii însărcinate) și asupra vieții potențiale (a fătului) a persoanei [184, p.188]. În replică la această optică, s-a evidențiat că atentarea asupra vieții embrionului (fătului) uman nu poate fi privită ca o varietate a omorului intenționat, deoarece în ipoteza atentării cu bună știință la viața femeii însărcinate intenția făptuitorului este orientată spre survenirea decesului anume a acelei femei gravide în legătură cu starea ei specială la acel moment, care în conștiința făptuitorului este legată cu anumite consecințe negative pentru el: neplăcerile în familie, la serviciu, posibilele cheltuieli materiale (nașterea succesorului; plata pensiei alimentare) ori în legătură cu particularitățile individuale ale acelei femei (comportamentul amoral, relațiile ostile etc.) [160, p.21]. Dezvoltând această idee, afirmăm că agravarea răspunderii penale pentru unele infracțiuni presupunând atentarea „(cu bună știință) asupra unei femei gravide” se justifică pe fundalul stării fiziologice a victimei. Întrucât o femeie gravidă are mai puține mijloace de apărare în fața unui atac, dat fiind starea în care se află și, astfel, fiind limitată în acțiuni, aceasta necesită o protecție specială în scopul echivalării mijloacelor. Pentru făptuitor, însuși produsul concepției nu reprezintă un element special al obiectului de atentare. *Per ansamblu*, sarcina femeii este percepută de făptuitor ca o stare fiziologică specială a victimei. Anume această stare, legată materialicește de funcția reproductivă, justifică diferențierea răspunderii penale pentru numitele infracțiuni. În concluzie, legea penală a Republicii Moldova nu protejează viața intrauterină și, pe cale de consecință, produsul concepției nu poate constitui obiect material al niciuneia dintre infracțiunile care cuprind în conținutul lor varianta agravată „(cu bună știință) asupra unei femei gravide”. Cu atât mai mult, produsul concepției nu poate să constituie obiect material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Aceasta deoarece o entitate poate evolua în calitate de obiect material al unei infracțiuni doar atunci când este într-o interconexiune cu obiectul juridic al acestei infracțiuni. Întrucât am constatat că nici măcar tangențial prin incriminarea de la art.159 CP RM ne este apărată viața intrauterină, produsul concepției nu poate evolua în calitate de obiect material al infracțiunii.

În al doilea rând, obiectul material se găsește într-un raport de condiționare reciprocă cu acțiunea din cadrul faptei prejudiciabile. Din această perspectivă, prin acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii nicidecum nu se influențează asupra unei părți oarecare din organismul uman, aceasta constituie proiecția a însăși acțiunii comise, integrându-se mecanicist în elementul material. Anume în elementul material găsim deznodământul polemicii ridicate.

Până a trece nemijlocit la explicarea acestui deznodământ, relevăm o a doua viziune asupra conținutului obiectului material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, fiind dominantă în literatura de specialitate română. Potrivit acesteia, obiectul material al provocării ilegale a avortului este dublu, fiind reprezentat atât de produsul concepției (*alias* corpul fătului), cât și de corpul femeii însărcinate, asupra cărora se îndreaptă acțiunea făptuitorului [10, p.200; 15, p.90; 27; p.122; 57, p.269; 105, p.126; 147, p.293; etc.]. De remarcat că recunoașterea produsului concepției, alături de corpul femeii însărcinate, în calitate de obiect material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului reprezintă o reflecție a viziunii, potrivit căreia produsul concepției este perceput ca ființă distinctă care urmează a se naște – *nasciturus*. Dovadă a acesteia o constituie explicațiile autorului A.E. Franț: „Recunoaștem că, admițând întotdeauna produsul de concepție ca obiect material al infracțiunii, îi recunoaștem fătului un statut independent față de mamă. Această afirmație este în acord cu opinia noastră, conform căreia produsul de concepție este o entitate de sine stătătoare” [72, p.20]. Amintim că tocmai această alegație a stat la baza fundamentării supunerii punibilității femeii însărcinate care ea însăși își provoacă avortul, faptă incriminată la art.186 CP al României în redacția din 1968 – „Avortul provocat de femeie”. La concret, s-a susținut că doar o asemenea viziune permite analiza ipotezei în care femeia își provoacă ea însăși avortul; dacă s-ar considera fătul drept parte a corpului femeii, atunci nu s-ar mai pune problema sancționării femeii, deoarece faptele de violență îndreptate împotriva propriei persoane nu sunt sancționate [63, p.252]. Cu toate că prin Decretul-Lege nr.1/1989 [56] art.186 CP al României în redacția din 1968 a fost abrogat, concepția privind incidența unui obiect material dublu al infracțiunii cercetate continuă să domine chiar și în raport cu infracțiunea prevăzută la art.201 CP al României în redacția din 2009 – „Întreruperea cursului sarcinii”. Acest mod de abordare a lucrurilor este concordat cu opinia, potrivit căreia obiectul juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului vizează, printre altele, și viața intrauterină a fătului (*spes homini*) [57, p.269; 60, p.153] sau dezvoltarea intrauterină a produsului concepției și asigurarea natalității [5, p.30; 15, p.90; 61, p.80; etc.], viziuni ce contravin chiar practicii judiciare române. Amintim cu această ocazie că în legătură cu examinarea unei cauze de provocare ilegală a avortului (art.185 CP al României în redacția din 1968) instanța supremă a arătat că, în contextul obiectului juridic al infracțiunii, relațiile sociale privind femeia însărcinată și cele privind fătul sunt

indivizibile, prin natura lor (sublinierea ne aparține – *n.a.*), pe toată perioada sarcinii [45, p.331-337].

În continuarea ideii de mai sus, este de remarcat că, după ce în Franța a fost decriminalizată autoprovocarea avortului (1993), s-a susținut că infracțiunea de provocare a avortului protejează în primul rând relațiile sociale referitoare la sănătatea și viața femeii însărcinate [24, p.129]. Astfel, considerăm că din moment ce avortul a fost liberalizat, în sensul în care întreruperea sarcinii până la un anumit termen (până la 12 săptămâni de sarcină), în condiții legale, este permis la simpla cerere și, pe lângă aceasta, nici autoprovocarea avortului nu este criminalizată, opinia, potrivit căreia produsul concepției reprezintă obiect material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, nu mai este de autoritate, astfel încât accentul se deplasează spre protecția femeii însărcinate. Or, nu putem să nu fim de acord că întreruperea sarcinii reprezintă o acțiune volitivă nemijlocită a femeii însărcinate, orientată spre îndepărtarea produsului concepției din propriul corp pe cale mecanică sau în alt mod, prin aceasta putând să-și cauzeze daune sănătății, pentru care nu trebuie să fie trasă la răspundere [200, p.41].

Tocmai din rațiunile invocate nu putem agreea nici excepțiile cu care operează viziunea expusă *supra*. În context, s-a susținut că poate exista însă situația ca obiect material să fie doar corpul femeii însărcinate, de exemplu, în cazul în care sarcina nu există (caz în care pot fi purtate discuții cu privire la caracterul putativ al infracțiunii) sau în cazul în care, începându-se folosirea manoprelor abortive, se renunță la utilizarea lor înainte de a exista vreun efect asupra produsului concepției (caz în care se poate considera fie că se rămâne la stadiul de tentativă, fie că infracțiunea se consumă) [72, p.20]. Infirmând alegația respectivă, venim cu concretizarea că, indiferent de etapa activității infracționale, obiectul material al provocării ilegale a avortului nu-l poate constitui produsul concepției. Ne convingem de acest fapt analizând raportul femeie însărcinată – făt (embrion), subiect pe care l-am atins la începutul acestui studiu. *Ab initio*, fătul este ființă umană începând cu sfârșitul celei de-a opta săptămâni de sarcină și până la expulzarea sa ca parte a procesului nașterii, aceasta din urmă marcând începutul vieții extrauterine, independente a copilului nou-născut [102, p.16]. În același timp, suntem părtașii viziunii, potrivit căreia fetusul nenăscut este legat de organismul matern ... mai bine spus, se consideră parte componentă a organismului femeii însărcinate, care are tot dreptul de a-i decide soarta [162, p.58]. Nu putem agreea opinia contrară acesteia, prin care se susține că embrionul nu poate fi egalat cu un organ sau cu o parte a acestuia din organismul mamei [164, p.54]. Ne bazăm pe anumite argumente juridice, sesizate de către autorul V.Stati [139, p.83]: conform alin.(2) art.3 al Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane, nr.473-XIV din 25 iunie 1999 [86], embrionul constituie un țesut reproductiv al omului. Deși actul legislativ care confirmă că embrionul (fătul) este parte a

organismului matern a fost abrogat prin Legea privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane, nr.42-XVI din 6 martie 2008 [92], care nu mai face o asemenea mențiune, pe departe nu înseamnă că din momentul intrării în vigoare a actului legislativ înlocuitor produsul concepției nu mai este *mulieris portio vel viscerum* (parte integrantă din corpul femeii însărcinate).

Astfel privite lucrurile, considerăm că promotorii viziunii, potrivit căreia infracțiunea de provocare ilegală a avortului are un obiect material dublu se călăuzesc nu de litera legii, dar de valorile ideale ale societății [118, p.41]. În aceste condiții, pentru a împăca spiritele, a luat ființă o a treia viziune cu privire la conținutul obiectului material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Potrivit acesteia, obiectul material este reprezentat de acea unică entitate, compusă din corpul mamei și din corpul fătului, ce reprezintă o structură unitară psiho-anatomo-fiziologică [80, p.66]. Cu toate că această viziune *sui generis* nu neagă indivizibilitatea produsului concepției de corpul femeii însărcinate, din conținutul acesteia putem deduce că totuși nu se renunță la ideea că în cazul întreruperii sarcinii influență nemijlocit infracțională suportă și corpul fătului.

Întrucât prin modul de incriminare a faptei de întrerupere a cursului sarcinii se apără relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate, suntem părtașii celei de-a patra viziuni, potrivit căreia obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului constă în corpul femeii însărcinate [20, p.292; 99, p.199; 145, p.87]. Întrucât realizarea întreruperii sarcinii presupune, în primul rând, o activitate desfășurată asupra corpului femeii însărcinate, anume această entitate corporală evoluează drept obiect material al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM. Am susținut mai sus că deznodământul polemicii ridicate se găsește în elementul material. Astfel, întreruperea sarcinii presupune fie suprimarea, fie expulzarea produsului concepției, indiferent de metoda de realizare a acesteia: mecanică, toxică, operativă etc. Prin realizarea față de femeia însărcinată, bunăoară, a masajului forte al abdomenului în hipogastru, asociat cu injectarea intravenoasă a unor preparate toxice, influență nemijlocit infracțională suportă corpul femeii. Tot corpul femeii reprezintă entitatea materială asupra căreia se îndreaptă întreruperea sarcinii realizată prin metoda vacuum aspirării manuale sau electrice. *Generaliter*, indiferent de metoda întreruperii sarcinii, prin acțiunea desfășurată asupra corpului femeii însărcinate este lezată însăși valoarea socială și, implicit, relația socială referitoare la aceasta, ocrotită de legea penală prin prisma art.159 CP RM, constând în întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate. Constituind expresia corporală a vieții sau sănătății persoanei, corpul acesteia reprezintă ansamblul de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă vie și sănătoasă a persoanei [20, p.126]. Ca expresie corporală a vieții sau sănătății femeii însărcinate, corpul ei poate fi conceput și ca un ansamblu de elemente

corporale (organe, țesuturi și celule) și produse ale acestora (sânge, limfă etc.). Totuși, când fapta prejudiciabilă se îndreaptă împotriva persoanei, influențând în materialitatea sa expresia corporală a vieții și sănătății ei, indiferent de localizarea acțiunii prejudiciabile, spunem că s-a influențat asupra corpului persoanei în general, nu însă asupra unei părți oarecare din acesta.

În alt context, grație determinării obiectului material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului putem statua și asupra *victimei infracțiunii*. Întrucât doar corpul femeii însărcinate este obiect material al infracțiunii, suntem părtașii opiniei, potrivit căreia embrionul (fătul) nu poate fi recunoscut ca victimă, deoarece încă nu este persoană [20, p.292; 202, p.90]. De remarcat că această optică este indirect împărtășită și de promotorii viziunii, potrivit căreia obiect material al acestei infracțiuni este, printre altele, și corpul produsului concepției. Potrivit acestora, subiect pasiv (*alias* victimă a infracțiunii) este femeia însărcinată căreia i s-a provocat avortul în mod ilegal [10, p.200; 15, p.91; 27, p.122; 105, p.126; 112, p.125; etc.], fără a consemna și asupra produsului concepției. Într-adevăr, titulara valorii sociale împotriva căreia se îndreaptă infracțiunea și care suferă nemijlocit urmarea prejudiciabilă cauzată prin infracțiune este doar femeia însărcinată care a consimțit asupra manoperelor avortive. Nu putem fi de acord cu autorul rus С.И. Михайличенко, potrivit căruia, în virtutea specificului infracțiunii, provocarea ilegală a avortului se atribuie la așa-numitele „infracțiuni fără victimă”, deoarece are la bază consimțământul femeii însărcinate [179, p.23]. Incidența victimei infracțiunii de provocare ilegală a avortului se explică prin prisma obiectului juridic special al infracțiunii. Întrucât prin intermediul art.159 CP RM se apără relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate, chiar deși își exprimă acordul de a i se cauza daune propriilor sale interese, femeia însărcinată rămâne a fi victimă a acestei infracțiuni. Dacă femeia însărcinată nu și-a exprimat acordul la întreruperea cursului sarcinii, aceasta va fi recunoscută ca victimă a infracțiunii de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății (art.151 CP RM). Deci, concluzia care se impune în legătură cu acest semn constitutiv este următoarea: victima infracțiunii prevăzute de art.159 CP RM dispune de calități speciale, aceasta fiind reprezentată de femeia însărcinată căreia i se întrerupe cursul sarcinii cu acordul ei. Ținem să remarcăm că în literatura de specialitate română se susține că victima infracțiunii cercetate este și statul – afectat de politica sa demografică [57, p.269]. Ne opunem acestei viziuni în latura motivației sale. *Supra* am adus argumente că, prin incriminarea provocării ilegale a avortului, nici în planul legii penale a României și nici în al celei a Republicii Moldova nu se aduce atingere interesului demografic al statului. Statul poate fi considerat victimă mediată a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM ca efect al nesocotirii interdicției prevăzute de lege, prin aceasta explicându-se lezarea intereselor sale, care sunt interese generale ale întregii societăți.

3.1.2. Latura obiectivă a infracțiunii

Latura obiectivă este, întâi de toate, parte integrantă a conținutului constitutiv al infracțiunii. Ca element constitutiv al componenței infracțiunii, aceasta se referă la totalitatea cerințelor inserate în textul de lege referitoare la actul de conduită interzis de norma de incriminare. Astfel privite lucrurile, în acord cu varianta-tip a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, actul de conduită interzis este desemnat prin cuvântul „întreruperea” (substantiv provenit dintr-un verb), care, considerăm, nu poate să se manifeste decât prin acțiune. Cu toate că există viziuni care susțin posibilitatea realizării actului vizat de conduită prin inacțiuni [179, p.29; 182, p.478], considerăm fără temei o asemenea abordare. La concret, omisiunea de a împiedica sau omisiunea de a înlătura desfășurarea proceselor fiziologice firești de natură să provoace o întrerupere a cursului sarcinii (avort spontan) nu poate fi privită ca modalitate faptică de provocare ilegală a avortului, întrucât ar intra în contradicție cu însăși litera legii. De vreme ce legiuitorul descrie conduita interzisă printr-un comportament activ – „întreruperea”, neîndeplinirea unor acțiuni juridice obligatorii, obiectiv necesare și realmente posibile în raport cu femeia însărcinată față de care s-a instaurat un astfel de proces, nu poate să caracterizeze latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM. Firește, această omisiune atinge pragul de gravitate specific unei infracțiuni, întrucât se caracterizează prin prejudiciabilitate, înscriindu-se în tiparul dispoziției art.162 CP RM – „Neacordarea de ajutor unui bolnav”. Un alt argument de notorietate în fundamentarea excluderii ipotezei în care infracțiunea de provocare ilegală a avortului ar putea fi comisă prin inacțiune îl surprindem chiar din formularea textului de lege prevăzut la alin.(2) art.159 CP RM. Dat fiind faptul că legiuitorul folosește sintagma „aceeași acțiune” pentru a caracteriza elementul material al variantelor agravate, acestea din urmă putând exista în măsura în care este incidentă varianta-tip, nu mai există niciun dubiu că întreruperea cursului sarcinii este o faptă comisivă.

În alt context, abordarea acțiunii prejudiciabile care caracterizează profilul infracțiunii examinate impune scoaterea în evidență a lipsei unei uniformități terminologice dintre titulatura normei de incriminare și conținutul dispoziției art.159 CP RM. Astfel, nu putem să nu remarcăm că în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova legiuitorul utilizează, pe de o parte, concepul „întreruperea (cursului) sarcinii” (alin.(1) art.151 și alin.(1) art.159 CP RM), iar, pe de altă parte, „provocarea ilegală a avortului” (titlul art.159 CP RM). În legislația din sfera sănătății reproductive se vorbește despre „întreruperea cursului sarcinii”. De aici, apare ca firească întrebarea: Există echivalență între sintagmele „provocarea avortului” și „întreruperea cursului sarcinii”? Dacă răspunsul este afirmativ, de ce atunci se încalcă prevederile de la lit.e) art.19 al Legii Republicii Moldova privind actele legislative, nr.780 din 27.12.2001 [88], potrivit cărora „termi-

nologia, utilizată în actul elaborat este constantă și uniformă ca și în celelalte acte legislative și în reglementările legislației comunitare; se va utiliza unul și același termen dacă este corect, iar folosirea lui repetată exclude confuzia”.

Deoarece avortul nu este definit de legea penală, vom determina conținutul și semnificația terminologică a acestuia apelând la domeniul medicinei; or, utilizarea termenilor speciali, nejuridici, este acceptată doar în sensul în care aceștia își au conținutul în domeniul de referință. Pentru a ne fundamenta poziția exprimată, trecem în revistă una dintre regulile de interpretare terminologică reținută în literatura de specialitate rusă: „Termenilor tehnici sau altor termeni speciali, înțelesul cărora nu este dezvăluit în legislație, urmează să li se acorde acel înțeles pe care îl au în sfera științifică de referință” [222, p.17]. Apelând la semnificația termenului dată în sfera medicală, prin avort (lat.: *ab* „fără”, *ortus* „naștere”) înțelegem întreruperea intempestivă a cursului unei sarcini prin eliminarea spontană sau provocată a produsului de concepție înainte de viabilitatea acestuia, acesta fiind incapabil să supraviețuiască independent și având drept efect moartea fătului [98, p.80]. O abordare similară este caracteristică și sensului uzual al avortului. Astfel, potrivit Dicționarului explicativ ilustrat al limbii române [58, p.178], prin avort înțelegem „expulzia spontană sau provocată a embrionului, anterior limitei minime de viabilitate (180 zile) sau a fătului, înainte ca acesta să poată trăi în afara organismului matern”. În concluzie, viabilitatea fătului (capacitatea fructului concepției de a duce o viață independentă de cea a mamei) reprezintă chintesența demarcației dintre avort și o altă categorie medicală conexasă acesteia, denumită naștere prematură. Or, expulzarea produsului viabil al concepției înainte de termen nu este considerat un avort, ci o naștere prematură.

După criteriul cronologic, este acceptată drept prematură orice naștere care survine înainte de 259 de zile sau 37 de săptămâni [26, p.30]. Dacă limita superioară a intervalului ce corespunde unei sarcini premature este unanim acceptată, atunci limita inferioară de la care expulzarea produsului concepției s-ar considera o naștere prematură este în principiu controversată. Astfel, încă în 1970 Organizația Mondială a Sănătății a stabilit un termen-limită de 28 săptămâni, nivel peste care produsul concepției ar putea supraviețui. Întrucât au fost înregistrate progrese ale tehnicii medicale în acest domeniu, concepția despre limita viabilității fetale s-a schimbat considerabil în timp. La concret, au fost înregistrate cazuri de recuperare a produșilor concepției cu vârste gestaționale mai mici de 24 săptămâni, ajungându-se în multe cazuri la 20 de săptămâni. Iată de ce, științele medicale răspund în mod diferit la întrebarea privind viabilitatea fătului: 1) 22 săptămâni sau 154 zile de amenoree (ginecologie) [186, p.19]; 2) 180 zile de amenoree (obstetrică) [11, p.356].

Prin aceasta și se explică lipsa unei viziuni unitare cu referire la definiția avortului dată în literatura de specialitate juridică. Pentru a ne convinge de acest fapt, remarcăm că unii autori definesc „avortul” drept întrerupere artificială a sarcinii prin suprimarea fătului (embrionului) viu în uter, realizată în termen de până la 28 săptămâni de la concepere (sublinierea ne aparține – *n.a.*), adică până la momentul când fructul concepției este capabil să supraviețuiască de sine stătător în afara corpului matern [202, p.90; 223, p.21], în timp ce alții susțin că avortul reprezintă îndepărtarea, expulzarea embrionului sau fătului la un termen de gestație inapt pentru supraviețuire de sine stătătoare, adică până la 24 săptămâni de sarcină (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [218, p.360], după care expulzarea produsului concepției, din orice motiv ar surveni, reprezintă o naștere prematură, nu un avort [148, p.127]. Totuși, predomină viziunea, potrivit căreia expulzia involuntară sau provocată din uterul matern a fructului concepției până la 22 săptămâni de gestație (sublinierea ne aparține – *n.a.*) reprezintă avort, iar după acest termen se consideră naștere prematură [155, p.44; 172, p.43] sau naștere artificială [75, p.46].

Actualmente, limita inferioară de la care se poate invoca o sarcină prematură este diferită de la țară la țară. Astfel ea este de 24 săptămâni în Norvegia, Ungaria, Franța, Italia; de 22 săptămâni în Germania, Anglia; de 28 săptămâni în Danemarca și Suedia etc. [137, p.266]. Organizația Mondială a Sănătății în The International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems recomandă această limită inferioară la 22 săptămâni de amenoree și 500 gr. pentru greutate [235]. În concluzie, din punct de vedere medical, între sintagmele „provocarea avortului” și „întreruperea cursului sarcinii” există un coraport de parte-întreg, în sensul că nu orice întrerupere a cursului sarcinii este neapărat o provocare a avortului. Totuși, o asemenea abordare nu este unitară, întrucât medicii legiști consideră avort „întreruperea cursului normal al sarcinii pe perioada celor 9 luni, indiferent de vârsta acesteia” [11, p.356].

Analizând aceste disensiuni, considerăm că utilizarea termenului „avort” în toate ipotezele de întrerupere artificială a sarcinii fără a se lua în calcul termenul de gestație nu este justificată. În același timp, reieșind din prevederea de la art.159 CP RM *per ansamblu*, deducem că, în sens juridico-penal, conceptul „avort”, pe de o parte, este mai îngust decât în sens medical, întrucât nu se referă la întreruperea spontană a cursului sarcinii (denumit și avort patologic), determinat exclusiv și întotdeauna de existența unor factori și condiții patologice; iar, pe de altă parte, este mai larg, deoarece se răsfrânge la întregul termen de gestație.

Dincolo de aceste deosebiri, de fond sau de nuanțe, pentru a exclude orice dubiu asupra preceptului normei de incriminare care eventual poate să apară la destinatarul și beneficiarul legii penale, ar trebui să se opereze cu remanieri terminologice, pentru ca titlul normei de incriminare să corespundă dispoziției acesteia, dar, deopotrivă, și sensului medical și celui uzual al faptei

incriminate. Firește, unii ar putea riposta acestei remanieri, întrucât, reieșind din prevederile alin.(1) art.113 CP RM, calificarea infracțiunii se realizează în acord cu dispoziția de incriminare, nu însă cu titulatura articolului, motiv din care problema necorespunderii conceptului formal cu cel material al actului de conduită interzis nu afectează întrucâtva procesul de calificare. Cu toate acestea, dacă nu are impact asupra încadrării juridice a faptei, disensiunea terminologică relevată are impact asupra calității tehnico-legislative a Codului penal. În definitiv, această stare de lucruri ne determină să pledăm pentru redenumirea articolului 159 CP RM: din „Provocarea ilegală a avortului” în „Înteruperea ilegală a cursului sarcinii”, întrucât *de lege lata* titulatura art.159 CP RM este una marginală, nereflectând adevărata semnificație a acțiunii prejudiciabile supuse punibilității [117, p.75]. De remarcat că o situație analogică cadrului incriminator național a fost reținută în contextul legii penale române în redacția din 1968 [36], actualmente abrogată, care însă nu a mai fost păstrată în Codul penal al României în redacția din 2009 [37]. Astfel, spre deosebire de fosta reglementare română (art.185 CP al României în redacția din 1968), *de lege lata*, art.201 CP al României în redacția din 2009 este intitulat „Înteruperea cursului sarcinii”. După cum afirmă unii autori, s-a operat această schimbare deoarece s-a simțit nevoia unei protecții suplimentare a fătului dincolo de perioada de 24 săptămâni, termen până la care se poate pune în discuție avortul [25, p.9]. Tot astfel a procedat și legiuitorul Federației Ruse. La concret, până la intervenția Legii nr.317-Φ3 din 25 noiembrie 2013 [219], art.123 era intitulat „Provocarea avortului”, iar după remanierea operată prin actul legislativ nominalizat titlul articolului este „Efectuarea ilegală a întreruperii artificiale a cursului sarcinii”.

În altă ordine de idei, reieșind din dispoziția normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM, deducem că pentru existența infracțiunii este necesară incidența unei situații-premise – existența în fapt a sarcinii. Situația-premisă constă în preexistența anumitor realități, stări de fapt, situații, raporturi etc., pe care trebuie să se greze săvârșirea actului de conduită pentru ca el să poată constitui infracțiune [22, p.170]. Iată de ce, cu referire la această condiție folosită la alcătuirea conținutului infracțiunii, condiție în raport cu momentul săvârșirii faptei, s-a susținut că nu vor constitui infracțiune de provocare ilegală a avortului ori tentativă la această infracțiune, ci infracțiuni putative, cazurile în care femeia care a consimțit să întrerupă cursul sarcinii nu era însărcinată [57, p.271], aceasta aflându-se în eroare asupra stării de graviditate. Însă, în practica judiciară a României din perioada sovietică situația în care sarcina nu există a fost interpretată și ca tentativă de avort, dar și ca vătămare corporală [149, p.157]. De asemenea, prezintă interes pentru cercetarea noastră aprecierea juridică dată de către instanța supremă a României din această perioadă următoarelor circumstanțe: *În speță, deși victima nu era însărcinată, inculpata neavând pregătire medicală, a desfășurat manopere avortive care au dus la moartea femeii.*

Instanța a reținut că inculpata a săvârșit infracțiunea prevăzută la art.178 alin.(2) CP al României (în redacția din 1968 – n.a.), adică uciderea din culpă, ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii, ori pentru efectuarea unei anumite activități [48, p.393-394]. Deci, după cum este lesne de observat, nu s-a reținut la încadrare infracțiunea de provocare ilegală a avortului ce a dus la moartea femeii ori tentativa la această infracțiune, ci s-a pledat pentru soluția infracțiunii putative. Raportând circumstanțele descrise la cadrul incriminator național, considerăm că fapta descrisă nu întrunește elementele componenței infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.149 CP RM, adică lipsirea de viață din imprudență și, evident, nici cele de la alin.(4) art.151 CP RM, adică vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății care a provocat decesul victimei, întrucât în raport cu ultima soluție a existat consimțământul victimei. Luând în considerare că făptuitorul a acționat cu o intenție determinată – cea de întrerupere a cursului sarcinii, care însă nu s-a realizat din lipsa preexistenței unei realități (a sarcinii) pe care se greșea însăși infracțiunea de provocare ilegală a avortului, a încadra faptele descrise în conformitate cu rezultatele real survenite, adică în conformitate cu alin.(1) art.149 CP RM, înseamnă: 1) a nega de fapt principiul incriminării subiective consacrat în alin.(1) art.6 CP RM; 2) a desconsidera prevederea de la art.27 CP RM și, pe cale de consecință, 3) a încălca flagrant principiul legalității înscris în alin.(1) art.3 CP RM, potrivit căruia declararea vinovăției de săvârșirea unei infracțiuni se realizează în strictă conformitate cu legea (sublinierea ne aparține – n.a.). Astfel, în ipoteza în care se realizează manopere avortive în baza consimțământului femeii, care conduc la decesul ultimei, fără ca aceasta să fi fost însărcinată la momentul comiterii faptei, despre care făptuitorul nu avea cunoștință de cauză, cele comise trebuie încadrate în baza art.27 și art.159 alin.(2) lit.c) CP RM, adică ca tentativă la întreruperea cursului sarcinii care a provocat din imprudență decesul victimei. Întrucât manoperele avortive nu și-au produs efectul, din cauze independente de voința făptuitorului dat fiind lipsa sarcinii, anume tentativa la întreruperea cursului sarcinii care a provocat din imprudență decesul victimei este soluția corectă de încadrare, nu însă infracțiunea de lipsire de viață din imprudență, fapt consumat. Și sub aspectul respectării echității este mai convenabilă soluția pentru care pledăm. Avem în vedere că pedeapsa aplicabilă pentru tentativa la infracțiunea de provocare ilegală a avortului (art.27 și art.159 alin.(2) lit.c) CP RM) nu va depăși 4 ani și 6 luni de închisoare (luând în calcul alin.(3) art.81 CP RM), în comparație cu pedeapsa prevăzută la alin.(1) art.149 CP RM, limita superioară a căreia este închisoare de până la 3 ani. Deci, există, incontestabil, un echilibru între gradul de prejudiciabilitate al infracțiunii și pedeapsa aplicabilă. Or, un grad de pericol social mai înalt prezintă acel făptuitor care urmărește

să întrerupă cursul unei sarcini care s-a dovedit a fi inexistentă, activitate infracțională care conduce la decesul victimei, decât cel care săvârșește lipsirea de viață din imprudență.

Dezvoltând situația-premisă a infracțiunii cercetate, amintim că anterior am făcut explicațiile de rigoare referitoare la accepțiunile pe care le poate avea termenul „sarcină”. Reiterăm că în contextul situației-premise sarcina presupune o stare. În mod normal, sarcina presupune perioada în care se află o femeie din momentul concepției până la naștere. Întrucât elementul material al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM se realizează prin intervenția în interiorul acestui interval – de la concepere până la naștere – pentru a stopa procesul fiziologic de dezvoltare a produsului concepției, suntem de acord cu opinia, potrivit căreia, în sensul infracțiunii cercetate, sarcina presupune intervalul de timp cuprins între fecundare și avort, interval în care produsul concepției se dezvoltă în interiorul organelor genitale ale femeii [20, p.292]. Din această definiție deducem că pentru realizarea elementului material al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM este necesar ca produsul concepției să fie viu, altminteri nu putem invoca existența unei sarcini. De aceea, ne alăturăm opiniei, potrivit căreia pentru existența infracțiunii se cere ca fătul să nu fi decedat anterior momentului manoperelor avortive [114, p.64]. De remarcat că această viziune, pe care o împărtășim, nu este susținută în unanimitate în literatura de specialitate. Astfel, într-o opinie se susține că ipoteza în care fătul este deja mort din cauze neimputabile celui care realizează manoperele avortive nu are relevanță, întrucât fapta își păstrează caracterul penal [133, p.243]. În același spirit continuă ideea și Gh.Diaconescu: „În caz de deces al femeii, este irelevant dacă, în momentul efectuării manoperelor avortive, produsul de concepție era viu sau mort, fiind suficient că decesul femeii este consecința acelor manevre” [57, p.270]. Ca o replică la cele susținute, amintim că, întrucât decesul sub formă de moarte cerebrală apare drept circumstanță agravantă a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, această urmare trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu acțiunea prejudiciabilă de întrerupere a cursului sarcinii, care însă nu a existat în fapt, deoarece din motive neimputabile făptuitorului produsul concepției nu mai era viu la momentul executării conduitei infracționale. Mai mult ca atât, se pare că autorul se contrazice, întrucât consideră că urmarea imediată a provocării ilegale a avortului constă fie în expulzarea produsului concepției – când fătul a fost ucis prin manevre anterioare sau concomitente expulsiei, fie în uciderea fătului, în starea lui intrauterină, ucidere nesuccedată de expulsia acestuia [57, p.271]. Din această viziune deducem că dacă se realizează manopere avortive asupra unei femei la care produsul concepției a decedat anterior, din cauze neimputabile făptuitorului, niciodată nu va exista urmarea imediată cerută de legea penală pentru a putea fi imputată infracțiunea de provocare ilegală a avortului. De fapt, Gh.Diaconescu nu aduce vreun argument, fie de natură științifică, fie de natură legală, în fundamentarea poziției sale. Totuși,

optica pe care o expune autorul se încadrează în tipajul practicii judiciare române, pe care nu ezită să ne-o înfășișeze. Astfel, de exemplu, într-o decizie a instanței supreme s-a arătat: „Cum prin dispozițiile art.185 alin.(1) CP al României (în redacția din 1968 – *n.a.*) este incriminată „întreruperea cursului sarcinii” în afara condițiilor admise de lege și fără vreo distincție, după cum este vorba de o sarcină cu evoluție normală sau nu – și cum, pe de altă parte, sarcina constă în produsul concepțiunii (sublinierea ne aparține – *n.a.*), din momentul fixării în uter a ovulului fecundat până la momentul expulzării, ea fiind în curs în acel moment, rezultă că pentru existența infracțiunii de avort nu interesează dacă în momentul când s-a efectuat manoperele avortive produsul concepției mai era sau nu viu” [45, p.330]. Analizând motivația instanței, îndeosebi explicațiile acesteia pe care le-am subliniat, ne putem da seama că tocmai greșita accepțiune pe care o atribuie conceptului „sarcină” a generat apariția punctului de vedere pe care îl combatem. Or, chiar reieșind și dintr-o interpretare literală a actului de conduită interzis desemnat prin expresia „întreruperea cursului sarcinii”, sarcina nu poate să desemneze produsul concepției, ci o stare, o perioadă. Astfel, expresia de care uzează legiuitorul în dispoziția alin.(1) art.159 CP RM – „întreruperea cursului sarcinii” – impune condiția ca fătul să se afle în cursul evoluției, altfel spus, să fie viu. De asemenea, nu putem să nu remarcăm că dacă produsul concepției a decedat din cauze neimputabile făptuitorului anterior manoperelor avortive, înseamnă că nu există nici relațiile sociale referitoare la întreruperea sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate. Mai mult ca atât, nici nu poate să existe victima acestei infracțiuni. Or, dacă produsul concepției decedează, nu mai putem susține că acțiunile prejudiciabile se realizează în raport cu o femeie însărcinată [121, p.119].

În continuarea cercetării noastre, se impune ca imperioasă necesitatea de a răspunde la întrebarea: Care va fi soluția de încadrare în ipoteza în care produsul concepției este deja mort din cauze neimputabile celui care realizează manoperele avortive?

Răspunzând la această întrebare, A.Boroi susține că dacă fătul a decedat, ca urmare a unui fenomen natural, anterior acțiunii avortive, nu va exista infracțiune [15, p.91]. Probabil, autorul a avut în vedere că nu există infracțiune în formă consumată; în caz contrar, s-ar sugera că latura subiectivă, ca element constitutiv al infracțiunii, nu are nicio importanță la calificare.

În concepția autorului A.E. Franț, soluția depinde de circumstanța: se produce sau nu o vătămare a femeii. Astfel, se susține că în ipoteza în care fătul este deja decedat și nu se produce vreo vătămare a femeii, fapta nu este infracțiune, deoarece nu se lezează niciuna dintre valorile protejate de lege? Dimpotrivă, deși, cu anumite ezitări, autorul susține că, în cazul lezării sănătății femeii sau cauzării decesului, se va reține vătămare corporală din culpă, respectiv ucidere din culpă [72, p.26]. Nu putem să nu remarcăm că încadrarea pe care ne-o sugerează autorul se rea-

lizează în acord cu rezultatul real survenit, desconsiderându-se atitudinea psihică cu care acționează făptuitorul. Or, rezultatul produs femeii – vătămare a integrității corporale sau a sănătății ori decesul sub formă de moarte cerebrală – nu poate fi imputat mecanicist în bază de culpă (imprudență), fără a se lua în calcul intenția specifică cu care a acționat făptuitorul, și anume: aceea de a realiza o conduită interzisă de lege – întreruperea cursului sarcinii, care însă nu s-a realizat din cauze independente de voința făptuitorului. Iată de ce considerăm că soluția optimală ar fi:

- art.27 și art.159 alin.(1) CP RM – în ipoteza în care produsul concepției este deja mort din cauze neimputabile celui care realizează manoperele avortive;

- art.27 și art.159 alin.(2) lit.b) CP RM – în cazul în care se produce din imprudență o vătămare gravă ori medie a integrității corporale ca efect al manoperele avortive realizate asupra unei femei la care produsul concepției decedase din cauze neimputabile făptuitorului;

- art.27 și art.159 alin.(2) lit.c) CP RM – în cazul în care se produce din imprudență decesul femeii ca efect al manoperele avortive realizate asupra acesteia, la care produsul concepției decedase din cauze neimputabile făptuitorului.

În alt context, cercetarea situației-premise a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM impune și abordarea unor situații speciale sarcinii din perspectiva accepțiunii de stare fiziologică. O asemenea situație specială este cea a sarcinii extrauterine. Deci, se cuvine să răspundem la întrebarea dacă are vreo relevanță la încadrare modul în care evoluează cursul sarcinii: normal (sarcină intrauterină) sau anormal (sarcină extrauterină). În literatura de specialitate română s-a decis în unanimitate cu referire la art.185 CP al României în redacția din 1968 (abrogat) și, de altfel, cu referire la art.201 CP al României în redacția din 2009 (în vigoare) că legiuitorul protejează și sarcinile extrauterine, astfel încât nu are importanță felul în care evoluează cursul sarcinii (normal sau anormal) [15, p.91; 57, p.270; 60, p.154; 105, p.126; etc.]. Această viziune are la bază o interpretare a evoluției legislației penale a României. Astfel, de vreme ce o incriminare anterioară a avortului, la concret – art.482 CP al României în redacția din 1936 [35], viza „întreruperea cursului normal al sarcinii” (sublinierea ne aparține – *n.a.*), iar în conformitate cu art.201 CP al României în redacția din 2009 legiuitorul se referă la „întreruperea cursului sarcinii”, nu încapă îndoială că în reglementarea actuală legiuitorul se referă la orice sarcină, indiferent dacă este ea intrauterină sau extrauterină. Într-adevăr, atât timp cât legiuitorul nu a condiționat încadrarea faptei de anumiți parametri ai normalității sarcinii, nu are importanță felul în care decurge sarcina. Dacă legiuitorul resfrângea norma de incriminare doar asupra sarcinilor intrauterine, firește că admitea un vid legislativ; or, indiferent de ce sarcină se întrerupe: intrauterină sau extrauterină, în condițiile art.159 CP RM se lezează aceeași valoare socială. Mai

mult ca atât, se susține că includerea sarcinilor considerate anormale în rândul situațiilor vizate de lege urmărește să înlăture abuzurile. Dacă unele sarcini nu ar fi vizate de textul de incriminare, probabil că cei care realizează avorturi ilegale ar încerca să demonstreze că sarcina care se dorea a fi întreruptă de fapt nu era normală, deci fapta nu este infracțiune [72, p.23]. De asemenea, considerăm noi, nu are importanță la încadrare gradul de dezvoltare a fătului și nici dacă sarcina putea să ajungă sau nu la termen. Astfel spus, în raport cu ultima afirmație, indiferent dacă femeia însărcinată avea sau nu iminență de avort ori, datorită particularităților individuale ale organismului (uter infantil, devieri anatomice ale bazinului etc.), nu avea posibilitatea reală de a duce sarcina până la capăt, va exista infracțiunea de provocare ilegală a avortului atât timp cât sunt întrunite și celelalte cerințe referitoare la semnele obiective și subiective înscrise în art.159 CP RM.

Totuși, studiul nostru cu privire la situația-premisă a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM nu ar fi complet dacă nu am aborda și o altă situație specială a sarcinii, care vizează stadiul de evoluție a acesteia. Argumentăm această necesitate făcând referire la actele complementare legii penale în materie de avort, care consacră o limită superioară a termenului de gestație până la care se poate realiza o întrerupere a cursului sarcinii. La concret, în acord cu prevederile pct.37 din Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010, întreruperea voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină (sublinierea ne aparține – *n.a.*) se efectuează la indicații medicale (anexa nr.1 la Regulament) și sociale (anexa nr.2 la Regulament). În contrast, în Federația Rusă, de exemplu, întreruperea voluntară a cursului sarcinii în cazul indicațiilor sociale este posibilă până la 22 săptămâni de sarcină, iar în cazul indicațiilor medicale, indiferent de vârsta gestională [161, pct.4 art.56; 195, pct.1] (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Doar în cazul depistării unor anomalii fetale cromozomiale confirmate întreruperea sarcinii este limitată la 22 săptămâni de gestație. După acest termen, asupra admisibilității întreruperii sarcinii se pronunță consiliul medicilor, fiind un act individual. O abordare similară este aplicabilă și în cazul imaturității fiziologice a femeii gravide, care, potrivit legislației ruse, este de 15 ani [194].

Pentru comparație, relevante pentru studiul nostru sunt și reglementările în materie de avort consacrate în România. Astfel, potrivit alin.(6) art.201 din Codul penal al României în vigoare, sunt expuse două situații în care faptele nu constituie infracțiune. Prima situație se referă la întreruperea cursului sarcinii în scop terapeutic efectuată de către un medic de specialitate obstetrică-ginecologie, până la vârsta sarcinii de douăzeci și patru de săptămâni (sublinierea ne

aparține – *n.a.*). În cea de-a doua situație, nu constituie infracțiune întreruperea ulterioară a cursului sarcinii, în scop terapeutic, în interesul mamei sau al fătului (sublinierea ne aparține – *n.a.*). În legătură cu aceste cauze de nepedepsire, în literatura de specialitate română s-a explicat că legiuitorul a luat ca reper această vârstă a sarcinii, deoarece după douăzeci și patru de săptămâni fătul este capabil de viață extrauterină [102, p.25].

Revenim la limita maximă a termenului de gestație consacrată în legislația națională până la care se poate întrerupe cursul sarcinii. Interpretând *ad litteram* pct.37 din Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii [127], rezultă că fapta prejudiciabilă incriminată la art.159 CP RM este imputabilă doar în ipoteza întreruperii cursului sarcinii până la sfârșitul săptămânii a 21-a de gestație. Din această reglementare derivă următoarele întrebări:

1) Are vreo legătură termenul limită permis de legislație până la care se poate întrerupe sarcina cu viabilitatea produsului de concepție? Dacă da, de ce acesta este de 21 săptămâni de gestație și nu de 22 săptămâni, așa cum recomandă Organizația Mondială a Sănătății?

2) Care trebuie să fie încadrarea faptei de întrerupere a cursului sarcinii cu consimțământul femeii după termenul de 21 săptămâni de gestație?

Întrucât ne interesează aspectul juridico-penal, vom căuta răspuns la ultima întrebare. În legătură cu aceasta, unii autori consideră că întreruperea cursului sarcinii efectuată după termenul limită permis de legislație trebuie calificat ca omor intenționat [185, p.32], în timp ce alții pledează pentru calificarea drept o vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății [165, p.33]. Dimpotrivă, conform unui alt punct de vedere, se consideră că această faptă nu poate fi calificată drept omor, întrucât este general recunoscută opinia, potrivit căreia viața persoanei începe nu mai devreme de momentul începerii nașterii fiziologice. Nu poate fi calificată nici ca vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, deoarece întreruperea sarcinii se realizează cu consimțământul femeii [156, p.162].

Împărțind această din urmă viziune, autorul V.Stati susține tranșant că „până la momentul nașterii nu se poate vorbi despre persoană, privită drept ipostază a ființei umane. Un embrion (făt) este o ființă umană, dar nu este o persoană. ... embrionul (fătul) se află în relație biologică cu organismul matern, însă nu se poate afla în relații sociale. Intrarea în relații sociale este marcată de momentul nașterii. Până la acest moment, nu este posibilă participarea la relațiile sociale, deci nu există persoană. Și, implicit, nu se poate vorbi despre existența victimei omorului intenționat” [139, p.83]. În același spirit de idei se pronunță și alți autori. Potrivit acestora, linia de demarcație dintre omorul intenționat și provocarea ilegală a avortului constă în începerea nașterii. Dacă produsul concepției (chiar fiind viabil) este suprimat în uter până la începerea nașterii, putem vorbi doar despre provocare ilegală a avortului [202, p.91]. Despre veridicitatea opticii

consemnate ne conving și explicațiile autorului M.Dunea: „Orice activitate cu caracter tanatogenerator exercitată asupra produsului de concepție în perioada anterioară expulsiei sale complete, inclusiv în timpul travaliului, pe parcursul eforturilor de trecere de la mediul intra-uterin la cel extern, semnifică, din punct de vedere juridic, un avort, iar nu un omor (incluzând aici și forma sa atenuată, pruncuciderea), deoarece fătul nu a dobândit, încă, existență autonomă, așadar nu are o viață proprie, care să facă obiectul ocrotirii prin intermediul noimelor de incriminare a omorului” [64, p.212]. Intervenim cu concretizarea, fără a afecta însă conținutul viziunii expuse, că, potrivit cadrului incriminator român, expulsia completă este cea care are relevanță pentru aplicarea răspunderii penale în conformitate cu art.188 CP al României în vigoare. Or, prin art.202 CP al României, în premieră pentru acest stat sunt incriminate faptele de vătămare a fătului produse în intervalul cuprins între momentul declanșării procesului nașterii, ce constituie un prag de la care fapta nu mai poate fi încadrată ca infracțiune de avort sau ca infracțiune contra integrității corporale a mamei, și momentul încheierii acestui proces, un prag de la care poate exista un subiect pasiv al infracțiunilor contra persoanei [28, p.406]. Astfel, prin textul legal nominalizat s-a pus capăt problemelor controversate din doctrină și practica judiciară cu privire la angajarea răspunderii penale pentru acela care a provocat vreo vătămare sau chiar moartea fătului între momentul declanșării procesului nașterii și cel al tăierii cordonului ombilical, situație, în principiu, lăsată în prezent în afara incriminării [102, p.11]. Întrucât în planul legii penale a Republicii Moldova nu există o astfel de incriminare, și o expulsie incompletă a produsului concepției este în stare să antreneze răspunderea penală în baza art.145 CP RM.

Dincolo de această concretizare, susținem că, într-adevăr, poate fi lezată o valoare socială doar în măsura în care ea există. Deoarece legiuitorul prin incriminările consacrate în Capitolul II al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova apără viața extrauterină, avem temei de a considera drept desuete unele viziuni *sui generis*, potrivit cărora, din moment ce nașterea s-a declanșat natural asupra unui făt viu (care, deși nu a primit viață extrauterină, este totuși o ființă distinctă de organismul mamei), orice acțiune violentă exercitată asupra corpului său, urmată de suprimarea vieții, trebuie apreciată ca omucidere (după caz, omor sau pruncucidere) [59, p.116; 132, p.301]. Fundamentul legal de diferențiere între art.159 CP RM și unele infracțiuni comise prin omor (lit.e) alin.(2) art.145 sau, după caz, art.147 CP RM) rezidă în condiția normativă de care depinde încadrarea faptei drept pruncucidere. Din moment ce fapta prevăzută la art.147 CP RM nu poate fi săvârșită decât „în timpul nașterii” sau „imediat după naștere”, deducem că orice activitate infracțională realizată asupra produsului concepției anterior începerii expulzării acestuia urmează a fi apreciată drept provocare ilegală a avortului.

Întrucât ne-am convins că suprimarea *in utero* a fructului concepției cu consimțământul femeii după termenul de 21 săptămâni de gestație nu poate constitui nici omor și nici vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, ne punem întrebarea dacă nu cumva întreruperea sarcinii după termenul limită consfințit în actul extrapenal de referință – Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010, nu angajează răspundere penală. Să fi admis legiuitorul o astfel de lacună?

Răspunsul la această întrebare îl deducem din unele interpretări exegetice exprimate în literatura de specialitate. Bunăoară, se susține că pentru reținerea infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM este indiferentă durata sarcinii (sublinierea ne aparține – *n.a.*) sau dacă produsul concepțiunii era viabil sau nu [20, p.293]. Și în raport cu infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii, prevăzută de art.201 din Codul penal al României în vigoare, în literatura de specialitate română se susține că nu are relevanță dacă fătul este sau nu capabil de viață extrauterină [15, p.91], opinie care nu se opune viziunii exprimate în privința aceleiași incriminări abrogate (art.185 CP al României în redacția din 1968). La concret, în ceea ce privește chestiunea privind viabilitatea fătului, majoritatea autorilor consideră că infracțiunea există indiferent dacă fătul este sau nu viabil, deci indiferent dacă poate sau nu să supraviețuiască în afara uterului [13, p.117; 134, p.119]. Deci, pronunțându-se asupra irelevanței la încadrare a viabilității fătului, implicit deducem irelevanța termenului de gestație. De remarcat că și practica judiciară română împărtășește aceeași soluție. Astfel, într-o cauză, instanța a reținut următoarele: „Întrucât întreruperea cursului sarcinii poate interveni în orice moment de la constatarea prezenței acesteia și până la nașterea copilului (sublinierea ne aparține – *n.a.*), chiar dacă expulzarea fătului a corespuns, ca dată, unei nașteri la termen, urmează a se considera că infracțiunea prevăzută la ar.185 CP al României (adică, provocare ilegală a avortului incriminată în Codul penal al României în redacția din 1968 – *n.a.*) s-a săvârșit [53, p.331].

În concluzie, fapta prejudiciabilă incriminată la art.159 CP RM manifestată în întreruperea cursului sarcinii poate să se realizeze în orice fază a gestației, până în momentul începerii procesului fiziologic al nașterii naturale, marcat prin apariția unei oarecare părți a corpului copilului din pântecul mamei. Din aceste rațiuni, orice întrerupere a cursului sarcinii cu consimțământul femeii însărcinate, realizată după săptămâna a 21-a de sarcină, indiferent dacă este săvârșită de către un medic ginecolog-obstetrician sau nu, trebuie considerată infracțiune de provocare ilegală a avortului, desigur, dacă sunt întrunite și celelalte semne obiective și subiective cerute de textul legii de la art.159 CP RM.

Generalizând asupra condiției prealabile necesare pentru existența infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM – situația-premisă constând în existența unei sarcini aflate în curs, reiterăm că aceasta se va reține indiferent de stadiul de evoluție a sarcinii (termenul de gestație), indiferent de gradul de dezvoltare a produsului concepției ori de modul în care evoluează cursul sarcinii sau de verosimilitatea neajungerii acesteia la termen.

În alt context, orice faptă prejudiciabilă produce o anumită schimbare, metamorfoză, în realitatea obiectivă, schimbare pe care legiuitorul o numește în art.17, 18 CP RM „urmare prejudiciabilă”. Totuși, spre deosebire de fapta prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă în formă de vătămare materială (leziune) nu se întâlnește în toate componentele de infracțiune. Pe bună dreptate, s-a subliniat că urmarea prejudiciabilă devine semn obligatoriu al laturii obiective în toate componentele materiale de infracțiune [77, p.195]. Altfel spus, urmarea prejudiciabilă este incidentă în cazul acelor infracțiuni pentru care legea prevede, explicit sau implicit, o anumită urmare, care, de regulă, constă în producerea unui rezultat material, nu însă a unei simple stări de pericol. Deci, pentru a răspunde la întrebarea dacă urmarea prejudiciabilă constituie sau nu semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip (alin.(1) art.159 CP RM), urmează să apreciem modalitatea componentei infracțiunii cercetate, care este indispensabilă de momentul de consumare a infracțiunii. Anume acesta este traseul nostru de cercetare în paginile care urmează, opțiunea fiind motivată prin prisma lipsei unui rezultat explicit reținut în textul de lege de la alin.(1) art.159 CP RM.

Generaliter, infracțiunea fapt consumat este raportată momentului de finalizare a actelor de executare propriu-zise a faptei prejudiciabile și înfăptuirii integrale a conținutului obiectiv al infracțiunii. Astfel, decisiv pentru identificarea momentului de consumare a unei infracțiuni este modul în care norma de incriminare formulează conținutul incriminării. În acord cu prevederile alin.(1) art.159 CP RM, conținutul de bază al incriminării presupune întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită: a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop; b) de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale; c) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății; d) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații; e) în condiții antisaniare. De aici apare ca firească întrebarea: Este oare infracțiunea de provocare ilegală a avortului în varianta sa tip, după specificul structurii sale, o infracțiune de rezultat (materială) sau o infracțiune de atitudine (formală)? Răspunsul la această întrebare ne va permite să identificăm la concret momentul de consumare, eventualitatea angajării în discuție a raportului de cauzalitate, dar, deopotrivă, ne va oferi posibilitatea de a determina dacă infracțiunea este susceptibilă unor modalități ale tentativei.

Întrebarea noastră, după cum se poate de remarcat, oscilează între două variante de componente de infracțiuni posibile: materială sau formală. Aceasta întrucât, după specificul structurii componenței prevăzute la art.159 CP RM, o altă variantă admisibilă nu este cu puțință. Deși în literatura de specialitate întâlnim în mod singular opinia, potrivit căreia infracțiunea de provocare ilegală a avortului se atribuie la componentele de infracțiuni formal-reduse [166, p.18], considerăm că această optică nu merită o abordare particulară, întrucât distorsionează voința legiuitorului. Considerăm că s-a ajuns la această viziune din cauza unei interpretări greșite a conținutului infracțiunii; or, nu putem fi de acord cu М.В. Киселева când susține că avortul reprezintă un cumul de acțiuni îndreptate spre îndepărtarea sau suprimarea vieții embrionului (fătului), motiv din care nu este obligatoriu ca în rezultatul acțiunilor făptuitorului sarcina să se întrerupă [166, p.18]. Componentele formal-reduse constituie o modalitate a componentelor formale și se caracterizează prin faptul că legiuitorul a inclus în latura obiectivă a acestora nu doar descrierea faptei prejudiciabile, ci și pericolul real de survenire a unor urmări prejudiciabile concrete, care, de fapt, nu constituie un semn obligatoriu al componenței respective [77, p.172]. Astfel, în dispoziția alin.(1) art.159 CP RM, ca de altfel și în cea de la alin.(1) art.123 CP FR, legiuitorul nu indică nici măcar implicit asupra unui pericol real de întrerupere a cursului sarcinii. De exemplu, în alin.(1) art.123 CP FR legiuitorul operează cu sintagma „efectuarea întreruperii artificiale a sarcinii”, iar în alin.(1) art.159 CP RM cu sintagma „întreruperea cursului sarcinii”, ceea ce în mod logic presupune că, pentru a se reține infracțiunea cercetată, întreruperea sarcinii trebuie realizată efectiv. Tocmai această realitate juridică este în conexiune cu întrebarea formulată *supra*, de la care ne-am abățut. Problema privind specificul structurii componenței infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip (alin.(1) art.159 CP RM) este una de maximă complexitate, deoarece sintagmei „întreruperea cursului sarcinii”, de care izează legiuitorul în conținutul incriminării, poate să-i fie atribuit rolul de faptă prejudiciabilă sau de urmare prejudiciabilă. În funcție de această catalogare, literatura de specialitate planează între conceperea acestei infracțiuni ca fiind formală sau materială.

Bunăoară, autorii care concep această infracțiune ca fiind materială consideră că infracțiunea se consumă din momentul întreruperii *de facto* a sarcinii victimei [203, p.19; 212, p.98; etc.], indiferent de momentul în care se realizează, dar nu mai târziu de începerea procesului nașterii, deoarece după acest moment viața nou-născutului este protejată prin incriminarea omorului, nu însă a provocării ilegale a avortului [20, p.297]. Atribuindu-i-se întreruperii sarcinii rolul de urmare prejudiciabilă (imediată), se invocă obligativitatea de a se stabili legătura de cauzalitate dintre fapta avortivă și întreruperea cursului sarcinii [10, p.185; 209, p.77]. În aceeași ordine de idei, se relevă că urmarea imediată poate avea loc: fie prin uciderea produsului

concepției înăuntrul uterului, chiar și neurmată de expulzare; fie prin expulzarea produsului concepției datorită folosirii de mijloace avortive efectuate, dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare [114, p.65]. Analizând *per ansamblu* această viziune, considerăm că cea de-a doua ipoteză de consumare a infracțiunii este una neconformă realității întreruperii cursului sarcinii. Aceasta deoarece întreruperea cursului sarcinii este propice și în cazul în care produsul concepției supraviețuiește manoperelor avortive și se naște viu. De aceea, ne alăturăm opiniei, potrivit căreia consumarea faptei are loc, printre altele, dacă produsul concepției a fost expulzat ori eliminat viu și indiferent dacă a continuat sau nu să trăiască [20, p.297] (sublinierea ne aparține – *n.a.*). O astfel de „naștere prematură” fiind rezultatul influenței infracționale asupra organismului femeii însărcinate este catalogată drept avort criminal [151, p.27-28]. Argumentăm această viziune pornind chiar de la textul de lege. Deoarece se incriminează acțiunea de „întrerupere a cursului sarcinii”, fără ca existența infracțiunii să fie condiționată de decesul produsului concepției, odată ce fătul se naște viu, din punct de vedere tehnic se consideră că manoperele avortive au întrerupt cursul firesc al sarcinii, aceasta fiind suficient pentru consumarea infracțiunii. *Secundo*, viața produsului concepției nici măcar în plan secundar nu reprezintă valoarea socială protejată prin prisma art.159 CP RM. Aceste două argumente cu caracter juridic sunt superioare față de contraargumentul invocat de către A.E. Franț, potrivit căruia, din respect față de făt, atunci când fătul supraviețuiește, infracțiunea nu poate fi consumată [72, p.29]. De altfel, și în practica judiciară a României s-a reținut soluția pe care o împărtășim: *În speță, în urma manoperelor avortive efectuate asupra unei sarcini aflate în luna a cincea de evoluție, s-a născut un făt viu. Instanța a reținut săvârșirea unei infracțiuni consumate de provocare ilegală a avortului* (sublinierea ne aparține – *n.a.*), *motivând că ceea ce atrage consumarea infracțiunii este întreruperea cursului unei sarcini înainte de termen, indiferent de consecințele concrete ale faptei* [44, p.312-214]; *În fapt, s-a reținut că, în schimbul unei sume de bani, inculpata D.M. a acceptat să întrerupă sarcina femeii N.E. În acest scop, inculpata a efectuat masajе abdominale, care au avut ca rezultat declanșarea unei hemoragii, iar a doua zi N.E. a dat naștere unui copil viu. Instanța a reținut că prin intervenția empirică efectuată inculpata a desfășurat o activitate care, din punct de vedere obiectiv și subiectiv, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Existența infracțiunii de provocare ilegală a avortului nefiind condiționată, în absența unei dispoziții exprese, de distrugerea, prin intervenția făcută, a produsului concepțional* (sublinierea ne aparține – *n.a.*), *această faptă este realizată și atunci când femeia însărcinată a expulzat un făt viu. Întreruperea cursului unei sarcini poate interveni în orice moment de la constatarea prezenței acesteia și până la nașterea copilului. Așa fiind, chiar dacă expulzarea fetusului a*

corespuns unei nașteri la termen, nu se poate susține că infracțiunea imputată – art.185 alin.(1), (4) și (5) Cod penal (în redacția din 1968 – n.a.) – nu a avut loc, din moment ce ea însăși recunoaște că procesul nașterii s-a declanșat la câteva ore după efectuarea manoperelor sale abortive, fiind urmare directă a intervenției făcute [54, p.356].

În aceeași ordine de idei, cea mai mare parte din autori consideră că componența infracțiunii de provocare ilegală a avortului este formală [153, p.113; 175, p.16; 211, p.82; etc.]. Astfel, unii promotori ai acestei viziuni consideră că infracțiunea se consumă din momentul îndepărtării fătului din uterul matern, adică din momentul întreruperii ireversibile a sarcinii [202, p.91], indiferent dacă se cauzează sau nu prejudiciu sănătății femeii [180, p.103]. Considerăm drept defecuoase aceste viziuni, întrucât se află în contradicție cu natura medicală a întreruperii cursului sarcinii. Astfel, întreruperea ireversibilă a sarcinii nu se reduce doar la ipoteza expulzării fructului concepției. Întreruperea ireversibilă a sarcinii este posibilă și în ipoteza unui avort incomplet, manifestat prin moarte fetală cu retenția fătului mort în uter, deci neurmat de expulzare. Iată de ce, considerăm că în varianta-tip infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM se consumă nu doar atunci când în rezultatul acțiunilor abortive a urmat întreruperea sarcinii manifestată prin expulzarea fructului concepției, dar și în situația în care produsul concepției este suprimat înăuntrul uterului, suprimarea nefiind urmată de expulzare. Astfel, expulzarea fructului concepției a cărui viață a fost suprimată *in utero* reprezintă infracțiune fapt epuizat. Din aceste rațiuni, nu putem agreea opinia, potrivit căreia până la momentul îndepărtării fătului din uterul matern se impune o tentativă la provocarea ilegală a avortului [153, p.113]. Reieșind din natura sarcinii, privită ca o stare fiziologică, ori de câte ori intervine decesul fetal intrauterin ca efect al manoperelor abortive, sarcina se întrerupe, deci actul de conduită interzis de alin.(1) art.159 CP RM este realizat și, indiferent dacă fructul concepției suprimat *in utero* a fost sau nu expulzat, infracțiunea se consideră a fi consumată. De remarcat că această poziție a fost reținută și în practica judiciară a Federației Ruse. Dovadă a acesteia o constituie aprecierea juridico-penală reținută de instanța de judecată următoarelor circumstanțe: *În fapt, victima s-a adresat la M. cu rugămintea de a-i întrerupe cursul sarcinii, aflate la 22-23 săptămâni de gestație. La rândul său, M., neavând studii medicale superioare de profil, dar dispunând de cunoștințe în ceea ce privește metodele nemedicale de întrerupere a sarcinii, conștientizând caracterul ilegal al întreruperii sarcinii în afara instituției medicale, a acceptat săvârșirea acțiunilor care conduc la întreruperea sarcinii. Conștientizând caracterul socialmente periculos al acțiunilor sale și, în același timp, prevăzând posibilitatea survenirii urmărilor socialmente periculoase ale acțiunilor sale sub forma cauzării vătămării grave a sănătății, însă, considerând, fără careva motive întemeiate, că acestea vor putea fi evitate, intenționat, cu scopul întreruperii sarcinii victimei M., cu ajutorul unui ac de*

unică folosință și al unor tuburi transparente din polimer, săvârșind acțiuni active îndreptate spre întreruperea sarcinii, a introdus în cavitatea uterină a victimei soluție de săpun în cantitate de 40 ml., care constituie soluție alcalină. Acțiunile ilegale comise de M. au dus la întreruperea cursului sarcinii victimei la cea de-a 24-a săptămână de sarcină, manifestată prin avort spontan în evoluție și deces fetal intrauterin (sublinierea ne aparține – n.a.). În acest caz, întreruperea sarcinii prin deces fetal intrauterin se apreciază ca vătămare gravă a sănătății, periculoasă pentru viața persoanei, care a provocat tulburarea funcțiilor vitale ce nu au putut fi compensate de sine stătător de către organism. Astfel, cele comise de către M. au fost calificate de instanță în baza alin.(3) art.123 CP FR, adică drept provocare ilegală a avortului, care a condus la vătămarea gravă a sănătății victimei din imprudență [188]. După cum putem remarca, instanța a apreciat acțiunile făptuitorului ca o infracțiune de provocare ilegală a avortului fapt consumat, nu însă ca o tentativă la această infracțiune.

Revenind la problema privind identificarea modalității componentei de infracțiune prevăzute în varianta-tip a infracțiunii cercetate (alin.(1) art.159 CP RM), sintetizăm că părtașii raportării provocării ilegale a avortului la categoria infracțiunilor formale susțin lipsa urmării prejudiciabile, motivând că legiuitorul nu condiționează existența infracțiunii de survenirea prejudiciului adus sănătății femeii [165, p.32; 180, p.103]. Această viziune ridică următoarea întrebare: Dacă legiuitorul nu condiționează existența infracțiunii în varianta-tip de cauzare a unei daune sănătății femeii, de ce se susține [180, p.102] că obiectul juridic special al infracțiunii este reprezentat de sănătatea femeii însărcinate? Deoarece obiectul juridic special al infracțiunii este o reflecție inversă a ceea ce alcătuiește conținutul constitutiv al infracțiunii, considerăm că în cazul art.159 CP RM obiectul juridic special este reprezentat de relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru sănătatea și viața femeii însărcinate. Există cel puțin două argumente care vin în susținerea opiniei etalate: 1) infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM se atribuie tipologiei – Infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei; 2) art.159 CP RM incriminează întreruperea sarcinii în condiții improprii sau realizate de persoane necalificate, deci contrar dezideratelor înscrise în Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010 [109].

Este adevărat că infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.159 CP RM se reține la calificare fără a-i fi lezată efectiv sănătatea femeii însărcinate căreia i se întrerupe cursul sarcinii. Aceasta însă nu înseamnă că latura obiectivă este formată doar dintr-o acțiune prejudiciabilă. Pentru a fi cât se poate de expliciti, cu riscul de a ne repeta, susținem că săvârșirea oricărei fapte interzise de lege, indiferent cum se realizează, produce un anumit rezultat, fapt probat de prevederile art.17, 18 CP

RM, în care se stipulează că, pentru stabilirea vinovăției în comiterea oricărei fapte prevăzute de legea penală, atitudinea psihică a făptuitorului trebuie să fie raportată și la urmarea prejudiciabilă. Aceasta din urmă poate consta fie într-o stare de pericol, fie într-o vătămare materială. Care dintre aceste forme este specifică rezultatului infracțional al faptei de întrerupere ilegală a cursului sarcinii? Pentru a răspunde la această întrebare, vom trece în revistă conținutul fiecăreia dintre cele două forme ale rezultatului infracțional. Astfel, în literatura de specialitate română se susține că, în forma stării de pericol, rezultatul faptei constă dintr-o stare contrară celei existente anterior, stare de pericol sub imperiul căreia valoarea socială împotriva căreia a fost îndreptată fapta este amenințată în existența ei, iar relațiile create în jurul și datorită acestei valori sociale nu se pot desfășura în mod normal. Spre deosebire de aceasta, în forma de vătămare materială rezultatul faptei constă dintr-o schimbare materială adusă obiectului împotriva căruia a fost îndreptată acțiunea sau inacțiunea făptuitorului, astfel încât schimbarea produsă prin săvârșirea faptei poate fi constatată și precis determinată [22, p.176]. Înscriind în tiparul acestor definiții prevederea de la alin.(1) art.159 CP RM, constatăm că rezultatul faptei se materializează într-o anumită schimbare produsă în lumea materială, obiectivă. Or, reieșind din textul de lege, activitatea infracțională este desemnată printr-un substantiv provenit dintr-un verb – „întrerupere”, fiind utilizată concomitent pentru a descrie *verbum regens*, adică acțiunea incriminată și urmarea prejudiciabilă constând într-o vătămare materială, fără de care nu poate exista infracțiunea. În așa mod, din punct de vedere tehnico-legislativ, rezultatul infracțional este comprimat în acțiunea incriminată. În același timp, din punctul de vedere al realității de fapt, acțiunea și urmarea sunt distincte; or, în realitatea obiectivă există o urmare nemijlocită distinctă de acțiunea incriminată. În concluzie, provocarea ilegală a avortului în varianta-tip (alin.(1) art.159 CP RM) este o infracțiune materială, presupunând în orice caz ca manoperele avortive să fi avut ca rezultat întreruperea cursului firesc al sarcinii, care poate să se concretizeze, alternativ, în:

- suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare;

- expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperele avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înainte, în timpul sau imediat după expulzare.

În raport cu ultimul rezultat infracțional propice întreruperii cursului sarcinii, se impune următoarea concretizare: decesul produsului concepției în timpul expulzării, precum și imediat după expulzare, trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu manoperele avortive exercitate asupra produsului concepției în perioada anterioară expulsiei sale complete, inclusiv în timpul travaliului. Dacă însă, în timpul ori după expulzarea produsului concepției care supraviețuiește

manoperelor avortive se realizează o influență nemijlocit infracțională îndreptată deja asupra nou-născutului, în rezultatul căreia survine decesul sub formă de moarte cerebrală, aflat în legătură de cauzalitate cu fapta prejudiciabilă îndreptată asupra nou-născutului (întrucât momentul de debut al vieții persoanei se consideră apariția unei oarecare părți a corpului copilului din pântecul mamei), cele comise vor alcătui un concurs de infracțiuni, și anume: art.159 și art.145 alin.(2) lit.e) CP RM [20, p.132]. Și doctrina rusă este solidară cu această încadrare. La concret, se susține că dacă în timpul întreruperii ilegale a sarcinii începe nașterea și se naște un copil (indiferent de capacitatea acestuia de a supraviețui), care este ucis în momentul expulzării din uterul matern, cele comise trebuie încadrate și în baza art.123, și în baza art.105 CP al Federației Ruse (adică, provocare ilegală a avortului și omor), întrucât are loc concursul real al infracțiunilor indicate [202, p.91]. Incidența concursului de infracțiuni în ipoteza relevată este împărțită și în doctrina română. Astfel, în concepția autorului S.Bogdan, dacă fătul supraviețuiește manoperelor avortive, dar este ucis ulterior, încadrarea va trebui făcută sub forma unui concurs între provocarea ilegală a avortului și omor. În acest caz, susține autorul, reținerea și a infracțiunii de provocare ilegală a avortului se justifică prin aceea că a fost realizat rezultatul infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii [13, p.116].

De remarcat că soluția de încadrare indicată *supra* este reținută și în practica de urmărire penală a Federației Ruse. O dovadă a acesteia servește următorul exemplu: *La etapa urmăririi penale a fost stabilit că la mijlocul lunii august 2008, K., fiind în a 8-a lună de sarcină, s-a adresat felcerului B. cu rugămintea ca acesta să-i întrerupă cursul sarcinii în schimbul unei remunerații. În dorința de a obține un profit material, B. a acceptat oferta propusă și a estimat serviciile sale la 5000 de ruble. Astfel, la 25 august 2008, în scopul provocării expulzării fătului, B. a introdus în vaginul femeii însărcinate un amestec de substanțe compus din vodcă, iod și oxitocină. Ulterior, peste patru zile, în același scop, alternând injectarea de oxitocină la intervale de jumătate de oră, timp în care femeia însărcinată făcea efort manifestat prin deplasare, a provocat nașterea la cet.K., care a născut un făt viu. După care, B., conștientizând că nou-născutul se află într-o stare de neputință, l-a asfixiat cu o pungă din plastic. Astfel, acțiunile lui B. au fost încadrate în baza concursului de infracțiuni dintre alin.(1) art.123 și lit.б) alin.(2) art.105 CP FR, adică provocare ilegală a avortului și omor asupra minorului, cu bună știință asupra unei persoane aflate în stare de neputință [158].*

Dat fiind constatarea faptului că infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM dispune în toate cazurile de o urmare prejudiciabilă, reiese că legătura de cauzalitate dintre acțiunea prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă cerută de lege reprezintă și ea un semn obligatoriu al laturii obiective. Iată de ce, stabilirea legăturii de cauzalitate este absolut necesară în cazul infracțiunii de

provocare ilegală a avortului, aceasta constituind unul dintre obiectele probatoriului. Uneori este dificil a determina legătura de cauzalitate din cauza unor împrejurări anterioare, concomitente sau posterioare, care se angrenează în lanțul causal și care accelerează, înlesnesc sau chiar provoacă rezultatul infracțional. În legătură cu aceasta, nu putem trece cu vederea prevederile pct.60 al Regulamentului Ministerului Sănătății al Republicii Moldova de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199 din 27.06.2003 [126], potrivit cărora întreruperea sarcinii face parte din vătămarile corporale grave, dacă nu este consecință a particularităților individuale ale organismului (uter infantil, plasmoză, devieri anatomice ale bazinului etc.) și dacă se află în legătură causală directă cu trauma. Adaptând această prevedere la specificul infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, reiese că dacă suprimarea produsului concepției *in utero*, neurmată de expulzarea sau de eliminarea produsului concepției, constituie consecințe ale particularităților individuale ale organismului (uter infantil, plasmoză, devieri anatomice ale bazinului etc.), nu însă consecințe ale manoperelor avortive realizate de făptuitor, suntem în prezența unei erori de fapt, la concret – în prezența erorii în raportul de cauzalitate, deoarece făptuitorul are o reprezentare eronată asupra evoluției adevărate a dependenței cauzale dintre manopera avortivă realizată și rezultatul survenit. În literatura de specialitate rusă se susține că dacă fapta săvârșită provoacă rezultatul preconizat de infractor, eroarea în raportul de cauzalitate nu influențează vinovăția și răspunderea penală a infractorului (eroare „tehnică”) [201, p.241].

Structura laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului în varianta-tip nu se rezumă la acțiunea prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre acestea. Or, din analiza dispoziției alin.(1) art.159 CP RM reiese că în conținutul laturii obiective a acestei infracțiuni intră și anumite semne secundare relevante pentru încadrarea faptei drept infracțiune. După modul de consacrare, convențional le putem împărți în: semne secundare explicite și semne secundare implicite.

Printre semnele secundare obligatorii ale laturii obiective prevăzute explicit în textul de lege putem enumera:

- *locul comiterii infracțiunii*: în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop (lit.a) alin.(1) art.159 CP RM);

- *circumstanțele comiterii infracțiunii*: 1) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale, stabilite de Ministerul Sănătății (lit.c) alin.(1) art.159 CP RM); 2) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații (lit.d) alin.(1) art.159 CP RM); 3) în condiții antisaniare (lit.e) alin.(1) art.159 CP RM).

La semnele secundare obligatorii ale laturii obiective prevăzute implicit în textul de lege se raportează circumstanța – consimțământul femeii însărcinate. Până a trece nemijlocit la analiza

fiecăruia dintre aceste semne, pe care ne-o propunem să o realizăm în ordinea enumerării de mai sus, se impune următoarea concretizare: semnele secundare obligatorii ale laturii obiective prevăzute în mod explicit în dispoziția alin.(1) art.159 CP RM sunt alternative, în sensul în care existența oricărui dintre aceste semne generează existența infracțiunii.

Deloc întâmplător, după descrierea conduitei interzise de legea penală, legiuitorul debutează cu locul săvârșirii infracțiunii. Anume locul întreruperii cursului sarcinii – în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop (lit.a) alin.(1) art.159 CP RM) – face dovada lipsei unei siguranțe pentru viața sau sănătatea femeii însărcinate. Or, nelipsită de justete este opinia, potrivit căreia întreruperea cursului sarcinii în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop, realizată chiar de către medicul obstetrician-ginecolog, reclamă un risc sporit de cauzare a daunelor sănătății femeii, motiv din care nu poate să nu se regăsească în obiectivul legii penale [156, p.162].

Astfel, în acord cu alin.(2) art.32 al Legii ocrotirii sănătății, întreruperea cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină în instituții medico-sanitare publice și private (sublinierea ne aparține – *n.a.*). În conformitate cu pct.36 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, întreruperea voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni de sarcină se efectuează doar în instituțiile medico-sanitare publice (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Rezultă că, în ipoteza întreruperii cursului sarcinii într-o instituție medico-sanitară privată după termenul de 12 săptămâni de amenoree, chiar dacă este autorizată în acest scop, operează răspunderea penală în baza lit.a) alin.(1) art.159 CP RM, întrucât se atestă locul comiterii infracțiunii. Dintr-o perspectivă retrospectivă, amintim că până la intervenția Legii Republicii Moldova nr.117 din 17.07.2010 [95], în conformitate cu alin.(2) art.32 al Legii ocrotirii sănătății, operația de întrerupere a cursului sarcinii se efectua numai în instituțiile medico-sanitare publice, în timp ce autoritatea de resort admitea și instituțiilor medico-sanitare private să presteze astfel de servicii medicale. O probă în acest sens servește pct.1) al Regulamentului cu privire la întreruperea voluntară a cursului sarcinii în primele 12 săptămâni de graviditate, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății și Protecției Sociale nr.313 din 25.07.2006, potrivit căruia întreruperea cursului sarcinii poate fi efectuată și în instituțiile medico-sanitare private. Cu toate că acest Ordin nu avea forță juridică, întrucât nu a fost publicat în Monitorul Oficial, prevederile de mai sus ne conving despre existența unei contradicții cu privire la locul comiterii infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM.

În altă ordine de idei, urmărind textul de lege de la lit.a) alin.(1) art.159 CP RM, reiese că nu este suficientă specializarea instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale, mai este necesar ca acestea să fie autorizate în mod special. Astfel, reieșind din prevederile pct.30-33 ale Regula-

mentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, dreptul de a desfășura întreruperea cursului sarcinii se acordă instituțiilor medico-sanitare în funcție de: riscul major, metoda aleasă de către femeia însărcinată sau termenul de gestație. Astfel, de exemplu, sunt autorizate în întreruperea voluntară a cursului sarcinii prin metoda medicamentoasă, în perioada primelor 9 săptămâni, fără patologie asociată, următoarele instituții medico-sanitare: Asociațiile Medicale Teritoriale, Centrele de Sănătate a Femeii, Secțiile Consultative din cadrul Centrelor Perinatologice, Secția de sănătate a reproducerii a Centrului Național Sănătatea Reproducerii și Genetică Medicală. Întreruperea voluntară a cursului sarcinii prin metoda vacuum aspirării manuale sau electrice, în perioada primelor 10 săptămâni, fără patologie asociată, se efectuează în: Asociațiile Medicale Teritoriale, Centrele de Sănătate a Femeii, Secțiile Consultative din cadrul Centrelor Perinatologice, Secția de sănătate a reproducerii a Centrului Național Sănătatea Reproducerii și Genetică Medicală.

Întreruperea voluntară a cursului sarcinii cu termen între 10 și 12 săptămâni de sarcină se efectuează în instituțiile medico-sanitare ce oferă asistență medicală specializată spitalicească (secții de ginecologie sau obstetrică-ginecologie) prin metoda vacuum aspirării manuale/electrice sau raclaj, dacă metodele de aspirare vacuum nu sunt disponibile. De asemenea, întreruperea voluntară a cursului sarcinii în perioada primelor 12 săptămâni cu patologie asociată (cu risc major pentru pacientă) și la pacientele cu vârsta sub 16 ani (indiferent de prezența sau nu a patologiei asociate) se efectuează numai în instituții medico-sanitare ce acordă asistență medicală specializată spitalicească (secții de ginecologie sau obstetrică-ginecologie). Consemnăm că instituțiile medico-sanitare publice ce acordă asistență medicală specializată spitalicească în domeniul respectiv sunt aprobate de către Ministerul Sănătății, și anume – prin Ordinul „Cu privire la aprobarea Nomenclatorului instituțiilor medico-sanitare spitalicești”, nr.163 din 21.02.2013 [110].

În altă ordine de idei, în acord cu în alt act legislativ, și anume – cu Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, nr.451 din 30.07.2001 [87], acordarea asistenței medicale de către instituțiile medico-sanitare private, dintre care face parte și întreruperea cursului sarcinii, reprezintă un gen de activitate care este supus licențierii, nu însă autorizării (art.8 alin.(1) lit.a) pct.27). În același spirit, la alin.(1) art.9¹ al Legii ocrotirii sănătății, pentru acordarea asistenței medicale de către instituțiile medico-sanitare private se stabilesc următoarele condiții de licențiere (sublinierea ne aparține – *n.a.*): a) instituția medico-sanitară privată trebuie să fie inclusă în Nomenclatorul instituțiilor medico-sanitare aprobat de Ministerul Sănătății; b) prestarea serviciilor medicale pentru genul de activitate solicitat trebuie să corespundă Nomenclatorului specializărilor profesionale aprobat de Ministerul Sănătății; c) instituția medico-sanitară privată trebuie să dețină autorizația sanitară pentru genul de activitate solici-

tat. Analizând Anexa nr.1 la Ordinul Ministerului Sănătății „Cu privire la aprobarea Nomenclatorului instituțiilor medico-sanitare private”, nr.1574 din 27.12.2013 [111], constatăm, că, deși unele instituții medico-sanitare private au printre genurile de activitate acordarea asistenței medicale în domeniul ginecologiei, nu toate aceste instituții sunt în drept să întrerupă sarcina. La astfel de instituții se referă: Întreprinderea Mixtă „On Clinic Moldova” S.R.L., Întreprinderea Științifică de Producere „INCO-MED” S.R.L., „DAC SLAV BIZNES” S.R.L. etc.

Interpretând în sistem rigorile impuse față de instituțiile medico-sanitare private, rezultă că dreptul de a desfășura intervenții de întrerupere a sarcinii au doar titularii de licență; or, nu este suficient ca instituția respectivă să fie inclusă în Nomenclatorul instituțiilor medico-sanitare private, după cum nu este suficient ca prestarea serviciilor medicale de întrerupere a cursului sarcinii să corespundă Nomenclatorului specializărilor profesionale. Din aceste rațiuni, considerăm că conținutul textului de lege de la lit.a) alin.(1) art.159 CP RM ar trebui să fie supus remanierilor, întrucât sintagma „în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop” nu asigură o corespondență cu actele extrapenale de referință. Întrucât investirea instituțiilor medico-sanitare publice și private cu drept de întrerupere a sarcinii se realizează prin acte diferite (în cazul instituțiilor medico-sanitare private – prin act administrativ (licență eliberată de Camera Înregistrării de Stat), iar în cazul instituțiilor medico-sanitare publice – printr-un act normativ subordonat legii (ordin de autorizare, de aprobare a Nomenclatorului instituțiilor emis de Ministerul Sănătății)), considerăm oportună reformularea textului de la lit.a) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „în afara instituțiilor medico-sanitare sau cabinetelor medicale investite cu acest drept”.

În alt context, drept circumstanță ce apare pe post de semn secundar obligatoriu al laturii obiective, expres prevăzut în norma de incriminare, se enumeră întreruperea cursului sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății (lit.c) alin.(1) art.159 CP RM). *Ab initio*, consemnăm că norma premisă a acestei circumstanțe o constituie prevederile alin.(2) art.32 al Legii ocrotirii sănătății, nr.411 din 28.03.1995, potrivit căroră, operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină în instituții medico-sanitare publice și private.

În linii generale, indicațiile medicale presupun o serie de stări morbide preexistente gravidității (boli cardiace, renale, endocrine, tumori maligne etc.), care pot fi cauza unei morți rapide. O boală specifică sarcinii, așa cum este consemnat în literatura de specialitate, este eclampsia. Moartea rapidă poate surveni în cadrul eclampsiei nedignoscitate, fie prin toxemie gravidică, fie datorită hipertensiunii însoțite de hemoragie cerebrală și hepatică. Ficatul eclamptic, cu necroză hemoragică întinsă a parenchimului, poate fi cauza morții neașteptate ca urmare a rupturii hepa-

tice în timpul nașterii sau imediat după naștere. Creșterea concentrației hormonilor care acționează asupra contracțiilor uterine din timpul nașterii (hormonul ocitocic) poate produce o suferință renală gravă manifestată prin insuficiență renală acută (blocarea funcției renale) [11, p.121]. Totuși, indicațiile medicale, ca circumstanță care înlătură caracterul penal al întreruperii cursului sarcinii după 12 săptămâni (lit.c) alin.(1) art.159 CP RM), constituie împrejurări prevăzute exhaustiv în Anexa nr.1 la Regulamentul pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii. Potrivit anexei nominalizate, distingem trei astfel de împrejurări:

- 1) malformațiile fetale incompatibile cu viața/incurabile;
- 2) stările în urma tratamentului chirurgical cu înlăturarea unui organ vital important;
- 3) maladiile sau stările patologice care pun în pericol sănătatea și viața femeii gravide.

În raport cu ultima împrejurare, în Anexa nr.1 la Regulamentul pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, Ministerul Sănătății a enumerat 16 categorii de maladii și stări patologice care pun în pericol sănătatea și viața femeii gravide. Oricare altă maladie sau stare patologică decât cele stipulate în Anexa amintită nu poate constitui temei legal de întrerupere a cursului sarcinii și, pe cale de consecință, antrenează răpunderea penală în baza lit.c) alin.(1) art.159 CP RM.

De remarcat că, reieșind din alin.(1) pct.39 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, selectarea indicației medicale pentru fiecare caz aparte, în baza cererii femeii însărcinate, este de competența Comisiei medical-consultative instituite prin Ordinul instituției medico-sanitare în următoarea componență: directorul medical al instituției medico-sanitare publice, medicul curant specialist obstetrician-ginecolog, medic specialist în medicina internă, șeful secției obstetrică, jurist din cadrul instituției medico-sanitare publice. Așadar, medicul obstetrician-ginecolog nu poate realiza întreruperea cursului sarcinii ce depășește 12 săptămâni bazându-se pe una din împrejurările prevăzute exhaustiv în Anexa nr.1 la Regulamentul pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, întrucât selectarea indicației medicale nu este un act unipersonal. Astfel, sintagma „în lipsa indicațiilor medicale”, stipulată la lit.c) alin.(1) art.159 CP RM, trebuie să fie interpretată inclusiv în ipoteza în care medicul obstetrician-ginecolog întrerupe cursul sarcinii ce depășește 12 săptămâni în baza selectării unipersonale a uneia din împrejurările prevăzute în Anexa nr.1 la Regulamentul pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, fapt reținut în următorul caz din practica judiciară a Republicii Moldova: *F.V., activând în calitate de medic obstetrician-ginecolog și de șef al Secției obstetrică și ginecologie din cadrul IMPS „Spitalul Raional Fălești”, fiind numit în această funcție în baza ordinului nr.3 din 06.01.1999, adică fiind persoană care are studii medicale superioare speciale, la 22.03.2008, în incinta Secției obstetrică și ginecologie din cadrul IMPS*

„Spitalul Raional Fălești”, în condiții sanitare, în lipsa indicațiilor medicale (sublinierea ne aparține – n.a.) stabilite de Ministerul Sănătății prin ordinul nr.313 din 25.07.2006, prin metodă medicamentoasă a întrerupt cursul sarcinii ce depășește 12 săptămâni (sublinierea ne aparține – n.a.) în privința pacientei gravide minore L.I. născute la 06.8.1991, a cărei sarcină, conform certificatului nr.499 din 21.03.2008, eliberat de Consiliul medical consultativ din cadrul IMSP „Centrul Medicilor de Familie Fălești”, era de 21 săptămâni. În motivarea soluției adoptate (respingerea, ca fiind nefondat, a apelului declarat de partea apărării și de partea acuzării și menținerea sentinței Judecătorei Fălești din 11 iunie 2009, prin care F.V. a fost condamnat în baza art.159 alin.(1) lit.c) CP RM), instanța de apel a arătat că probele acumulate indică cert și univoc că lui F.V. i-au fost aduse la cunoștință ordinul Ministerului Sănătății nr.313 din 25.07.2006 și ordinul nr.138 din 16.08.2006 emis de Medicul-șef al raionului (adică, ordinul de constituire a Comisiei medical-consultative – n.a.), el fiind inclus ca membru al acestei comisii. Astfel, deși cunoștea care sunt membrii acestei comisii, F.V. unipersonal a luat hotărârea privind întreruperea sarcinii cet.I.L. (sublinierea ne aparține – n.a.), fără a informa administrația IMSP „Spitalul Raional Fălești” [42], soluție care, cu ocazia examinării în ordine de recurs, a fost apreciată ca fiind legală și întemeiată [43].

O altă circumstanță ce constituie semn secundar obligatoriu al laturii obiective, prevăzută în mod expres la lit.d) alin.(1) art.159 CP RM, este întreruperea cursului sarcinii în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații.

În acord cu pct.12 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii (Anexa nr.1 la Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010), instituția medico-sanitară informează fiecare femeie gravidă, care se adresează pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii, asupra metodelor, alternativelor, precum și asupra riscurilor existente (sublinierea ne aparține – n.a.), conform prevederilor Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, nr.263 din 27.10.2005 [90]. De asemenea, potrivit pct.17 al aceluiași act normativ, în cazul depistării proceselor inflamatorii acute și subacute de diverse localizări și a bolilor infecțioase acute, intervenția de întrerupere voluntară a cursului sarcinii se efectuează după tratamentul acestora, luându-se în considerare și termenul sarcinii. Din aceste prevederi rezultă că lipsa contraindicațiilor medicale reprezintă o condiție *sine qua non* de întrerupere a cursului sarcinii. Din aceste rațiuni, medicul obstetrician-ginecolog este obligat să informeze pacienta asupra riscurilor ce derivă din intervenția solicitată, asupra complicațiilor care pot să apară în timpul sau după intervenție, iar în cazul contraindicațiilor medicale acesta urmează să refuze întreruperea cursului sarcinii. Întrucât existența contraindicațiilor reprezintă o potențială amenințare a vieții și

sănătății femeii însărcinate, legiuitorul nu a putut să omită asigurarea unei prevenții adecvate împotriva abuzurilor de nesocotire a acestor circumstanțe. Iată de ce, este absolut justificat ca în conținutul constitutiv de bază al normei de incriminare, și anume – la lit.d) alin.(1) art.159 CP RM, să fie prevăzută în mod expres circumstanța „în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea intervenții”. Modalitățile faptice ale circumstanței vizate le putem desprinde din norma-premisă care, considerăm, este cea stipulată în pct.17 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii (Anexa nr.1 la Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță, nr.647 din 21.09.2010 [109]):

- întreruperea cursului sarcinii în prezența proceselor inflamatorii acute și subacute de diverse localizări;

- întreruperea cursului sarcinii în prezența bolilor infecțioase acute.

De remarcat că întreruperea cursului sarcinii în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea intervenții operează indiferent de termenul de gestație. Chiar și în cazul unei sarcini care nu depășește 12 săptămâni de amenoree se impune tragerea la răspundere penală pentru provocarea ilegală a avortului, dacă manoperele avortive au fost realizate în prezența proceselor inflamatorii acute și subacute de diverse localizări ori în prezența bolilor infecțioase acute, adică în prezența contraindicațiilor medicale.

De asemenea, nu se va ține cont de sistemul termenului de gestație nici în cazul unei alte circumstanțe alternative – întreruperea cursului sarcinii în condiții antisaniare (lit.e) alin.(2) art.159 CP RM). În contextul acestei circumstanțe, cel mai relevant exemplu de boală, pe care o poate contacta femeia care a avortat în condiții antisaniare, este septicemia – o infecție generalizată a sângelui care poate provoca decesul femeii [20, p.297].

În fond, circumstanța prevăzută la lit.e) alin.(2) art.159 CP RM operează în ipoteza în care sunt încălcate regulile sanitare. Astfel, cel mai relevant act legislativ în materie care stabilește cerințe generale de sănătate publică este Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr.10 din 03.02.2009 [94]. Potrivit alin.(2) art.6 al acestui act legislativ, normele sanitare care stabilesc criteriile de securitate și siguranță pentru om ale factorilor mediului înconjurător și ocupațional, ale produselor și serviciilor, cerințele de asigurare a unor condiții favorabile pentru viață și normativele sanitare sunt reglementate prin regulamente sanitare elaborate de Ministerul Sănătății și aprobate de Guvern. Din aceste rațiuni, pentru a dezvălui la concret înțelesul sintagmei „întreruperea cursului sarcinii în condiții antisaniare”, luăm în vizor prevederile Regulamentului sanitar privind condițiile de igienă pentru instituțiile medico-sanitare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.663 din 23.07.2010 [128]. O analiză a conținutului actului normativ în

cauză ne permite să distingem următoarele reguli sanitare (igienice) care trebuie respectate la efectuarea întreruperii cursului sarcinii: reguli referitoare la încăperi, reguli referitoare la inventarul și utilajul tehnic, reguli referitoare la condițiile de lucru ale personalului medical. De remarcat că regulile igienice enumerate includ variate cerințe, a căror trecere în revistă *in toto* ar fi absurdă. Cu titlu exemplificativ însă, adaptând regulile înscrise în actul extrapenal de referință, vom statua asupra următoarelor modalități faptice care pot caracteriza circumstanța prevăzută la lit.e) alin.(2) art.159 CP RM: întreruperea cursului sarcinii într-o încăpere al cărei grad de curățenie și nivel admisibil de poluare bacteriană a aerului nu corespund indicilor microbiologici înscriși în Anexa nr.5 la Regulamentul sanitar privind condițiile de igienă pentru instituțiile medico-sanitare; omisiunea medicului ginecolog-obstetrician de a schimba haina de protecție zilnic și pe măsura murdăririi (pct.229 al Regulamentului); utilizarea utilajului sau inventarului medical cu încălcarea condițiilor de salubritate (pct.235 al Regulamentului) etc. Notabil este că condamnarea persoanei pentru întreruperea cursului sarcinii în baza circumstanței prevăzute la lit.e) alin.(2) art.159 CP RM impune în sarcina instanței de judecată indicarea nemijlocită a prevederii normative concrete în vigoare, indiferent de organul emitent (Guvernul, Ministerul Sănătății etc.) al regulii sanitare (igienice) care nu a fost respectată la efectuarea întreruperii sarcinii; or, doar o regulă care are forță juridică, odată încălcată, poate să genereze efecte juridico-penale. Din această perspectivă, consemnăm că unui medic obstetrician-ginecolog nu i se poate reține lit.e) alin.(2) art.159 CP RM ca efect al încălcării unor reguli sau metode de prelucrare a instrumentelor în cazul întreruperii sarcinii prin metoda vacuum aspirație electrică sau manuală, deși formal neglijarea acestor reguli sau metode presupune o întrerupere a cursului sarcinii în condiții antisaniare. Aceasta deoarece regulile înscrise în Instrucțiunile metodice privind prelucrarea instrumentelor pentru vacuum aspirație electrică sau manuală, aprobate de Ministerul Sănătății prin Ordinul nr.09-3/1338 din 03.12.2002 [81], nu au fost publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Or, nu putem să nu fim de acord cu opinia, potrivit căreia, în cazul în care lucrătorul medical este învinuit de malpraxis medical, la pronunțarea sentinței de condamnare instanța de judecată trebuie să țină cont numai de încălcarea *de iure* a prevederilor legislației de către lucrătorul medical și nu poate face trimitere la culegeri metodice și științifice care fie nu au caracter normativ, fie că au un caracter normativ dar nu sunt publicate oficial (sublinierea ne aparține – *n.a.*); cu alte cuvinte, conținutul unei norme juridice nu poate fi completat cu ceva care nu are caracter de normă juridică [100, p.139].

Din perspectiva semnelor secundare obligatorii ale laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, consimțământul femeii însărcinate este unicul astfel de semn care are o natură implicită, deductibilă. Spre deosebire de locul comiterii infracțiunii și cele trei circum-

stanțe prevăzute la lit.c), d) și e) alin.(1) art.159 CP RM, consimțământul victimei constituie o circumstanță cumulativă cu oricare dintre semnele secundare explicite referitoare la locul sau la circumstanțele comiterii infracțiunii. Astfel, acțiunea prejudiciabilă de întrerupere a cursului sarcinii intră sub incidența textului de lege prevăzut la art.159 CP RM doar în cazul în care s-a realizat în prezența consimțământului femeii însărcinate.

Dacă pentru unele infracțiuni consimțământul este o cauză de atipicitate (pentru acele infracțiuni al căror obiect juridic are un evident caracter disponibil, iar o conduită permisă nu are capacitatea de a leza valoarea socială protejată), în ipoteza art.159 CP RM consimțământul reprezintă un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii (atribuindu-se la circumstanțele comiterii infracțiunii) și, implicit, un criteriu de delimitare de alte infracțiuni. Cu toate că decizia femeii însărcinate de a întrerupe cursul sarcinii intră în sfera vieții private și a autonomiei de voință, disponibilitatea pozitivă este eclipsată pe fundalul interesului general, care nu justifică fapta comisă. Astfel, nu se justifică acea întrerupere a sarcinii, deși are la bază o manifestare de voință provenită de la un subiect cu discernământ, consimțământ liber de vicii, care este realizată: în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop; de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale; în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății; în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații; în condiții antisănătare. Deci, facultatea unui drept – de a avea acces la avort – este subordonată interesului general – de a întrerupe cursul sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate.

Natura implicită a condiției pozitive a consimțământului în cazul infracțiunii de provocare ilegală a avortului se fundamentează, așa cum corect se afirmă în literatura de specialitate, pe interpretarea sistematică a normelor juridico-penale. De vreme ce unul dintre indicatorii vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății este întreruperea sarcinii (art.151 CP RM), ca fiind o consecință a vătămării, iar în cazul art.159 CP RM însăși fapta prejudiciabilă se manifestă prin întreruperea cursului sarcinii, trebuie să recunoaștem că consimțământul victimei este linia de demarcație dintre cele două incriminări [82, p.155]. Pe lângă acest argument, nu pot fi trecute cu vederea nici aspectele de ordin istoric ale răspunderii penale pentru infracțiunea cercetată. Reiterăm cu această ocazie că actualul model de elevație juridică al art.159 CP RM este o reflecție a unui amalgam de incriminări de inspirație, având la bază legislația penală a Federației Ruse și a României. În ceea ce privește evoluarea consimțământului victimei drept semn obligatoriu al laturii obiective, consemnăm că acesta este valabil atât pentru cadrul incriminator rus, cât și pentru cel român. Totuși, cea de-a doua funcție pe care o discerne consimțământul victimei, și anume – acea de delimitare de alte infracțiuni conexe, este specifică doar legii penale a

Federației Ruse, funcție pe care a preluat-o și legiuitorul Republicii Moldova. Or, atât în contextul Codului penal al României în redacția din 1968 (abrogat), cât și în contextul Codului penal al României în redacția din 2009 (în vigoare), condiția negativă a consimțământului victimei la întreruperea cursului sarcinii reprezintă modalitate agravată a infracțiunii. *In concreto*, potrivit alin.(2) art.201 din Codul penal al României în redacția din 2009 (în vigoare), constituind o reproducere fidelă a alin.(2) art.185 din Codul penal al României în redacția din 1968 (abrogat), forma agravată pusă în discuție constă în „*întreruperea cursului sarcinii, săvârșită în orice condiții, fără consimțământul femeii însărcinate*”. *Per a contrario*, nici în textul art.123 din Codul penal al Federației Ruse și nici în cel prevăzut la art.159 CP RM nu este consacrată o circumstanță agravantă având la bază lipsa consimțământului victimei la întreruperea cursului sarcinii. În schimb, în art.111 din Codul penal al Federației Ruse unul dintre indicatorii vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății este întreruperea sarcinii, indicator care se regăsește și în art.151 CP RM – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. Într-o oarecare măsură, această stare juridică este proprie și cadrului incriminator român; or, potrivit lit.d) alin.(1) art.194 CP al României în vigoare, printre consecințele vătămării corporale se numără avortul. Vătămarea corporală având ca urmare avortul se deosebește de întreruperea cursului sarcinii și de cauzarea cu acest prilej femeii însărcinate a unei vătămări corporale (alin.(3) art.201 CP al României), în principal sub aspectul laturii subiective. În timp ce la vătămarea corporală făptuitorul acționează cu intenția vătămării integrității corporale sau a sănătății victimei, iar avortul îi este imputabil în bază de intenție depășită, la întreruperea cursului sarcinii el acționează cu intenția întreruperii cursului sarcinii, iar vătămarea corporală îi este imputabilă pe bază de intenție depășită [146, p.342]. De asemenea, putem remarca că, așa cum sunt definite cele două fapte prejudiciabile incriminate prin dispozițiile alin.(2) art.194 și, respectiv, alin.(2) art.201 CP al României, rezultă că voința legiuitorului a fost în sensul ca, atunci când manoperele avortive au constat în exercitarea de agresiuni îndreptate împotriva integrității corporale a victimei, cu scopul deliberat de a provoca un avort, infracțiunea să intre sub incidența prevederilor alin.(2) art.194 CP al României, pentru care s-a prevăzut un tratament sancționator mai drastic (pedeapsa închisorii de la 3 la 10 ani, spre deosebire de infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.201, sancționată cu pedeapsa închisorii de la 2 la 7 ani).

Dimpotrivă, potrivit cadrului incriminator național, în contextul indicatorului vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății – întreruperea sarcinii, infracțiunea prevăzută la art.151 CP RM este imputabilă făptuitorului în bază de intenție – fie directă, fie indirectă.

Dintr-o perspectivă retrospectivă, amintim că, în conformitate cu art.140-a din Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Federative Ruse în redacția din 1926 [215], constrângerea

femeii la întreruperea sarcinii, lipsând deci consimțământul femeii însărcinate, reprezenta o variantă agravată a infracțiunii cercetate, renunțându-se însă la ea în planul legii penale a Federației Ruse în redacția din 1960 (abrogată), precum și al celei în redacția din 1996 (în vigoare). Astfel, legiuitorul basarabean și cel rus au considerat că întreruperea cursului sarcinii fără consimțământul femeii însărcinate denotă un grad de prejudiciabilitate atât de înalt, încât trebuie considerată drept vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Tocmai evoluarea consimțământului victimei drept semn secundar obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM impune studiul valabilității acordului exprimat de femeia însărcinată la întreruperea cursului sarcinii. Întâi de toate, urmează să trecem în revistă definiția de consimțământ dintr-o perspectivă juridico-penală, care, considerăm, diferă conceptual de definiția abordată în dreptul civil. Întrucât legea penală nu ne pune la dispoziție o definiție în acest sens, vom opera cu definiția doctrinară ce aparține autorului R.G. Ionuș: „Sub aspect juridico-penal, consimțământul victimei ar reprezenta expresia unei decizii valabil exprimate a titularului valorii sociale ocrotite de legea penală, care intervine între atitudinea psihică a victimei și cea a făptuitorului, ca cel din urmă să comită activități interzise în principiu de legea penală asupra intereselor primei, acceptând prin aceasta și efectul produs prin conduita făptuitorului, ca formă a valorificării drepturilor subiective civile, pe de o parte, și ca formă de manifestare a caracterului dispozitiv în dreptul penal substanțial, pe de altă parte” [82, p.65].

În context, pornind de la ideea că întreruperea cursului sarcinii reprezintă prin natura sa un act medical, nu putem face abstracție nici de la definiția legală dată consimțământului în art.1 alin.(2) al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, nr.263 din 27.10.2005 [90]. În acord cu această prevedere, consimțământul reprezintă un consimțământ conștientizat al pacientului sau al reprezentantului său legal (în lipsa acestuia – al rudei apropiate) pentru efectuarea unei intervenții medicale, exprimat benevol, în baza informației multilaterale și exhaustive primite de la medicul curant sau de la medicul care efectuează cercetarea biomedicală, autentificat prin semnăturile pacientului sau a reprezentantului său legal (a rudei apropiate) și a medicului în documentația medicală respectivă. În plan particular, nu poate fi neglijat nici conceptul de întrerupere voluntară a cursului sarcinii, care, potrivit pct.2 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, este definită prin întreruperea cursului sarcinii bazată pe alegere (sublinierea ne aparține – *n.a.*), atât în baza dreptului femeii la sănătatea reproducerii prin prisma drepturilor omului, inclusiv a dreptului femeii la maternitate, cât și la libera alegere a instituției medico-sanitare care prestează servicii de întrerupere voluntară a cursului sarcinii, electiv și în baza indicațiilor stabilite de Ministerul Sănătății.

Subsumând definițiile reproduse, desprindem că una dintre condițiile de valabilitate a consimțământului constă în exprimarea manifestării de voință anume de către titularul valorii sociale ocrotite de legea penală – femeia însărcinată – fiind expresia dreptului femeii la sănătatea reproducerii, inclusiv la maternitate [119, p.68]. Totuși, datorită specificului acestei intervenții, dar îndeosebi în legătură cu o altă cerință de valabilitate – capacitatea de consimțământ, acordul poate fi și mijlocit (prin intermediul altor persoane); or, în conformitate cu pct.19 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, la femeile gravide cu vârsta sub 16 ani întreruperea voluntară a cursului sarcinii se efectuează cu consimțământul reprezentantului lor legal (sublinierea ne aparține – *n.a.*), conform prevederilor Legii ocrotirii sănătății, nr.411-XIII din 28.03.1995, cu excepția cazurilor când sarcina pune în pericol viața femeii gravide. Deci, fiind purtătorul voinței victimei, reprezentantul legal al femeii însărcinate cu vârsta sub 16 ani exprimă voința ultimei, în numele și pe seama acesteia. În context, există o singură excepție de la regula manifestării de voință, excepție care este consacrată în pct.20 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii: „În cazul unei intervenții medicale de urgență, necesare pentru a salva viața femeii gravide, când aceasta nu-și poate exprima voința, iar consimțământul reprezentantului său legal nu poate fi obținut la timp, personalul medical, abilitat în modul stabilit de legislație, are dreptul de a lua decizia respectivă în interesul femeii”. Excepția invocată este alimentată de ideea acționării în stare de extremă necesitate, prin aceasta salvând-o pe femeia însărcinată de la un pericol iminent. Teoretic, acționându-se fără un consimțământ al femeii însărcinate, fapta de întrerupere a cursului sarcinii realizată de medicul obstetrician-ginecolog ar alcătui elementele componentei infracțiunii prevăzute la art.151 CP RM. Totuși, răspunderea penală pentru vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății nu va putea fi invocată, întrucât intervine cauza care înlătură caracterul penal al faptei – extrema necesitate (art.38 CP RM).

Supra am susținut că capacitatea de consimțământ la întreruperea cursului sarcinii începe de la 16 ani, vârstă care este explicit prevăzută în actul extrapenal de referință – Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii. Respectiv, datorită incapacității de a conștientiza caracterul faptelor comise și de a le dirija, acordul minorului – femeie însărcinată care nu a împlinit 16 ani – nu poate produce efecte juridice, motiv din care acordul acesteia va fi considerat nevalabil, iar făptuitorul va răspunde pentru vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Întrucât capacitatea de consimțământ este raportată la puterea efectivă de a aprecia, de a discerne consecințele actului său, nu poate să producă efecte juridice nici acordul unei femei însărcinate iresponsabile la întreruperea sarcinii. De aceea, accedem la opinia, potrivit căreia fapta se consideră comisă fără consimțământul femeii însărcinate în cazul în care victima

este iresponsabilă [20, p.293]. Vis-à-vis de această afirmație s-a susținut că dacă o persoană lipsită de discernământ nu răspunde penal pentru fapta sa, cu atât mai mult nu poate consimți la comiterea unei fapte penale îndreptate împotriva sa (deoarece, în ambele situații, nu înțelege fapta și consecințele ei) [135, p.173]. De aceea, dacă se întrerupe cursul sarcinii unei femei însărcinate iresponsabile, stare care era cunoscută făptuitorului, cele comise trebuie încadrate în conformitate cu art.151 CP RM. Dacă însă făptuitorul a conceput eronat că victima avea putere efectivă de a aprecia, de a discerne consecințele actului său, fiind în eroare de fapt, cele comise vor constitui o provocare ilegală a avortului. Aceasta se impune din rațiunea de a respecta prevederile alin.(1) art.6 CP RM, în care a fost consacrat principiul incriminării subiective, ceea ce presupune că elementele de ordin subiectiv primează asupra celor de ordin obiectiv. Iată de ce, se va cerceta dacă făptuitorul a cunoscut sau a prevăzut acest aspect, luându-se în considerare particularitățile intelective ale făptuitorului și ale victimei și circumstanțele concrete ale cauzei.

Totuși, ipotezele pe care le poate discerne atitudinea făptuitorului față de iresponsabilitatea femeii însărcinate nu se rezumă doar la cele două situații ipotetice relevate mai sus. Nu este exclusă ipoteza în care făptuitorul consideră eronat că femeia însărcinată care își exprimă acordul la întreruperea cursului sarcinii este iresponsabilă. Soluția de încadrare care se impune în acest caz este tentativa la vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. Întrucât făptuitorul urmărea anume vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății având ca urmare întreruperea sarcinii (deoarece percepea eronat că nu acționează în virtutea unui consimțământ valabil exprimat), nu însă provocarea ilegală a avortului, așa cum obiectiv a realizat prin acțiunile sale, rezultă că din cauze independente de voința făptuitorului nu s-a produs vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ceea ce corespunde etapei activității infracționale neconsumate – tentativa, așa cum o concepe legiuitorul în art.27 CP RM. Apreciem că această soluție de încadrare este favorabilă și sub aspectul respectării echilibrului dintre gravitatea faptei și sancțiunea aplicabilă. Or, în parametrii legii penale, luând în calcul prevederile alin.(3) art.181 CP RM, tentativa la infracțiunea prevăzută la art.151 CP RM este mai gravă sub aspect sancționator decât infracțiunea de provocare ilegală a avortului (art.159 CP RM) – fapt consumat.

O altă cerință de valabilitate a consimțământului în contextul art.159 CP RM constă în actualitatea acestuia. Aceasta înseamnă că consimțământul la provocarea ilegală a avortului trebuie să fie dat anterior ori cel târziu concomitent cu începerea întreruperii cursului sarcinii și, în mod obligatoriu, acordul trebuie să se mențină pe toată durata comiterii acesteia. Un consimțământ ulterior întreruperii cursului sarcinii nu echivalează cu un acord și, pe cale de consecință, impune răspunderea penală a făptuitorului în conformitate cu art.151 CP RM.

Iată de ce nu putem fi de acord cu încadrarea acțiunilor făptuitorului în baza normei care prevede răspunderea penală pentru provocarea ilegală a avortului, în circumstanțele în care până la consumarea faptei victima își retrage consimțământul. Considerăm că în speța de mai jos anume vătămarea intenționată gravă a sănătății a fost comisă, întrucât acordul victimei nu s-a menținut pe toată durata comiterii faptei prejudiciabile, nu însă provocarea ilegală a avortului săvârșită de către o persoană care nu are studii medicale superioare de profil, care s-a soldat din imprudență cu vătămarea gravă a sănătății victimei (alin.(3) art.123 CP FR), așa cum a reținut instanța de fond în rezultatul aprecierii următoarelor circumstanțe: *La 19 martie 2009, aproximativ la ora 15:20, V., aflându-se la domiciliul său, neavând studii medicale superioare de profil, contrar prevederilor actelor normative în vigoare în domeniul sănătății, acționând în scopul întreruperii cursului sarcinii aflate aproximativ la cea de-a 24-26-a săptămână de gestație, cu acordul victimei S., în schimbul a 5000 de ruble, i-a făcut intravenos ultimei o injecție, care, din spusele inculpatei V., urma să genereze contracții uterine. În aceeași zi, aproximativ la ora 19:00 și apoi la 22:00, V. din nou a introdus victimei S., pe cale intravenoasă, aceeași soluție. A doua zi, aproximativ la ora 01:00, în circumstanțele descrise detaliat în sentința instanței, V. a pregătit instrumente medicale ginecologice și, fără a le steriliza și dezinfecța în modul corespunzător, a început să întrerupă sarcina cet.S. Cu toate că S. a soliciat să înceteze întreruperea sarcinii din cauza unei dureri insuportabile, V. nu a reacționat la refuzul victimei S. de a fi continuată manopera avortivă (sublinierea ne aparține –n.a.), motivând că procedura nu poate fi stopată. În rezultatul acțiunilor ilegale ale inculpatei V., victima S. a fost diagnosticată cu semne violente (traumatice) de întrerupere a sarcinii la cea de-a 26-a săptămână, și anume: perforarea uterului; lezarea vizicii urinare; hematom în regiunea ascendentă a colonului; septicemie. În rezultatul investigațiilor medicale ale cavității abdominale a victimei S. au fost depistate capul fetal și porțiuni mici ale organelor interne ale fătului. Astfel, prin acțiunile sale V. a cauzat prejudiciu corporal victimei S. sub formă de lezare a uterului, manifestată prin ruptura vizicii urinare, prin perforarea părții ascendente a colonului și, în virtutea acestor consecințe, uterul a fost extirpat, prejudicii care se apreciază drept vătămare gravă a sănătății în baza semnelor: pericol pentru viață și pierderea unui organ sau a funcției acestuia [190].*

De asemenea, pentru a avea un consimțământ valabil, trebuie să se determine dacă femeia însărcinată care și-a dat prezumtivul acord la întreruperea cursului sarcinii și-a exercitat în mod liber manifestarea de voință. Astfel, pentru a opera răspunderea penală a făptuitorului în baza art.159 CP RM, este relevant ca acordul femeii însărcinate care a atins vârsta de 16 ani sau al reprezentantului ei legal (în ipoteza femeilor gravide cu vârstă sub 16 ani) să fie unul benevol sau, altfel spus, să nu fie alterat printr-un viciu de consimțământ. În literatura de specialitate se

susține că vicierea consimțământului în dreptul penal se produce ca efect al erorii, dolului și violenței [143, p.67]. Din aceste rațiuni, este consemnabilă opinia, potrivit căreia avortul nu este consimțit atunci când consimțământul a fost smuls prin constrângere sau înșelăciune ori când, deși victima a consimțit ca avortul să-i fie provocat printr-un mijloc sau procedeu avortiv anume, acesta a fost realizat cu un mijloc sau procedeu avortiv pe care victima l-a refuzat expres sau categoric [20, p.293]. Într-adevăr, consimțământul femeii însărcinate este ineficace nu doar în ipoteza vicierii elementului volitiv, dar și în ipoteza vicierii elementului intelectual al manifestării deciziei. Astfel, trebuie să recunoaștem că nu există consimțământ în contextul art.159 CP RM dacă făptuitorul a acționat sub imperiul acordului femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii, acord care viza un mijloc sau procedeu avortiv anume, dar, contrar alegerii victimei, făptuitorul a derogat de la această manifestare expresă de voință. Afirmatia respectivă rezultă și din pct.13 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, potrivit căruia instituția medico-sanitară efectuează întreruperea voluntară a cursului sarcinii prin metoda aleasă de femeia gravidă (sublinierea ne aparține – *n.a.*) sau o referă către altă instituție medico-sanitară care prestează servicii de întrerupere a sarcinii prin metoda aleasă de femeia gravidă. În ipoteza descrisă, consimțământul există în ceea ce privește actul în materialitatea sa, dar nu și modul de intervenție. De aceea, considerăm că va fi aplicabil art.151 CP RM, și nu art.159 CP RM, întrucât suntem în prezența unei înșelăciuni asupra modului de intervenție, care, în principiu, constituie un viciu de consimțământ. Tot astfel trebuie să se procedeze și în ipoteza înșelăciunii asupra necesității ori consecințelor întreruperii cursului sarcinii.

De asemenea, nu va exista exercitare efectiv liberă a dreptului la autodeterminare atunci când manifestarea de voință a femeii însărcinate este rezultatul unei percepții greșite a realității obiective, despre care făptuitorul cunoștea. Totuși, fiind în prezența unei intervenții medicale, eroarea cu privire la caracterul neviciat al consimțământului dat de către femeia însărcinată nu va fi considerată invincibilă. Fundamentul juridic al acestei afirmații îl regăsim în alin.(5) art.11 al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, care prevede, printre altele, că informațiile medicale cu privire la intervenția medicală propusă, inclusiv la riscurile și beneficiile potențiale ale fiecărei proceduri, efectele posibile ale refuzului tratamentului, alternativele existente, pronosticul și alte informații cu caracter medical, se prezintă de către prestatorul de servicii de sănătate într-un limbaj clar, respectuos și accesibil pacientului, cu minimalizarea terminologiei profesionale. În principiu, respectiva reglementare elimină orice reprezentare greșită a femeii însărcinate cu privire la natura intervenției și, pe cale de consecință, vom fi în prezența unei erori vincibile cu privire la existența unui consimțământ informat. Explicăm că această stare de lucruri este valabilă doar dacă făptuitorul este un medic obstetrician-ginecolog,

nu și în cazul unor persoane care nu dețin această calitate. Or, dacă în cazul medicului neînălțarea percepției denaturate îi este imputabilă tocmai pentru că el avea obligația contrară, în cazul unei persoane obișnuite nu-i putem imputa faptul că nu a verificat dacă cel care a consimțit și-a reprezentat în mod corect realitatea [143, p.77].

În alt context, viciul provocat de violență poate lua forma unei constrângeri fizice sau psihice. În cazul ultimei forme, afectarea libertății de decizie poate fi realizată prin orice acte de amenințare care au aptitudinea de a-i incuba o stare de teamă femeii însărcinate asupra efectelor pe care refuzul de a consimți le-ar putea genera. La acestea putem raporta: amenințarea cu aplicarea violenței, amenințarea cu omorul, amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor, amenințarea cu răspândirea unor știri defăimătoare, amenințarea cu concedierea sau cu sistarea întreținerii etc.

Considerăm că este irelevant cine realizează manoperele dolosive, după cum nu are importanță nici cine constrânge femeia însărcinată. În egală măsură, acesta poate fi însuși executorul întreruperii cursului sarcinii sau un terț. În contextul în care executorul întreruperii cursului sarcinii și terțul care a înfăptuit activități dolosive sau violente asupra femeii însărcinate au cooperat cu intenție, ultimul va răspunde în conformitate cu alin.(5) art.42 și art.151 CP RM, adică va fi considerat complice la vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. Dacă însă persoana ce realizează inducerea în eroare nu este legată subiectiv de activitatea executorului întreruperii cursului sarcinii, răspunderea penală față de primul nu va fi reținută. Doar în ipoteza în care libertatea de decizie este viciată prin acte de violențe provocate de un terț care nu cooperează cu intenție cu executorul întreruperii cursului sarcinii, terțul este pasibil de răspundere penală în măsura în care actul de constrângere este supus punibilității. Astfel, în dependență de rezultatul real survenit sau de natura constrângerii, se va reține la încadrare una din infracțiunile prevăzute la art.151, art.152 sau art.155 CP RM etc. În ceea ce privește executorul întreruperii cursului sarcinii, încadrarea acțiunilor lui va depinde de cunoașterea caracterului viciat al consimțământului. Dacă făptuitorul întreruperii sarcinii nu a cunoscut caracterul viciat al consimțământului, aflându-se în eroare, în eventualitatea în care se întrunesc și celelalte semne obiective și subiective specifice art.159 CP RM, răspunderea penală va opera pentru provocare ilegală a avortului. Dimpotrivă, se va reține la încadrare art.151 CP RM, nu art.159 CP RM, dacă făptuitorul cunoștea despre vicierea consimțământului, folosindu-se de viciul provocat de un terț.

În legătură cu condiția analizată, prezintă interes răspunsul la următoarea întrebare: Poate fi considerat benevol consimțământul dat în rezultatul unei remunerații, de exemplu, în cazul retribuirii financiare a femeii însărcinate pentru a-și exprima acordul la întreruperea cursului

sarcinii, pentru ca, într-un final, produsele și elementele avortive să fie utilizate în industria medicamentoasă, cosmetologică sau în terapia fetoplacentară?

În legătură cu întrebarea ridicată, unii autori susțin că consimțământul dat în schimbul retribuirii bănești nu este benevol, ci un consimțământ nevoit sau impus, care, în particular, contravine bunelor moravuri și intereselor publice [198, p.46]. Dimpotrivă, în studiul său dedicat formelor de manifestare a caracterului dispozitiv în dreptul penal, printre care se numără și consimțământul victimei, A.B. Сумачев susține că voluntariatul ca semn al consimțământului se poate reține și în cazul unei remunerații bănești, întrucât acordul benevol presupune o manifestare de voință liberă a persoanei, în lipsa unei constrângeri (aplicarea violenței, amenințare sau alte constrângeri) ori a înșelăciunii [204, p.72]. Analizând aceste două viziuni diametral opuse, ținem să recunoaștem că o retribuire a consimțământului la întreruperea cursului sarcinii, mai ales când aceasta are ca finalitate utilizarea produselor și elementelor avortive în industria medicamentoasă, cosmetologică sau în terapia fetoplacentară, reprezintă un atentat serios asupra bunelor moravuri și intereselor publice. Totuși, o lezare a bunelor moravuri și a intereselor publice pe departe nu constituie împrejurări care împiedică formarea unei voințe libere și netulburate a titularului valorii sociale ocrotite. Iată de ce, considerăm că în ipoteza analizată consimțământul este unul benevol, deci valabil exprimat.

Pe lângă condițiile de fond, consimțământul vizează și respectarea condițiilor de formă. Spre deosebire de alte activități care presupun o lezare a intereselor victimei în baza consimțământului acesteia, în ipoteza întreruperii cursului sarcinii exteriorizarea voinței se realizează în formă scrisă. Mai precis, este o imperativitate înscrisă în pct.18 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, potrivit căruia femeile gravide, care efectuează o întrerupere voluntară a cursului sarcinii, înainte de efectuarea intervenției își vor exprima consimțământul prin semnarea acordului informat (anexele nr.3 și 4 la Regulament), care se anexează la Fișa medicală de întrerupere voluntară a cursului sarcinii (anexa nr.2 la Ordin). Structural, un consimțământ informat presupune două categorii de aspecte [66, p.179]:

- *aspecte informaționale*, care constau în prezentarea și înțelegerea informației. În acest context, informația medicală necesară poate viza starea sănătății pacientului, natura intervenției medicale, riscurile și beneficiile potențiale ale fiecărei proceduri, pronosticul și alte informații cu caracter medical, cu obligativitatea prezentării acestor informații într-un limbaj clar, respectuos și accesibil pacientului, cu minimalizarea terminologiei profesionale;

- *aspecte propriu-zise*, adică voluntariatul și capacitatea de consimțământ.

Firește, perfectarea acordului informat este o probă incontestabilă de existență în fapt a consimțământului femeii însărcinate la întreruperea sarcinii. Ne interesează efectele pe care le

discerne nerespectarea acestei cerințe. Va exista oare semnul constitutiv al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM – consimțământul victimei, dacă, de exemplu, un medic obstetrician-ginecolog va întrerupe sarcina care depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale, cu încuviințarea femeii însărcinate, însă cu omisiunea de a perfecta acordul informat? Să nu uităm că de răspunsul la această întrebare depinde încadrarea juridică a faptei comise, eventual existând două soluții alternative: reținerea la încadrare fie a art.151, fie a art.159 CP RM.

Considerăm că, din punct de vedere juridico-penal, neglijarea condiției de formă nu afectează existența consimțământului atât cât el există în fapt. Simpla omisiune de a consemna acordul în formă scrisă reclamă o problemă *ad probationem*, întrucât există o suspiciune rezonabilă de a considera că s-a acționat fără acordul femeii însărcinate, care însă poate fi răsturnată prin confirmarea de către victimă că la momentul întreruperii cursului sarcinii ea și-a manifestat consimțământul în mod liber. Un argument în plus constituie și raționamentul, potrivit căruia, dacă consimțământul ar fi valabil doar în condițiile respectării formei scrise, atunci nu ar mai avea valență prevederea de la art.159 alin.(1) lit.b) CP RM – întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale, întrucât o asemenea abordare ar face ca de fiecare dată să se aplice art.151 CP RM. Or, cine, nefiind medic obstetrician-ginecolog, înainte de a întrerupe cursul sarcinii va opta pentru un consimțământ în formă scrisă de către femeia însărcinată? Întru evitarea creării bazei probatoare ce atestă identitatea făptuitorului, credem că nici ipotetic nu putem admite ca în practică să existe cazuri când o persoană care nu are calificarea de medic de specialitate să perfecteze consimțământul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii în formă scrisă. În concluzie, indiferent de forma exteriorizării manifestării de voință a femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii, în condițiile în care sunt respectate cerințele de fond ale consimțământului analizate în prezentul studiu, în eventualitatea în care se întrunesc și celelalte semne obiective și subiective cerute de lege, se va impune tragerea la răspundere penală în baza art.159 CP RM.

În altă ordine de idei, printre semnele secundare ale laturii obiective se numără și timpul, metoda, modul, mijlocul, instrumentul de comitere a infracțiunii și produsul infracțiunii. Influențează oare aceste semne asupra încadrării faptei în conformitate cu art.159 CP RM? Așa cum rezultă din conținutul textului de lege prevăzut la alin.(1) art.159 CP RM, nu au nicio relevanță la încadrare mijloacele de întrerupere a cursului sarcinii; or, sintagma „prin orice mijloace” nu poate fi interpretată altfel. Deci, mijlocul de operare nu reprezintă un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Cu toate acestea, nu putem omite că mijlocul de comitere a infracțiunii joacă un rol important în planul individualizării pedepsei. O dovadă în acest sens servește circumstanța ce constituie criteriu de individualizare a pedepsei în

sensul agravării acesteia prevăzută la lit.i) alin.(1) art.77 CP RM – „săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit”. Mai mult ca atât, ne alăturăm viziunii, potrivit căreia fără a stabili mijlocul de săvârșire a avortului este imposibil a determina însuși faptul incidenței avortului criminal. În dependență de mijlocul de comitere a întreruperii sarcinii este posibilă înaintarea versiunii referitoare la calitatea făptuitorului (adică, este sau nu o persoană care dispune de studii medicale superioare speciale – *n.a.*), dacă acesta nu este cunoscut [176, p.108].

Regretabil este că în literatura de specialitate nu se face distincție între mijloacele avortive și metodele avortive; or, cunoaștem că există o distincție între aceste categorii. De exemplu, A.T. Moldovan susține următoarele: „În trecut mijloacele avortive (sublinierea ne aparține – *n.a.*) erau variate, constând în lovirea peste abdomen a femeii însărcinate, fiertură de banane luate per os, diferite doctorii sau infuzii de plante cu reputație avortivă. Aceste procedee (sublinierea ne aparține – *n.a.*) rudimentare au fost înlocuite astăzi, însă practicarea clandestină a acestora rămâne, din păcate, o problemă de actualitate” [103, p.250-251]. Aceeași confuzie o admite și Gh.Diaconescu care, descriind mijloacele avortive, le caracterizează ca pe niște procedee [57, p.266-267]. Și în medicina legală nu există o unanimitate referitoare la mijloacele și procedeele avortive. De exemplu, în unele surse, în legătură cu avortul empiric, mijloacele avortive se împart în: chimice, mecanice, fizice [73, p.133], în timp ce în alte surse aceleași divizări i se atribuie rolul de metode avortive [104, p.366]. Dat fiind această polemică, se cuvine să apelăm la definițiile care se impun în raport cu metoda și mijlocul de comitere a infracțiunii, prin aceasta încercând să soluționăm problema ridicată. Astfel, în literatura de specialitate prin mijloc de comitere a infracțiunii se înțelege entitatea, substanța sau fenomenul ale cărui calități sunt utilizate de către făptuitor pentru săvârșirea infracțiunii [129, p.78], iar metoda de comitere a infracțiunii reprezintă totalitatea de procedee și moduri, aplicate de făptuitor în procesul săvârșirii infracțiunii [77, p.203]. Reieșind din aceste definiții, nu putem fi de acord cu opinia că manopera chirurgicală, precum și provocarea unei comoții puternice reprezintă mijloace utilizate pentru săvârșirea întreruperii cursului sarcinii [112, p.126]. Aceste exemple reprezintă prin natura lor niște procedee de realizare a laturii obiective a infracțiunii, motiv din care le considerăm drept metode mecanice de comitere a infracțiunii. În literatura de specialitate, procedeele mecanice (*alias* metodele mecanice) de întrerupere a cursului sarcinii se împart, convențional, în: medico-chirurgicale și empirice [101, p.155]. În principiu, ambele categorii pot să caracterizeze profilul laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM. În acest sens, vom aduce argumente susținute, potrivit cărora subiect al infracțiunii de provocare ilegală a avortului poate fi și o persoană care are studii medicale superioare speciale. Astfel, cel mai probabil aceasta va utiliza

metode medico-chirurgicale de întrerupere a cursului sarcinii, iar celelalte persoane, care nu dispun de asemenea studii, vor da preferință mijloacelor mecanice empirice.

Reieșind din prevederile Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, distingem următoarele metode medico-chirurgicale: metoda medicamentoasă, metoda vacuum aspirării manuale sau electrice, raclajul. Utilizarea metodelor menționate se realizează în conformitate cu Standardele pentru efectuarea întreruperii sarcinii în condiții de siguranță, aprobate de către Ministerul Sănătății al Republicii Moldova prin Ordinul nr.482 din 14 iunie 2011 [138].

În conformitate cu Anexa nr.4 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, avortul medicamentos este o modalitate de întrerupere a sarcinii folosind pastile administrate în clinică (administrarea a 200 mg mifepriston (1 tabletă) pe cale orală și a 400 mcg misoprostol (2 tablete) pe cale sublinguală timp de 30 minute peste 24 ore). Potrivit Anexei nr.3 la Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, vacuum aspirația este intervenția prin intermediul căreia conținutul cavității uterine este evacuat prin o canulă specială folosind presiunea negativă produsă de aspiratorul vacuum electric sau de o sursă manuală de aspirație vacuum. La rândul său, raclajul (dilatarea și chiuretajul) reprezintă o intervenție chirurgicală care constă în curățarea stratului superficial al mucoasei uterine cu ajutorul chiuretei pentru a îndepărta ovulul fecundat; chiuretaj [58, p.1617]. După cum este lesne de observat, metodele înscrise în actul extrapenal de referință nu se rezumă doar la intervenții chirurgicale. Deloc întâmplător facem această remarcă. Luăm în vizor sintagma „în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații”, pe care legiuitorul o folosește pentru a descrie una dintre circumstanțele comiterii infracțiunii (lit.d) alin.(2) art.159 CP RM), în care sesizăm caracterul impropriu al substantivului „operații”. Aceasta deoarece, din punct de vedere uzual, accețiunea medicală a termenului în discuție desemnează o acțiune terapeutică chirurgicală, efectuată asupra unui organ sau a unui țesut bolnav, operația fiind echipolentă cu intervenția chirurgicală [58, p.1321]. Interpretând *ad litteram*, fapta prejudiciabilă manifestată prin întreruperea cursului sarcinii ar putea să se rețină doar în cazul în care se realizează printr-o intervenție chirurgicală, adică în exclusivitate prin reclaj, ceea ce nu corespunde nici realității juridice, dar nici *modus operandi* al făptuitorilor. Această inconsecvență inexplicabilă dăunează interpretării corecte și uniforme a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM. În același registru, din conținutul definiției noțiunii „intervenție medicală (act medical)” date în art.1 al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului rezultă că intervenția chirurgicală este unul dintre tipurile intervenției medicale (actului medical). Totuși, substituirea în lit.d) alin.(2) art.159 CP RM a termenului „operații” cu sintagma „intervenții medicale” ar reclama o

altă carență, întrucât, în acord cu definiția legală dată intervenției medicale, aceasta se execută de un medic sau alt lucrător medical, ceea ce ar reclama existența în toate cazurile a unui subiect special, fapt ce ar intra în contradicție cu prevederile de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM, adică întreruperea cursului sarcinii de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale. Din rațiunile relevate, considerăm că cel mai adecvat termen substitutiv „operației” ar fi „intervenția”, care în egală măsură ar semnifica că răpunderea penală în baza art.159 CP RM ar opera indiferent dacă întreruperea cursului sarcinii se realizează printr-o intervenție medicală ori printr-o intervenție empirică. În definitivă, propunem, cu titlu *de lege ferenda*, înlocuirea în prevederea de la lit.d) alin.(1) art.159 CP RM a cuvântului „operații” prin termenul „intervenții”.

După această abatere absolut necesară, revenim asupra cercetării metodelor de săvârșire a întreruperii cursului sarcinii. Astfel, la metodele mecanice empirice se raportează următoarele exemple: masajul puternic al abdomenului, perforarea mecanică a membranelor amniotice cu obiecte lungi (creioane, sonde uretrale, sârme [104, p.366], andrele, bețe [60, p.154] etc.); se asociază injectarea intrauterină de soluții slabe de diverse substanțe chimice sau introducerea aerului în cavitatea uterină (transabdominal sau pe sondă) [104, p.366].

Metoda chimică de întrerupere a cursului sarcinii presupune: *administrarea de medicamente și substanțe antiseptice* (chinină, derivați de secară cornută, stricnină, iohimbină, foliculină și preparate hormonale retrohipofizare, citostatice, sublimat și oxicianură de mercur, clorat de sodiu și permanganat de potasiu [11, p.367], anticoagulante etc. [104, p.366]); *administrarea de substanțe chimice minerale* (thaliu (administrat pe cale bucală), acid boric, borax, tinctură de iod, substanțe caustice (administrare toate local), fosfor din bețe de chibrit, derivații de arsen (administrați pe cale bucală), mercur și nitrat de argint) [11, p.367]; *administrarea de substanțe organice* (săpun sub formă de emulsii, fierturi de vin cu piper, cantaridă, extracte de gândaci și extracte ale masculului de castor) [11, p.367]; *administrarea de diverse plante cu reputație avortogenă* (oleandă, pătrunjel, șofran, muștar, usturoi, pelin, tutun, plante purgative – aloe, jalapa etc.) [104, p.366].

Metoda fizică de întrerupere a cursului sarcinii se poate manifesta prin: băi fierbinți locale, ultrasunete, curent electric (anodul fiind plasat în regiunea coccigiană, iar catodul plasat pe colul uterin), alternanța de băi fierbinți cu băi reci, sărituri de la înălțime, deplasare de obiecte grele, supunerea organismului la trepidații [11, p.367], corpuri calde aplicate pe abdomenul inferior, diadinamice etc. [104, p.366].

În altă ordine de idei, caracterizând latura obiectivă a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, Л.А. Лазанович susține că mijloacele de realizare a avortului reprezintă instrumentele ori substanțele, a căror acțiune este îndreptată spre întreruperea cursului sarcinii [176, p.107].

Această definiție este deficitară, întrucât există o distincție între mijloacele de comitere a infracțiunii și instrumentele utilizate pentru comiterea infracțiunii. A și demonstrat-o A.Reșetnicov în unul din studiile sale: „Instrumentul e folosit pentru influențarea destructivă asupra obiectului material al infracțiunii sau asupra victimei infracțiunii, pentru a le cauza un prejudiciu material, fizic sau moral, fiind aplicat pentru realizarea nemijlocită a faptei infracționale. La rândul său, mijlocul e folosit pentru influențarea asupra obiectului infracțiunii (inclusiv asupra obiectului material al infracțiunii), contribuind la atingerea rezultatului infracțional. Sub aspect volitiv, controlul asupra instrumentului de săvârșire a infracțiunii este exercitat în mod permanent de conștiința și voința făptuitorului în procesul săvârșirii infracțiunii. În opoziție, mijlocul de săvârșire a infracțiunii doar „e pus în funcțiune” de către făptuitor, după care procesul de influențare asupra obiectului infracțiunii are loc în afara controlului conștient-volitiv al făptuitorului” [129, p.78]. Pentru a înțelege această distincție, trecem în revistă următoarea speță din practica judiciară a Federației Ruse: *În fapt, la 26 martie 2009, aproximativ la ora 11:00, P., aflându-se la domiciliul său în raionul Șerbalinsk, Federația Rusă, neavând studii medicale superioare de profil, intenționat, având reprezentarea că prin acțiunile sale va întrerupe artificial sarcina cet.Ș. și dorind aceasta, totodată conștientizând că în rezultatul acțiunilor sale ilegale fătul va deceda, iar sănătății cet.Ș. i se vor cauza daune, a decis să întrerupă cursul sarcinii cet.Ș. Acționând la cererea cet.Ș. și în scopul obținerii unei remunerații ilegale, încălcând regulile speciale prevăzute în legislația din sfera ocrotirii sănătății cetățenilor, potrivit cărora săvârșirea intervenției de întrerupere a cursului sarcinii se admite numai în instituțiile medicale licențiate și doar de către medici care au o pregătire specială, până la termenul de 12 săptămâni, iar în cazul indicațiilor sociale până la 22 săptămâni de sarcină și doar în cazul indicațiilor medicale indiferent de vârsta gestională, P. a fabricat 750 ml soluție de săpun alcoolizat (sublinierea ne aparține – n.a.) conținând apă fiartă caldă, săpun menajer și apă de colonie „Șipr”, pe care a introdus-o în cavitatea uterină a cet.Ș. cu ajutorul unei seringi și al unui cateter (sublinierea ne aparține – n.a.). Ca rezultat, datorită metodei toxice (sublinierea ne aparține – n.a.), a suprimat viața produsului concepției și astfel a întrerupt sarcina cet.Ș. aflată la a 17-18-a săptămână de gestație, precum și a cauzat daune sănătății cet.Ș., aceasta fiind internată la 28 martie 2009 în Spitalul Central Republican din Șerbalinsk, cu semne de septicemie. Astfel, P. a fost condamnată în baza alin.(1) art.123 CP FR, adică pentru provocarea ilegală a avortului comis de către o persoană care nu are studii medicale superioare de profil [193].*

După cum putem remarca, descriind circumstanțele de fapt, însăși instanța a indicat nemijlocit metoda cu care a operat făptuitorul – metoda toxică. La rândul său, entitatea care a înlesnit

comiterea infracțiunii – soluția de săpun alcoolizat (atribuindu-se la substanțele organice), fabricată de către făptuitor, îndeplinește rolul de mijloc de săvârșire a infracțiunii, iar entitatea materială, aplicată nemijlocit pentru realizarea influențării infracționale și care ajută la realizarea faptei prejudiciabile – seringă și cateterul, reprezintă instrumente de comitere a infracțiunii. În concluzie, fiecărei metode de comitere a întreruperii cursului sarcinii îi corespunde fie un mijloc, fie un instrument de comitere a infracțiunii, ori chiar ambele cumulativ. De exemplu, metoda mecanică empirică manifestată prin perforarea mecanică a membranelor amniotice este indispensabilă de anumite instrumente prin intermediul cărora se realizează elementul material al infracțiunii, precum: andrele, sârme, fusuri, creioane, periute de dinți etc. Tot astfel și în cazul metodei fizice de întrerupere a cursului sarcinii presupunând electrocutarea: curentul electric apare pe post de mijloc de comitere a infracțiunii, iar anodul care este plasat în regiunea coccigiană și catodul plasat pe colul uterin îndeplinesc funcția de instrumente de săvârșire a infracțiunii.

Considerăm că nu are importanță la încadrare aptitudinea mijloacelor utilizate de a întrerupe cursul sarcinii. Iată de ce, nu suntem de acord cu următoarea viziune: „Mijloacele folosite trebuie să fie apte (idonee) de a provoca întreruperea cursului sarcinii. Dacă mijloacele folosite nu au avut această însușire doar într-un anumit caz, fapta va constitui o tentativă relativ improprie, iar dacă se dovedesc absolut inapte, fapta nu constituie nici măcar tentativă” [112, p.126]. Nu putem nega faptul că și mijloacele aparent inofensive ar putea fi folosite pentru provocarea întreruperii sarcinii, în condițiile în care pot să se asocieze cu factori preexistenți, despre care făptuitorul cunoștea, contribuind la apariția rezultatului infracțional. Tot astfel, nu are nicio relevanță dacă metoda sau instrumentele utilizate erau sau nu apte de a întrerupe cursul sarcinii. Contează intenția făptuitorului, nu însă aptitudinea unei sau altei entități sau procedee de a atinge rezultatul infracțional reprezentat în conștiința făptuitorului. Pentru a ne convinge despre cele susținute, vom analiza următorul caz din practica judiciară a Federației Ruse: *În fapt, G.L.A., știind că M.Iu.V. este diagnosticată cu sarcină al cărei termen de gestație era de 8-9 săptămâni și că își dorește întreruperea acesteia, însă nu are posibilitate financiară de a se adresa la o unitate medicală proximală, la 6 martie 2010, între orele 16:00 și 16:30, aflându-se la locul său de trai în or.Astrahan, raionul Kirov, neavând studii medicale superioare de profil, acționând cu intenția de a întrerupe sarcina cet. M.Iu.V., din interes material, a introdus în cavitatea uterină a ultimei un cateter urinar de cauciuc (sublinierea ne aparține – n.a.), pentru a provoca un avort spontan. În rezultatul acțiunilor prejudiciabile săvârșite de către G.L.A. starea sănătății cet. M.Iu.V. s-a înrăutățit, motiv din care la 7 martie 2010 ultima a fost internată în secția de ginecologie a Spitalului orașănesc nr.3 din or.Astrahan, în care cet. M.Iu.V. i s-a întrerupt cursul sarcinii în baza indicațiilor medicale. În asemenea circumstanțe, instanța de fond a*

considerat că infracțiunea comisă de către G.L.A. nu a fost dusă până la capăt din cauze independente de voința acesteia, motiv din care a condamnat-o în baza alin.(3) art.30, alin.(1) art.123 CP FR, adică pentru tentativă la provocarea ilegală a avortului [191].

În speța reprodusă, pentru a întrerupe cursul sarcinii victimei M.Iu.V. făptuitorul a uzat de metoda mecanică empirică, având în calitate de instrument de comitere a infracțiunii cateterul urinar de cauciuc. Anume instrumentul cu care a operat făptuitorul nu a fost apt de a provoca avortul; or, *supra* am și făcut referința de rigoare la specialiștii în materie care susțin că, pentru asigurarea rezultatului, metoda mecanică empirică având la bază instrumente de acest gen se asociază cu injectarea intrauterină de soluții slabe de diverse substanțe chimice sau cu introducerea aerului în cavitatea uterină (transabdominal sau pe sondă) [104, p.366]. Deci, din motive independente de voința făptuitorului nu a rezultat urmarea prejudiciabilă. Cursul sarcinii a fost întrerupt ulterior, în unitatea medicală de profil, în baza indicațiilor medicale. Prin urmare, nu există legătură de cauzalitate între metoda mecanică empirică aplicată de făptuitorul G.L.A. și expulzarea produsului concepției. Din aceste rațiuni, acțiunile lui G.L.A. corect au fost apreciate de către instanță drept tentativă la provocarea ilegală a avortului [191]. Speța de care am uzat este relevantă și sub alt aspect. Nu putem să nu remarcăm că, reieșind din circumstanțele de fapt descrise, nu identificăm un mijloc de comitere a infracțiunii. Este și firesc, întrucât, reieșind din specificul conduitei infracționale, întreruperea cursului sarcinii poate fi realizată în lipsa unui mijloc. Totuși, din punct de vedere sintactic, prin expresia „prin orice mijloace” din dispoziția alin.(1) art.159 CP RM se subînțelege existența în toate cazurile a unui mijloc de comitere a infracțiunii, fiind irelevantă categoria sau natura acestuia. În mod logic, din această interpretare reiese că dacă nu există mijlocul comiterii infracțiunii, nici infracțiunea propriu-zisă nu există. Pentru a preveni această situație lacunară, propunem înlocuirea, în prevederea de la alin.(1) art.159 CP RM, a cuvântului „mijloace” prin termenul „metode”. Avem cel puțin două argumente care vin în susținerea acestei propuneri: *primo*: întreruperea cursului sarcinii se realizează în toate cazurile printr-o metodă determinată; *secundo*: în prevederile Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii sunt relevate metodele, nu însă mijloacele avortive.

3.2. Elemente constitutive subiective ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM

3.2.1. Latura subiectivă a infracțiunii

Ca și oricare altă faptă prejudiciabilă, din punctul de vedere al laturii interne, provocarea ilegală a avortului se caracterizează printr-un complex de procese psihice determinate. Dintre acestea, cel mai important rol îl ocupă vinovăția, constituind nucleul laturii subiective, fără de care nu se poate pune în discuție existența ultimei și, pe cale de consecință, existența a însăși componenței infracțiunii. Constatarea o deducem și din prevederile alin.(1) art.6 CP RM: „Persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție” (sublinierea ne aparține – *n.a.*), fiind definită în doctrină ca acea atitudine mentală cu caracter antisocial al persoanei ce săvârșește o faptă penală, prevăzută și pedepsită de legea penală, care fie că a avut în momentul conceperii și executării ei atât capacitatea de a se exprima liber, cât și înțelegerea semnificației anisociale a faptei comise și a urmărilor acesteia, fie că, deși nu a avut nici reprezentarea faptei și nici a urmărilor acesteia, putea și trebuia să și le reprezinte în condițiile unei atitudini normal diligente [74, p.121-122].

Reieșind din prevederile art.17, 18 CP RM, vinovăția presupune incidența a doi factori: conștiința (factorul intelectual) și voința (factorul volitiv). Factorul intelectual presupune reprezentarea deplină a conținutului, sensului și consecințelor urmărite sau acceptate prin săvârșirea faptei, precum și prevederea întregii desfășurări cauzale a acesteia. La rândul său, factorul volitiv este facultatea psihică prin care sunt mobilizate ori orientate conștient energiile fizice ale omului în vederea săvârșirii actului de conduită exterioară [77, p.235-236], deci care impulsionează și comandă energia fizică a omului. De remarcat că factorul volitiv al infracțiunii de provocare ilegală a avortului poate fi analizat atât în raport cu fapta prejudiciabilă, cât și în raport cu urmarea prejudiciabilă, dat fiind constatarea pe care am făcut-o în secțiunea 3.1.2 a tezei că infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM în varianta-tip este condiționată de survenirea unui anumit rezultat.

În aceeași ordine de idei, ceea ce ne interesează în prezentul studiu este vinovăția ca semn al conținutului infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, și nu ca trăsătură esențială a infracțiunii. De aceea, ca semn al laturii subiective, vinovăția va exista numai atunci când provocarea ilegală a avortului va fi săvârșită în forma cerută de lege. Spre deosebire de variantele agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului (alin.(2) art.159 CP RM), în care legiuitorul a desemnat expres atitudinea psihică față de urmările prejudiciabile subsecvente – imprudența, în cazul variantei-tip a infracțiunii (alin.(1) art.159 CP RM) el nu a indicat expres forma și tipul de vinovăție. În același timp, în literatura de specialitate majoritatea oamenilor de știință consideră că latura subiectivă a infracțiunii de provocare ilegală a avortului se manifestă prin vinovăție sub forma intenției directe [10, p.202; 15, p.91; 27, p.123; 57, p.272; 60, p.154; 105, p.127; 112,

p.127; 114, p.65; 145, p.88; 157, p.165; 202, p.91; etc.]. Totuși, există viziuni, potrivit cărora latura subiectivă a provocării ilegale a avortului se exprimă prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă [20, p.297]. Dat fiind incidența acestor viziuni, în cele ce urmează vom examina problema privind posibilitatea comiterii infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM, făptuitorul acționând în baza intenției indirecte. *Ab initio*, statuăm asupra faptului că cel mai important barometru la determinarea modalității concrete a intenției este construcția laturii obiective. Cu această ocazie, amintim că în literatura de specialitate rusă a fost instituită regula, potrivit căreia: „Este de neconceput prezența intenției indirecte în ipoteza infracțiunilor al căror moment de consumare este recunoscut de legiuitor ca fiind săvârșirea acțiunii sau inacțiunii” [174, p.313]. Luând în calcul această alegație și raportând-o la varianta-tip a infracțiunii cercetate, ar trebui să fim de acord cu viziunea, potrivit căreia și intenția indirectă poate să caracterizeze atitudinea psihică a făptuitorului la provocarea ilegală a avortului, deoarece momentul de consumare a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM este momentul survenirii urmării prejudiciabile, nu însă al comiterii acțiunii prejudiciabile. Întru susținerea existenței și a acestei modalități a intenției putem invoca și lipsa unui scop special cu care acționează făptuitorul. Consemnăm cu această ocazie următoarea concepție ridicată la rang de regulă: „Inserarea unui scop special în latura subiectivă a unei infracțiuni concrete mărturisește despre caracterul hotărât al faptei, care nu este un scop în sine, ci un mijloc de atingere a acelui rezultat final, care și reprezintă scopul. Acest rezultat, precum și însăși fapta și urmările socialmente periculoase, ca mijloc de atingere a scopului propus, sunt dorite de către subiectul infracțiunii. De aceea, trebuie să constatăm că scopul special al faptei este compatibil doar cu intenția directă” [197, p.115-116]. Prin extrapolare, la această etapă de cercetare deducem că, întrucât scopul infracțiunii de provocare ilegală a avortului nu constituie o cerință esențială atașată laturii subiective, atât intenția directă, cât și intenția indirectă pot să caracterizeze profilul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM. Totuși, elementul definitiv al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM constând în consimțământul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii, ce apare pe post de semn obligatoriu al laturii obiective, ridică anumite dubii în edificarea concluziei privind incidența intenției indirecte. Dubiul respectiv apare pe fundalul următoarei interpretări invocate de R.Slăvoiu: „Dacă între conduita mentală a subiectului activ și cea a celui pasiv intervine un acord, făptuitorul are reprezentarea (conștientizează) acțiunilor/inacțiunilor sale și a rezultatului lor socialmente periculos și le săvârșește cu voință (sublinierea ne aparține – *n.a.*), iar victima, la rândul ei, are și ea aceeași reprezentare și acceptă comiterea activității, precum și efectul produs prin aceasta asupra sa. Practic, în cazul ambilor subiecți se întâlnesc atât factorul (elementul) intelectual, cât și cel volitiv – cu diferența că acesta din urmă ia forma unei atitudini active la

primul (care comite fapta) și pasive la cel de-al doilea (care o acceptă, pe ea și rezultatul ei)” [135, p.171]. Pentru a decide asupra veridicității celor consemnate, în cele ce urmează vom verifica, prin prisma factorului volitiv și a celui intelectual, dacă infracțiunea de provocare ilegală a avortului în varianta-tip poate fi comisă și cu intenție indirectă. Astfel, în acord cu art.17 CP RM, intenția indirectă se caracterizează prin aceea că făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al faptei sale, prevede urmările ei prejudiciabile (factorul intelectual) și admite, în mod conștient, survenirea acestor urmări (factorul volitiv). Deci, făptuitorul prevede urmările prejudiciabile doar ca efecte probabile ale faptei sale și nu dorește producerea lor, dar le acceptă totuși, în eventualitatea că ar fi cauzate prin comiterea infracțiunii. Viziune întru susținerea căreia se pronunță și alți autori. Bunăoară, s-a reținut că intenția indirectă presupune admiterea în mod conștient a survenirii urmărilor prejudiciabile de pe urma acțiunilor realizate, că înțelegerea și previziunea nu creează impresia inevitabilității lor comparativ cu intenția directă, unde în conștiința făptuitorului acestea sunt inevitabile [8, p.117]. Astfel privite lucrurile, ne vine greu să ne imaginăm că, realizând manopere avortive sub imperiul consimțământului femeii însărcinate de a i se întrerupe cursul sarcinii, făptuitorul acționează având o înțelegere și previziune ce nu creează impresia inevitabilității. Pornim chiar de la implicarea femeii însărcinate în comiterea infracțiunii. S-a relevat, bunăoară, că, în toate cazurile în care faptele penale se săvârșesc cu acordul persoanei de a i se cauza prejudicii, „victima” este, sub aspect moral, iar uneori și juridico-penal, un „coparticipant” original la infracțiune, fiind, nu de puține ori, „instigator” (de exemplu, la provocarea ilegală a avortului) [76, p.88]. Consemnăm că în cazul infracțiunii de provocare ilegală a avortului coparticiparea poate fi concepută doar în sens moral, nu și în sens juridico-penal, întrucât nu poate să îndeplinească în același timp două roluri juridice, adică cel de victimă a infracțiunii și cel de coparticipant la infracțiune. Astfel, odată ce femeia însărcinată apare ca un adevărat „instigator” moral la comiterea infracțiunii (ipoteză în care inițiativa de a întrerupe cursul sarcinii aparține femeii însărcinate) ori ca un adevărat „complice” moral (ipoteză în care inițiativa aparține făptuitorului, femeia însărcinată doar exprimându-și acordul, prin aceasta înlăturând obstacolul în realizarea provocării ilegale a avortului), cel ce realizează voința femeii însărcinate dorește oprirea evoluției sarcinii; or, ceea ce îi leagă pe făptuitorul întreruperii cursului sarcinii și femeia însărcinată este tocmai scopul comun – oprirea cursului sarcinii și unitatea intenției. Această poziție este confirmată și în literatura de specialitate rusă: „Factorul volitiv al intenției participanților la infracțiune se caracterizează doar prin dorința de a săvârși infracțiunea, de aceea doctrina și legislația trebuie să excludă posibilitatea ca participația să se realizeze cu intenție indirectă” [167, p.84].

Reieșind din cele statuate mai sus, considerăm că consimțământul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii practic eclipsează eventualitatea ca făptuitorul, sub aspect volitiv, să admită survenirea urmării prejudiciabile manifestate, alternativ, în: suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare; expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare. Mai mult ca atât, producerea urmării prejudiciabile consemnate constituie însuși obiectivul realizării manoperelor avortive. Incontestabil, atunci când făptuitorul își reprezintă acțiunea sa, modul de înfăptuire, urmarea prejudiciabilă la care conduce manopera avortivă și în aceste condiții urmărește producerea acelei urmări, în mod conștient el acționează cu intenție directă.

După această constatare, studiul nostru va fi orientat spre investigarea factorilor psihici inerenți conduitei infracționale – mobilul și scopul infracțiunii de provocare ilegală a avortului, îndeplinind rolul de semne facultative ale laturii subiective. În principiu, nici mobilul, dar nici scopul infracțiunii nu au implicații asupra incriminării faptei prevăzute la art.159 CP RM. Or, nu putem să nu fim de acord cu aserțiunea, potrivit căreia mobilul și scopul infracțiunii de provocare ilegală a avortului nu au relevanță pentru existența infracțiunii; ele pot avea însă efect în ceea ce privește individualizarea pedepsei [112, p.127]. Totuși, cercetarea acestora se impune din următoarele rațiuni: pentru a determina pericolul social al faptei; pentru a caracteriza personalitatea făptuitorului, precum și pentru a diferenția și individualiza pedeapsa. Relevăm întâi de toate că mobilul și scopul reprezintă procese psihice care constituie o manifestare a laturii afective a conștiinței, exprimând legătura sentimentală ce unește subiectul cu fapta sa [3, p.193].

Procesele psihice care au loc pentru conturarea motivului întreruperii ilegale a cursului sarcinii pot viza fie o poziție psihică egoistă a făptuitorului, fie o poziție psihică altruistă. Astfel, poziția psihică egoistă a făptuitorului se atestă în ipoteza în care motivul infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM este: interesul material [20, p.297; 177, p.28]; dorința de a obține țesuturi embrionare sau celule stem hematopoietice provenite din embrion (făt); carierismul (în cazul în care fătul (embrionul) prezintă o malformație ce prezintă interes științific pentru făptuitor) etc. De remarcat că studiul practicii judiciare asupra infracțiunii de provocare ilegală a avortului a permis unor cercetători să constate că în 94% la sută întreruperea sarcinii are la bază interesul material. De obicei, întreruperea ilegală a sarcinii neretriuite se realizează de către rudele și apropiații victimei având un interes personal [175, p.18]. Considerăm că interesul personal pe care-l urmărește făptuitorul aflat în relație de rudenie sau de amiciție cu victima ar putea viza: năzuința de a preveni dezonorarea femeii însărcinate necăsătorite sau a cărei graviditate este

rezultatul violului sau incestului; năzuința de a înlătura obstacolele în dezvoltarea carierei profesionale a femeii însărcinate etc.

La rândul său, poziția psihică altruistă a făptuitorului poate fi reținută în cazul în care motivul infracțiunii se concretizează în compătimirea față de femeia care poartă o sarcină neplanificată sau nedorită etc. [20, p.297]. Dacă se va stabili că infracțiunea de provocare ilegală a avortului a fost comisă din motive altruiste, se va purcede la o individualizare a pedepsei penale în sensul atenuării acesteia, întrucât motivul altruist nu înlătură vinovăția făptuitorului. Or, are dreptate G. Antoniu când susține: „Mobilul nu poate condiționa existența intenției, ci doar o caracterizează” [3, p.194]. De remarcat că și în practica judiciară motivul de compătimire nu este interpretat ca înlăturând vinovăția; în același timp, este regretabil că acesta nu se ia în calcul la individualizarea pedepsei, în sensul atenuării. De exemplu, într-o cauză penală de învinuire în comiterea infracțiunii de provocare ilegală a avortului, care s-a soldat cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății din imprudență, instanța a luat în calcul la individualizarea pedepsei, în sensul atenuării acesteia, doar recunoașterea vinovăției, lipsa antecedentelor penale și vârsta înaintată a făptuitoarei (74 ani), cu toate că circumstanțele de fapt descrise în sentință atestă următoarele: *Inculpata V. nu a acceptat inițial să întrerupă cursul sarcinii victimei. Însă, victima a început să o convingă, invocând imposibilitatea de a educa un copil, întrucât face studii, nu este încadrată în câmpul muncii, tatăl biologic al fătului nu-i va acorda ajutor material, prin aceasta provocând inculpatei V. compătimirea. V. a manifestat milă față de victimă* (sublinierea ne aparține – n.a.) și, întrucât a lucrat anterior într-o unitate medicală, cunoștea procedeele de întrerupere a sarcinii, a acceptat într-un final rugămintea victimei. Astfel, în luna iunie 2013, aproximativ la ora 12:00, V., aflându-se la domiciliul său, a întrerupt ilegal cursul sarcinii victimei aflate la 8-9 săptămâni de amenoree [187].

În timp ce motivul comiterii infracțiunii este legat de momentul adoptării rezoluției infracționale, scopul aparține momentului de finalizare a conduitei infracționale. Corespunzător, în literatura de specialitate română se susține că scopul poate fi imediat sau îndepărtat, el poate să fie generat de un mobil sau, dimpotrivă, poate să declanșeze un mobil; interferența acestor factori psihici poate să prezinte o configurație tipică (mobil-scop-infracțiune) sau atipică (scop-mobil-infracțiune), iar ponderea lor în prepararea, declanșarea și finalitatea actului criminal diferă de la caz la caz [29, p.263]. Reieșind din profilul faptei prejudiciabile, considerăm că factorii psihici care caracterizează infracțiunea prevăzută la art.159 CP RM pot alcătui atât o configurație tipică, cât și una atipică. De exemplu, năzuința de a preîntâmpina dezonorarea femeii însărcinate, a cărei graviditate rezultă dintr-o relație extraconjugală, generează obiectivul sau finalitatea urmărită prin comiterea manoperelor avortive, constând în oprirea cursului

sarcinii. Într-o asemenea ipoteză va fi incidentă o configurație tipică. Altminteri, vom atesta o configurație atipică atunci când obiectivul făptuitorului constă în oprirea cursului sarcinii, finalitate care declanșează, la rândul său, un interes material.

Nu putem trece cu vederea faptul că, în raport cu infracțiunea de provocare ilegală a avortului, unii autori rețin incidența scopului de feticid. Acest scop, afirmă ei, este cuprins în conceptul de „provocare ilegală a avortului” și, în așa mod, este inclus de legiuitor în componența de infracțiune [176, p.125]. Infirmăm această alegație, întrucât intră în contradicție cu profilul infracțiunii cercetate. Cu ocazia investigării laturii obiective, am demonstrat că urmarea prejudiciabilă a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM constă, alternativ, în: suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare; expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare. Nu putem să nu remarcăm că feticidul se contopește în prima modalitate a urmărilor prejudiciabile, lăsând fără acoperire cealaltă modalitate alternativă a urmărilor prejudiciabile. Prin paralela făcută nicidecum nu susținem că scopul infracțiunii se identifică cu urmările prejudiciabile; or, este bine cunoscut că ultimele constituie o cale de realizare a scopului. Deci, urmările alternative menționate reprezintă traseul atingerii finalității urmărite de făptuitor, iar această finalitate constă, reieșind din natura firească a lucrurilor, în oprirea cursului sarcinii. Desigur, acesta este un scop imediat, care poate fi însoțit și de un scop îndepărtat. De exemplu, valorificarea embrionilor umani și a produselor fetale avortate poate să constituie un scop final al întreruperii cursului sarcinii, fapt confirmat în diverse studii de specialitate [65, p.263-266; 67, p.143; 150, p.37-38; 171, p.109-120]. O analiză de ansamblu a acestor studii ne permite să relevăm următoarele posibile scopuri finale ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM: utilizarea clinică a materialului embrionar în cadrul așa-numitei „terapii fetale” sau pentru transplantare; utilizarea țesuturilor embrionare în industria medicamentoasă sau cosmetologică; utilizarea embrionilor umani și a produselor fetale în scop de diagnosticare, experimental, de producere, comercializare sau consum alimentar etc.

Constatarea de mai sus a generat la unii autori ideea oportunității diferențierii răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului având la bază scopul valorificării embrionilor umani și a produselor fetale avortate. Bunăoară, invocând mai mult rațiuni de ordin bioetic decât fundamente juridice, H.E. Крылова propune, printre altele, ca alin.(2) art.123 CP FR să aibă următorul conținut: „..., precum și întreruperea artificială a sarcinii cu scopul utilizării celulelor, organelor sau țesuturilor embrionului sau fătului” [171, p.120]. Adaptând această propunere la cadrul incriminator național, considerăm de prisos o asemenea remaniere legislativă destinată

prevederii de la art.159 CP RM. Pentru a ne fundamenta dezacordul, facem referire la infracțiunea de trafic de organe, țesuturi și celule umane, a cărei latură obiectivă presupune, printre altele, utilizarea ilegală a țesuturilor umane (alin.(1) art.158 CP RM). Atestăm anume acest obiect material, întrucât ne-am convins anterior că embrionul (fătul) reprezintă un țesut reproductiv. De asemenea, paralela invocată se explică prin conținutul acțiunii prejudiciabile de utilizare ilegală a țesuturilor umane, presupunând beneficierea de calitățile utile ale acestora la: realizarea unui transplant (a unei transfuzii); consumul în cadrul actului de canibalism, vampirism sau spermofagie; colecționare, folosirea în cadrul unor ritualuri ezoterice sau pseudoreligioase, al unor perversiuni sexuale, experimente, cercetări științifice; la clonare, la crearea de instalații sculpturale, la prepararea unor seruri, remedii naturiste sau produse cosmetice, la hrănirea animalelor, la confecționarea de obiecte artizanale etc. [17, p.113].

Astfel privity lucrurile, orice provocare ilegală a avortului urmată de utilizarea ilegală a materialului embrionar (fetal) va reține în sarcina făptuitorului un concurs de infracțiuni dintre alin.(1) art.158 și art.159 CP RM. Dacă materialul embrionar obținut în urma întreruperii cursului sarcinii nu a fost utilizat efectiv, însă scopul final pe care l-a urmărit făptuitorul la momentul întreruperii ilegale a cursului sarcinii a fost anume utilizarea ilegală a produselor avortate, cele comise vor constitui un concurs de infracțiuni dintre alin.(1) art.159 (în lipsa circumstanțelor agravante) și art.26 raportat la alin.(1) art.158 CP RM, adică provocare ilegală a avortului fapt consumat și pregătire de utilizare ilegală a materialului embrionar (fetal). În concluzie, *de lege lata* există suficiente norme de incriminare care ar acoperi implicația elementului de ordin psihic presupunând finalitatea întreruperii cursului sarcinii, motiv din care considerăm inoportună propunerea de a consacra scopul final al infracțiunii în calitate de element circumstanțial în conținutul variantei agravate prevăzute la alin.(2) art.159 CP RM.

3.2.2. Subiectul infracțiunii

Conduită interzisă de norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM este de neconceput fără un titular care o săvârșește, prin aceasta încălcându-se obligația de conformare ce constă în abținerea de la întreruperea cursului sarcinii în lipsa condițiilor de siguranță și/sau de către persoane necalificate. Remarcabil este că titularul nerespectării acestei obligații poate fi doar o persoană fizică, cu toate că și persoana juridică, cu excepția autorității publice, poate realiza infracțiunea ca fenomen social și, pe cale de consecință, poate fi subiect al infracțiunii, fapt consacrat de legiuitorul Republicii Moldova în prevederea de la alin.(3) art.21 CP RM. În edificarea concluziei privind calitatea de persoană fizică atribuită subiectului infracțiunii de provocare ilegală a avortului ne bazăm pe prescripțiile alin.(4) art.21 CP RM. Acheiesând la

conținutul normei invocate, consemnăm că persoana juridică nu poate evolua în calitate de subiect al infracțiunii cercetate, întrucât în sancțiunea de la art.159 CP RM nu există nicio mențiune cu referire la pedeapsa aplicabilă persoanei juridice.

În alt context, pentru recunoașterea persoanei fizice în calitate de subiect al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, este necesară întrunirea unor condiții generale care rezultă din norme cu caracter general, și anume: limita de vârstă cerută de lege și responsabilitatea (alin.(1) art.21 CP RM); libertatea de voință și acțiune (art.39 CP RM).

În acord cu alin.(2) art.21 CP RM, vârsta de la care debutează capacitatea juridico-penală a persoanei fizice pentru comiterea infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, atât în varianta-tip, cât și în varianta agravată, este de 16 ani. Considerăm că instituirea vârstei răspunderii penale de 16 ani pentru provocarea ilegală a avortului este absolut fundamentată. Aceasta se justifică prin raportarea actului de conduită adoptat la maturitatea fizică și psihică a persoanei făptuitorului. O putem demonstra prin extrapolare: minorii între 14 și 16 ani sunt încă incapabili să înțeleagă pericolul social al întreruperii cursului sarcinii în condiții de nesiguranță; la această vârstă minorii încă nu sunt apti să conștientizeze interdicția de a se abține de la realizarea manoperelor avortive și să le raporteze la dorințele lor. De asemenea, nu putem face abstracție de faptul că pentru comiterea acțiunii prejudiciabile înscrise în art.159 CP RM este necesar de a dispune de anumite cunoștințe speciale referitoare la: mijloacele cu reputație avortogenă, modul de administrare a preparatelor ori substanțelor avortive, procedeele întreruperii cursului sarcinii etc.

Cea de-a doua condiție *sine qua non* pentru a i se recunoaște persoanei fizice calitatea de subiect al infracțiunii este responsabilitatea, apărând pe post de unic semn invariabil al componenței infracțiunii. În conformitate cu art.22 CP RM, aceasta presupune o stare psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și de a-și dirija acțiunile. Din definiția legală a responsabilității deducem prezența a doi factori: unul *intelectiv*, constând în capacitatea persoanei de a înțelege semnificația faptei, a urmărilor ei, și altul *volitiv*, presupunând capacitatea persoanei de a fi stăpână pe faptele sale, pe care le dirijează în mod conștient. Ca și în cazul celorlalte infracțiuni, responsabilitatea este prezumată: toate persoanele care au împlinit vârsta de 16 ani sunt prezumate că posedă capacitatea de a înțelege semnificația acțiunii de întrerupere a cursului sarcinii, a urmărilor ei manifestate, alternativ, în: suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare sau expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare, precum și dexteritatea de a fi stăpâne pe acțiunile lor, pe care le dirijează în mod conștient.

Antipodul stării de responsabilitate îl constituie iresponsabilitatea, acea stare psiho-fizică ce derogă de la normalitate și datorită căreia făptuitorul nu-și dă seama de consecințele faptelor sale, fie nu-și poate determina și controla în mod normal propriile acțiuni sau inacțiuni [140, p.480]. Pentru a opera iresponsabilitatea și, implicit, neangajarea răspunderii penale pentru infracțiunea de la art.159 CP RM, așa cum rezultă din alin.(1) art.23 CP RM, trebuie să fie reținute următoarele cerințe cumulative: a) să existe o stare de incapacitate psihică, fie sub aspect intelectual (adică, incapacitatea persoanei de a înțelege semnificația întreruperii ilegale a cursului sarcinii, a urmării prejudiciabile ce rezultă din acțiunea propriu-zisă), fie sub aspect volitiv (adică, incapacitatea persoanei de a fi stăpână pe acțiunile sale, pe care nu le dirijează în mod conștient), fie sub ambele aceste aspecte; b) starea de incapacitate psihică a persoanei trebuie să existe în momentul săvârșirii întreruperii ilegale a sarcinii; c) starea de incapacitate psihică a persoanei își are sediul într-o boală psihică cronică, tulburare psihică temporară sau altă stare patologică.

Pe lângă condițiile generale pentru existența subiectului infracțiunii, uneori legiuitorul mai consacră și anumite cerințe suplimentare, acestea constând în anumite calități speciale de care trebuie să dispună făptuitorul la momentul comiterii infracțiunii. Se cuvine să răspundem la întrebarea dacă nu cumva subiectul infracțiunii de provocare ilegală a avortului este unul circumstanțiat (special). Amintim cu această ocazie că în vechea reglementare a infracțiunii analizate legiuitorul desemna expres calitatea specială a subiectului infracțiunii. Avem în vedere prevederea de la alin.(1) art.108 CP RM în redacția din 1961 [33], potrivit căreia doar medicul era singurul subiect al infracțiunii de efectuare ilegală a avortului, iar în acord cu alin.(2) art.108 al aceluiași act legislativ, atât persoana fără studii medicale superioare, cât și medicul evoluau în calitate de subiecți ai infracțiunii, cu particularitatea ca ultimii să fi efectuat întreruperea sarcinii în condiții antisaniare.

Întrucât cadrul incriminator în vigoare nu reproduce realitatea juridică consemnată mai sus, chestiunea privind incidența subiectului special rămâne deschisă. Îndeosebi, această preocupare rezultă din sintagma „persoana care nu are studii medicale superioare speciale”, înscrisă la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM.

În literatura de specialitate autohtonă, cu ocazia interpretării prevederii de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM, a fost consemnat că întreruperea sarcinii săvârșită de către medicul obstetrician-ginecolog în afară de spital sau cu încălcarea altor condiții presupune numai răspundere disciplinară [14, p.90], opinie cu care nu putem fi de acord. În opoziție, S.Brînza și V.Stati susțin, absolut întemeiat, că „chiar dacă la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM legiuitorul specifică expres „persoana care nu are studii medicale superioare speciale”, aceasta nu trebuie să ducă la concluzia că doar o astfel de persoană ar putea fi subiectul infracțiunii analizate. Concluzia

corectă este următoarea: dat fiind caracterul alternativ al prevederilor de la lit.a)-e) alin.(1) art.159 CP RM, întreruperea cursului sarcinii de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale constituie un temei necesar și suficient pentru a atrage răspunderea penală; dacă însă persoana care întrerupe cursul sarcinii are studii medicale superioare speciale (de obstetrician-ginecolog), răspunderea penală pentru aceasta poate fi angajată numai în prezența condițiilor de la lit.a), c)-e) alin.(1) art.159 CP RM” [20, p.297-298]. Deci, subiectul infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM este unul general, putând fi atât o persoană care nu are studii medicale superioare speciale, cât și o persoană care dispune de aceste studii. Până a trece la analiza concretă a acestor categorii de subiecți, nu putem să nu consemnăm că, potrivit cadrului incriminator al altor state, infracțiunea de provocare ilegală a avortului nu este imputabilă medicilor obstetricieni-ginecologi care realizează întreruperea cursului sarcinii cu încălcarea regulilor *lege artis*. De exemplu, actualmente, în ordinea juridică a Federației Ruse, pentru abaterile de la regulile *lege artis* referitoare la termenele întreruperii cursului sarcinii reglementate în legislația din sfera ocrotirii sănătății medicii obstetricieni-ginecologi răspund contravențional. O dovadă în acest sens este alin.(2) art.6.32 din Codul Federației Ruse cu privire la contravențiile administrative [168] – „Încălcarea cerințelor legislației în sfera ocrotirii sănătății la întreruperea artificială a cursului sarcinii”, normă care a fost consacrată recent, în vigoare din 02.08.2014 [220]. Scoaterea medicilor specialiști în obstetrică-ginecologie din sfera represivității penale a fost aprig criticată în literatura de specialitate rusă. În special, a fost semnalat că această poziție legislativă contravine însăși dispoziției art.123 CP FR. La concret, de vreme ce însuși textul de lege de la alin.(1) art.123 CP FR vizează întreruperea cursului sarcinii cu încălcarea cerințelor legislației în sfera medicală, este alogic ca această incriminare să nu angajeze răspunderea penală a persoanelor care sunt îndrituite cu drept de practicare a intervenției medicale în cauză, fiind tocmai destinatarii respectării cerințelor vizate [178, p.24].

Revenind la cadrul incriminator național în materia cercetată, ne propunem să dezvoltăm caracteristicile subiectului infracțiunii – persoana care are studii medicale superioare speciale. Astfel, în conformitate cu pct.9 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, acest gen de intervenție se efectuează numai de medicii specialiști în obstetrică-ginecologie, instruiți în domeniul respectiv. La fel, potrivit pct.10 al actului normativ indicat, medicii rezidenți în obstetrică-ginecologie pot efectua întreruperea voluntară a cursului sarcinii doar sub supravegherea responsabililor pentru instruirea și pregătirea lor. Așa cum rezultă din alin.(5) art.121 al Codului educației al Republicii Moldova [32], formarea profesională obligatorie a medicilor pe specialități se realizează în cadrul studiilor de rezidențiat care se organizează cu durată de 2-5 ani de către Ministerul Sănătății. Dreptul de a participa la concursul de admitere

la studii de rezidențiat, potrivit alin.(4) art.121 al aceluiași act legislativ, îl au cei care au realizat programele de studii superioare în domeniul medical (nivelul 7 ISCED), au susținut examenul de absolvire și sunt posesori ai diplomei de licență în medicină. În aceeași ordine de idei, în acord cu alin.(7) art.121 al Codului educației, studiile de rezidențiat se finalizează cu susținerea examenului de absolvire și cu eliberarea diplomei de medic specialist, care conferă dreptul de a desfășura activitate practică independentă conform calificării obținute (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și de a urma studiile de secundariat clinic. La rândul lor, specializările pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ universitar și postuniversitar la profilul medical au fost aprobate de Ministerul Economiei la 27 decembrie 2000 [136]. Potrivit Nomenclatorului, pregătirea profesională a cadrelor de medici în domeniul cercetat corespunde specialității Medicină generală, având ca specializare Obstetrica și ginecologia. *Per ansamblu*, analizând prevederile de mai sus, putem conchide următoarele: dreptul de a desfășura activitate practică de întrerupere a cursului sarcinii îl au persoanele care dispun de calificarea de medic specialist sau, altfel spus, persoanele care sunt medici specialiști în obstetrică-ginecologie. Raportând realitatea juridică referitoare la persoana abilitată cu drept de întrerupere a cursului sarcinii, pe care am dedus-o din actele extrapenale de referiță, la conținutul sintagmei înscrise în lit.b) alin.(1) art.159 CP RM, depistăm o incoerență. Or, nu putem să nu fim de acord cu următoarea alegație: noțiunea „persoană care are studii medicale superioare speciale” este mai largă decât noțiunea „persoană care are calificarea de medic de specialitate” [20, p.298]. Fundamente juridice ce atestă inechipolența celor două sintagme sunt multiple. De exemplu, potrivit alin.(1) art.12 al Legii cu privire la exercitarea profesiei de medic, nr.264 din 27.10.2005 [91], pentru menținerea calificării și ridicarea nivelului de pregătire și de responsabilitate profesională, medicii sunt supuși atestării cu o periodicitate de cel puțin 5 ani, în vederea stabilirii gradului de calificare. Nu putem face abstracție nici de la prevederile alin.(3) art.9 al Legii ocrotirii sănătății, potrivit căroro persoanele care nu au exercitat profesia medico-sanitară mai mult de 3 ani și care doresc să le exercite își vor actualiza cunoștințele în instituții de perfecționare sau în alte instituții, urmând să li se autorizeze ulterior exercițiul profesiunilor medico-sanitare, în modul stabilit. De asemenea, din norma de la art.65 CP RM deducem că în cazul privării de dreptul de a exercita activitatea de medic specialist, ca pedeapsă penală principală sau complementară, pe o anumită perioadă medicul își pierde calificarea. Din aceste prevederi rezultă că medicul obstetrician-ginecolog care nu a fost atestat, nu a exercitat profesia de medic obstetrician-ginecolog mai mult de 3 ani ori a fost condamnat, fiindu-i aplicată pedeapsa cu privarea de dreptul de a exercita activitatea de medic specialist, își pierde calificarea, însă el în continuare dispune de studii medicale superioare speciale. Deci, nu de fiecare dată persoana care dispune de

dovada studiilor medicale superioare speciale deține și calificarea de medic specialist. În legătură cu aceasta, sprijinim punctul de vedere, potrivit căruia o intervenție medicală efectuată de către o persoană care și-a pierdut calificarea profesională poate prezenta pericol pentru viața sau sănătatea pacientului [139, p.82]. Cu toate acestea, reieșind din litera legii, persoana care nu are calificarea de medic specialist, dar deține dovada studiilor medicale de rezidențiat la specializarea Obstetrică și ginecologie, adică este posesor al diplomei de medic specialist, nu se consideră persoană care nu are studii medicale superioare speciale. Or, au dreptate S.Brînza și V.Stati afirmând că restrângerea nefondată a noțiunii „persoană care are studii medicale superioare speciale” la noțiunea „persoană care are calificarea de medic de specialitate” ar însemna interpretarea extensivă defavorabilă a sintagmei prevăzute la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM, deci s-ar încălca principiul legalității [20, p.298].

Din rațiunea de a asigura o coerență între pct.9 al Regulamentului privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii și conținutul lit.b) alin.(1) art.159 CP RM, dar deopotrivă de a preveni întreruperea cursului sarcinii de către persoane care nu dispun de calificarea profesională corespunzătoare, propunem reformularea textului de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „de către o persoană care nu are calificarea de medic specialist în obstetrică-ginecologie”. Amintim că asupra remanierii terminologice a conținutului lit.b) alin.(1) art.159 CP RM s-au expus mai mulți autori. Bunăoară, încă în anul 2001, S.Brînza și Gh.Ulianovschi au propus ca la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM să fie utilizată sintagma „de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate” [21, p.11-27]. Totuși, reieșind din realitatea pregătirii cadrelor în instituțiile de învățământ universitar și postuniversitar la profilul medical consacrată la momentul de față, nu specialitatea, dar specializarea este cea care corespunde studiilor de rezidențiat în domeniu. Iată de ce, fără a genera o interpretare defectuoasă, pledăm pentru sintagma „persoană care nu are calificarea de medic specialist în obstetrică-ginecologie”.

În altă ordine de idei, răspunderea penală a medicilor obstetricieni-ginecologi în baza art.159 CP RM se impune ca efect al încălcării unor reguli *lege artis* referitoare la locul săvârșirii manoperelor avortive (lit.a) alin.(1) art.159 CP RM) *ori* la circumstanțele întreruperii cursului sarcinii (lit.c-e) alin.(1) art.159 CP RM). Remarcăm cu această ocazie că oricare altă deviere de la regulile *lege artis* înscrise în Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii nu poate să genereze răspunderea penală pentru infracțiunea de provocare ilegală a avortului. De exemplu, potrivit pct.16 al actului normativ menționat, înainte de întreruperea voluntară a cursului sarcinii, la necesitate, pacienta va fi supusă, cu prealabila explicare a necesității și acordului informat al acesteia, unei examinări privind prezența maladiilor sexual-transmisibile și aprecierea gradului de puritate a vaginului. Dacă a existat această necesitate, iar medicul

obstetrician-ginecolog a omis examinarea prealabilă a pacientei, se consideră că regulile *lege artis* de întrerupere a cursului sarcinii nu au fost respectate, iar în lipsa unei mențiuni exprese a acestei circumstanțe în alin.(1) art.159 CP RM față de medicul obstetrician-ginecolog se impune doar răspunderea disciplinară. Dacă însă omisiunea amintită este comisă din neglijență, care, la rândul său, a cauzat o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul pacientei, în sarcina respectivului medic obstetrician-ginecolog se vor reține elementele componente infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, adică încălcare din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale. Cu această ocazie, consemnăm că între alin.(2) art.159 și art.213 CP RM nu există o concurență de norme. Aceasta deoarece, potrivit alin.(1) art.115 CP RM, concurența normelor penale presupune săvârșirea de către o persoană sau de către un grup de persoane a unei fapte prejudiciabile, cuprinse în întregime în dispozițiile a două sau a mai multor norme penale și constituind o singură infracțiune. Deși comun pentru ambele este faptul că răspunderea penală survine pentru încălcarea regulilor *lege artis* de acordare a asistenței medicale (în cazul art.159 CP RM încălcarea acestor reguli este admisă anume la întreruperea cursului sarcinii, ca specie a asistenței medicale), între cele două infracțiuni se impun deosebiri esențiale. Cea mai relevantă deosebire rezidă în latura subiectivă. Astfel, vinovăția făptuitorului infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM se caracterizează prin neglijență față de fapta prejudiciabilă și prin imprudență (încredere exagerată sau neglijență) față de urmările prejudiciabile, în timp ce în cazul infracțiunii de la art.159 CP RM făptuitorul manifestă doar intenție directă față de fapta prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă primară și, respectiv, imprudență față de urmarea prejudiciabilă subsecventă. Există și diferențe legate de latura obiectivă. Să nu uităm că alin.(2) art.159 CP RM reprezintă o infracțiune unică complexă, în cadrul căreia vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, precum și decesul victimei semnifică o amplificare progresivă a urmării inițiale – întreruperea cursului sarcinii. *Per a contrario*, infracțiunea prevăzută la art.213 CP RM este una simplă. Tocmai aceste diferențe fac imposibilă nu doar eventualitatea unei concurențe de norme în sensul art.116-118 CP RM, dar și eventualitatea unui concurs ideal dintre cele două infracțiuni; or, printr-o singură faptă de încălcare a regulilor *lege artis* admise la întreruperea cursului sarcinii medicul obstetrician-ginecolog nu poate să acționeze în baza unei intenții directe și în baza unei neglijențe.

Cealaltă categorie de subiecți ai infracțiunii de provocare ilegală a avortului – persoane care nu au studii medicale superioare speciale – înglobează în sine un cerc vast de persoane care nu dispun de diplomă de medic specialist obținută în rezultatul absolvirii studiilor de rezidențiat la specializarea Obsterică și ginecologie (codul specializării 1701.12). La această categorie de subiecți putem atribui în egală măsură atât lucrătorii medicali (moașa, felcerul, asistentul

medical, dermatovenerologul, chirurgul, stomatologul, anesteziologul, pediatrul, medicul de familie etc.), cât și persoanele care nu activează în sfera medicală.

La această etapă de cercetare se impune necesarmente de a da răspuns la întrebarea: Oare femeia însărcinată care își întrerupe singură cursul sarcinii (autoprovocă avortul) poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM? Este evident că atunci când manoperele avortive sunt executate de către o altă persoană decât femeia însărcinată, ultima, așa cum am și susținut în prezentul demers științific, apare pe post de victimă a infracțiunii. Dar în cazul în care manoperele avortive sunt realizate de ea însăși, poate sau nu poate fi trasă femeia însărcinată la răspundere penală? Această întrebare apare pe fundalul lipsei unei mențiuni exprese privind incriminarea autoprovocării avortului, precum și al omisiunii legiuitorului de a consacra expres o cauză de nepedepsire a femeii însărcinate pentru autoîntreruperea sarcinii. *Per a contrario*, în Codul penal al României în vigoare, în alin.(7) art.201, cu titlu de noutate absolută este prevăzută o cauză specială de nepedepsire, având următorul conținut: „Nu se pedepsește femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii.” În legătură cu această mențiune, în literatura de specialitate română s-a semnalat oportunitatea textului de lege, întrucât pune capăt problemelor controversate din doctrină și practica judiciară cu privire la infracțiunea de provocare ilegală a avortului, în sensul de a se prevedea legal că femeia însărcinată care își întrerupe singură cursul sarcinii nu se pedepsește [102, p.11]. În special, această problemă controversată se explică prin dezincriminarea prin Decretul-Lege nr.1/1989 [56] a faptei de avort provocat de femeie (art.186 CP al României în redacția din 1968), precum și a faptei de provocare ilegală a avortului (art.185 CP al României în redacția din 1968) și reintroducerea prin Legea nr.140 din 1996 a art.186 CP, având o viziune independentă față de vechea formă incriminatoare. Astfel, s-a susținut că în noua redacție a art.185 CP al României se incriminează și fapta săvârșită de însăși femeia însărcinată, deoarece nu prevede vreo excepție în acest sens, motivându-se că ar fi într-adevăr o situație fără precedent să se scoată de sub incidența incriminării o anumită categorie de persoane, fără să se prevadă în mod expres acest lucru [69, p.262].

Considerăm că prin cauza specială de nepedepsire a femeii însărcinate care își întrerupe cursul sarcinii, prevăzută la alin.(7) art.201 CP al României în vigoare, legiuitorul a consacrat teza incriminării autoîntreruperii cursului sarcinii. Iată de ce, este absolut fondată opinia, potrivit căreia într-o atare situație participanții vor răspunde penal, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru o asemenea situație juridică [107, p.398]. Astfel, coroborând realitatea juridico-penală de până la intervenția Decretului-Lege nr.1/1989, prin care s-a dezincriminat autoavortul, și cadrul incriminator al României în vigoare, putem conchide asupra unei inversări a situației juridice a participației la autoavort. Mai explicit, dacă anterior participația la autoîntreruperea

ruperea cursului sarcinii era raportată la art.186 CP al României în redacția din 1968 (în varianta de până la intervenția Decretului-Lege nr.1/1989), atunci *de lege lata* participația respectivă este raportată la art.201 CP al României. Ilustrativă în acest sens este următoarea speță din practica judiciară a României: *În fapt, instanța a constatat că în cursul lunii februarie 1978 victima M.D., fiind gravidă în luna a III-a, i-a solicitat inculpatei C.E., cu care se afla în relații de prietenie, să o ajute pentru a-și provoca avort. Inculpata a fost de acord și, deplasându-se la domiciliul victimei, i-a lăsat medicamentele necesare pentru acest scop* (sublinierea ne aparține – n.a.), *plecând apoi spre casă. După plecarea inculpatei, victima și-a introdus, cu o pompă de cauciuc, substanța preparată de aceasta în cavitatea uterină. Ulterior, simțindu-se rău, victima a fost transportată la Spitalul din orașul Jimbolia, unde, cu toate îngrijirile medicale acordate, în ziua de 26 februarie 1978 a decedat. S-a stabilit, pe baza actelor medicale din dosar, că moartea lui M.D. a fost violentă și s-a datorat unui avort toxico-septic efectuat, cu mare probabilitate, prin mijloace mecanice, care au produs infecția cavității uterine, întreruperea sarcinii putând fi auto-sau heteroprovoacă. Întreruperea cursului sarcinii fiind săvârșită de însăși victima M.D., fapta acesteia întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art.186 Cod penal și nu ale aceleia sancționate de art.185 Cod penal, deoarece femeia însărcinată nu poate fi subiect activ al infracțiunii de provocare ilegală a avortului prevăzute de textul de lege sus-citat. În atare situație, inculpata C.E. înlesnind prin activitatea sa – constând în procurarea de medicamente și a unei pompe de cauciuc – săvârșirea unui avort provocat de femeia însărcinată, participarea ei nu poate constitui complicitate la infracțiunea prevăzută de art.185 Cod penal, cum eronat s-a reținut de organele de urmărire penală și de prima instanță, ci complicitate la infracțiunea prevăzută de art.186 din același Cod (sublinierea ne aparține – n.a.). Recursul inculpatei fiind deci întemeiat, sub aspectul arătat, urmează a se admite, a se schimba încadrarea juridică a faptei din art.26 raportat la art.185 alin.(1) și (4) Cod penal în art.26 raportat la art.186 Cod penal [49, p.408]. Raportând circumstanțele descrise în speță la cadrul incriminator al României în vigoare, în acțiunile inculpatei C.E. s-ar reține infracțiunea prevăzută la art.201 raportată la art.48 CP al României, adică complicitate la întreruperea cursului sarcinii.*

De asemenea, dintr-o perspectivă comparativă pe orizontală, remarcăm că în unele state europene autoîntreruperea cursului sarcinii apare chiar în calitate de incriminare cu titlu *nomen iuris*. Mai mult ca atât, femeia însărcinată va fi pasibilă de răspundere penală pentru manifestarea voinței față de un terț de a i se întrerupe cursul sarcinii. Bunăoară, potrivit art.145 alin.(2) din Codul penal al Spaniei [217], femeia care își întrerupe sarcina sau consimte ca o altă persoană să comită această faptă, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, este supusă răspunderii penale. În conformitate cu art.118 din Codul penal al Elveției [216], întreruperea sarcinii de către

femeia însărcinată ori admiterea acesteia atrage răspundere penală. Tot astfel, în acord cu §96 alin.(3) din Codul penal al Austriei [213], femeia care își autoîntrerupe sarcina sau atrage o altă persoană pentru aceasta riscă să fie trasă la răspundere penală. Ca o novelă pentru statele europene, în conformitate cu art.315 din Codul penal al Belgiei [214], față de femeia care din propria voință forțează medicul să întrerupă cursul sarcinii, în lipsa condițiilor prevăzute la art.350, poate fi angajată răspunderea penală. În general, lista statelor în care acțiunea de autoîntrerupere a cursului sarcinii este incriminată poate fi prelungită. Aceasta însă nu constituie obiectivul nostru. Operarea cu exemplele de mai sus este suficientă pentru a surprinde poziția altor state în materia problemei abordate. Afirmăm că statele, în calitate de garanți ai ordinii publice, sunt libere să adopte măsuri necesare în lupta cu acele fapte pe care le consideră periculoase, în acord cu o anumită judecată de valoare, derivată din atitudinea față de ceea ce este cu adevărat însemnat pentru persoană în virtutea necesităților și intereselor comunității în care aceasta trăiește.

După această digresiune, ne concentrăm eforturile spre a identifica răspunsul la întrebarea dacă subiect al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM poate fi și femeia însărcinată care își autoîntrerupe sarcina. Întâi de toate, nu putem face abstracție de la constatarea că „viața fătului este intim legată de viața femeii care îl poartă, ceea ce înseamnă că ea nu poate fi avută în vedere separat” [238]. Deci, dacă produsul concepției este *mulieris portio vel viscerum* (parte integrantă din corpul femeii însărcinate), tragerea la răspundere penală pentru autoîntreruperea sarcinii ar însemna sancționarea pentru o acțiune îndreptată împotriva propriei persoane, altfel spus – pentru autolezare, ceea ce în principiu este inacceptabil. Or, este binecunoscut faptul că, în cazul autolezării, autorul leziunii este și titularul dreptului lezat [62, p.376] și, pe cale de consecință, autoîntreruperea cursului sarcinii este lăsată în afara sferei de incidență a dreptului penal.

Nu putem să nu remarcăm că în contextul autolezării manifestate prin autoîntreruperea cursului sarcinii lipsește însuși obiectul juridic al infracțiunii. În această ordine de idei, S.Brînza susține că relațiile sociale sunt de neconceput fără subiecte, evoluând ca elemente ale acestor relații [16, p.82]; natura relației sociale constă, în special, în aceea că ea întotdeauna presupune interacțiunea a două subiecte sociale [16, p.58]. Există oare relații sociale între o femeie însărcinată cu ea însăși? Evident că nu. Mai mult ca atât, fără relații sociale nu există valoare socială, aceste relații fiind factorul evaluativ, dar și factorul de conservare a valorii sociale [16, p.30]. Obiectul infracțiunii fiind un factor indispensabil în existența oricărei infracțiuni, nicio faptă nu poate fi concepută și incriminată fără să se fi avut în vedere obiectul împotriva căruia se îndreaptă [22, p.202].

Unii ar putea să reproșeze viziunii expuse *supra*, invocând, de exemplu, situațiile în care legiuitorul intervine pentru a supune răspunderii penale faptele de autolezare concretizate în

automutilare. Într-adevăr, Codului penal al Republicii Moldova îi sunt cunoscute situații de extindere a incidenței răspunderii penale asupra unor fapte pe care persoana le comite împotriva sa. Ne referim la: eschivarea de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați (art.353 CP RM); eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă (art.355 CP RM); eschivarea de la serviciul militar (art.372 CP RM), infracțiuni care, printre altele, au în comun acțiunea adiacentă – automutilarea. Sintetizând asupra laturii obiective a celor trei componente de infracțiune, conchidem că de una singură automutilarea nu poate să angajeze răspunderea penală a persoanei. Tocmai inacțiunea principală care însoțește acțiunea adiacentă, constând în automutilare, în cadrul faptei prejudiciabile conferă o fizionomie deosebită autolezării. Sub acest aspect, susținem părerea, potrivit căreia autolezarea ar constitui o infracțiune dacă, pe lângă interesul propriu al autorului vătămării, ar exista și un interes străin care ar fi fost lezat, deoarece în cazul infracțiunii trebuie să existe un raport conflictual între două persoane [40, p.76-77; 82, p.121] (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Tocmai din aceste rațiuni, susține R.G. Ionuș, este incriminată automutilarea în contextul art.353 CP RM: se prejudiciază un interes colectiv, reprezentat de capacitatea de apărare a țării, precum și de ordinea stabilită cu privire la completarea Forțelor Armate ale Republicii Moldova [82, p.121]. Iată și am ajuns la deznodământul polemicii ridicate, deznodământ care se contopește în textura obiectului apărării penale consacrat în art.159 CP RM. Astfel, cu ocazia investigării obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, am constatat că elementul structural al obiectului apărării penale este nu un interes colectiv, dar un interes particular, fiind reprezentat de interesul femeii însărcinate de a realiza întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea acesteia. Deci, nu există nicio premisă fundamentată științific de a considera că subiect al infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM este femeia însărcinată, după cum nu putem accepta incriminarea autoîntreruperii cursului sarcinii într-o normă distinctă, așa cum ea este întâlnită în Codul penal al Spaniei, al Elveției, al Austriei etc.

În alt context, suntem părtașii opiniei, potrivit căreia autolezarea nu poate fi încadrată în cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, deoarece în această situație nu se poate vorbi de existența infracțiunii [40, p.76]. Dacă nu se poate vorbi de infracțiune în cazul autolezării, atunci în mod firesc este alogic de a consacra în legea penală a Republicii Moldova o cauză specială de nepedepsire a femeii însărcinate care ea singură își întrerupe cursul sarcinii. Intrarea acestei fapte în sfera ocrotirii penale nu poate fi justificată nici de ideea de a acoperi penalmente faptele persoanelor care contribuie la autoîntreruperea cursului sarcinii în calitate de organizator, instigator sau complice. Altminteri, am intra în contradicție serioasă cu regula, potrivit căreia în lipsa autorului nu există participatie. Cu această ocazie, amintim că nici instigarea, nici complicitatea, res-

pectiv nici organizarea, nu pot exista în afara autoratului, în timp ce acesta din urmă poate exista de sine stătător, fiindcă fapta prevăzută de legea penală poate fi săvârșită în mod nemijlocit fără să fie necesare alte contribuții [22, p.463]. În definitivă, nu există temeuri juridice de a fi receptat modelul român de reglementare a autoîntreruperii cursului sarcinii.

După examinarea tuturor elementelor constitutive ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului, vom statua asupra faptului că infracțiunea în forma sa tipică se atribuie la categoria infracțiunilor ușoare, deoarece pentru asemenea faptă legea stabilește pedeapsa cu închisoare de până la 2 ani. Pe lângă pedeapsa cu închisoare, legiuitorul a mai prevăzut pentru varianta-tip de la alin.(1) art.159 CP RM amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale, precum și privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe termen de până la 3 ani. De remarcă că cele trei pedepse penale sunt dispersate prin conjuncția „sau”, ceea ce presupune caracterul alternativ al acestora. Un asemenea mod de consacrare a pedepsei penale este justificat și oportun doar în raport cu persoanele care nu sunt lucrători medicali. În privința lucrătorilor medicali însă, fie că vorbim despre persoane care au studii superioare speciale de profil, fie despre cele care nu dispun de astfel de studii, pentru a asigura o prevenție efectivă a acestei fapte este absolut necesar ca privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate să constituie o pedeapsă complementară închisorii sau amenzii. Astfel, ținând cont de particularitățile subiectului acestei infracțiuni, propunem următoarea redacție a pedepsei penale pentru fapta incriminată la alin.(1) art.159 CP RM: se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

3.3. Elemente circumstanțiale agravante ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului prevăzute la alin.(2) art.159 CP RM

Variantele agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului sunt prevăzute la alin.(2) art.159 CP RM. Astfel, la alin.(2) art.159 CP RM se stabilește răspunderea pentru întreruperea cursului sarcinii:

b) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății;

c) care a provocat din imprudență decesul victimei.

Ab initio, consemnăm că prin Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008 [93], lit.a) de la alin.(2) art.159 CP RM, având următorul conținut – „Aceeși acțiune săvârșită repetat” – a fost exclusă. Fără a polemiza asupra

oportunității acestei remanieri legislative, având în vedere studiile temeinice consacrate în această materie [19], susținem opinia, potrivit căreia abrogarea conceptului „repetarea infracțiunii” din prevederile legii penale naționale se justifică în primul rând pe fundalul efectului pe care îl producea repetarea infracțiunii asupra pedepsei aplicate făptuitorului, întrucât pedeapsa stabilită pentru agravanta nominalizată era cu mult mai redusă decât cea care putea opera în ipoteza aplicării concursului de infracțiuni. Mai mult ca atât, nu este echitabil de a egala sub aspectul gradului prejudiciabil și, implicit, al pedepsei aplicabile: un făptuitor care a comis două întreruperi ilegale de sarcini cu un făptuitor care a săvârșit trei, patru etc. întreruperi ilegale de sarcini. Pe bună dreptate, se susține că mecanismul aplicării pedepsei în cazul unui concurs de infracțiuni, stabilit în art.84 CP RM, este în cea mai mare parte corect și nu trebuie deocamdată reconsiderat [19, p.11].

După această introducere, consemnăm că, *de lege lata*, alin.(2) art.159 CP RM, prin natura sa, reprezintă o normă în textul căreia legiuitorul descrie atât fapta intenționată, dar care formează conținutul constitutiv de bază, adică al variantei-tip (alin.(1) art.159 CP RM), cât și două rezultate mai grave susceptibile de producere, formând conținutul agravat al incriminării (lit.b), c) alin.(2) art.159 CP RM), față de care făptuitorul manifestă imprudență. Raportând prevederile de la alin.(2) art.159 CP RM la prevederile art.19 CP RM, consemnăm că elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului reprezintă infracțiuni săvârșite cu două forme de vinovăție. Astfel, în acțiunile făptuitorului nu se vor reține agravantele de la lit.b) ori de la lit.c) alin.(2) art.159 CP RM, decât dacă se va stabili că vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, respectiv decesul victimei s-au realizat efectiv, iar făptuitorul nu le-a dorit, nici chiar nu le-a admis. Dacă făptuitorul a conștientizat probabilitatea survenirii rezultatului mai grav, dar a preferat să comită întreruperea cursului sarcinii cu orice risc, fără ca această probabilitate să fie înlăturată ca efect al unor măsuri de precauție, atunci rezultatul mai grav produs îi este imputabil făptuitorului pe bază de intenție indirectă, întrucât urmările subsecvente le-a admis în mod conștient. Deoarece infracțiunea cu două forme de vinovăție a fost concepută de legiuitor (art.19 CP RM) numai dacă față de rezultatul mai grav făptuitorul manifestă imprudență, în ipoteza admiterii conștiente a unor urmări mai grave decât întreruperea sarcinii nu se vor mai putea reține la încadrare elementele circumstanțiale agravante prevăzute la alin.(2) art.159 CP RM. În acest caz, ne vom afla în prezența a două infracțiuni distincte aflate în concurs: cea inițială (alin.(1) art.159 CP RM) și cea care a produs rezultatul mai grav intenționat (art.145, art.151 sau art.152 CP RM).

Recunoaștem că aprecierea formei de vinovăție este un procedeu complex și anevoios, mai ales în cazul în care din circumstanțele faptei rezultă că făptuitorul a prevăzut posibilitatea surve-

nirii urmărilor prejudiciabile mai grave decât cele față de care el manifesta intenție directă. Astfel, factorul intelectual manifestat prin conștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei și prevederea posibilității survenirii urmărilor prejudiciabile mai grave caracterizează atât intenția indirectă, cât și încrederea exagerată. Spre deosebire de intenția indirectă, în cadrul căreia făptuitorul prevede posibilitatea reală de survenire a urmărilor prejudiciabile, pe bună dreptate susțin unii autori [77, p.243] că, în cazul încrederii exagerate, această previziune poartă un caracter abstract: subiectul prevede că fapta săvârșită poate cauza urmări prejudiciabile, dar presupune că în cazul concret acestea nu vor surveni. Prevederea posibilității abstracte de survenire a urmărilor prejudiciabile, detașată de la situația concretă, se caracterizează prin aceea că făptuitorul nu conștientizează desfășurarea reală a legăturii de cauzalitate, deși, în virtutea unui efort psihic, ar fi trebuit să o sesizeze. De asemenea, reieșind din interpretarea sistemică a art.17-18 CP RM, factorul volitiv constituie linia de demarcație dintre ele, astfel încât, în cazul intenției indirecte, acesta se manifestă prin admiterea conștientă a uneia dintre urmările prejudiciabile mai grave stipulate la lit.b), c) alin.(2) art.159 CP RM, iar în cazul încrederii exagerate factorul volitiv reprezintă eforturile pe care le depune făptuitorul pentru a nu admite survenirea uneia dintre urmările mai grave. Posibilitatea preîntâmpinării urmărilor prejudiciabile se bazează pe aprecierea unor temeuri și împrejurări care, în concepția făptuitorului, ar trebui să evite rezultatul prevăzut [77, p.244]. Astfel, de exemplu, în următoarea speță din practica judiciară tocmai încrederea ușuratică în experiența proprie de a întrerupe cursul sarcinii fără consecințe asupra vieții persoanei reprezintă împrejurarea care dovedește că făptuitorul a manifestat încredere exagerată față de deces: *În fapt, în perioada lunilor octombrie – noiembrie 2009 (data concretă nu se cunoaște), aproximativ la ora 12:00, K., care a fost trasă repetat la răspundere penală pentru provocarea avortului* (sublinierea ne aparține – n.a.) *neavând studii medicale superioare de profil, la rugămintea cet.T. de a-i întrerupe cursul sarcinii de 4,6 luni, intenționat, conștientizând caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, precum și posibilitatea survenirii urmărilor grave* (sublinierea ne aparține – n.a.), *dorind eliminarea fătului, ignorând prevederile din domeniul ocrotirii sănătății, în scopul întreruperii sarcinii cet.T., pe masa de bucătărie, la ea acasă, a introdus cu un speculum în uterul cet.T. un tub-cateter din masă plastică cu lungimea de 29 cm., acțiuni în rezultatul cărora sarcina a fost întreruptă, fapt atestat prin deces fetal intrauterin fără expulzare, care, la rândul său, a declanșat decesul cet.T. În cadrul examinării medico-legale a cadavrului, în uterul victimei T. a fost găsit un făt mort de gen masculin, cu o lungime corporală de 21 cm., cu masa de 200 gr. și un cilindru gol din masă plastică cu lungimea de 29 cm., având un diametru exterior de 0,4 cm. Luând în calcul examinarea medico-legală a cadavrului, precum și datele examinării suplimentare, decesul victimei T. a survenit în rezultatul întreruperii artifi-*

ale a sarcinii intrauterine (avort incomplet) la un termen înaintat, caracterizat prin deces fetal intrauterin, care se confirmă prin prezența fătului mort de sex masculin, a corpului străin de masă plastică în uter, cu dezvoltarea ulterioară a complicațiilor în formă de sepsis pelvin, fapt confirmat de multiple semne morfologice. Moartea victimei T. se află în legătură de cauzalitate directă cu întreruperea artificială a sarcinii intrauterine (avort incomplet), cu dezvoltarea ulterioară a complicațiilor sub formă de sepsis pelvin [189]. Din circumstanțele faptice descrise rezultă că inculpata K. a conștientizat posibilitatea survenirii urmărilor mai grave, fapt dedus din procedeu de întrerupere a sarcinii în coroborare cu instrumentul aplicabil, însă a presupus că decesul nu va surveni, întrucât practica întreruperea sarcinii sub formă de îndeletnicire, fără să fi intervenit în această activitate practică decesul postavortiv. Iată de ce, considerăm că în speța de mai sus făptuitoarea K. a acționat cu dublă formă de vinovăție: intenție directă față de întreruperea cursului sarcinii victimei T. și imprudență sub formă de încredere exagerată față de deces.

Dacă în ipoteza realizării manoperelor avortive au intervenit împrejurări obiective (stări malade asimptomatice ale femeii însărcinate), neprevăzute de conștiința și voința făptuitorului, care au condus la una dintre urmările subsecvente specificate la alin.(2) art.159 CP RM și pe care, conform circumstanțelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă, agravarea răspunderii penale pentru provocarea avortului nu va fi imputabilă. În acest caz, se va aplica doar alin.(1) art.159 CP RM, deoarece rezultatul mai grav al faptei comise se înscrie în parametrii cazului fortuit (art.20 CP RM).

Așa cum corect se susține în doctrina română, infracțiunile cu intenție depășită, la care se raportează și alin.(2) art.159 CP RM, se înscriu în sfera infracțiunilor caracterizate prin caracterul complex, mixt, al proceselor psihice cu care subiectul acționează; în raport cu infracțiunea de bază, mai ușoară (*primum delictum*), acesta acționează cu intenție directă ori indirectă, iar în raport cu rezultatul mai grav (*majus delictum*) făptuitorul acționează din culpă simplă sau cu previziune (*alias* imprudență – *n.a.*) [2, p.9]. Deci, luând în calcul cele consemnate, nu încapă îndoială că alin.(2) art.159 CP RM reprezintă o infracțiune unică complexă, în cadrul căreia vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, precum și decesul victimei reprezintă o amplificare progresivă a urmării inițiale – întreruperea cursului sarcinii, urmare care se regăsește la varianta-tip. *Grosso modo*, putem afirma că, din punct de vedere tehnico-legislativ, alin.(2) art.159 CP RM reprezintă o reuniune dintre două infracțiuni distincte, operabile în două situații: 1) alin.(1) art.159 CP RM și art.149 CP RM; 2) alin.(1) art.159 CP RM și art.157 CP RM. Printr-o astfel de reuniune legiuitorul a încercat să evite aplicarea regulilor concursului de infracțiuni. Tocmai datorită configurației juridice de la alin.(2) art.159 CP RM operează concu-

rența de norme înscrisă în art.118 CP RM, motiv din care nu este necesară calificarea suplimentară în baza art.149 sau 157 CP RM.

Întrucât în secțiunea 3.1.2 a fost investigată urmarea prejudiciabilă inițială, se cuvine ca în contextul cercetării elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului să analizăm și urmările subsecvente. În cazul variantei agravate de la lit.b) alin.(2) art.159 CP RM, urmarea subsecventă constă într-o vătămare concretă adusă sănătății victimei, aceasta constând, alternativ, fie într-o vătămare gravă, fie într-o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății, pe când în cazul variantei agravate de la lit.c) alin.(2) art.159 CP RM, urmarea derivată constă în deces sub formă de moarte cerebrală. Deci, după cum este lesne de observat, în cazul calificativelor analizate apare și un obiect juridic secundar, fiind reprezentat de relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei (lit.b) alin.(2) art.159 CP RM) sau de relațiile sociale cu privire la viața persoanei (lit.c) alin.(2) art.159 CP RM). Tocmai lezarea sau punerea în pericol a mai multor valori sociale și, implicit, a relațiilor sociale referitoare la acestea justifică consacrarea a două infracțiuni sub egida unei variante agravate, fapt recunoscut și în literatura de specialitate. Astfel, s-a subliniat că gradul de pericol social al infracțiunii complexe este mai mare decât al fiecăreia din infracțiunile componente, pentru că sunt puse în pericol mai multe obiecte juridice, iar reuniunea lor într-o infracțiune complexă asigură o luptă mai eficientă împotriva unor astfel de fapte [9, p.347].

Urmarea prejudiciabilă subsecventă presupunând una dintre formele de vătămare: gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, urmează să fie interpretată în strictă conformitate cu indicatorii consacrați în prevederea de la art.151, respectiv de la art.152 CP RM. Astfel, în acord cu alin.(1) art.151 CP RM, indicatorii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății sunt: pericolul pentru viață, pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia, boala psihică, o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, întreruperea sarcinii, desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente. După cum remarcăm, în lista exhaustivă a indicatorilor care angrenează vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății intră, printre altele, și întreruperea sarcinii, în timp ce în cazul alin.(1) art.159 CP RM întreruperea sarcinii reprezintă însăși conduita infracțională. Deoarece întreruperea sarcinii face parte din vătămarile corporale grave, iar odată realizată, în prezența consimțământului femeii însărcinate și a altor cerințe pentru întregirea laturii obiective a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, s-ar părea la prima vedere că soluția de încadrare reținută va fi lit.b) alin.(2) art.159 CP RM. *A priori*, situația relevată exclude în principiu reținerea la calificare a alin.(1) art.159 CP RM, întrucât orice întrerupere a sarcinii constituie o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Totuși,

nu putem să nu consemnăm că față de întreruperea sarcinii făptuitorul manifestă intenție directă, nu imprudență, așa cum o cere legiuitorul la lit.b) alin.(2) art.159 CP RM. Luând în calcul ultimul raționament, în sensul lit.b) alin.(2) art.159 CP RM, prin vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății se are în vedere incidența unuia dintre indicatorii consacrați în prevederea de la art.151 CP RM, cu excepția întreruperii cursului sarcinii. Adaptând acești indicatori la infracțiunea de provocare ilegală a avortului, un rezultat subsecvent firesc al întreruperii cursului sarcinii ar putea fi, de exemplu, pierderea unui organ sau a disfuncționalității acestuia, o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă etc. De asemenea, în contextul întreruperii cursului sarcinii nu este exclusă prezența pericolului pentru viața femeii însărcinate. Dovadă în acest sens servesc pct.42 și pct.43 ale Regulamentului Ministerului Sănătății al Republicii Moldova de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.199/2003, potrivit căroră leziunile penetrante ale vaginului, respectiv leziunile închise ale organelor bazinului, la care se raportează și uterul, se consideră vătămări corporale periculoase pentru viață.

În raport cu lezarea sănătății femeii însărcinate ca efect al manoperelor avortive, s-a susținut că complicațiile hemoragice, septice, embolice sau toxice pot pune viața femeii în primejdie. Nu de puține ori, pentru a salva viața femeii este necesară histerectomia (îndepărtarea chirurgicală a uterului), ceea ce reprezintă din punct de vedere medico-legal infirmitate fizică (prin pierderea unui organ) și funcțională (prin pierderea funcției reproductive) [104, p.367]. Într-adevăr, la pierderea unui alt organ, altul decât organul văzului, organul auzului, graiului, trebuie să raportăm și pierderea organelor pelvine, la care se atribuie și uterul. Atunci când uterul este afectat anatomo-funcțional fără a fi însă extirpat, afecțiune ce duce la pierderea capacității de coabitare, concepere sau naștere, în conformitate cu pct.59 al Regulamentului Ministerului Sănătății nr.199/2003, constituie indicatorul vătămării corporale grave – încetarea funcționării unui alt organ, și anume: pierderea capacității de reproducere. În realitate, indicatorul pierderea organului ca efect al manoperelor avortive a fost imputat în următoarea speță din practica judiciară a României: *În fapt, s-a reținut în sarcina inculpatei M.C. că, la cererea numitei D.A., în zilele de 30 și 31 iulie 1977, prin folosirea unor manopere empirice (introducerea în cavitatea uterină, inițial, a unei bucăți de tulpină de mușcată, apoi a unei rădăcini de pătrunjel) M.C. i-a provocat un avort, cauzându-i pierderea uterului, ca urmare a unei septicemii și, în final, a unei operații de histerectomie* (sublinierea ne aparține – n.a.). *Pentru manopera avortivă efectuată M.C. a primit două caere de lână* [50, p.322].

Vătămarea corporală medie ca urmare prejudiciabilă subsecventă a infracțiunii de provocare ilegală a avortului (lit.b) alin.(2) art.159 CP RM) se constată dacă sunt întruniți indicatorii

înscrisi la art.152 CP RM: a) lipsa pericolului pentru viață; b) lipsa urmărilor prevăzute la art.151 CP RM; c) dereglarea îndelungată a sănătății *ori* pierderea considerabilă și stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea de muncă.

În conformitate cu pct.69 al Regulamentului Ministerului Sănătății nr.199/2003, printr-o dereglare a sănătății de lungă durată se subînțeleg consecințele determinate nemijlocit de vătămare (maladii, dereglări de funcții etc.), care au o durată de peste 3 săptămâni (mai mult de 21 de zile), iar potrivit pct.70 al aceluiași act normativ, printr-o incapacitate permanentă și însemnată de muncă trebuie de înțeles o incapacitate generală de muncă în volum mai mare de 10%, dar până la 33% inclusiv.

Decesul sub formă de moarte cerebrală reprezintă o altă urmare subsecventă întreruperii sarcinii. Nu contează la încadrare când survine decesul: în timpul întreruperii sarcinii sau după întreruperea acesteia. Durata perioadei de la realizarea întreruperii sarcinii până la momentul decesului, așa cum atestă practica judiciară, poate fi de câteva zile sau chiar de câteva luni:

- *În fapt, s-a reținut că, în ziua de 26 aprilie 2004, inculpata E.J., folosind o seringă, un tub subțire din plastic și o soluție salină concentrată, a provocat victimei N.H., în vârstă de 17 ani, avortul. Fățul a fost expulzat în noaptea de 26 spre 27 aprilie 2004. Victima a avut o puternică hemoragie, iar în ziua de 28 aprilie 2004 a decedat* (sublinierea ne aparține – n.a.) *în Spitalul județean de urgență Tulcea [55];*

- *În fapt, s-a reținut că, în ziua de 24 noiembrie 1977, inculpatul a întrerupt sarcina numitei N.T., primind pentru aceasta suma de 4000 lei. Starea sănătății lui N.T. s-a agravat ca urmare a avortului provocat de inculpat, astfel că în seara de 28 noiembrie 1977 a fost internată la Spitalul județean Reșița, apoi la Spitalul clinic nr.2 Timișoara, unde, deși i s-au acordat toate îngrijirile medicale necesare, fiind supusă și intervenției chirurgicale, a decedat la data de 4 februarie 1978. Din actele medico-legale rezultă că moartea victimei a fost consecința manoperelor avortive efectuate la 24 noiembrie 1977 [52, p.315] (sublinierea ne aparține – n.a.).*

Tanatogeneza decesului survenit ca efect al manoperelor avortive poate fi determinată de: starea toxico-septică gravă, după peritonită generalizată cu septicemie; trombembolii; embolii aeriene, amniotice, grase (soluții de săpun) sau lichidiene (după injectare intrauterină de lichide sub presiune mare); complicații hemoragice (perforații genitale, atonie uterină, resturi placentare etc.); intoxicații; agravarea unor stări patologice preexistente; uneori chiar moarte prin inhibiție (manopere mecanice în zona genitală) [104, p.367]. Dovadă a celor invocate servesc următoarele spețe:

- *În fapt, la 31 august 2007, aproximativ la ora 09:00, K.L.P., aflându-se la domiciliul său, contrar prevederilor actelor normative în vigoare în Federația Rusă de întrerupere a cursului*

sarcinii, neavând studii medicale superioare de profil, intenționat, urmărind interes material manifestat prin obținerea a 1000 de ruble rusești, cu acordul femeii însărcinate N.L.G., aflate la cea de-a 19-a săptămână de sarcină, a întrerupt ultimei cursul sarcinii. În rezultat, lui N.L.G. i s-a provocat sângerări uterine masive și prelungite, inflamarea membranelor ovariene, inflama-rea a mucoasei și a stratului muscular al uterului, precum și septicemie, care au dus la decesul victimei. Acțiunile inculpatei au fost încadrate în conformitate cu alin.(3) art.123 CP FR, adică provocare ilegală a avortului, care s-a soldat cu decesul victimei din imprudență [192];

- În fapt, T.R. i-a provocat avort ilegal victimei P.M., în schimbul sumei de 2000 lei. Din cauza manoperelor avortive efectuate în condiții necorespunzătoare, victima a decedat. S-a constatat că moartea victimei este consecința unui stop cardiorespirator cu insuficiență hepato-renală în cadrul unui sindrom toxic, postavort (sublinierea ne aparține – n.a.) provocat în luna a III-a – a IV-a, declanșat de intervenția avortivă din 11 februarie 1977 [47, p.287];

- În fapt, s-a reținut că în ziua de 6 ianuarie 1977 L.E. a mers la domiciliul inculpatei C.M. unde o altă inculpată, G.E., a efectuat unele manopere care să-i întrerupă sarcina, manoperele fiind repetate și a doua zi dimineată. Pentru operațiunea efectuată cele două inculpate au primit de la gravidă câte 400 lei. Manoperele avortive efectuate asupra victimei i-au provocat acesteia ruperea membranelor și scurgere de secreție sanguinolentă, precum și infecție, ceea ce a determinat-o să se interneze în ziua de 15 ianuarie 1977 în Spitalul județean Brăila, unde, cu tot tratamentul primit, a încetat din viață în ziua de 17 ianuarie 1977. Din actele medicale rezultă că victima a fost gravidă în luna a IV-a și că moartea acesteia a fost violentă – efect al stării septicice consecutive infectării conținutului cavității uterine (sublinierea ne aparține – n.a.), iar între efectuarea avortului și moarte există un raport direct de cauzalitate [46, p.312].

Fiind infracțiuni unice complexe, variantele agravate prevăzute la lit.b), c) alin.(2) art.159 CP RM se particularizează nu doar prin prezența a două forme de vinovăție, precum și a două urmări prejudiciabile, care, la rândul lor, generează un obiect juridic complex, dar și printr-o dublă legătură de cauzalitate, și anume: o legătură între acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii și urmarea prejudiciabilă a acesteia (suprimarea produsului concepției *in utero*, chiar și neurmată de expulzare sau expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare) și a doua legătură cauzală între întreruperea cursului sarcinii și urmările subsecvente presupunând vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei. Cerința *sine qua non* care se impune în acest caz este: vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei trebuie să reprezinte o dezvoltare progresivă a întreruperii cursului sarcinii, absorbind în acest proces de amplificare

progresivă a ceea ce constituie *primum delictum*, înscriindu-se în același proces cauzal. Expertiza medico-legală este cea care ne dă răspuns la această întrebare. Astfel, într-o cauză concretă, instanța și-a întemeiat aprecierea juridică dată inculpatei, făcând referire, printre altele, la concluziile reținute în expertiză: *Cauza directă a decesului victimei P. o constituie hemoragia acută survenită ca efect al hemoragiei uterine hipotonice; între întreruperea cursului sarcinii, realizată de către medicul K. la cea de-a 16-a săptămână de amenoree, și decesul lui P. există legătură directă de cauzalitate* [163].

Din punct de vedere medico-legal, la precizarea legăturii cauzale dintre manoperele avortive și consecințele nedorite (sechele morfofuncționale/deces) trebuie să se ia în calcul și diagnosticul diferențial dintre avortul empiric și cel spontan. Astfel, avortul spontan are un substrat etiologic patologic identificabil; de regulă, au mai existat astfel de avorturi în antecedentele femeii; hemoragia este moderată, crescând progresiv; expulsia se face de obicei într-un singur timp; complicațiile septice sunt rare. În cazul avortului empiric nu poate fi decelată o cauză medicală care să explice pierderea sarcinii; hemoragia este brutală, de intensitate mare și are caracter repetitiv; expulsia este incompletă (fiind în 2-3 timpi); complicațiile septice sunt frecvente, cu evoluție rapidă și, de multe ori, duc la un final letal [104, p.367-368].

În același timp, dacă urmările prejudiciabile manifestate prin vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății ori prin decesul victimei se află în legătură cauzală cu alte fapte decât întreruperea cursului sarcinii (de exemplu, cu lăsarea victimei în primejdie, cu neacordarea de ajutor bolnavului), alin.(2) art.159 CP RM nu poate fi reținut la încadrare. Tot astfel, dacă decesul victimei ori vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății intervine din unele cauze exterioare, independente de manoperele avortive practicate asupra acesteia, fapta autorului va constitui doar infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.159 CP RM. Amplificarea progresivă a urmării inițiale este cu neputință dacă în procesul evolutiv s-a interpus, de exemplu, activitatea unor terțe persoane. Astfel, în practica judiciară a României s-a reținut că alin.(4) art.185 CP al României în redacția din 1968 (abrogat), adică provocarea ilegală a avortului ce a avut ca urmare moartea femeii însărcinate, nu este incident într-o cauză penală concretă, luându-se în calcul următoarele circumstanțe de fapt: *Folosind mijloace avortive empirice, inculpata a provocat – în schimbul unor foloase materiale – întreruperea cursului sarcinii victimei; cum însă starea sănătății acesteia evolua negativ, a devenit necesară internarea ei în spital, unde, cu ocazia chiuretajului uterin efectuat, i s-a produs o perforație uterină. Această leziune a determinat exclusiv apariția unei peritonite care, generalizându-se, a dus, în cele din urmă, la deces. În raport cu această stare de fapt, urmează a se constata că între acțiunea inculpatei și rezultatul survenit – peritonita generalizată ce a dus la moartea victimei, s-a*

interpūs activitatea altei persoane (sublinierea ne aparține – n.a.), astfel neexistând raport de cauzalitate între manoperele avortive și rezultatul letal [51, p.331].

În altă ordine de idei, realizând examenul practicii judiciare asupra infracțiunii de provocare ilegală a avortului, am putut remarca, atât în ipoteza variantei-tip, cât și a variantelor agravate presupunând un rezultat material subsecvent, că în majoritatea cazurilor relevate motivul dominant al întreruperii cursului sarcinii este de natură patrimonială, astfel că interesul material este cel care impulsionează făptuitorul de a accepta „oferta” făcută din partea victimei de a-i întrerupe cursul sarcinii ori de a înainta „oferta” față de victima infracțiunii constituind contraprestația pentru manoperele avortive consimțite de femeia însărcinată. Pornind de la definiția, potrivit căreia interesul material constituie motivul generat de necesitatea făptuitorului de a-și spori activul patrimonial (de a obține sau de a reține un câștig material) sau de a-și micșora pasivul patrimonial (de a se elibera de cheltuieli materiale) [20, p.147], constatăm că, de cele mai dese ori, interesul material urmărit în cadrul activității infracționale de întrerupere ilegală a cursului sarcinii ia forma sporirii activului patrimonial, manifestându-se în tendința de a obține un câștig material. Foloasele materiale obținute constau, de regulă, în anumite bunuri: bani (de exemplu, 400 lei [46, p.312]; 2000 lei [47, p.287]; 4000 lei [52, p.315] etc.) ori lucruri (de exemplu, două caere de lână [50, p.322]).

Cu toate că incidența interesului material denotă un grad sporit de periculozitate, legiuitorul nu a prevăzut acest motiv ca semn circumstanțial în conținutul variantelor agravate ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului. Mai mult ca atât, atestarea interesului material la provocarea ilegală a avortului nu va fi în stare nici măcar să contribuie la individualizarea pedepsei în sensul agravării acesteia. Or, prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008 [93], lit.l) din alin.(1) art.77 CP RM – „săvârșirea infracțiunii din interes material sau cu alte intenții josnice” – a fost exclusă. În același timp, exemplele din practica judiciară alarmează situația existentă, creând teren propice pentru o remaniere legislativă, aptă de a asigura o prevenție adecvată și de a consacra o punibilitate rațională și echitabilă. Iată de ce, considerăm că întreruperea cursului sarcinii săvârșită din interes material ar trebui să se regăsească printre variantele agravate ale infracțiunii cercetate. Diferențierea răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului săvârșită din interes material este dictată de cel puțin următorii trei factori: dinamica răspândirii infracțiunii de provocare ilegală a avortului având la bază interesul material; gradul de pericol social al activității infracționale; periculozitatea pe care o comportă însuși făptuitorul. În definitivă, propunem completarea alin.(2) art.159 CP RM cu lit.a) având următorul conținut: „săvârșită din interes material”.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Sintetizând rezultatele investigației asupra elementelor constitutive și elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM, conchidem următoarele:

1) Structura obiectului juridic special este unitară, nu bipartită, iar ceea ce se apără în mod nemijlocit prin incriminarea prevăzută la art.159 CP RM sunt relațiile sociale cu privire la întreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate.

2) Întrucât produsul concepției este parte integrantă din corpul femeii însărcinate, obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului este reprezentat de corpul femeii însărcinate.

3) Victima infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM dispune de calități speciale, aceasta fiind doar femeia însărcinată careia i se întrerupe cursul sarcinii cu consimțământul acesteia.

4) Întreruperea cursului sarcinii după limita maximă admisibilă (după săptămâna a 21-a de sarcină), prevăzută în pct.37 din Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, nu are relevanță la încadrarea faptei potrivit art.159 CP RM; or, suprimarea *in utero* a fructului concepției cu consimțământul femeii după termenul de 21 săptămâni de sarcină nu constituie nici omor și nici vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății.

5) În ipoteza realizării manoperelor avortive consimțite, care conduc la decesul victimei, fără ca aceasta să fi fost însărcinată la momentul comiterii faptei, despre care făptuitorul nu avea cunoștință de cauză, cele comise trebuie încadrate în baza art.27 și art.159 alin.(2) lit.c) CP RM, adică drept tentativă la întreruperea sarcinii care a provocat din imprudență decesul victimei.

6) În varianta-tip, provocarea ilegală a avortului (alin.(1) art.159 CP RM) este o infracțiune materială, presupunând în orice caz ca manoperele avortive să fi avut ca rezultat întreruperea cursului firesc al sarcinii. Astfel, din punct de vedere tehnico-legislativ, rezultatul infracțional este comprimat în acțiunea incriminată, iar din punctul de vedere al realității de fapt, acțiunea și urmarea sunt distincte; or, în realitatea obiectivă există o urmare nemijlocită distinctă de acțiunea incriminată.

7) Urmarea prejudiciabilă specifică faptei incriminate la alin.(1) art.159 CP RM poate să se concretizeze, alternativ, în: a) suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare; b) expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare.

8) Pentru reținerea la încadrare a art.159 CP RM este necesar ca decesul produsului concepției în timpul expulzării, precum și imediat după expulzare, să se afle în legătură de cauzalitate cu manoperele avortive exercitate asupra produsului concepției în perioada anterioară expul-

siei sale complete, inclusiv în timpul travaliului. Dacă însă, în timpul ori după expulzarea produsului concepției care supraviețuiește manoperelor avortive se realizează o influență nemijlocit infrațională îndreptată deja asupra nou-născutului, în rezultatul căreia survine decesul acestuia sub formă de moarte cerebrală, aflat în legătură de cauzalitate cu fapta prejudiciabilă îndreptată asupra nou-născutului, cele comise vor alcătui un concurs real de infracțiuni, și anume: art.159 și art.145 alin.(2) lit.e) CP RM.

9) Din punct de vedere juridico-penal, neglijarea condiției de formă nu afectează existența consimțământului femeii însărcinate de a i se întrerupe cursul sarcinii; or, simpla omisiune de a consemna acordul în formă scrisă reclamă o problemă *ad probationem*, întrucât există o suspiciune rezonabilă de a considera că s-a acționat fără acordul femeii însărcinate, care însă poate fi răsturnată prin confirmarea de către victimă că la momentul întreruperii cursului sarcinii ea și-a manifestat consimțământul în mod liber.

10) Infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.159 CP RM se comite doar cu intenție directă, aceasta deoarece acordul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii practic eclipsează eventualitatea ca făptuitorul, sub aspect volitiv, să admită survenirea urmării prejudiciabile, iar producerea urmării prejudiciabile constituie însuși obiectivul realizării manoperelor avortive.

11) Subiectul infracțiunii de provocare ilegală a avortului este unui general, putând fi atât o persoană care nu are studii medicale superioare speciale, cât și o persoană care dispune de aceste studii; în cazul ultimei, răspunderea penală va fi angajată în virtutea realizării întreruperii cursului sarcinii cu încălcarea regulilor *lege artis* înscrise la lit.a), c)-d) alin.(1) art.159 CP RM.

12) Femeia însărcinată care își autoîntrerupe cursul sarcinii nu poate fi trasă la răspundere penală în baza art.159 CP RM, deoarece: a) una și aceeași persoană nu poate avea concomitent calitatea de victimă și de subiect al infracțiunii; b) fiind în prezența autolezării, lipsește însuși obiectul juridic al infracțiunii.

13) Alin.(2) art.159 CP RM reprezintă o infracțiune unică complexă, în cadrul căreia vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, precum și decesul victimei semnifică o amplificare progresivă a urmării inițiale – întreruperea cursului sarcinii, urmare care se regăsește la varianta-tip.

14) Variantele agravate prevăzute la lit.b), c) alin.(2) art.159 CP RM se particularizează prin prezența a două forme de vinovăție, precum și a două urmări prejudiciabile, care, la rândul lor, generează un obiect juridic complex, dar și printr-o dublă legătură de cauzalitate, și anume: o legătură între acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii și urmarea prejudiciabilă a acesteia și a doua legătură cauzală între întreruperea cursului sarcinii și urmările subsecvente presupunând vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în cadrul investigării răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului constau în:

1. Analiza materialelor științifice care au abordat infracțiunea de provocare ilegală a avortului și în identificarea problemei științifice de importanță majoră în domeniul de cercetare.
2. Argumentarea oportunității apărării prin mijloace juridico-penale a întreruperii cursului sarcinii în condiții de siguranță pentru viața și sănătatea femeii însărcinate.
3. Circumstanțierea gradului de compatibilizare dintre art.159 CP RM și normele extrapenale de referință.
4. Tranșarea polemicii referitoare la evoluarea indicațiilor sociale în calitate de cauze de nepedepsire pentru provocarea ilegală a avortului.
5. Elucidarea jurisprudenței Curții Europene în materia întreruperii cursului sarcinii și, implicit, în stabilirea impactului pe care îl au art.2 și art.8 din Convenția Europeană asupra limitelor legitimității întreruperii cursului sarcinii.
6. Relevarea conținutului și alcătuirii elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunii de provocare ilegală a avortului.
7. Stabilirea exactă a momentului de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului, prin aceasta fiind soluționată problema științifică de importanță majoră în domeniul de cercetare.
8. Demonstrarea tezei, potrivit căreia, *de lege lata*, dar și *de lege ferenda*, autoîntreruperea cursului sarcinii nu poate să intre în vizorul legii penale a Republicii Moldova.
9. Identificarea deficiențelor tehnico-legislative de care suferă norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM.
10. Elaborarea modelului incriminator al art.159 CP RM, sub forma unui proiect de lege orientat spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice ce vizează norma respectivă, specificate în teză.

Generalizând asupra cercetării complexe realizate în studiul destinat răspunderii penale pentru provocarea ilegală a avortului, invocăm următoarele *concluzii*:

- 1) *De lege lata*, există o necorespondență vădită între denumirea art.159 CP RM și conținutul constitutiv al textului incriminator; or, din punct de vedere medical, între sintagmele „provocarea avortului” și „întreruperea cursului sarcinii” există un coraport de parte-întreg, în sensul că nu orice întrerupere a cursului sarcinii este neapărat o provocare a avortului.

2) Prin norma de incriminare prevăzută la art.159 CP RM, legiuitorul nu restricționează întreruperea cursului sarcinii, ci supune punibilității manoperele avortive realizate de către persoane necalificate sau cu încălcarea regulilor *lege artis* prescrise pentru acest gen de intervenție.

3) Produsul concepției nu este apărat nici în plan secund prin prisma art.159 CP RM, de aceea corpul embrionului (fătului) nu poate să apară în calitate de obiect material al infracțiunii, după cum nu poate fi considerat victimă a infracțiunii de la art.159 CP RM.

4) În varianta-tip, provocarea ilegală a avortului (alin.(1) art.159 CP RM) este o infracțiune materială, astfel încât, din punct de vedere tehnico-legislativ, rezultatul infracțional este comprimat în acțiunea incriminată, iar din punctul de vedere al realității de fapt, acțiunea și urmarea sunt distincte. Or, în realitatea obiectivă există o urmare nemijlocită distinctă de acțiunea incriminată, care poate să se concretizeze, alternativ, în: suprimarea produsului concepției *in utero* (deces fetal intrauterin), chiar și neurmată de expulzare; expulzarea ori eliminarea produsului concepției ca efect al manoperelor avortive, indiferent dacă supraviețuiește și se naște viu ori dacă moartea acestuia s-a produs înaintea, în timpul sau imediat după expulzare.

5) Pentru a reține la încadrare art.159 CP RM, este necesară incidența în toate cazurile a situației-premise, constând în existența unei sarcini aflate în curs, fiind irelevante: stadiul de evoluție a sarcinii (termenul de gestație); gradul de dezvoltare a produsului concepției; modul în care evoluează cursul sarcinii; verosimilitatea neajungerii acesteia la termen.

6) Dintre toate semnele secundare ale laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM cu relevanță asupra încadrării, doar consimțământul victimei are o natură implicită, îndeplinind rolul de: 1) circumstanță cumulativă cu oricare dintre semnele secundare explicite referitoare la locul (lit.a) alin.(1) art.159 CP RM) sau la circumstanțele comiterii infracțiunii (lit.c)-e) alin.(1) art.159 CP RM); 2) criteriu de delimitare dintre infracțiunile prevăzute la art.159 și la art.151 CP RM.

7) În timp ce victima infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM dispune de calități speciale (femeie însărcinată), subiectul acestei infracțiuni este unul necircumstanțiat.

8) Doar intenția directă este cea care caracterizează atitudinea psihică cu care acționează făptuitorul pentru a realiza latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.159 CP RM.

În scopul perfecționării legii penale, dar și a actelor extrapenale de referință, au fost înaintate următoarele propuneri *de lege ferenda*: 1) redenumirea articolului 159 CP RM: din „Provocarea ilegală a avortului” în „Întreruperea ilegală a cursului sarcinii”; 2) completarea dispoziției alin.(1) art.159 CP RM cu termenul „ilegală”, care să urmeze după cuvântul „întreruperea”; 3) înlocuirea, în prevederea de la alin.(1) art.159 CP RM, a cuvântului „mijloace” prin

termenul „metode”; 4) reformularea dispoziției de la lit.a) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „în afara instituțiilor medico-sanitare sau cabinetelor medicale investite cu acest drept”; 5) reformularea conținutului prevederii de la lit.b) alin.(1) art.159 CP RM după cum urmează: „de către o persoană care nu are calificarea de medic specialist în obstetrică-ginecologie”; 6) înlocuirea, în prevederea de la lit.d) alin.(1) art.159 CP RM, a cuvântului „operații” prin termenul „intervenții”; 7) reformularea sancțiunii pentru fapta prejudiciabilă incriminată la alin.(1) art.159 CP RM, astfel încât sintagma „sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani” să fie amplasată după cuvintele „închisoare de până la 2 ani”, după cum urmează: „în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani”; 8) completarea alin.(2) art.159 CP RM cu lit.a) având următorul conținut: „săvârșită din interes material”; 9) excluderea sintagmei „și sociale” din pct.2 și 37 ale Regulamentului Ministerului Sănătății privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul nr.647 din 21.09.2010 și, implicit, abrogarea Anexei nr.2 la același act normativ.

Urmare a celor relevate, propunem următoarea redacție a art.159 CP RM:

Articolul 159. Întreruperea ilegală a cursului sarcinii

(1) Întreruperea ilegală a cursului sarcinii, prin orice metode, săvârșită:

- a) în afara instituțiilor medico-sanitare sau cabinetelor medicale investite cu acest drept;
- b) de către o persoană care nu are calificarea de medic specialist în obstetrică-ginecologie;
- c) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății;
- d) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea intervenții;
- e) în condiții antisanitare,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

(2) Aceeași acțiune:

- a) săvârșită din interes material;
- b) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății;
- c) care a provocat din imprudență decesul victimei,

se pedepsește cu închisoare de la 1 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Avantajele acestor recomandări se evidențiază în următoarele domenii:

• **Domeniul legislativ:** Prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura: 1) o diferențiere a răspunderii penale pentru întreruperea cursului sarcinii având la bază poziția psihică egoistă a făptuitorului de natură patrimonială; 2) uniformizarea terminologiei consacrate în legea penală și în actele normative extrapenale de referință; 3) consecvența normelor juridico-penale în raport cu prevederile actelor normative extrapenale de referință.

• **Domeniul jurisprudențial:** S-ar asigura aplicarea corectă și uniformă de către instanțele de judecată a normei de incriminare prevăzute la art.159 CP RM;

• **Domeniul economic:** Se vor evita cheltuielile în legătură cu rejudecarea cauzelor ca efect al reîncadrării: 1) art.159 CP RM în: art.149, art.157, art.213 CP RM; 2) art.145 sau art.151 CP RM în art.159 CP RM.

Planul de cercetări de perspectivă include următoarele subiecte:

1. Aprofundarea cercetărilor privind problemele de calificare a infracțiunii prevăzute la art.159 CP RM comise în participație.

2. Riscul întemeiat și extrema necesitate în calitate de cauze care exclud caracterul penal al faptei incriminate la art.159 CP RM.

3. Continuarea investigării activității infracționale neconsumate în cazul infracțiunii de provocare ilegală a avortului (art.159 CP RM).

4. Estimarea eficacității pedepselor prevăzute pentru faptele incriminate la alin.(1) și alin.(2) art.159 CP RM.

BIBLIOGRAFIE:

1. Andreescu G. De ce o lege a consilierii de sarcină nu este mai simplă decât una antiavort? În: Revista Română de Bioetică, 2013, nr.2, vol.11, p.6-16.
2. Antoniu G. Infracțiunile săvârșite cu intenție depășită și tratamentul lor penal. În: Revista de Drept Penal, 2003, nr.3, p.9-26.
3. Antoniu G. Vinovăția penală. Ediția a II-a. București: Editura Academiei, 2002. 352 p.
4. Antoniu G., Duvac C., Lămășanu D.I. Explicații preliminare ale Noului Cod penal. Vol III. București: Universul Juridic, 2013. 655 p.
5. Avrigeanu T. Provocarea ilegală a avortului În: Revista de Drept Penal, 1997, nr.2, p.30-34.
6. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
7. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
8. Basarab M. Drept penal. Partea Generală. Vol.I. Iași: Chemarea, 1992. 480 p.
9. Basarab M. Drept penal. Partea Generală. Vol.II. Iași: Chemarea, 1992. 553 p.
10. Basarab M. ș.a. Codul penal comentat. Vol.II: Partea Specială. București: Hamangiu, 2008. 1145 p.
11. Beliș V. Tratat de medicină legală. Vol.II. București: Editura Medicală, 1995. 976 p.
12. Bîrsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol.I. Drepturi și libertăți. București: ALL Beck, 2005. 1273 p.
13. Bogdan S. Drept penal. Partea Specială. Ediția a III-a revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2009. 470 p.
14. Borodac A. Manual de drept penal: Partea Specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
15. Boroi A. Drept penal. Partea Specială: Conform Noului Cod penal. București: C.H. Beck, 2011. 734 p.
16. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
17. Brînză S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al Părții Specially a Codului penal: Analiză de drept penal. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3(73), p.105-118.
18. Brînză S., Stati V. Omorul pruncului de către mamă: Răspundere și pedeapsă penală. În: Avocatul poporului, 2000, nr.7-9, p.31-41; nr.10-12, p.27-34.

19. Brînza S., Stati V. Conceptul „repetarea infracțiunii”: argumente în favoarea excluderii din Codul penal al Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr.2, p.33-34; nr.3, p.6-12.
20. Brînza S., Stati V. Drept penal: Partea Specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
21. Brînza S., Ulianovschi Gh. Considerații vizând prevederile Capitolului II „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei” din proiectul noului Cod penal al Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr.11, p.11-27.
22. Bulai C., Bulai B.N. Manual de drept penal: Partea Generală. București: Universul Juridic, 2007. 678 p.
23. Charrier J.-L., Chiriac A. Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Chișinău: Balacron, 2008. 724 p.
24. Chiriță R. Dreptul constituțional la viață și dreptul penal. În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Seria Jurisprudentia, 2002, nr.1, p.126-132.
25. Ciobanu V. Agresiunile împotriva fătului – realitate și perspective. În: Revista științifică a studenților în drept, 2011, p.1-12. www.drept.unibuc.ro (vizitat 26.08.2014)
26. Ciochină L., Iftime C. O viziune asupra vieții. București: Pro Vita Media, 2003. 196 p.
27. Cioclei V. Drept penal: Partea Specială: Infracțiuni contra persoanei și patrimoniului. București: C.H. Beck, 2013. 359 p.
28. Cioclei V. Fapta de vătămare a fătului incriminată prin Noul Cod penal. În: Curier Juridic, 2011, nr.7-8, p.406-410.
29. Cioclei V. Mobilul în conduita criminală. București: ALL Beck, 1999. 336 p.
30. Codul civil al Republicii Moldova. Nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86/661. În vigoare din 12 iunie 2003.
31. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
32. Codul educației al Republicii Moldova. Nr.152 din 17 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.319-324. În vigoare din 23 noiembrie 2014.
33. Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 1961. În: Veștile, 1961, nr.010, abrogat prin Legea nr.1160-XV din 21.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128.
34. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.

35. Codul penal al României. Nr.577 din 1936. În: Buletinul Oficial al României, 1936, Partea I, nr.73 (abrogat).
36. Codul penal al României. Nr.15 din 21 iunie 1968. În: Buletinul Oficial al României, 1968, nr.79-79bis, republicat în temeiul Legii nr.140/1997. În: Monitorul Oficial al României, 1997, nr.65 (abrogat).
37. Codul penal al României. Nr.286 din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510. În vigoare din 1 februarie 2014.
38. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.54-55/502.
39. Convenția pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei: Convenția privind drepturile omului și biomedicina, adoptată la 04.04.1997, la Oviedo (Spania), în vigoare din 01.12.1999, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.1256-XV din 19.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.110-112/853. În vigoare pentru Republica Moldova din 01.03.2003.
40. Crăciun A.-E. Consimțământul victimei. În: Revista Institutului Național al Magistraturii „Themis”, 2005, nr.2, p.76-81.
41. Date statistice în domeniul ocrotirii sănătății realizate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova – „Înteruperi de sarcină în perioada anilor 1995-2013”. www.statistica.md (vizitat 17.11.2014)
42. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03.02.2010. Dosarul nr.1a-20/2010. www.cab.justice.md (vizitat 04.03.2012)
43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09.06.2010. Dosarul nr.1ra-746/2010. www.csj.md (vizitat 04.03.2012)
44. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.5988 din 2 decembrie 1971. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1971. București: Editura Științifică, 1973. 551 p.
45. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.63 din 26 octombrie 1976. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1976. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977. 519 p.
46. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.2048 din 2 noiembrie 1977. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1977. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. 407 p.

47. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.43 din 10 ianuarie 1978. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1978. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. 519 p.
48. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.2210 din 21 noiembrie 1978. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1978. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. 519 p.
49. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.2468 din 22 decembrie 1978. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1978. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. 519 p.
50. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.556 din 17 martie 1979. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1979. București: Editura Științifică, 1980. 551 p.
51. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.1337/1979. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1979. București: Editura Științifică, 1980. 551 p.
52. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.1506 din 21 iulie 1979. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1979. București: Editura Științifică, 1980. 551 p.
53. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.11/1980, R.III. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1980. București: Editura Științifică, 1982. 375 p.
54. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem al României, nr.467 din 6 martie 1980. În: Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1980. București: Editura Științifică, 1982. 375 p.
55. Decizia Secției penale și pentru cauze penale cu minori și de familie a Curții de Apel Constanța, nr.16/MP din 01.07.2008. www.avocatura.com (vizitat 21.06.2014)
56. Decret-Lege privind abrogarea unor legi, decrete și altor acte normative, nr.1 din 26 decembrie 1989. În: Monitorul Oficial al României, 1989, nr.4.
57. Diaconescu Gh. Drept penal. Partea Specială: Curs. Vol.I. București: Editura Fundației România de Măine, 2003. 274 p.
58. Dicționar explicativ ilustrat al limbii române / Coord. Eugenia Dima. Chișinău: ARC, 2007. 2280 p.
59. Dobrinescu I. Infrațiuni contra vieții persoanei. București: Editura Academiei R.S.R., 1987. 184 p.
60. Dobrinoiu V. Drept penal. Partea Specială. Vol.I. Teorie și practică judiciară. București: Lumina LEX, 2000. 399 p.

61. Dobrinou V., Neagu N. Drept penal. Partea Specială: Curs universitar. București: Universul Juridic, 2014. 731 p.
62. Dongoroz V. Drept penal (reeditarea ediției din 1939). București: Asociația Română de Științe Penale, 2000. 606 p.
63. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. ș.a. Explicații teoretice ale Codului penal român. Vol.III. Partea Specială. București: Editura Academiei R.S.R., 1971. 676 p.
64. Dunea M. Considerații privind problematica juridică și medico-legală a pruncuciderii. În: Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași, Tomul LIII, Științe Juridice, 2007, p.199-222.
65. Eșanu A. Aspecte de drept penal privind obținerea și/sau utilizarea țesuturilor embrionare avortate. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința științifică națională cu participare internațională „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, dedicată aniversării a 65-a de la fondarea Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 21-22 septembrie 2011. Seria „Științe Sociale”. Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2011, p.263-266.
66. Eșanu A. Efectele reticenței consimțământului la prelevare de organe sau țesuturi umane asupra încadrării juridice a faptei. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința internațională științifico-practică cu genericul „Educație și cercetare într-un stat bazat pe drept”, Chișinău, 16 octombrie 2009. Revista Națională de Drept, 2009, nr.10-12. Ediție specială, p.179-180.
67. Eșanu A. Infracțiuni legate de prelevarea organelor sau țesuturilor umane în reglementarea legislației penale contemporane: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2009. 251 p.
68. Eșanu A., Ajder C. Controverse privind protecția produsului concepției în legea penală a Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr.2, p.36-40.
69. Franț A.E. Identitatea legislației românești în materie de avort. Evoluție, ezitări și perspective. În: Materialele Conferinței internaționale anuale „Universality Multidisciplinary Knowledge”, ediția a XX-a (Iași, 23-26 mai 2012). Secțiunea „Științe penale”. Iași: Universitatea „Mihail Kogălniceanu”, 2012, p.258-263.
70. Franț A.E. Incursiune în istoria sancționării faptei de provocare a avortului până la începutul secolului XX. Aspecte de drept comparat. În: Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași, Tomul LVII, Științe Juridice, 2011, nr.1, p.33-45.
71. Franț A.E. Obiectul juridic al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași, Tomul LVIII, Științe Juridice, 2012, nr.1, p.21-37.

72. Franț A.E. Obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași, Tomul LVIII, Științe Juridice, 2012, nr.2, p.19-31.*
73. Gheorghiu V. *Medicină legală: Note de curs.* București: Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, 2006. 176 p.
74. Giurgiu N. *Legea penală și infracțiunea: legislație, doctrină, practică judiciară.* Iași: Gama, 1994. 397 p.
75. Gîrla L. *Aspecte teoretice și practice privind infracțiunea de pruncucidere: Monografie.* Chișinău: CEP USM, 2006. 216 p.
76. Gladchi G. Victima în dreptul penal. În: *Revista de științe penale, 2006, anuar, anul II, p.81-89.*
77. Grama M. ș.a. *Drept penal. Partea Generală. Vol.I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
78. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Strategiei Naționale a sănătății reproducerii. Nr.913 din 26.08.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.119-122.*
79. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova (2011-2025). Nr.768 din 12.10.2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.182-186.*
80. Iftenie V., Boroi A. *Infracțiunile de lovire și vătămare a integrității corporale sau a sănătății. Cadru juridic. Aspecte medico-legale.* București: Editura Juridică, 2003. 171 p.
81. *Instrucțiuni metodice privind prelucrarea instrumentelor pentru vacuum aspirație electrică sau manuală, elaborate de Centrul Național de Medicină Preventivă, aprobate de Ministerul Sănătății.* Nr.09-3/1338 din 03.12.2002. www.ms.gov.md (vizitat 22.01.2011)
82. Ionuș R.G. *Implicații juridico-penale asupra consimțământului victimei.* Chișinău: CEP USM, 2011. 232 p.
83. Ivan Gh., Ivan M.-C. *Drept penal. Partea Specială: conform Noului Cod penal.* București: C.H. Beck, 2013. 444 p.
84. *Legea privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale.* Nr.173 din 06.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.*
85. *Legea ocrotirii sănătății.* Nr.411 din 28.03.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.34.*
86. *Legea privind transplantul de organe și țesuturi umane.* Nr.473-XIV din 25.06.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.94-95/474 (abrogată)*

87. Legea privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător. Nr.451 din 30.07.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.108. (Titlul legii în redacția Legii nr.281 din 14.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.102).
88. Legea privind actele legislative. Nr.780 din 27.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.36-38. În vigoare din 14.06.2002.
89. Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. Nr.317 din 18.07.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.208-210.
90. Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului. Nr.263 din 27.10.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.176-181. În vigoare din 30.06.2006.
91. Legea cu privire la exercitarea profesiei de medic. Nr.264 din 27.10.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.172-175.
92. Legea privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane. Nr.42-XVI din 06.03.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.81/273. În vigoare din 25.10.2008.
93. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. Nr.277 din 18.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44. În vigoare din 24.05.2009.
94. Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice. Nr.10 din 03.02.2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.67.
95. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Legii ocrotirii sănătății, nr.411 din 28.03.1995. Nr.117 din 17.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128.
96. Legea privind sănătatea reproducerii. Nr.138 din 15.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.205-207.
97. Manualul judecătorului pentru cauze penale / Coord. ed. M.Poalelungi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
98. Martin E . Oxford Dicționar de Medicină (Oxford Concise Medical Dictionary) / Traducere de Vasilescu G. Ed. a 6-a. București: BIC ALL, 2007. 872 p.
99. Mateuț Gh. Drept penal special. Sinteză de teorie și practică judiciară. Vol.I. București: Lumina LEX, 1999. 239 p.
100. Midrigan V.-S. Riscul profesional al lucrătorilor medicali ca varietate a riscului întemeiat. Chișinău: CEP USM, 2013. 234 p.

101. Mihăiescu D.V. Reglementarea întreruperii cursului sarcinii și infracțiunea de avort. București: Editura Științifică, 1967. 176 p.
102. Moise (Rotaru) M. Protecția penală a vieții intrauterine: Rezumat al tezei de doctorat. București, 2014. 52 p.
103. Moldovan A.T. Tratat de drept medical: Curs universitar. București: ALL Beck, 2002. 744 p.
104. Morar S. Medicină legală: Curs. Partea I. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2006. 404 p.
105. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Partea Specială. București: ALL Beck, 2002. 592 p.
106. Notă informativă la proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative, înregistrat cu nr.1765 la 29.07.2011, retras la 20.03.2012. www.parlament.md (vizitat 29.04.2012)
107. Noul Cod penal. Note. Corelații. Explicații / Coord. M.A. Hotca. București: C.H. Beck, 2014. 800 p.
108. Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la abrogarea Ordinului nr.300 din 24 iulie 2007 și a Ordinului nr.313 din 25 iulie 2006. Nr.182 din 23.03.2010. www.ms.gov.md (vizitat 13.08.2013)
109. Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță. Nr.647 din 21.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.241-246.
110. Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la aprobarea Nomenclatorului instituțiilor medico-sanitare spitalicești. Nr.163 din 21.02.2013. www.ms.gov.md (vizitat 21.02.2014)
111. Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la aprobarea Nomenclatorului instituțiilor medico-sanitare private. Nr.1574 din 27.12.2013. www.ms.gov.md (vizitat 29.09.2014)
112. Pascu I., Lazăr V. Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român. București: Lumina LEX, 2003. 704 p.
113. Pascu I., Dobrinou V., Hotca M.A. Noul Cod penal comentat. Vol.I. Ed. a 2-a, rev. și adăug. București: Universul Juridic, 2014. 1154 p.
114. Păvăleanu V. Drept penal special. București: Universul Juridic, 2010. 434 p.
115. Păvăleanu V. Drept penal special. București: Universul Juridic, 2014. 620 p.
116. Plop A. Disensiuni privind nerecunoașterea indicațiilor sociale în calitate de circumstanță care înlătură caracterul penal al faptei prevăzute la art.159 CP RM. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2013, nr.3(63), p.183-187.

117. Plop A. Influența termenului de gestație asupra încadrării faptei potrivit art.159 CP RM. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.8, p.74-78.
118. Plop A. Aspecte polemizate privind obiectul material al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.9, p.39-42.
119. Plop A. Conotații juridico-penale privind consimțământul femeii însărcinate la întreruperea cursului sarcinii. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.10, p.66-71.
120. Plop A. Momentul de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința științifică cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2014). Științe Sociale. Vol.II. Chișinău: CEP USM, 2014, p.112-115.
121. Plop A. Situația-premisă – condiție *sine qua non* pentru existența infracțiunii de provocare ilegală a avortului (art.159 CP RM). În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.8(78), p.117-123.
122. Plop A. Necesitatea apărării întreruperii cursului sarcinii în condiții de siguranță prin mijloace juridico-penale. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.1, p.39-43.
123. Plop A. Conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer: Chișinău, 5 februarie 2015. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.388-393.
124. Popa N.D. Obiectul material al infracțiunii. București: Universul Juridic, 2010. 240 p.
125. Proiect de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative, înregistrat cu nr.1765 la 29.07.2011, retras la 20.03.2012. www.parlament.md (vizitat 29.04.2012)
126. Regulamentul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale. Nr.199 din 27.06.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.170-172.
127. Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță. Nr.647 din 21.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.241-246.
128. Regulamentul sanitar privind condițiile de igienă pentru instituțiile medico-sanitare, aprobat prin Hotărârea Guvernului. Nr.663 din 23.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.131-134.

129. Reșetnicov A. Obiectul material al infracțiunii și mijlocul de săvârșire a infracțiunii în teoria și practica penală: Criterii de delimitare. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr.1-2, p.77-80.
130. Rezoluția nr.1607 din 2008 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind Accesul la avort sigur și legal. http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adopted_text/ta08/eres1607.htm (vizitat 12.05.2013)
131. Sadovei N. Avortul și dreptul la viață al copilului. Aspecte juridice. În: Legea și Viața, 1998, nr.5, p.12-13.
132. Scripcaru Gh., Terbancea M. Patologie medico-legală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983. 551 p.
133. Scripcaru Gh. Medicină legală. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1993. 438 p.
134. Scripcaru Gh., Astărăstoae V., Scripcaru C. Medicina legală pentru juriști. Iași: Polirom, 2005. 240 p.
135. Slăvoiu R. Considerații asupra cauzei justificative a consimțământului victimei. În: Dreptul, 2005, nr.9, p.171-183.
136. Specializarile pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ universitar și postuniversitar la profilurile medical și farmaceutic, puse în aplicare conform Legii Republicii Moldova privind aprobarea Nomenclatorului specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior. Nr.1070-XIV din 22 iunie 2000 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.94-97), aprobate de Ministerul Economiei. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.19-20/66.
137. Stamatina F. și col. Obstetrică și ginecologie. Vol.I. Obstetrică. Cluj-Napoca: Echinoc, 1998. 351 p.
138. Standardele pentru efectuarea întreruperii sarcinii în condiții de siguranță, aprobate de către Ministerul Sănătății al Republicii Moldova prin Ordinul nr.482 din 14 iunie 2011. www.ms.gov.md (vizitat 15.12.2011)
139. Stati V. Noile reglementări în materie de efectuare a avortului: Implicații juridico-penale. În: Revista de Studii și Cercetări Juridice, 2007, nr.1-2, p.78-84.
140. Stănilă L.M. Răspunderea penală a persoanei fizice. București: Hamangiu, 2012. 649 p.
141. Stoica O.A. Drept penal. Partea Specială. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976. 536 p.
142. Șerban D.A. Avortul „etic”. În: Caiete de Drept Penal, 2008, nr.3, p.117-141.

143. Șerban D.A. Viciile de consimțământ în dreptul penal. În: Caiete de Drept Penal, 2009, nr.1, p.66-87.
144. Tipa I. Conținutul dreptului la viață și coraportul acestui drept natural cu eutanasia și dreptul la moarte. În: Administrarea Publică, 2012, nr.2, p.65-73.
145. Toader T. Drept penal român. Partea Specială. București: Hamangiu, 2011. 547 p.
146. Toader T. ș.a. Noul Cod penal: comentarii pe aticole. București: Hamangiu, 2014. 690 p.
147. Udroiu M. Drept penal: Partea Generală. Partea Specială. Ediția a 3-a, revăzută. București: C.H. Beck, 2011. 564 p.
148. Urda O.A., Bătrânu-Ciucă C.Ș. Implicații ale principiilor subsidiarității și proporționalității în materia dreptului la viață. În: Materialele Conferinței internaționale anuale „Universality Multidisciplinary Knowledge”, ediția a XX-a (Iași, 23-26 mai 2012). Iași: Universitatea „Mihail Kogălniceanu”, 2012, p.122-129.
149. Vasiliu T. ș.a. Codul penal al Republicii Socialiste România, comentat și adnotat. Partea Specială. Vol.I. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 583 p.
150. Антонова А.И. Правовые проблемы использования тканей абортированных для трансплантации. In: Российский следователь, 2009, №8, с.37-39.
151. Бедрин Л.М. О правах медицинских работников и их ответственности за причинение вреда здоровью граждан. In: Новости медицины и фармации, 1994, №2, с.27-28.
152. Борзенков Г.Н. Квалификация преступлений против жизни и здоровья: Учебно-практическое пособие. Москва: Зерцало-М, 2006. 144 с.
153. Бунина Е.Ю, Гребеников А.А. Проблемы квалификации незаконного производства аборта. In: Сборник научных статей по материалам II Международной научно-практической конференции от 10 мая 2011 «Уголовное право в эволюционирующем обществе: Проблемы и перспективы». Курск, 2011, с.111-115.
154. Волкова Т. Правовая защита права на жизнь новорожденного. In: Законность, 2004, №4, с.6-10.
155. Горбатова М.А. Некоторые проблемы уголовной ответственности за незаконное производство аборта. In: Вестник ЮУрГУ. Серия «Право», 2013, Том 13, №4, с.44-48.
156. Гребеньков А.А., Стришкова А.В. Уголовная политика в сфере абортот. In: Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: Сборник научных статей по Международной научно-практической конференции, 24 мая 2010 года. Курск: Юго-Западный государственный университет, 2010, с.161-163.

157. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная: С изменениями и дополнениями на 10.10.2010. Том I. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 с.
158. Данные предварительного следствия в отношении Л.Б., Тамбовского межрайонного следственного отдела Следственного управления Следственного комитета при прокуратуре Российской Федерации по Тамбовской области. www.tambov.sledcom.ru (vizitat la 10.09.2014)
159. Дорфман М.М. Искусственное прерывание беременности по уголовному праву Израиля. In: Закон и право, 2004, №2, с.66-68.
160. Дядюн К. Квалификация убийства женщины, заведомо для виновного находящейся в состоянии беременности. In: Уголовное право, 2011, №3, с.21-25.
161. Закон об основах охраны здоровья граждан Российской Федерации. №323-ФЗ, принят Государственной Думой 1 ноября 2011 г., одобрен Советом Федерации 9 ноября 2011 г., с изменениями внесенными Законом №145-ФЗ от 4 июня 2014. www.base.consultant.ru (vizitat 13.05.2014)
162. Кальченко Н.В. Право человека и гражданина на жизнь и его гарантии в Российской Федерации: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоград, 1995. 193 с.
163. Кассационное определение Судебной коллегии по уголовным делам Московского городского суда от 12 июля 2010 года. Дело №22-8587/2010. www.mos-gorsud.ru (vizitat 12.03.2013)
164. Киселева М. Посягательство на жизнь эмбриона. In: Законность, 2010, №1, с.53-55.
165. Киселева М. Уголовная ответственность за незаконное прерывание беременности. In: Уголовное право, 2008, №4, с.31-35.
166. Киселева М.В. Уголовно-правовая охрана материнства: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2010. 29 с.
167. Ковалев М.И. Соучастие в преступлении. Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1999. 202 с.
168. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г., №195-ФЗ. In: Сборник законодательства РФ, 2002, №1.
169. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под редакцией В.Радченко. Москва: Спарк, 2000. 862 с.

170. Красилов А.Н. О декриминализации незаконного производства аборта (ст.123 УК РФ) как преступления против личности. In: Вестник СГАП, 1998, № 4, p.16-23.

171. Крылова Н.Е. Биоэтические и уголовно-правовые вопросы трансплантации эмбриональных (фетальных) органов и тканей человека. In: Правоведение, 2006, №6, p.109-120.

172. Крылова Н.Е. Ответственность за незаконное производство аборта и необходимость уголовно-правовой защиты „будущей” жизни. In: Вестник Московского университета, Серия 11, Право, 2002, №6, с.38-53.

173. Кузьминых Р.А. К вопросу о криминализации абортотворения в уголовном законодательстве. In: Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2009, № 3(4), с.100-104.

174. Курс уголовного права. Часть Общая. Том I / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. Москва: Зерцало, 1999. 592 с.

175. Лазанович Л.А. Незаконное производство аборта: уголовно-правовой и криминологический анализ: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004. 23 с.

176. Лазанович Л.А. Незаконное производство аборта: уголовно-правовой и криминологический анализ: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004. 189 с.

177. Менделсон В.Д. Ответственность за производство незаконного аборта по советскому праву. Москва: Издательство Московского университета, 1957. 62 с.

178. Минаева М.М. Уголовно-правовая охрана жизни ребенка до и после рождения по законодательству России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2012. 27 с.

179. Михайличенко С.И. Предупреждение незаконного производства аборта: уголовно-правовой и криминологический аспекты: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013. 36 с.

180. Наумов А.В. Российское уголовное право: Курс лекций. В двух томах. Т.2. Особенная часть. Москва: Юридическая литература, 2004. 832 с.

181. Никульченкова Е.В. Охрана жизни еще не родившегося ребенка уголовно-правовыми средствами в России: Проблемы реализации и перспективы. In: Инновационное образование и экономика, 2007, №12 (1), с.98-102.

182. Норбекова Ю.С. Незаконное производство аборта. In: Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки: Электронный сборник статей по материалам XX студенческой международной научно-практической конференции. Новосибирск: Сиб АК, 2014, № 5(20), с.474-480. [www.sibac.info/archive/guman/5\(20\).pdf](http://www.sibac.info/archive/guman/5(20).pdf) (vizitat 10.05.2014).
183. Панкратов В. Проблемы установления уголовной ответственности за незаконное производство аборта. In: Уголовное право, 2001, №3, с.40-42.
184. Полный курс уголовного права. В 5 томах. Под редакцией А.И. Коробеева. Том II: Преступления против личности. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2008. 682 с.
185. Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2001. 465 с.
186. Попов А.Н. Убийство матерью новорожденного ребенка (ст.106 УК РФ). Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербург. юрид. ун-та Генеральной прокуратуры РФ, 2001. 68 с.
187. Приговор Аргяшского районного суда Челябинской области от 6 ноября 2013 года. Дело № 1-187/2013. [www. http://arg.chel.sudrf.ru](http://arg.chel.sudrf.ru) (vizitat 08.12.2013)
188. Приговор Бикинского городского суда Хабаровского края от 27 декабря 2010 года. Дело 1-233/2010 г. www.rospravosudie.com (vizitat 16.09.2014)
189. Приговор Боханского районного суда Иркутской области от 26 апреля 2010 года. www.bohalinsky.uso.sudrf.ru (vizitat 22.06.2012)
190. Приговор Ленинского районного суда г.Омска от 4 августа 2009 года. www.sudact.ru (vizitat 10.05.2014)
191. Приговор мирового судьи судебного участка №1 Кировского района города Астрахани от 25 января 2011 года. www.rospravosudie.com (vizitat 16.09.2014)
192. Приговор Нижнесергинского районного суда Свердловской области от 21 февраля 2008 года. www.rospravosudie.com (vizitat 16.09.2014)
193. Приговор судебного участка Шебалинского района Республики Алтай от 21 мая 2010 года. Дело №1-5м/2010. www.sudrf.ru (vizitat 22.07.2014)
194. Приказ Министерства здравоохранения и социального развития Российской Федерации №736 от 3 декабря 2007 г. «Об утверждении перечня медицинских показаний для искусственного прерывания беременности», с изменениями и дополнениями от 27 декабря 2011 г. www.base.garant.ru (vizitat 13.05.2014)
195. Приложение №2 к Приказу Министерства здравоохранения Российской Федерации №484 от 14 октября 2003 г. «Об утверждении инструкции о порядке разрешения искусственного прерывания беременности в поздние сроки по социальным показаниям и

проведения операции искусственного прерывания беременности». www.base.garant.ru (vizitat 13.05.2014)

196. Прозументов Л.М. Криминологические условия криминализации и декриминализации деяний. In: Право, 2012, №4(6), с.56-62.

197. Рарог А.И. Настольная книга судьи по квалификации преступлений: Практическое пособие. Москва: Проспект, 2006. 224 с.

198. Расторопов С. Уголовно-процессуальное значение согласия лица на причинение вреда своему здоровью. In: Законность, 2003, №10 (828), с.46-48.

199. Рашидов Ш.М. Особенности уголовной ответственности за криминальные аборты по уголовному законодательству Российской Федерации и некоторых зарубежных стран. In: Актуальные проблемы российского права, 2011, №1, с.329-336.

200. Романовский Г.Б. Право на искусственное прерывание беременности: Значение вопроса. In: Новая правовая мысль, 2003, №1, с.41-45.

201. Российское уголовное право. Общая часть / Под редакцией В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. Москва: Спарк, 1997. 454 с.

202. Российское уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов / Под ред. В.С. Комиссарова. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 720 с.

203. Сборник методических материалов по курсу «Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть» / Сост.: Б.В. Здравомыслов и др. Москва: Academia, 1997. 104 с.

204. Сумачев А.В. Диспозитивность в уголовном праве. In: Юридическая наука и правоохранительная практика, 2008, № 1 (4), с.66-79.

205. Тасаков С., Шумилов А. Искусственное прерывание беременности (Аборт). Уголовно-правовые аспекты. In: Уголовное право, 2004, №2, с.67-69.

206. Тимошенко И., Чумакова К. Искусственное прерывание беременности: перечень социальных показаний сужен, но станет ли меньше абортов? In: Российская юстиция, 2004, №4, с.64-65.

207. Уголовное право России. Общая часть: Учебник / Под редакцией В.Н. Кудрявцева, В.В. Лунеева, А.В. Наумова. 2-е изд., переработанное и дополненное. Москва: Юристъ, 2006. 540 с.

208. Уголовное право России. Особенная часть. Издание третье, с изменениями и дополнениями / Под ред. А.И. Рарога. Москва: Эксмо, 2009. 704 с.

209. Уголовное право. Особенная часть / Под ред. И.В. Шишко. Москва: Проспект, 2012. 752 с.

210. Уголовное право. Особенная часть: Учебник. 2-е издание, дополненное и переработанное / Под ред. Л.Д. Гаухмана и С.В. Максимова. Москва: Эксмо, 2005. 704 с.

211. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник. Издание второе, исправленное и дополненное / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чучаева. Москва: ИНФРА-М, 2008. 800 с.

212. Уголовное право: Учебник для вузов. Особенная часть / Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселова. Москва: ИНФРА-М – НОРМА, 1998. 755 с.

213. Уголовный кодекс Австрии / Науч. ред. С.Ф. Милукова; Предисл. Э.О. Фабрици; Пер. с нем. Л.С. Вихровой. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2004. 352 с.

214. Уголовный кодекс Бельгии / Перевод с французского. Пер.: Мачковский Г.И.; Науч. ред. Н.И. Мацнев. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2004. 561 с.

215. Уголовный кодекс РСФСР в редакции 1926 года. Собрание узаконений и распоряжений РКП РСФСР, 1926, №80. Официальный текст с изменениями по состоянию на 1 марта 1957 г. Москва: Госюриздат, 1957.

216. Уголовный кодекс Швейцарии / Перевод с немецкого; Науч. ред.: Серебрянникова А.В. (Пер., предисл.). Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002. 350 с.

217. Уголовный кодекс Испании / Под ред. и с предисл.: Кузнецова Н.Ф., Решетников Ф.М.; Пер.: Зырянова В.П., Шнайдер Л.Г. Москва: Зерцало, 1998. 218 с.

218. Учебный комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. Жалинский А.Э. Москва: Эксмо, 2005. 1088 с.

219. Федеральный закон «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации и признании утратившими силу отдельных положений законодательных актов Российской Федерации по вопросам охраны здоровья граждан в Российской Федерации». №317-ФЗ от 25 ноября 2013 г. (с изменениями и дополнениями от 28 декабря 2013 г.). In: Собрание законодательства Российской Федерации, 2013, №48.

220. Федеральный закон «О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях и в статью 56 Федерального закона «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации». №243-ФЗ от 21 июля 2014 г. In: Собрание законодательства Российской Федерации, 2014, №30.

221. Чернега О.А. Правовые проблемы искусственного прерывания беременности. In: Актуальные проблемы правового регулирования медицинской деятельности: Материалы 2-й Всероссийской научно-практической конференции от 26 марта 2004 г. Москва: РНОУ, 2004, с.331-335.

222. Чирков А.П. Грамматическое толкование норм уголовного права. In: Уголовное и уголовно-процессуальное законодательство: Проблемы эффективности и практика применения: Сборник научных трудов Калининградского университета. Калининград, 2006, с.12-17.

223. Эркенова И.В. К истории развития медицинского и уголовно-правового понятия искусственного прерывания беременности. In: Медицинское право, 2006, №4, с.21-24.

224. Favoreu L., Gaïa P., Ghevontian R. et autre. Droit des libertés fondamentales. 2e édition. Paris: Dalloz, 2001. 576 p.

225. *A., B. and C. vs. Ireland*, CEDH, 16 december 2010. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 22.03.2013)

226. *A.K. vs. Latvia*, CEDH, 24 june 2014. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 11.11.2014)

227. American Convention on Human Rights, Signed at the Inter-American Specialized Conference on Human Rights, San Josi, Costa Rica, 22 November 1969. www.hrcr.org (vizitat 22.08.2014)

228. *Boso vs. Italy*, CEDH, 5 september 2002 (rezumat). www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 22.03.2013)

229. *Brüggemann și Scheuten vs. Federal Republic of Germany*, Comm. EDH, 12 july 1977 (rezumat). www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 12.02.2013)

230. *Christodoulou vs. Greece*, CEDH, 13 january 2005. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 27.12.2014)

231. *H. vs. Norway*, Comm. EDH, 19 may 1992. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 12.02.2013)

232. *Open Door and Dublin Well Women vs. Ireland*, CEDH, 29 october 1992. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 15.07.2014)

233. *R.R. vs. Poland*, CEDH, 26 may 2011. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 13.02.2013)

234. *Reeve vs. United Kingdom*, CEDH, 30 november 1994 (rezumat). www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 12.02.2013)

235. The International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems. www.who.int (vizitat 25.06.2014)

236. *Tysiqc vs. Poland*, CEDH, 20 march 2007 (rezumat). www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 15.07.2014)

237. *Vo vs. France*, CEDH, 8 july 2004. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 15.07.2014)

238. *X. vs. United Kingdom*, Comm. EDH, 13 may 1980. www.hudoc.echr.coe.int (vizitat 11.11.2014)

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Plop Aliona, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat constituie rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Plop Aliona

28 aprilie 2015

CV AL AUTORULUI

Date personale: *PLOP Aliona*

Data și locul nașterii: 25.11.1981, or.Cimișlia, Republica Moldova

Studii:

1989 – 1999 – Școala medie „M.Eminescu”, or.Cimișlia;

1999 – 2004 – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept (licențiat în drept);

2004 – 2005 – Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, Specialitatea Drept Administrativ și Constituțional (magistru în drept);

2010 – 2014 – Universitatea de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal (studii de doctorat).

Activitate profesională:

2007 – 2008 – inspector în Secția juridică, Inspectoratul Fiscal de Stat al mun.Chișinău, oficiul Buiucani;

2008 – 2013 – consultant principal în Secția petiții și audiență, Aparatul Președintelui Republicii Moldova;

2013 – prezent – consultant principal în Secția legislație din cadrul Direcției Generale Drept, Aparatul Președintelui Republicii Moldova.

Domeniile de activitate științifică: Drept penal, Drept constituțional.

Participări la foruri științifice:

Plop A. Momentul de consumare a infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința științifică cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2014). Științe Sociale. Vol.II. Chișinău: CEP USM, 2014, p.112-115.

Plop A. Conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de provocare ilegală a avortului. În: Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer: Chișinău, 5 februarie 2015. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.388-393.

Lucrări științifice publicate: 8 articole științifice.

Date de contact:

Telefon: serv. 022514217; mobil 068241617

E-mail: aleona81@mail.ru